

UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W SUWAŁKACH

z dnia 2017 r.

w sprawie przyjęcia "Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023"

Na podstawie art. 18, ust 2, pkt 6 ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, 1579, 1948, z 2017 r. poz. 730, 935) w związku z art. 52, ust 1 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji (Dz. U. z 2017 r. poz. 1023, poz. 1529) Rada Miejska w Suwałkach uchwala, co następuje:

§ 1. Rada Miejska przyjmuje "Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017-2023", będący załącznikiem do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Suwałk.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik Nr 1 do uchwały Nr

Rady Miejskiej w Suwałkach

z dnia 2017 r.

ZINTEGROWANY PROGRAM REWITALIZACYJNY MIASTA SUWAŁKI NA LATA 2017-2023

Unia Europejska
Fundusz Spójności

INSTYTUT ROZWOJU MIAST

Zespół autorski:

Katarzyna Spadło

Krzysztof Kaszuba

Edyta Tomczyk

Bogusław Ciastek - opracowanie map

Tadeusz Kaźmierak – opracowanie danych

Konsultacja: dr Aleksandra Jadach-Sepiolo

Spis treści

1. Streszczenie	3
2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych na terenie miasta Suwałki.....	6
2.1 Podsystem społeczny	7
2.2 Podsystem gospodarczy	14
2.3 Podsystem przestrzenno-funkcjonalny	18
2.4 Podsystem środowiskowy	20
2.5 Podsystem techniczny.....	22
3. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie miasta Suwałki	25
3.1 Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	25
3.2 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego na terenie miasta Suwałki	26
3.3 Wyznaczenie obszaru rewitalizacji na terenie miasta Suwałki	46
3.4 Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji miasta Suwałki	51
4. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.....	88
5. Wizja stanu pożądanego i planowanych efektów procesu rewitalizacji.....	92
6. Cele szczegółowe rewitalizacji	93
7. Środki realizacji celów	98
7.1 Podstawowe projekty rewitalizacyjne.....	98
7.2 Przedsięwzięcia uzupełniające.....	152
8. Mechanizmy integrowania działań oraz komplementarność w realizacji programu rewitalizacji.....	159
9. Indykatywne ramy finansowe interwencji w obszarze rewitalizacji.....	163
9.1 Źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych	163
9.2 Ramy finansowe Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023.....	168
10. Mechanizmy włączenia mieszkańców i innych podmiotów w proces rewitalizacji.....	170
10.1 Identyfikacja interesariuszy procesu rewitalizacji w Suwałkach	170
10.2 Proces włączenia społecznego na etapie programowania rewitalizacji	171
10.3 Proces włączenia społecznego na etapie wdrażania, realizacji i monitoringu efektów programu rewitalizacji	174
11. Powiązania programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi miasta Suwałki	175
12. System realizacji programu rewitalizacji	188
13. System monitoringu i oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych.....	192
13.1 System monitoringu.....	192
13.2 System wprowadzania modyfikacji programu rewitalizacji w reakcji na zmiany w jego otoczeniu.....	198
SPIS TABEL.....	200
SPIS WYKRESÓW.....	202
SPIS MAP	202
Spis załączników do Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023.....	204

1. Streszczenie

- *Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023* opracowany został z wykorzystaniem modelu partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy w pracach nad programem.
- Program został zaplanowany do realizacji na najbliższe siedem lat. Złożoność procesu rewitalizacji wymaga średnio- i długookresowego planowania oraz zarządzania, stąd przyjęty horyzont czasowy pozwala na zintegrowanie działań na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni, środowiska i gospodarki.
- Podstawą prawną przyjęcia *Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023* jest art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446, 1579, 1948), w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 1777, z 2016 roku poz. 1020, 1250) oraz w związku z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 Ministerstwa Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 roku. Zostanie on przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Suwałkach.
- Program zawiera szczegółową analizę miasta Suwałki w celu identyfikacji czynników kryzysowych i wyznaczenia, w oparciu o te zjawiska, obszaru zdegradowanego. Szczególne znaczenie w procesie programowania rewitalizacji odgrywa pogłębiona diagnoza czynników, mających kluczowy wpływ na poziom degradacji obszaru rewitalizacji, która określa kierunki planowanych działań rozwojowych.
- Na poziomie struktury przestrzennej miasta można zdiagnozować dwa kluczowe problemy:
 - główna oś układu komunikacyjnego miasta wpisuje się w większości w zabytkowy, charakteryzujący się wysokim poziomem intensywności zabudowy, układ urbanistyczny obszaru rewitalizacji. Nerozwizany na etapie procesu rewitalizacji pozostanie problem uciążliwości zewnętrznego ruchu tranzytowego, przebiegającego przez obszar rewitalizacji Suwałk, wynoszący ponad dziesięć tysięcy samochodów na dobę.
 - nierównomierny rozwój miasta, zdeterminowany przez rozlewanie się zabudowy mieszkaniowej Suwałk w kierunku północno-wschodnim, przy jednoczesnym niedoinwestowaniu tradycyjnego centrum. Strefa śródmiejska, najstarsza zabytkowa część miasta, wymaga uporządkowania i kompleksowej modernizacji. W tej strefie mieści się większość najstarszych, komunalnych zasobów mieszkaniowych i lokali użytkowych. W oparciu o obowiązujące w śródmieściu miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i realizowane dotychczas działania rewitalizacyjne tereny te podlegały istotnym przekształceniom (w ostatnich latach dokonano szeregu wyburzeń zabudowy wewnątrz kwartałów). W celu wzmocnienia interwencji rewitalizacyjnej należy zdefiniować kierunki rozwoju przestrzennego miasta przy założeniu, że priorytetem jest ograniczenie suburbanizacji Suwałk na rzecz rozwoju funkcji mieszkaniowej w centralnej części miasta.

- Taki nierównomierny rozwój miasta niesie ze sobą wiele negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych i środowiskowych, które wymagają zdecydowanej interwencji.
- Wśród innych problemów miasta należy przede wszystkim wskazać postępujący proces starzenia się lokalnej społeczności, bezrobocie, niski poziom bezpieczeństwa, brak aktywności społecznej mieszkańców, niski poziom przedsiębiorczości, zły stan techniczny zasobu mieszkaniowego, niską emisję.
- Prace analityczne związane z delimitacją obszaru zdegradowanego obejmowały całe miasto Suwałki, które zostało podzielone na jednostki statystyczne – siatkę 939 heksagonów o wysokości 300 m i powierzchni 7,76 ha. Diagnoza została przeprowadzona w układzie prowadzącym od danych ogólnych dla całego miasta do analizy szczegółowych czynników kryzysowych w podziale dla poszczególnych obszarów, co umożliwiło precyzyjne wyznaczenie obszaru zdegradowanego.
- Efektem prac analitycznych i badawczych było wyłonienie obszaru rewitalizacji, który tworzy zwarty teren w centralnej części miasta, ograniczony od południa i zachodu doliną rzeki Czarna Hańcza, od wschodu ul. Waryńskiego i Sejneńską, od północy ul. T. Noniewicza i ul. E. Plater, o powierzchni 151 ha (2,3% pow. miasta), zamieszkały przez 10 563 osób (15,2% mieszkańców miasta).
- W sferze społecznej zasadniczym problemem obszaru rewitalizacji jest bezrobocie, szczególnie długotrwałe oraz bezrobocie wśród osób, które zakończyły edukację na poziomie gimnazjalnym lub podstawowym. Na obszarze rewitalizacji mieszka wiele osób dotkniętych ubóstwem, koncentrują się tu także dysfunkcje wychowawcze, związane z uzależnieniem, a także niepełnosprawność. Wyraźnie przejawia się proces starzenia populacji. Kapitał społeczny jest raczej niski. Działają tu liczne organizacje pozarządowe, które mogą pełnić ważną rolę w całym procesie rewitalizacji.
- Reasumując, wyzwania przed którymi stoją władze miasta, wiążą się z szeregiem powiązanych wzajemnie ze sobą problemów w sferze społecznej, a także gospodarczej, technicznej, środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej. Wyznaczają one potrzeby miasta, związane z odzyskaniem utraconych przez obszar zdegradowany funkcji kluczowych z punktu widzenia rozwoju miasta.
- W dokumencie zaprezentowano również wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji, cele rewitalizacji i kierunki działań, przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz ramy finansowe planowanych przedsięwzięć, metody wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu rewitalizacji.
- W przygotowanie programu zaangażowano społeczność lokalną i umożliwiono szeroką partycypację społeczną. Zorganizowano i przeprowadzano konsultacje społeczne (poprzedzone cyklem spotkań edukacyjnych) z przedstawicielami różnych grup z terenu

miasta, mające na celu poznanie opinii na temat uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, aktualnych potrzeb, kierunków rozwoju miasta oraz propozycji projektów i zadań rewitalizacyjnych, które mogłyby zostać ujęte w programie.

W siedzibie Urzędu Miejskiego w Suwałkach zrealizowano spotkania konsultacyjne, podczas których zaprezentowano wyniki pogłębionych diagnoz obszaru zdegradowanego miasta. Interwencję rewitalizacyjną skonstruowano w oparciu o koncepcje projektowe pozyskane w wyniku naboru otwartego na przedsięwzięcia rewitalizacyjne, który trwał w okresie 20.04 – 27.04.2017 roku. W efekcie naboru zostało zadeklarowanych przez zainteresowanych interesariuszy łącznie 67 przedsięwzięć do realizacji na obszarze rewitalizacji miasta Suwałki – w kształcie, który wynika ze złożonych deklaracji.

Jednocześnie prowadzono działania komunikacyjne i informacyjne przybliżające mieszkańcom miasta zagadnienia procesu rewitalizacji, informujące o organizowanych spotkaniach – przez publikację bieżących informacji na stronie rewitalizacja.suwalki.eu.

Tym samym dokument w sposób kompleksowy opisuje realizację procesu rewitalizacji miasta.

2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych na terenie miasta Suwałki

W poniższym rozdziale przedstawiono charakterystykę miasta Suwałki pod kątem występowania czynników i zjawisk kryzysowych w rozumieniu Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020.

Suwałki są miastem na prawach powiatu, położonym nad rzeką Czarna Hańcza, w północnej części województwa podlaskiego. Przeważająca część miasta zlokalizowana jest w mikroregionie fizyczno-geograficznym Obniżenie Suwalskie, będące częścią mezoregionu Równina Augustowska. Historycznie obszar ten nazywany jest Suwalszczyzną.

Miasto w granicach administracyjnych zajmuje obszar 6551 ha i zamieszkane jest przez 69 370 osób, co daje mu drugie miejsce w województwie¹. Położone jest przy ważnych szlakach komunikacyjnych – drodze krajowej nr 8, będącej częścią międzynarodowej trasy E 67 oraz drogach wojewódzkich nr 652, 653, 655. W przyszłości przez miasto ma przebiegać droga tranzytowa szybkiego ruchu Via Baltica łącząca kraje bałtyckie z Europą Zachodnią oraz ważny szlak kolejowy – Rail Baltica. Suwałki leżą w odległości około 120 km od Białegostoku, około 23 km od granicy z Litwą i około 68 km od granicy z Obwodem Kaliningradzkim. Specyficzne położenie oraz brak ośrodków miejskich podobnej wielkości w promieniu kilkudziesięciu kilometrów czynią z miasta główny ośrodek administracyjny, usługowy i kulturalny subregionu.

Suwałki są ośrodkiem m.in. przemysłu drzewnego, spożywczego i materiałów budowlanych. W granicach administracyjnych miasta występuje rezerwat przyrody i obszary chronionego krajobrazu, co wraz z cennymi przyrodniczo i historycznie terenami wokół miasta czyni z niego atrakcyjny cel turystycznych podróży.

W niniejszym rozdziale sytuację w Suwałkach w odniesieniu do wybranych zjawisk zestawiono z pozostałymi miastami na prawach powiatu w województwie podlaskim, tj. Białymstokiem i Łomżą. Szczególnie porównanie wartości wybranych wskaźników z Łomżą może pomóc w naświetleniu niektórych problemów, jako że jest to miasto tylko nieznacznie mniejsze pod względem liczby ludności od Suwałk.

¹ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

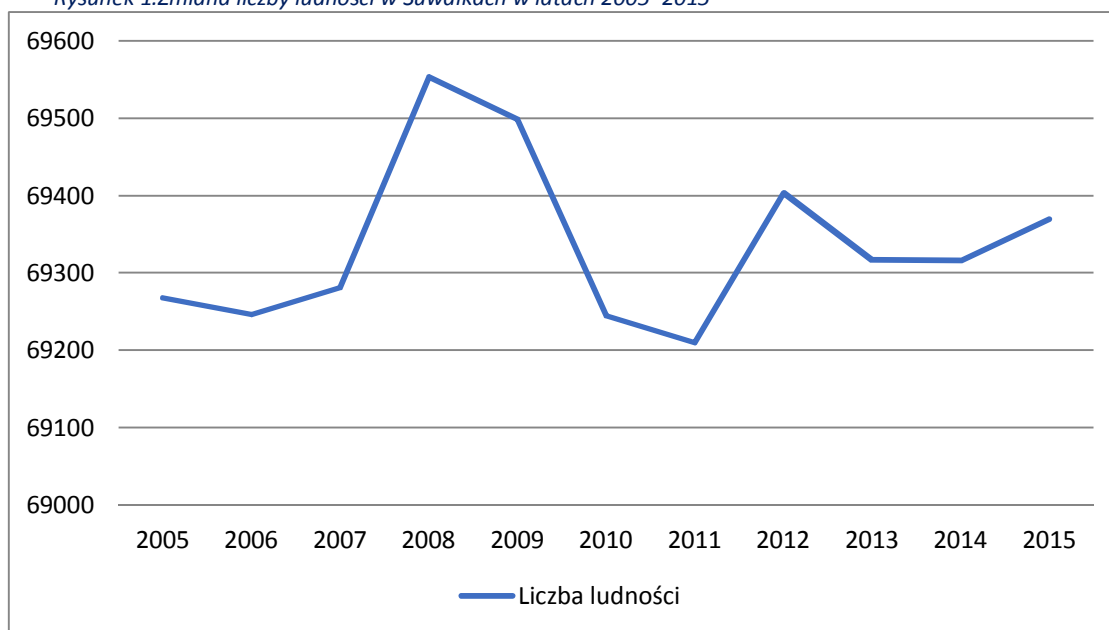
2.1 Podsystem społeczny

Ludność

Suwałki są miastem na prawach powiatu liczącym według stanu na 2015 rok 69 370 osób². Pod względem liczby ludności Suwałki należą do miast średniej wielkości (20 do 100 tys. mieszkańców), będąc jednocześnie drugim co do wielkości miastem w województwie podlaskim (po Białymstoku). Powierzchnia miasta w aktualnych granicach administracyjnych wynosi 65,5 km². Gęstość zaludnienia w Suwałkach (1059 osób na km²) jest niższa niż w Białymstoku (2898 osób na km²) i w Łomży (1920 osób na km²).

W latach 2005–2015 liczba ludności w Suwałkach utrzymywała się na względnie stabilnym poziomie. W analizowanym okresie najwyższą liczbę ludności zanotowano w 2008 roku (69 554 osób), a najniższą w 2011 (69 210 osób). Biorąc pod uwagę początek i koniec analizowanego okresu, liczba ludności miasta nieznacznie wzrosła. Różnica ta wyniosła 102 osoby (69 370 osób w 2015 wobec 69 268 osób w 2005). W strukturze ludności nieznaczna większość stanowią kobiety.

Rysunek 1. Zmiana liczby ludności w Suwałkach w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Na zmianę liczby ludności miasta składają się urodzenia i zgony (przyrost naturalny) i liczba osób wyjeżdżających na stałe i osiedlających się w mieście (saldo migracji). W 2015 roku przyrost naturalny w Suwałkach wyniósł 2,1 osoby na 1000 mieszkańców, podczas gdy w Polsce – 0,7. Pozostałe miasta z grupy porównawczej odnotowały dodatni przyrost naturalny, przy czym w 2015 roku najwyższy wzrost tego wskaźnika zanotowano właśnie w Suwałkach.

²Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

Tabela 1. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w Suwałkach i porównywanych miastach

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Suwałki	3,5	2,9	3,3	3,9	3,4	4,2	1,6	3,0	1,2	1,0	2,1
Białystok	1,1	1,4	1,7	2,2	2,7	2,4	1,9	1,8	1,1	1,6	1,8
Łomża	2,3	1,3	2,6	2,0	3,3	2,8	2,7	1,1	1,1	2,5	0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Na liczbę ludności /wysokość populacji danego obszaru/ istotny wpływ ma także saldo migracji. W Suwałkach w ostatnich latach widoczna jest tendencja do wymeldowań. W 2014 roku na pobyt stały wyjechało z Suwałk 801 osób. W tym samym czasie w mieście osiedliły się 593 osoby. Ogólne saldo migracji w Suwałkach w 2014 wyniosło -3,0 osób na 1000 mieszkańców. Jest to wskaźnik zdecydowanie wyższy od danych dla całego kraju (-0,4) oraz dla Białegostoku (0,1), a także wyższy niż dla Łomży (-0,2); aczkolwiek we wcześniejszych latach Łomża notowała gorsze wartości tego wskaźnika).

Tabela 2. Saldo migracji na 1000 ludności; ogółem

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Suwałki	-2,0	-4,0	-4,3	-2,2	-2,1	-3,8	-2,1	-0,4	-2,2	-3,0
Białystok	-1,0	-0,8	-2,2	-1,1	-1,4	-0,6	-1,4	0,3	-0,9	0,1
Łomża	-5,1	-8,2	-5,9	-2,3	-2,1	-4,9	-5,4	-4,4	-3,7	-2,0
Polska	-0,3	-0,9	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Struktura wieku mieszkańców -ekonomiczne grupy ludności

Struktura ekonomiczna ludności, według danych na 31.12.2015 rok pochodzących z GUS (przy ogólnej liczbie mieszkańców 69 370), przedstawia się następująco:

- grupa ludności w wieku przedprodukcyjnym stanowi 18,8 % ogólnej liczby mieszkańców,
- ludność w wieku produkcyjnym stanowi 65,1 % liczby mieszkańców,
- ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi 16,1 % ogólnej liczby ludności.

W ostatnich latach osoby w wieku produkcyjnym stanowiły najliczniejszą grupę. Zauważalna jest względna stabilność udziału tej ekonomicznej grupy wieku w ogólnej liczbie ludności (w 2015 wartość tego wskaźnika była zbliżona do danych z 2005). W ciągu 10 lat nastąpił spadek udziału liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 5 punktów procentowych) i niemal jednakowy wzrost udziału liczby osób w wieku poprodukcyjnym (o 4,9 punktu procentowego).

Tabela 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wiek przedprodukcyjny	23,8	23,0	22,3	21,5	21,0	20,6	20,1	19,7	19,3	19,0	18,8
Wiek produkcyjny	65,0	65,5	65,9	66,3	66,5	66,4	66,4	66,2	66,0	65,6	65,1
Wiek poprodukcyjny	11,2	11,5	11,8	12,1	12,5	12,9	13,5	14,1	14,7	15,4	16,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując strukturę ekonomicznych grup wieku, można zauważyć następujące tendencje:

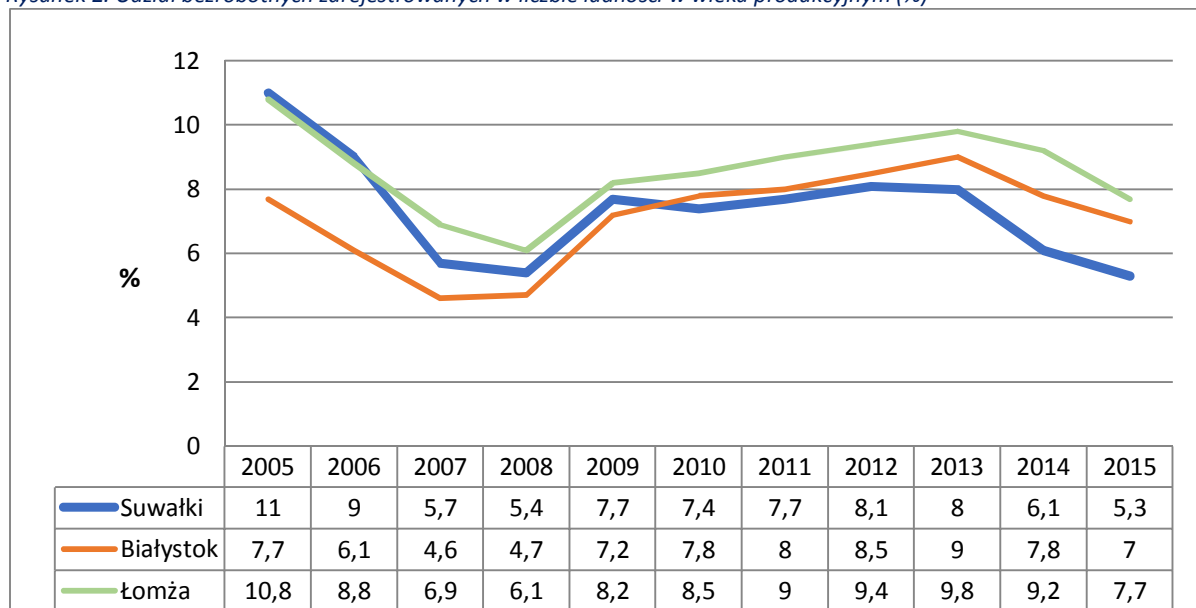
- maleje liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, co odzwierciedla tendencję do starzenia się społeczeństwa,
- systematycznie wzrasta liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, co potwierdza krajowe trendy demograficzne.

Trendy te mogą świadczyć o tym, że zjawisko starzenia się społeczeństwa na terenie Suwałk w kolejnych latach będzie coraz większym problemem.

Bezrobocie

W 2015 roku w Suwałkach zarejestrowano 2379 bezrobotnych, w tym 1227 kobiet. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł wówczas 5,3%, był więc nieco niższy od wskaźnika dla Polski (6,5%). W 2005 roku udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Suwałkach i w Łomży był na podobnym poziomie (ok. 11%), natomiast najkorzystniejsze wartości tego wskaźnika notowano dla Białegostoku (7,7%). Tymczasem w 2015 roku najniższy odsetek tego wskaźnika zanotowano w Suwałkach (5,3% wobec 7,7% w Łomży i 7% w Białymstoku).

Rysunek 2. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 4. Liczba osób bezrobotnych w Suwałkach w latach 2005–2015

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bezrobotni	4 959	4 062	2 602	2 473	3 566	3 409	3 541	3 727	3 644	2 786	2 379

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Z danych przedstawionych w tabeli wynika, że w ostatnich latach bezrobocie w Suwałkach spada. Niepokojąca jest jednak duża liczba długotrwale bezrobotnych. Według szacunków Urzędu Miasta na 2015 rok takie osoby stanowiły aż 45,6% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych.

Ubóstwo – zasiłki pomocy społecznej

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) jest nadrzędną jednostką organizacyjną systemu pomocy społecznej w Suwałkach. Ponadto zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane są przez: Dom Pomocy Społecznej „Kalina”, Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą, organizacje pozarządowe i fundacje.

Tabela 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2015

	2013	2014	2015
Pomoc Społeczna (liczba rodzin)	3 200	2 924	2 633
Świadczenia Rodzinne (liczba dzieci)	5 237	4 733	4 504
Fundusz alimentacyjny (liczba uprawnionych)	1 194	1 176	1 045

Źródło: Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta

W latach 2013–2015 nastąpił spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej (średnio o ok. 8,8% w skali roku). Jednocześnie wydatki na pomoc społeczną utrzymują się na względnie stabilnym poziomie.

Tabela 6. Wydatki na wybrane zadania jednostek pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2015

	2013	2014	2015
Pomoc społeczna (w zł)	38 565 540	40 126 152	39 918 680
Dom Pomocy Społecznej	6 023 616	6 157 908	6 395 475

Źródło: Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta

Roczne sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Suwałkach pozwalają bliżej przyjrzeć się zmianom zachodzącym w liczbie osób korzystających z pomocy społecznej oraz środkom wydawanym przez miasto na ten cel w ostatnim okresie. W latach 2013–2016 nieznacznie zmalała liczba osób pobierających zasiłki stałe (spadek o 14 osób). W tym czasie istotnie zmniejszyła się natomiast liczba rodzin pobierających zasiłki okresowe (spadek o 641 rodzin). Było to głównie spowodowane znacznym zmniejszeniem się liczby rodzin pobierających zasiłki z powodu bezrobocia. W ciągu 4 lat zmniejszyła się również liczba osób korzystających z pomocy w zakresie dożywiania i pobierających zasiłki celowe na zakup opału, odzieży, obuwia, zaspokojenie niezbędnej potrzeby życiowej, środków czystości lub pokrycie kosztów leczenia.

Tabela 7. Liczba osób korzystających z wybranych form wsparcia pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2016

	2013	2014	2015	2016
Zasiłki stałe (liczba osób)	532	562	545	518
Zasiłki okresowe (liczba rodzin)	1359	1153	959	718
- z powodu bezrobocia (liczba rodzin)	1233	985	733	515
- z powodu długotrwałej choroby (liczba rodzin)	51	62	64	61
- z powodu niepełnosprawności (liczba rodzin)	46	58	76	69
- z innych powodów (liczba rodzin)	29	48	86	73
Pomoc w zakresie dożywiania, w tym gorące posiłki dla uczniów i dzieci w wieku przedszkolnym (liczba osób)	5579	4951	4069	3159
Zasiłki celowe³ (liczba świadczeń)	1643	1685	1296	921

Źródło: Sprawozdania z działalności MOPS w Suwałkach z lat 2013–2016

Strukturę wydatków na wybrane działania z zakresu pomocy społecznej przedstawiono w poniższej tabeli. W latach 2013–2016 wzrosła kwota przeznaczana na zasiłki stałe, wsparcie asystentów rodzin, realizację zadań z zakresu pieczy zastępczej, świadczenia rodzinno-opiekuńcze oraz ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Spadek wydatków nastąpił w odniesieniu do zasiłków okresowych ogółem, pomocy w zakresie dożywiania, zasiłków celowych oraz funduszu alimentacyjnego.

Tabela 8. Struktura wydatków przeznaczona na wybrane działania pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2016

	2013	2014	2015	2016
Zasiłki stałe	2 133 000	2 222 000	2 192 146,77	2 390 000
Zasiłki okresowe	1 996 141	1 809 812	1 465 672,67	982 146,49
- z powodu bezrobocia	1 918 587	1 689 664	1 277 477,67	806 469,49
- z powodu długotrwałej choroby	29 568	37 633	45 509	40 522
- z powodu niepełnosprawności	27 134	35 758	62 234	77 941
- z innych powodów	20 852	46 757	80 452	57 214
Pomoc w zakresie dożywiania, w tym gorące posiłki dla uczniów i dzieci w wieku przedszkolnym	2 800 000 w tym – 865 044 z budżetu samorządowego	2 300 000 w tym – 521 180 z budżetu samorządowego	2 100 000 w tym – 420 000 z budżetu samorządowego	1 670 000, w tym – 334 000 z budżetu samorządowego

³ Zasiłki celowe na zakup opału, odzieży, obuwia, zaspokojenie niezbędnej potrzeby życiowej, środków czystości, pokrycie kosztów leczenia.

Zasiłki celowe ⁴	527 846	475 386	343 365,45	270 174,37
Wsparcie asystentów rodziny	34 960,60	71 530,96	90 465,48	105 181,14
Realizacja zadań z zakresu pieczy zastępczej, w tym pomoc finansowa rodzinom zastępczym	2 888 662,72	2 999 901,58	3 236 054,66	3 796 038,97
Świadczenia rodzinne i opiekuńcze	14 383 579	14 470 153,87	14 798 015,00	17 937 616,97
Fundusz alimentacyjny	4 290 475	4 345 754,04	4 154 483,00	3 886 385,27
Ubezpieczenia emerytalne i rentowe	591 929	753 161,55	920 116,00	1 029 227,24

Źródło: Sprawozdania z działalności MOPS w Suwałkach z lat 2013–2016

Zadłużenie najemców mieszkań komunalnych

Według stanu na dzień 31.12.2015 zadłużenie z tytułu czynszu w 528 lokalach komunalnych zlokalizowanych na terenie miasta wyniosło łącznie **258,9tys. zł, z czego około 44% stanowiło zadłużenie w opłatach sięgające powyżej 3 miesięcy.**

Tabela 9. Struktura zadłużenia z tytułu opłat za mieszkanie w zasobach gminnych w latach 2013–2015

Wyszczególnienie	Jedn.	2011	2012	2013	2014	2015
Zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych ogółem	szt.	703	-	610	-	528
Zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych - ponad 3 miesiące	szt.	176	-	75	-	64
Zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych ogółem	tys. zł	88,6	-	299,7	-	258,9
Zaległości w opłatach ponad 3 miesiące za mieszkanie w zasobach gminnych	tys. zł	44,1	-	133,5	-	115,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując dynamikę zmian zadłużenia z tytułu opłat za mieszkanie w zasobach gminnych w latach 2011–2015, należy zauważyć, że skala zjawiska uległa zmniejszeniu w ujęciu ilościowym – liczba zadłużonych mieszkań w 2015 zmniejszyła się o około 25% w porównaniu z 2011 rokiem. Natomiast w ujęciu wartościowym nastąpił niepokojący przyrost wartości zadłużenia o blisko 66% w 2015 w porównaniu z 2011 rokiem. Oznacza to, że w spora część najemców straciła płynność finansową i zadłużenie jest kumulowane latami w obrębie tych samych mieszkań. Wobec powyższego, konieczne wydaje się zaplanowanie działań ukierunkowanych na zmniejszenie zadłużenia mieszkańców miasta zajmujących lokale komunalne.

⁴ Zasiłki celowe na zakup opału, odzieży, obuwia, zaspokojenie niezbędnej potrzeby życiowej, środków czystości, pokrycie kosztów leczenia.

Organizacje pozarządowe

W 2015 roku Miasto Suwałki opracowało i uchwaliło roczny Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i innymi podmiotami ze sfery działalności pożytku publicznego. W 2015 roku na 1000 mieszkańców przypadało 3,34 organizacji pozarządowych. Jest to poziom zbliżony do poziomu krajowego i poziomu notowanego w Łomży. Jednocześnie jest on zdecydowanie niższy od wartości, jaką ten wskaźnik przyjmuje w Białymstoku.

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w 2015 roku

	2015
Suwałki	3,34
Białystok	4,23
Łomża	3,2
Polska	3,51

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

W wyniku analizy podsystemu społecznego stwierdzono występowanie na terenie miasta problemu ubóstwa (rozumianego jako stosunkowo wysoką liczbę mieszkańców objętych pomocą społeczną), który jest silnie skorelowany z występowaniem problemu bezrobocia, szczególnie bezrobocia długotrwałego. Problem ubóstwa ma duży wpływ na poziom wykluczenia społecznego znacznej części populacji miasta i, jak wynika z analizy, jest dziedziczony z pokolenia na pokolenie.

Na poziomie programu rewitalizacji konieczne więc będzie wzmocnienie wsparcia na rzecz dzieci i młodzieży w celu ograniczenia wpływu na ich życie spirali kryzysu, a także zaprojektowanie działań mających na celu pomoc rodzinom, szczególnie zagrożonych dysfunkcją lub przeżywających trudności.

Zmiany demograficzne, obejmujące wzrost liczby mieszkańców miasta w wieku poprodukcyjnym (o niskich dochodach, w tym z tytułu emerytur), prowadzą do zwiększonego zapotrzebowania na usługi związane z pomocą społeczną. Istotne z punktu widzenia rozwoju miasta jest więc pobudzenie aktywności mieszkańców zagrożonych problemem ubóstwa w celu zwiększenia ich dochodów oraz stymulowanie wzrostu aktywności gospodarczej, które generują przyrost dochodów samorządu, bez których nie jest możliwe finansowanie jego rozwoju, rozumianego jako poprawa jakości usług publicznych w wyniku rozbudowy i modernizacji infrastruktury.

W efekcie starzenia się społeczności lokalnej w dłuższej perspektywie nastąpi zmiana popytu na usługi publiczne w postaci zwiększenia zapotrzebowania na usługi osób starszych, w tym usługi opieki zdrowotnej. Skutkuje to koniecznością dostosowania istniejącej infrastruktury społecznej do zwiększonych potrzeb na usługi opieki dla osób starszych, jak również kontraktowania wyższych środków w budżecie samorządu zabezpieczających wydatki na te usługi.

Procesy migracyjne powodują trwałe zmiany potencjału lokalnej społeczności. Następują zmiany struktury lokalnych społeczności, w których nasilają się procesy starzenia w centrum miasta, brak jest liderów społecznych i aktywnej współpracy, co rodzi napięcia społeczne i konflikty. Następuje proces rozwarstwienia społecznego, który jest wynikiem wykluczenia technologicznego, ekonomicznego i kulturowego najstarszej pod względem demograficznym części miasta. W tym stanie rzeczy samorząd lokalny stoi przed koniecznością zwiększenia nakładów na utrzymanie bezpieczeństwa mieszkańców i uruchomienia procesów integracji społecznej, tj. usług realizowanych w ramach placówek kultury i oświaty.

2.2 Podsystem gospodarczy

Do głównych sektorów przemysłu w Suwałkach należy przemysł drzewny, spożywczy oraz budowlany. Na terenie miasta zlokalizowane są większe zakłady: MISPOL S. A., ANIMEX Grupa Drobiarska S. A. (branża spożywcza), „Padma Art” (ramki do zdjęć), PORTA KMI Poland Sp. z o. o., STOLLAR Sp. j. (branża drzewna i stolarka otworowa), PPHU „Lactopol” (branża spożywcza), Malow Sp. z o.o., GASTECH Sp. z o.o. (branża metalowa), AQUAEL Sp. z o.o. (mechanika precyzyjna, sprzęt akwarystyczny), Fabryka Przewodów i Kabli ELPAR II Sp. z o. o. (branża elektryczna), SALAG Sp. z o. o. S. K. (branża tworzyw sztucznych), PRIBO Sp. z o. o. (budownictwo).

W 2004 roku utworzono Park Naukowo-Technologiczny Polska – Wschód w Suwałkach Sp. z o.o., którego strategicznym celem jest kreowanie powiązań między nauką i biznesem, umożliwiających transfer technologii oraz prowadzenie innowacyjnych form działalności gospodarczej. Kompleks parku składa się m.in. z Inkubatora Technologicznego i zespołu laboratoriów (Badania Produktu Chemicznego, Medycznego, Energii Odnawialnej i Laboratorium Multimedialnego).

W Suwałkach działają podmioty ekonomii społecznej wspierające przedsiębiorczość i aktywizację zawodową mieszkańców. Spółdzielnia socjalna „Perspektywa”, będąca pierwszym tego typu podmiotem w mieście, działa na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej, w tym aktywizacji osób bezrobotnych oraz odbudowanie i podtrzymanie umiejętności pełnienia ról społecznych u osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ponadto spółdzielnia prowadzi działalność społeczną i oświatowo-kulturalną, w tym działalność wspierającą rozwój przedsiębiorczości, promocję zatrudnienia i aktywizację zawodową osób bezrobotnych lub zagrożonych bezrobociem. Powyższe cele są realizowane m.in. przez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków Spółdzielni⁵. Od 1994 roku w Suwałkach działa Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości, która ma na celu zwiększenie aktywności gospodarczej w regionie poprzez wspieranie i promocję małych przedsiębiorstw oraz przedsięwzięć gospodarczych organizowanych przez bezrobotnych lub dających bezrobotnym zatrudnienie.

W 2014 roku z inicjatywy Stowarzyszenia dla Rozwoju w Suwałkach zostało uruchomione Centrum Integracji Społecznej (CIS) w Suwałkach⁶, które prowadzi dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym programy edukacyjne obejmujące m.in. nabywanie umiejętności zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz nabywanie innych umiejętności niezbędnych do codziennego życia. Wśród zakładów współpracujących z CIS są zarówno miejskie spółki: Zarząd Dróg i Zieleni, Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami, jak i prywatni przedsiębiorcy. Uczestnicy pracują 4 dni w tygodniu od wtorku do piątku przez 8 godzin. Za swoją pracę otrzymują tzw. świadczenie integracyjne⁷. W 2016 roku z oferty CIS skorzystały 62 osoby (43 osoby zrekrutowane w 2016 oraz 19 osób kontynuujących reintegrację z 2015).

⁵ Statut Spółdzielni Socjalnej „Perspektywa”.

⁶ Centrum Integracji Społecznej to jednostka organizacyjna utworzona przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową, realizująca zadania z zakresu reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działalność CIS reguluje ustawa z 13.06.2003 o zatrudnieniu socjalnym. CIS nie jest samodzielnym podmiotem prawnym, lecz formą prawną adresowaną do instytucji i organizacji pozarządowych pracujących z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

⁷ <http://dwutygodniksuwalski.pl/uwierz-w-siebie>.

Podmioty gospodarcze

W 2015 roku na terenie Suwałk działało 6930 podmiotów gospodarczych, w tym 227 w sektorze publicznym⁸. W sektorze rolniczym zanotowano 69 podmiotów, natomiast w sektorze przemysłowym i budowlanym łącznie 1262 podmiotów.

Tabela 11. Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 2007 w Suwałkach w latach 2013–2015

Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 2007	2013	2014	2015
ogółem	6957	6969	6930
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	66	68	69
przemysł i budownictwo	1322	1301	1262
pozostała działalność	5569	5600	5599

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2013–2015 na terenie miasta nastąpił istotny spadek liczby przedsiębiorstw w sektorze „przemysł i budownictwo”, co jest negatywną tendencją z uwagi na jego istotny udział w strukturze PKB i wysoką dynamikę generowania nowych miejsc pracy. W analizowanym okresie wzrosło natomiast znaczenie branż skupionych w ramach „pozostałej działalności” a także, choć nieznacznie, w ramach sektora rolnego.

Tabela 12. Podmioty według klas wielkości w Suwałkach w latach 2013–2015

Podmioty według klas wielkości	2013	2014	2015
ogółem	6957	6969	6930
0 – 9 zatrudnionych	6699	6709	6677
10 – 49 zatrudnionych	191	193	189
50 - 249 zatrudnionych	62	62	59
250 - 999 zatrudnionych	4	4	4
1000 i więcej zatrudnionych	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Wśród podmiotów gospodarczych w Suwałkach dominują podmioty zatrudniające do 9 osób (ok. 96% firm), 189 podmiotów (2,7%) zatrudnia od 10 do 49 osób, natomiast tylko 64 firmy charakteryzuje zatrudnienie powyżej 50 osób.

Rynek pracy na terenie miasta jest głównie kształtowany przez sektor prywatny, który stanowi około 96% podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (ok. 75% podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON), spółki handlowe (7% ogółu) i podmioty publiczne (ok. 3% ogółu).

⁸ dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON (stan na 31.12.2015).

Aktywność gospodarcza firm zlokalizowanych na terenie Suwałk jest zróżnicowana zarówno pod względem form prawnych, jak i rodzajów prowadzonych działalności gospodarczych. Pod względem tego ostatniego kryterium dominujące znaczenie mają firmy działające w branży handlowej, naprawach i w budownictwie.

Tabela 13. Dynamika zmian wskaźników przedsiębiorczości w Suwałkach w latach 2013–2015

Wskaźniki poziomu przedsiębiorczości	2013	2014	2015
Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	100	101	100
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	152,1	153,3	153,4
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	76	76	75
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	11,6	11,6	11,5
Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	131	130	122

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując dynamikę zmian poziomu przedsiębiorczości w Suwałkach w latach 2013–2015, należy stwierdzić, że poziom aktywności gospodarczej utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie, aczkolwiek można zaobserwować jego lekkie spowolnienie. Nieznacznie zmniejszyła się liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 ludności (oraz w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym), jak też liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (spadek o blisko 7%).

Dla kondycji lokalnej gospodarki ważny jest także wskaźnik dotyczący osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W 2013 roku liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą według sekcji PKD 2007 wynosiła 5295, tymczasem pod koniec 2016 roku było to 5075 osób. W ciągu 4 lat nastąpił zatem spadek wartości tego wskaźnika o około 4%.

Wskaźnik dotyczący liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 000 osób w Suwałkach w 2015 roku wyniósł 999 podmiotów i był niższy od wartości tego wskaźnika w latach poprzednich. Jednocześnie ten trend spadkowy nie znalazł odzwierciedlenia w danych dla Łomży i Białegostoku.

Tabela 14. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON na 10 000 mieszkańców w latach 2013–2015

	2013	2014	2015
Suwałki	1004	1005	999
Białystok	1120	1142	1162
Łomża	999	1008	1005

Źródło: opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych GUS

Poniżej przedstawiono analizę struktury podmiotów gospodarczych miasta według sekcji PKD 2007.

Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie Suwałk według sekcji PKD 2007

Sekcje PKD (2007)	2013	2014	2015
A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	66	68	69
B – Górnictwo i wydobywanie	18	18	19
C – Przetwórstwo przemysłowe	548	543	526
D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	14	14	16
E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	10	11	13
F – Budownictwo	732	715	688
G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1958	1915	1864
H – Transport i gospodarka magazynowa	599	615	629
I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	180	180	185
J – informacja i komunikacja	141	152	153
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	268	267	269
L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	239	252	259
M – Działalność profesjonalna naukowa i techniczna	621	622	646
N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	146	158	163
O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	24	24	23
P – Edukacja	279	281	269
Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	457	467	468
R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	109	109	108
S i T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; Pozostała działalność usługowa	548	558	549
U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	-	-	-
OGÓŁEM	6957	6969	6930

Źródło: opracowanie własne

Analizując strukturę podmiotów gospodarczych według głównych sekcji PKD, należy zwrócić uwagę na dominującą rolę sektora handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy samochodów, stanowiącego ponad ¼ działalności zarejestrowanych w Suwałkach. Licznie reprezentowaną w mieście branżą jest również budownictwo. Choć w ostatnich latach maleje rola tego sektora, skupia on wciąż około 10% podmiotów gospodarczych działających na terenie miasta.

Istotną i wzrastającą w ciągu ostatnich lat liczbę podmiotów gospodarczych można zaobserwować w sektorze związanym z profesjonalną działalnością naukową i techniczną (ok. 9,3% w 2015) oraz transportem i gospodarką magazynową (ok. 9% w 2015).

Wciąż znaczącą rolę odgrywa sektor przetwórstwa przemysłowego, aczkolwiek w analizowanym

przedziale czasowym zmniejszył się on o 22 podmioty (tym samym jego udział w ogólnej strukturze podmiotów gospodarczych spadł o ok. 0,3 punktu procentowego i na koniec w 2015 wynosił 7,6%).

Reasumując, w Suwałkach lokalna gospodarka reprezentowana jest głównie przez małe i średnie przedsiębiorstwa działające w sektorze prywatnym. Przewaga małych podmiotów gospodarczych (głównie samozatrudnieni oraz osoby fizyczne zatrudniające do 9 osób), które nie dysponują kapitałem na rozwój i promocję ani nie mają rezerw wystarczających na przetrwanie złej koniunktury gospodarczej, obniża istotnie potencjał gospodarczy miasta. Dla samorządu lokalnego oznacza to niższe udziały w podatkach od wynagrodzeń PIT, z uwagi na fakt, że lokalny rynek pracy oparty jest na niskopłatnej kadrze niższego szczebla.

Głównym źródłem dochodów gospodarstw domowych na terenie Suwałk są więc niskie wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia w lokalnej gospodarce oraz z tytułu niskich rent i emerytur. Wpływa to na niski poziom realnych dochodów gminy z tytułu udziału w podatku od osób fizycznych, co ogranicza potencjał rozwojowy miasta.

Na etapie procesów rewitalizacyjnych konieczna jest więc poprawa warunków funkcjonowania lokalnego biznesu i jednocześnie zwiększenie aktywności gospodarczej mieszkańców w celu wzrostu lokalnego rynku pracy oraz dochodów lokalnej gospodarki i budżetu samorządu.

2.3 Podsystem przestrzenno-funkcjonalny

Gmina Miasto Suwałki obejmuje obszar 6551 ha. W ogólnej strukturze użytkowania gruntów przeważają użytki rolne, które stanowią aż 53 % powierzchni miasta. Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią 20%, lasy i użytki leśne 14%, natomiast tereny komunikacyjne 9% powierzchni miasta⁹.

Tabela 16. Zmiany w strukturze użytków gruntowych w latach 2013–2015 (ha)

Rodzaj gruntów	2013	2014	2015
Użytki rolne	3508	3465	3488
Użytki leśne	915	915	932
Grunty zabudowane i zurbanizowane	1289	1321	1280
Tereny komunikacyjne	573	582	585
Wody	78	78	78
Tereny różne i nieużytki	188	190	188
Razem	6551	6551	6551

Źródło: Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta

Na terenie miasta występują zarówno tereny zabudowy wielorodzinnej jak i jednorodzinnej. Grunty zabudowane i zurbanizowane pod tereny mieszkaniowe zajmują powierzchnię 1280 ha, co stanowi

⁹ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

20% powierzchni miasta. Według danych statystycznych na 31.12.2015 zasoby mieszkaniowe miasta wynosiły 25 106 mieszkań, a przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania około 64,2 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę w Suwałkach wynosi 23,2m² i jest nieco niższa niż w Białymstoku i Łomży.

Tabela 17. Przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę w m² oraz powierzchnia jednego mieszkania w m² w Suwałkach i w grupie miast porównawczych w 2015 roku

Miasto	powierzchnia użytkowa lokalu na osobę (m ²)	Przeciętna powierzchnia jednego mieszkania
Suwałki	23,2	64,2
Białystok	26,0	60,9
Łomża	24,2	65,8
Polska	27,0	73,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

W podziale przestrzenno-geodezyjnym miasto zostało podzielone na 10 obrębów. Ich powierzchnia i liczba ludności jest bardzo zróżnicowana. Pod względem gęstości zaludnienia dominują obręby 5 i 6, gdzie na stosunkowo niewielkim obszarze mieszka duża liczba ludności (łącznie ok. 17 900 osób). Są to obręby centralne, na których znajduje się zarówno zabudowa wielorodzinna, jednorodzinna, usługowa i przemysłowo-magazynowa¹⁰. Najmniej osób w stosunku do powierzchni obszaru zamieszkuje obręb 8. Obejmuje on południowy fragment miasta i ma charakter głównie przemysłowy (znajduje się tutaj Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna).

Powierzchnia terenów zieleni miejskiej w Suwałkach wynosiła w 2015 roku około 300ha¹¹. Dla mieszkańców miasta szczególne znaczenie ma jakość najbliższego otoczenia i dostępność do terenów rekreacyjnych i urządzonych terenów zielonych. Na terenie Suwałk zajmują one powierzchnię około 82 ha i obejmują różne formy funkcjonalne, w tym m.in. parki, skwery, bulwary nadrzeczne. Utrzymaniem terenów zielonych zajmuje się jednostka budżetowa miasta – Zarząd Dróg i Zieleni w Suwałkach.

W granicach miasta znajduje się 182,79 km dróg publicznych, z czego 79,9% stanowią drogi gminne i powiatowe, a pozostałe 20,1% krajowe i wojewódzkie¹². Intensywny ruch samochodowy, zwłaszcza tranzytowy ruch ciężarówek przejeżdżających przez miasto, jest przyczyną zanieczyszczenia powietrza, a także źródłem hałasu i stresu komunikacyjnego mieszkańców Suwałk.

Stopień pokrycia obszaru miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, szczególnie na terenach zurbanizowanych, jest dość wysoki. Pod koniec 2015 roku obowiązywały 63 plany miejscowe, obejmujące powierzchnię 2960 ha, czyli około 45,18% powierzchni miasta. Jednocześnie obowiązujące plany pokrywały około 70% powierzchni terenów zurbanizowanych w granicach administracyjnych miasta.

Obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałki

¹⁰ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

¹¹ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

¹² Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

(Studium) zakłada racjonalne gospodarowanie przestrzenią miejską. Z dokumentu wynika konieczność wprowadzania takich zmian w krajobrazie miejskim, które będą podkreślać i eksponować elementy kształtujące indywidualny wizerunek miasta. Zmiany zaplanowane w centrum miasta powinny objąć m.in. przebudowę i modernizację układu komunikacyjnego, budowę nowych odcinków dróg i ścieżek rowerowych, a także ograniczenie ruchu kołowego. Ponadto na tym obszarze zaplanowano budowę sieci infrastruktury technicznej i podłączenie obiektów do sieci centralnego ogrzewania. Te i inne działania powinny poprawić warunki i jakość życia mieszkańców centrum Suwałk.

W Studium przewidziano również rekultywację terenów zdegradowanych, takich jak obszary „Sobolewo II”, „Sobolewo C-I” (w których zakończono eksploatację złóż kruszyw naturalnych) oraz obszaru w Krzywółce. Tereny te mają zostać zagospodarowane na cele rekreacyjne, w tym na potrzeby sportów wodnych i motorowych.

2.4 Podsystem środowiskowy

Stan i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego mają istotny wpływ na jakość życia na obszarach silnie zurbanizowanych. W analizie podsystemu środowiskowego miasta wzięto pod uwagę m.in.: istniejące zasoby dziedzictwa naturalnego oraz przekroczenia standardów jakości wód i powietrza.

Na ukształtowanie terenu, na którym położone są Suwałki, największy wpływ miała działalność lodowca w okresie najmłodszego zlodowacenia bałtyckiego i erozyjna działalność rzeki Czarnej Hańczy. Mimo niekorzystnego wpływu działalności człowieka na świat flory i fauny na terenie miasta nadal występują obszary o wysokich walorach przyrodniczych.

W granicach administracyjnych miasta znajdują się następujące formy ochrony przyrody :

- rezerwat przyrody „Cmentarzysko Jaćwingów”, zgodnie z Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 31 października 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 96, poz. 517);
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” zgodnie z uchwałą Nr XII/88/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2016.2116);
- obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Puszcza Augustowska” (PLB200002) zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 roku w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133);
- projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Ostoja Wigierska” (PLH200004), zatwierdzony przez Komisję Europejską;
- projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Ostoja Augustowska” (PLH200005), zatwierdzony przez Komisję Europejską;
- stanowisko dokumentacyjne „Szwajcaria”;
- pomniki przyrody.

Powierzchnia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” w granicach miasta Suwałki, zgodnie z w/w uchwałą, wynosi 1 158 ha.

Miasto jest specyficzne pod względem panującego tu klimatu. Region suwalski należy do najchłodniejszych w Polsce zarówno w odniesieniu do temperatur dziennych, jak i nocnych. Cechuje go stosunkowo krótki okres wegetacyjny i duża liczba opadów (zwłaszcza w miesiącach letnich).

Przepływająca przez Suwałki Czarna Hańcza zasila sztuczny zalew rekreacyjny Arkadia w Suwałkach, który pełni rolę miejskiego kąpieliska. Badania przeprowadzone w 2014 roku przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku (Delegatura w Suwałkach) pozwoliły zakwalifikować stan ekologiczny wody w rzece jako dobry (II klasa)¹³.

Istotnym problemem w Suwałkach jest zła jakość powietrza. Roczna ocena jakości powietrza za rok 2015 wykonana według kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia wykazała występowanie stężeń benzo(a)pirenu przekraczających wartości dopuszczalne¹⁴. Na terenie miasta Suwałk największa emisja substancji do powietrza następuje w wyniku energetycznego spalania paliw (węgla, oleju opałowego i drewna) w ciepłowniach miejskich i osiedlowych oraz zakładach przemysłowych. Mniejszy jest udział emisji z różnego rodzaju procesów technologicznych. Największe instalacje do energetycznego spalania paliw eksploatuje Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Suwałkach Sp. z o.o.¹⁵

Znaczny udział w przemyśle na terenie miasta Suwałki mają zakłady zajmujące się przetwarzaniem drewna i wyrobów drewnopochodnych, produkujących głównie meble i stolarkę budowlaną (drzwi, okna itp.). Pomimo stosowania w znacznej części tych zakładów urządzeń odpylających podczas procesu malowania drewna do powietrza przedostają się różne substancje, w tym rozpuszczalniki organiczne¹⁶.

Istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza w Suwałkach jest również emisja powierzchniowa, tzw. niska emisja (emisja z kominów palenisk domowych, gdzie emitator [komin] odprowadzający spaliny znajduje się na stosunkowo niewielkiej wysokości)¹⁷. Uciążliwość związana z niską emisją charakteryzuje się wahaniem sezonowymi. Wzrost zanieczyszczeń następuje w sezonach grzewczych. Wiąże się ze spalaniem węgla w paleniskach domowych. Znaczna liczba mieszkań w zabudowie jednorodzinnej i wielorodzinnej nadal jest ogrzewana paliwami stałymi, głównie węglem kamiennym, koksem i drewnem.

Zgodnie z inwentaryzacją wyrobów zawierających azbest, zrealizowaną na potrzeby *Programu Usuwania Wyrobów Azbestowych z Terenu Miasta Suwałki, przyjętego uchwałą Nr V/27/2011 z dnia 26 stycznia 2011 r. Rady Miejskiej w Suwałkach*, określono charakter, ilość i miejsca występowania tego rodzaju odpadów na terenie miasta. Na podstawie uzyskanych wyników inwentaryzacji stwierdzono,

¹³ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatów: suwalskiego grodzkiego i suwalskiego ziemskiego w 2015.

¹⁴ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatów: suwalskiego grodzkiego i suwalskiego ziemskiego w 2015.

¹⁵ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatów: suwalskiego grodzkiego i suwalskiego ziemskiego w 2015.

¹⁶ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatów: suwalskiego grodzkiego i suwalskiego ziemskiego w 2015.

¹⁷ Program ochrony środowiska dla miasta Suwałki na lata 2012–2015.

że na terenie Suwałk znajduje się aktualnie 2564 Mg tego odpadu, występującego głównie w postaci płyt azbestowo-cementowych.

Reasumując, w sferze środowiskowej obszary problemowe miasta Suwałki obejmują następujące zagadnienia:

- **obniżone warunki aerosanitarne z powodu niskiej emisji i emisji liniowej ze źródeł mobilnych,**
- **występowanie wyrobów zawierających azbest na terenie miasta,**
- **wąski katalog zasobów środowiska przyrodniczego,**
- **ograniczona liczba terenów parkowych w stosunku do potencjału zabudowy mieszkaniowej.**

2.5 Podsystem techniczny

Analiza podsystemu technicznego miasta obejmuje takie zagadnienia jak dostępność sieci wodno-kanalizacyjnej, gazowej i ciepłowniczej oraz stan zabudowy mieszkaniowej.

Sieć gazowa

Miasto Suwałki nie jest podłączone do krajowego systemu gazowniczego. W latach 2012–2014, przy współfinansowaniu ze środków UE, na terenie miasta wybudowano około 25 km gazociągów średniego ciśnienia wraz z przyłączami i stacją regazyfikacji LNG wraz z dwiema stacjami redukcyjno-pomiarowymi¹⁸. W pierwszej połowie roku 2015 dokonano zmiany paliwa gazowego z propanu- butanu na gaz ziemny. Infrastruktura gazownicza w mieście ulega dalszej poprawie.

Zaopatrzenie w ciepło

Okolo 70% zapotrzebowania miasta na ciepło zaspokaja Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Suwałkach Sp. z o.o. Spółka sukcesywnie rozbudowuje i modernizuje sieć ciepłowniczą i dostosowuje źródła ciepła do standardów emisyjnych. W latach 2011–2015 wybudowano i zmodernizowano 22,4 km sieci ciepłowniczej¹⁹.

Tabela 18. Długość miejskiej sieci ciepłowniczej w Suwałkach (km) w latach 2013–2015

	2013	2014	2015
Długość sieci ciepłowniczej (km)	80,8	82,3	84,3
Sieć nowo wybudowana (km)	2,7	1,5	2,1
Sieć zmodernizowana (km)	1,6	2,8	1,9

Źródło: Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta

¹⁸ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

¹⁹ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

Sieć wodociągowo-kanalizacyjna

Miasto cechuje dobrze rozwinięta gospodarka wodno-ściekowa. Zbiorowym zaopatrzeniem mieszkańców w wodę zajmuje się Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Suwałkach Sp. z o. o. Woda dostarczana do miasta pobierana jest z 19 studni głębinowych i z uwagi na przekroczenia dopuszczalnych stężeń żelaza i manganu jest dostosowywana do obowiązujących wymagań w powstałej w 2005 roku stacji uzdatniania wody. Według danych Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w 2015 roku w 96,2% mieszkańców Suwałk korzystało z sieci wodociągowej²⁰.

Odprowadzane miejską siecią kanalizacji sanitarnej ścieki trafiają do miejskiej oczyszczalni ścieków spełniającej wymagania stawiane tego typu obiektom. Poziom objęcia mieszkańców miasta usługą odbioru ścieków siecią kanalizacji sanitarnej wynosi około 95%²¹.

Zarówno sieć wodociągowa, jak i sieć kanalizacyjna są systematycznie rozbudowywane.

Tabela 19. Długość miejskiej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Suwałkach (km) w latach 2013–2015

	2013	2014	2015
Długość miejskiej sieci wodociągowej (km)	146,1	152,7	155,6
Długość miejskiej sieci kanalizacyjnej (km)	105,6	111,9	113,9

Źródło: Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta

Zabudowa mieszkaniowa

O poziomie życia ludności w dużym stopniu decydują warunki mieszkaniowe. Standardy zamieszkiwania na terenie miasta Suwałki prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 20. Zabudowa mieszkaniowa w Suwałkach w latach 2013–2015

Zasoby mieszkaniowe	Jedn.	2013	2014	2015
Mieszkania ogółem	szt.	24 705	24 839	25 106
Zasoby mieszkaniowe gminy	szt.	2 219	-	2 173
Izby	szt.	92 909	93 392	94 242
Powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem	m ²	1 578 968	1 591 385	1 610 768
Powierzchnia użytkowa mieszkań gminnych	m ²	105 246	-	103 446
Zasoby mieszkaniowe gmin - mieszkania socjalne	szt.	289	248	249
Powierzchnia użytkowa mieszkań socjalnych	m ²	11 552	9 739	9 761

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

²⁰ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatów: suwalskiego grodzkiego i suwalskiego ziemskiego w 2015.

²¹ Suwałki Raport Roczny 2015, dane Urzędu Miasta.

W latach 2013–2015 nastąpił wzrost liczby budynków mieszkalnych i liczby mieszkań w Suwałkach, przy jednoczesnym spadku liczby mieszkań wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego gminy. Oznacza to, że przyrost zasobu kreowali głównie właściciele prywatni w ramach nowo powstających budynków indywidualnych.

Ogółem zasób mieszkaniowy w mieście przyrasta w średnim tempie o około 1% rocznie. Standard mieszkaniowy w związku z tym zwiększa się w wolnym tempie – przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania zwiększa się średnio o 0,2% rocznie (z poziomu 63,9 m² w 2013 do 64,2 m² w 2015). Niewiele szybciej przyrasta przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na jednego mieszkańca miasta – średnio o 0,8% w latach 2013–2015.

Tabela 21. Standard zabudowy mieszkaniowej w Suwałkach

Standard zabudowy mieszkaniowej	2013	2014	2015
Budynki mieszkalne w gminie ogółem	3526	3549	3563
Mieszkania wyposażone w wodociąg - w % ogółu mieszkań	99,0	99,0	99,1
Mieszkania wyposażone w łazienkę - w % ogółu mieszkań	98,0	98,1	98,1
Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie - w % ogółu mieszkań	92,5	92,7	92,8
Mieszkania wyposażone w wodociąg	24 456	24 600	24 871
Mieszkania wyposażone w ustęp spłukiwany	24 402	24 546	24 817
Mieszkania wyposażone w łazienkę	24 221	24 367	24 638
Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie	22 864	23 016	23 287
Mieszkania wyposażone w gaz sieciowy	5352	5338	5338

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

Do sieci wodociągowej są podłączone prawie wszystkie obiekty mieszkaniowe. Około 2 % mieszkań na terenie miasta pozbawionych jest dostępu do sieci kanalizacyjnej.

Istotnym problemem jest stosunkowo mała liczba mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy. Jest to spowodowane tym, że miasto nie jest podłączone do krajowego systemu gazowniczego. W 2015 roku około 7% mieszkań nadal było pozbawionych dostępu do sieci c.o., powiększając źródła niskiej emisji na terenie miasta.

Istniejący stan zasobów mieszkaniowych w Suwałkach wskazuje na konieczność poprawy jego standardu w celu zwiększenia jakości życia mieszkańców. Dotyczy to głównie ograniczenia licznie występujących indywidualnych źródeł ogrzewania budynków wielorodzinnych paliwami stałymi, wpływającymi na wysoki poziom zanieczyszczenia atmosfery pyłami.

3. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie miasta Suwałki

3.1 Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Definicja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Obszar zdegradowany to taka część miasta, w której zdiagnozowano koncentrację niekorzystnych zjawisk społecznych i dodatkowo występowanie co najmniej jednego z negatywnych zjawisk ze sfery gospodarczej lub funkcjonalno-przestrzennej, lub technicznej, lub środowiskowej. W szczególności negatywne zjawiska, których badanie służy wyznaczeniu stanu kryzysowego w sferze społecznej, to bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, poziom edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Diagnoza w sferze gospodarczej powinna wyznaczać stopień przedsiębiorczości i kondycję lokalnych przedsiębiorstw, może także przedstawiać stan lokalnego rynku pracy i problemy na nim występujące. Sfera techniczna jest charakteryzowana przez stan techniczny budynków (w tym mieszkalnych) oraz rozwiązania techniczne wpływające na efektywność korzystania z obiektów budowlanych. W sferze przestrzenno-funkcjonalnej problemy mogą dotyczyć zarówno dostępu do infrastruktury, jej niewystarczającej jakości, jak i dostępu do usług społecznych oraz niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru lub niskiej jakości przestrzeni publicznych.

Z kolei problemy w sferze środowiskowej to szczególnie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

Obszar rewitalizacji to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary niemające wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

Metodyka delimitacji

Dane dotyczące występowania w Suwałkach negatywnych zjawisk gromadzono według punktów adresowych. Dane te pozyskano z Urzędu Miasta w Suwałkach, który jest właścicielem większości z nich; w pozostałych przypadkach Urząd zwrócił się z prośbą o niezbędne informacje do odpowiednich jednostek. Dane pochodzą najczęściej z końca 2016 lub z początku 2017 roku.

Dla celów delimitacji, czyli wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, przeanalizowano wskaźniki dotyczące sfery społecznej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej i technicznej. Największą grupę stanowią wskaźniki obrazujące degradację w sferze społecznej (9 wskaźników), dla pozostałych sfer wybrano po jednym wskaźniku. Taki dobór wskaźników pozwolił na uwypuklenie roli negatywnych zjawisk społecznych, których występowanie jest podstawową przesłanką pozwalającą stwierdzić, że na danym obszarze występuje stan kryzysowy.

Jako jednostkę badawczą przyjęto sześciokąty foremne. Każdy z nich ma powierzchnię 7,77 ha, a odległość między przeciwległymi bokami wynosi 300 m. Siatkę sześciokątów naniesiono na mapę Suwałk. Dysponując danymi o występowaniu zjawiska dla konkretnych punktów adresowych, zagregowano pozyskane dane do poszczególnych sześciokątów. Następnie dla każdego sześciokąta obliczono wartość wszystkich wskaźników. W ten sposób został spełniony warunek zbadania całego miasta według jednolitych kryteriów. Powstał komplet map, z których każda dotyczy jednego wskaźnika. Na każdej z map szarym kolorem oznaczono sześciokąty, dla których wartość danego wskaźnika jest mniej korzystna od średniej dla miasta.

Wybór wskaźników dotyczących sfery społecznej

Dobierając wskaźniki, wzięto pod uwagę najważniejsze aspekty społeczne: bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym przy uwzględnieniu charakterystycznych uwarunkowań i specyfiki miasta. W celu zbadania negatywnych zjawisk w sferze społecznej posłużono się więc dziewięcioma wskaźnikami:

1. udział osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym,
2. udział osób długotrwale bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym,
3. liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1000 mieszkańców,
4. odsetek osób pobierających dodatki mieszkaniowe,
5. odsetek osób zamieszkałych w budynkach komunalnych,
6. przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece na 10 000 ludności,
7. liczba osób, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych na 10 000 ludności,
8. liczba osób, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu niepełnosprawności na 10 000 ludności,
9. odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej.

3.2 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego na terenie miasta Suwałki

Badanie wskaźników społecznych

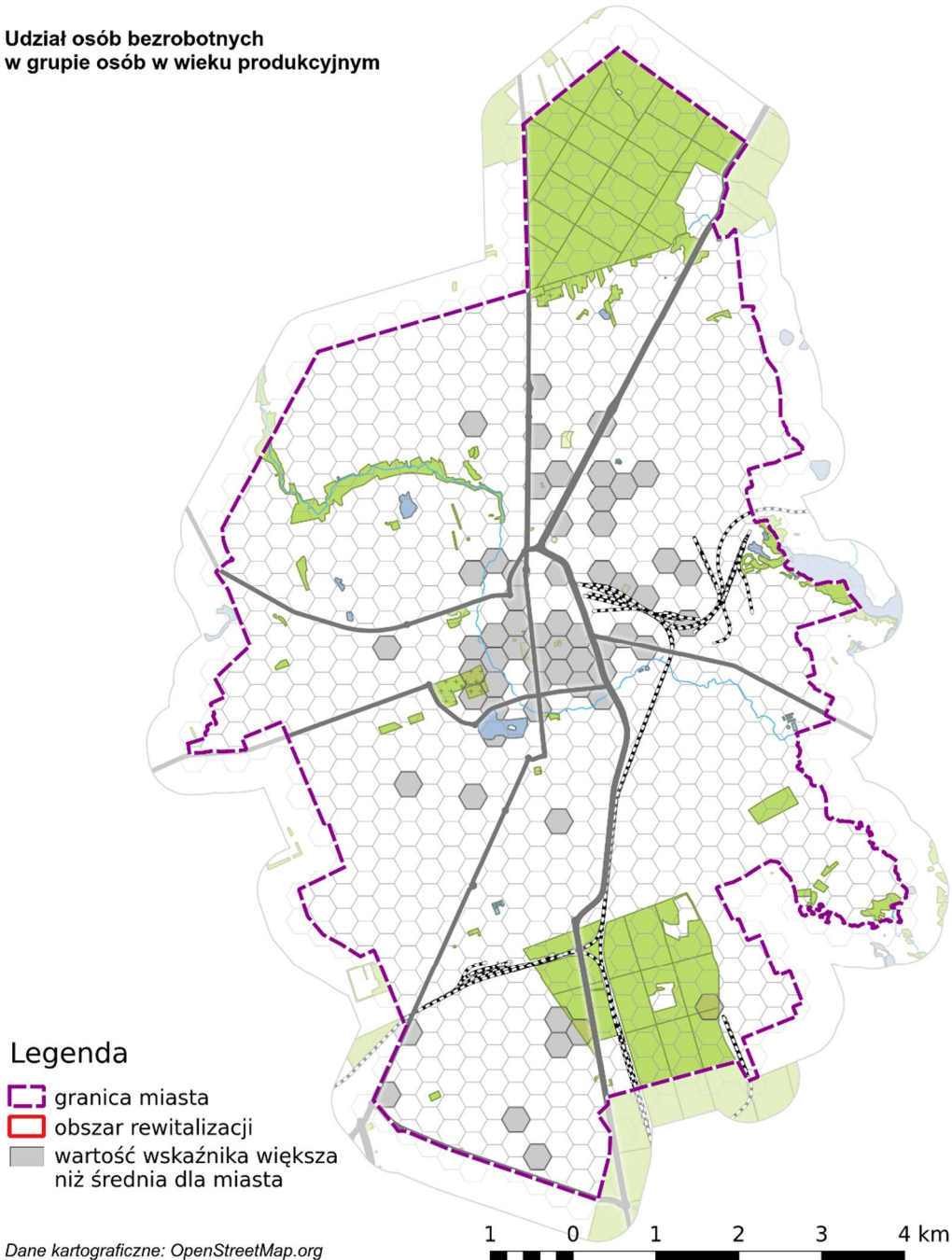
WSKAŹNIK: Udział osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym

Rynek pracy w Suwałkach jest stabilny, a bezrobocie nie jest zauważalnym problemem w skali całego miasta. Można jednak wskazać obszary o wysokim wskaźniku bezrobocia. Badanie jednostek heksagonalnych pozwoliło wytypować te z nich, w których procentowy udział osób bezrobotnych

w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym²² jest wyższy od wskaźnika dla całego miasta. Wyniki przedstawiono na mapie, obrazując koncentrację tego zjawiska. Najwięcej sąsiadujących ze sobą heksagonów o wysokim odsetku osób pozostających bez pracy znajduje się w centrum miasta, w rejonie torów kolejowych i na północnym-wschodzie.

Mapa 1. Udział osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym

**Udział osób bezrobotnych
w grupie osób w wieku produkcyjnym**

Źródło: opracowanie własne

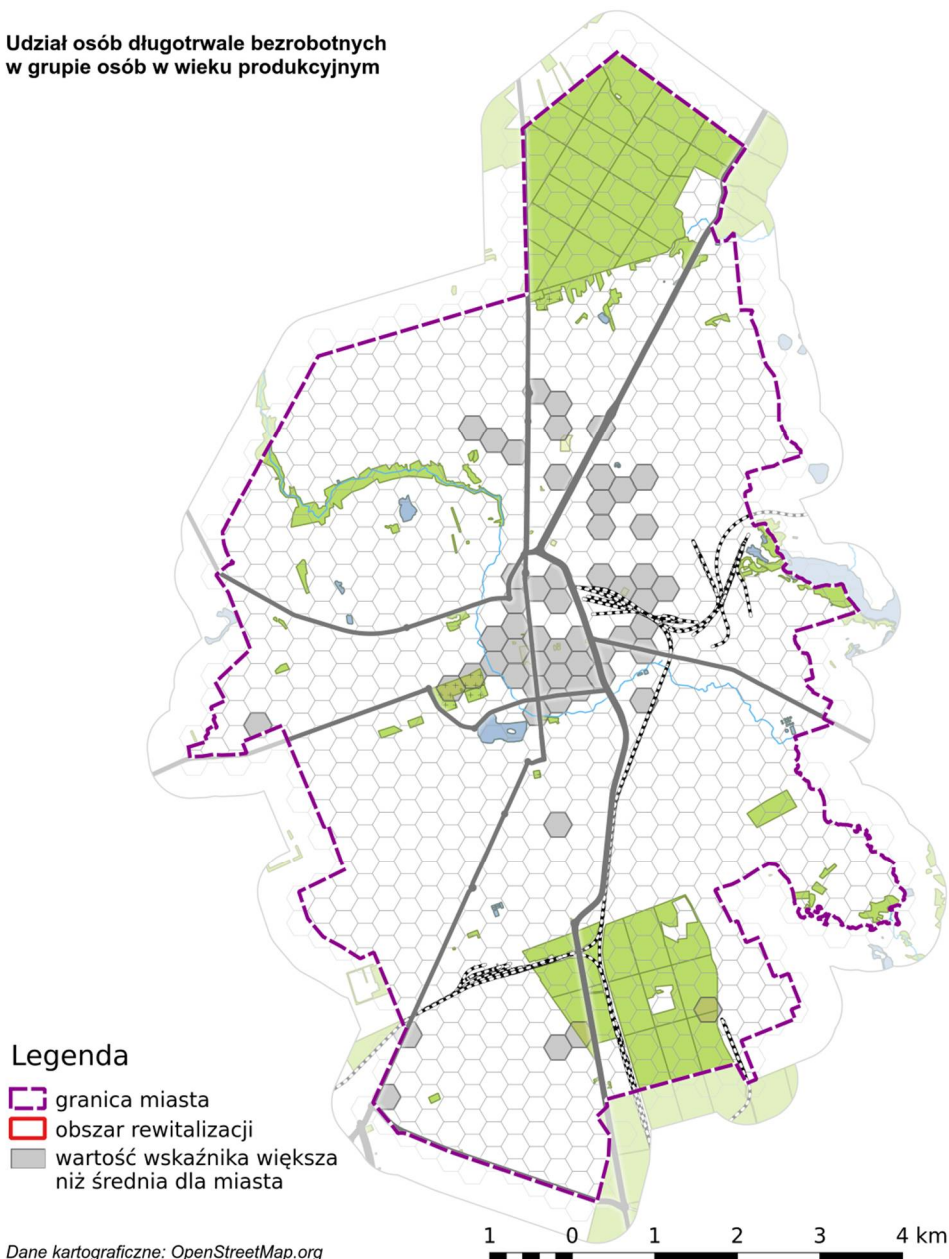
²²Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy (dla mężczyzn przyjęto 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat).

WSKAŹNIK: Udział osób długotrwale bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym

Bezrobocie długotrwale oznacza sytuację, w której osoba bezrobotna poszukuje pracy dłużej niż przez 12 miesięcy. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których procentowy udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym jest większy od wskaźnika dla całego miasta. Wizualizacja problemu bezrobocia długotrwałego potwierdza wcześniejsze spostrzeżenia dotyczące nierównomiernego rozłożenia problemu w skali miasta. Odsetek osób zarejestrowanych jako bezrobotne przez co najmniej 12 miesięcy przewyższa średnią dla miasta dokładnie na tych samych obszarach, gdzie skumulowane jest bezrobocie wyższe od przeciętnego. Problem bezrobocia, w tym bezrobocia długotrwałego, stanowi wyraźny czynnik różnicujący poszczególne części Suwałk i tym samym istotny wskaźnik przy wyznaczaniu obszaru zdegradowanego.

Mapa 2. Udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym

**Udział osób długotrwale bezrobotnych
w grupie osób w wieku produkcyjnym**

Źródło: opracowanie własne

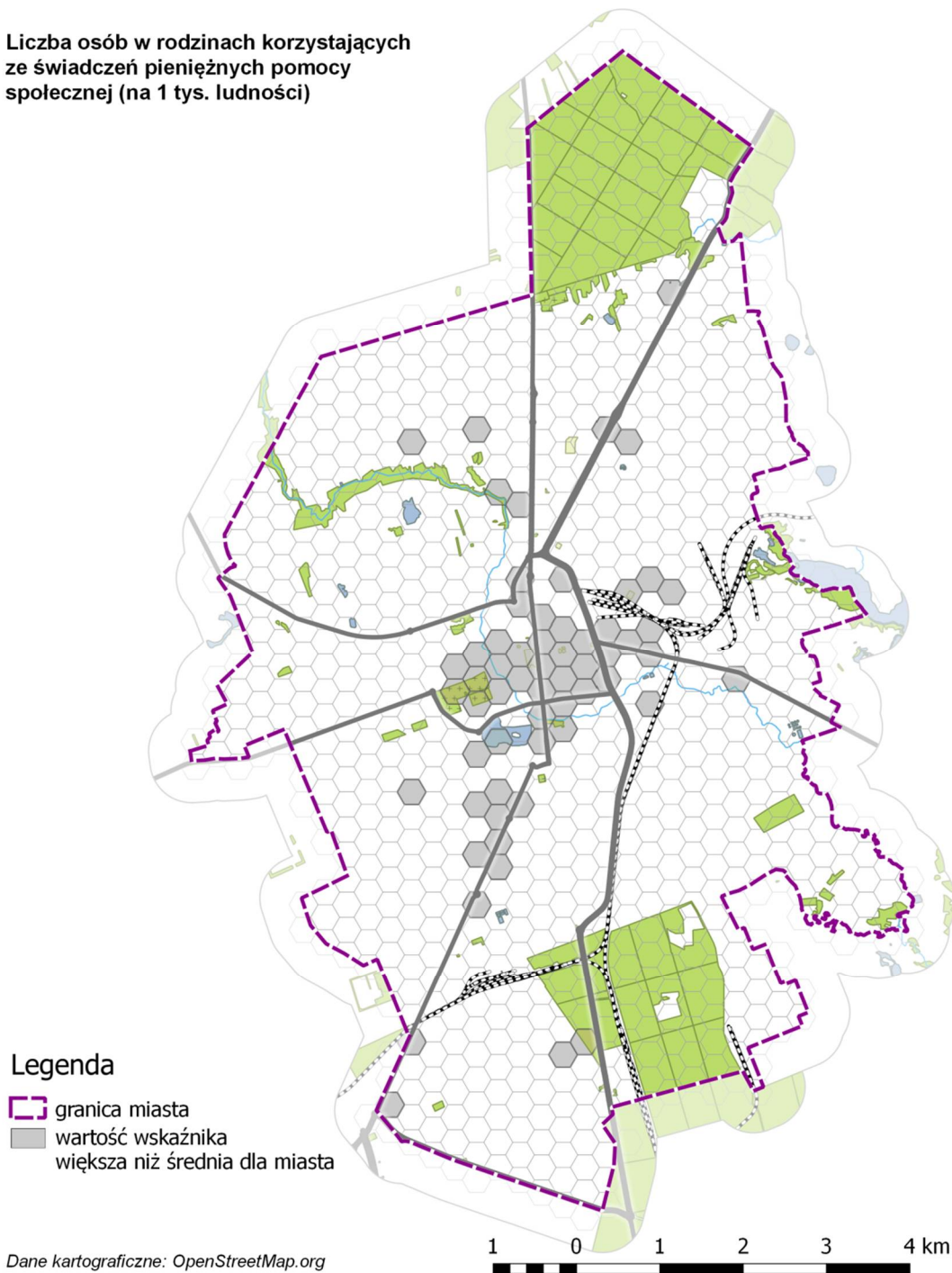
WSKAŹNIK: Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1000 mieszkańców

Ubóstwo jako problem społeczny może być mierzone w oparciu o dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie (MOPR), udzielającego wielu świadczeń rodzinom zamieszkałym na terenie Suwałk. Jednym ze wskaźników badania ubóstwa jest wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. Chodzi tu o wszystkie rodzaje pomocy pieniężnej, ale warunkiem jej otrzymania jest uzyskiwanie dochodów poniżej określonego progu²³. Na całościowy obraz strumienia świadczeń społecznych składają się wszystkie formy pomocy materialnej świadczonej bezpośrednio osobom potrzebującym przez MOPR w formie pieniężnej. Jako wskaźnik przyjęto liczbę osób w rodzinach, dzięki czemu uniknięto wielokrotnego sumowania danych dla tych samych rodzin, którego nie udałooby się wyeliminować przy badaniu wysokości świadczeń. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których wskaźnik przyjmuje wartości wyższe niż średnie w całym mieście. Wyraźnie widać zbieżność ze wskaźnikami obrazującymi bezrobocie w obrębie ścisłego centrum, ale osoby zagrożone wykluczeniem z powodu ubóstwa zamieszkują także styk jednostek urbanistycznych na południu od centrum.

²³ 634 zł netto dla jednoosobowego gospodarstwa domowego i 514 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym.

Mapa 3. Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych w ramach pomocy społecznej

Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej (na 1 tys. ludności)

Źródło: opracowanie własne

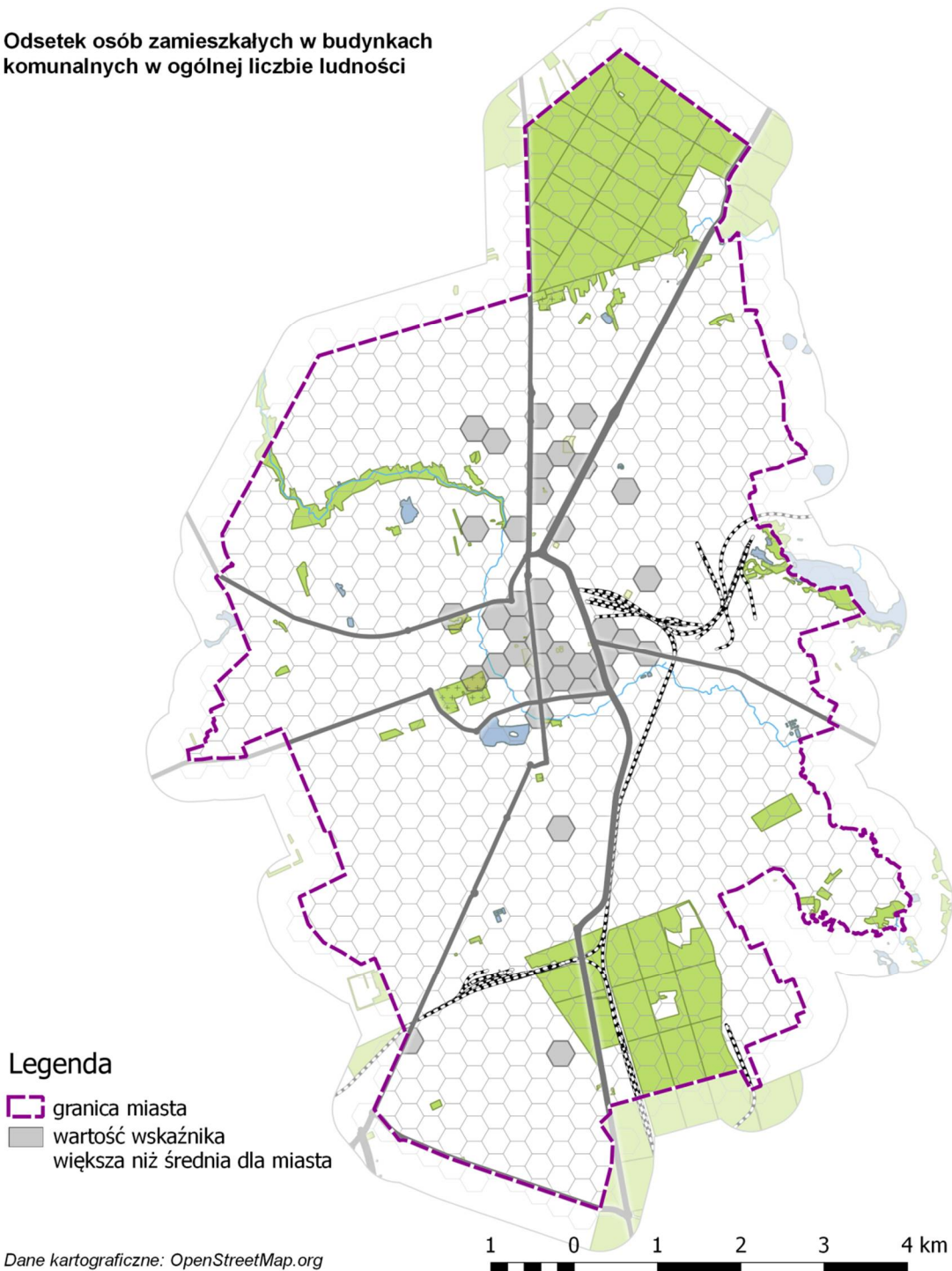
WSKAŹNIK: Odsetek osób zamieszkałych w budynkach komunalnych

Jednym z wskaźników, ilustrujących zjawiska w sferze społecznej, jest udział najemców mieszkań komunalnych w ogólnej liczbie mieszkańców danego obszaru. W tym przypadku podstawą jest założenie, że w przeważającej części najemcy lokali komunalnych kwalifikują się do zamieszkania w tym zasobie z powodów dochodowych. Natomiast mankamentem jest brak możliwości weryfikacji dochodu najemcy mieszkania komunalnego po zawarciu z nim umowy. Z tego powodu dane te są

faktycznie przede wszystkim ilustracją rozkładu zasobu komunalnego dostępnego dla osób o niskich dochodach. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których odsetek osób mieszkających w lokalach komunalnych w stosunku do wszystkich osób mieszkających w tej jednostce jest większy od wskaźnika dla całego miasta.

Mapa 4. Odsetek osób mieszkających w lokalach komunalnych w ogólnej liczbie ludności

Odsetek osób zamieszkałych w budynkach komunalnych w ogólnej liczbie ludności

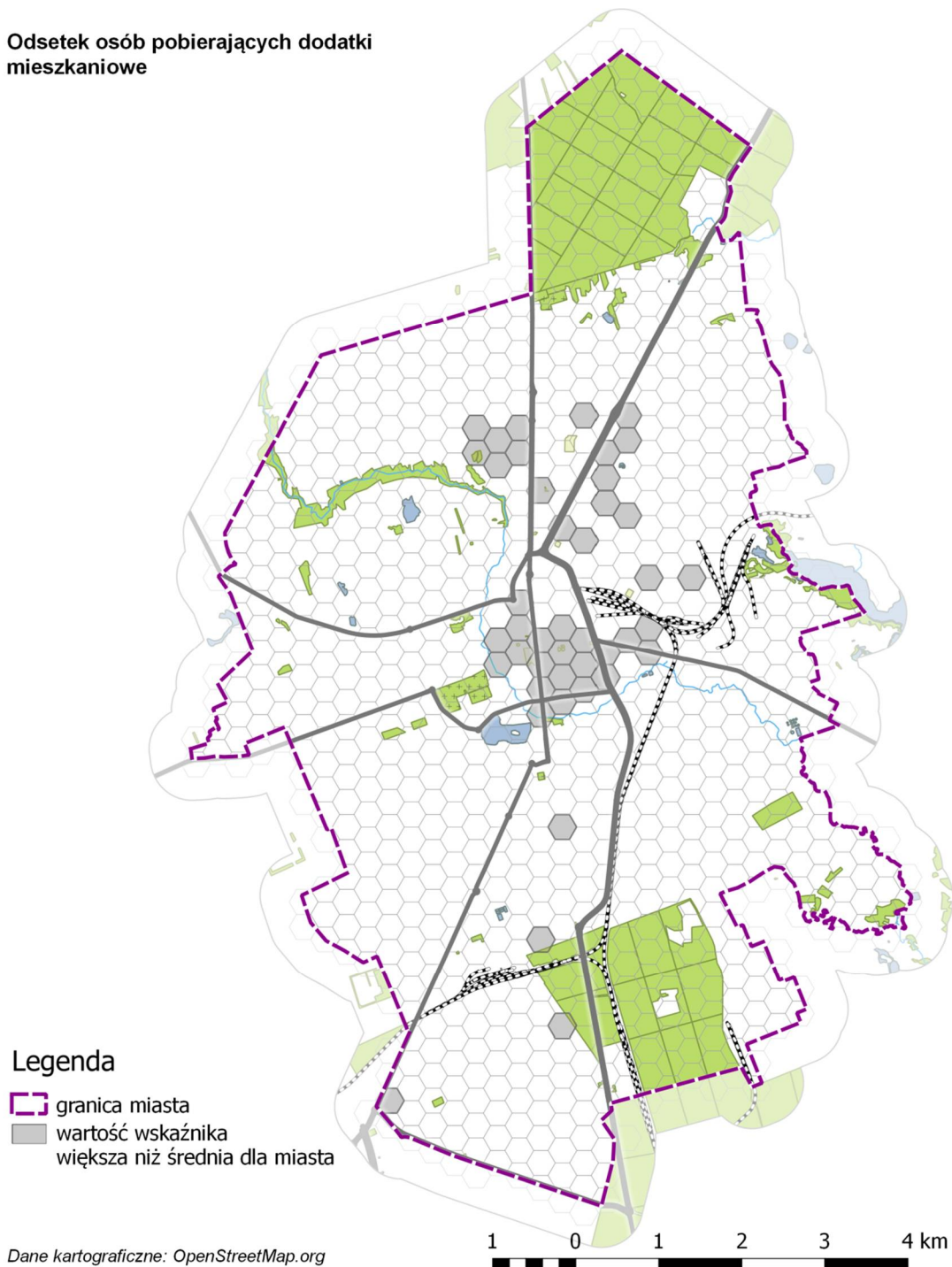
Źródło: opracowanie własne

WSKAŹNIK: Odsetek osób pobierających dodatki mieszkaniowe

Kolejną ilustracją problemu ubóstwa w Suwałkach jest rozkład przestrzenny udzielonych dodatków mieszkaniowych. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których odsetek osób pobierających w 2016 roku dodatki mieszkaniowe był większy od wskaźnika dla całego miasta. Dominują dodatki mieszkaniowe w zasobach komunalnych, jednak nie są wcale rzadkością także w zasobach spółdzielczych. Istotnym ograniczeniem jest zajmowanie mieszkania o powierzchni nieprzekraczającej określonych limitów.

Mapa 5. Odsetek osób pobierających dodatki mieszkaniowe

Odsetek osób pobierających dodatki mieszkaniowe

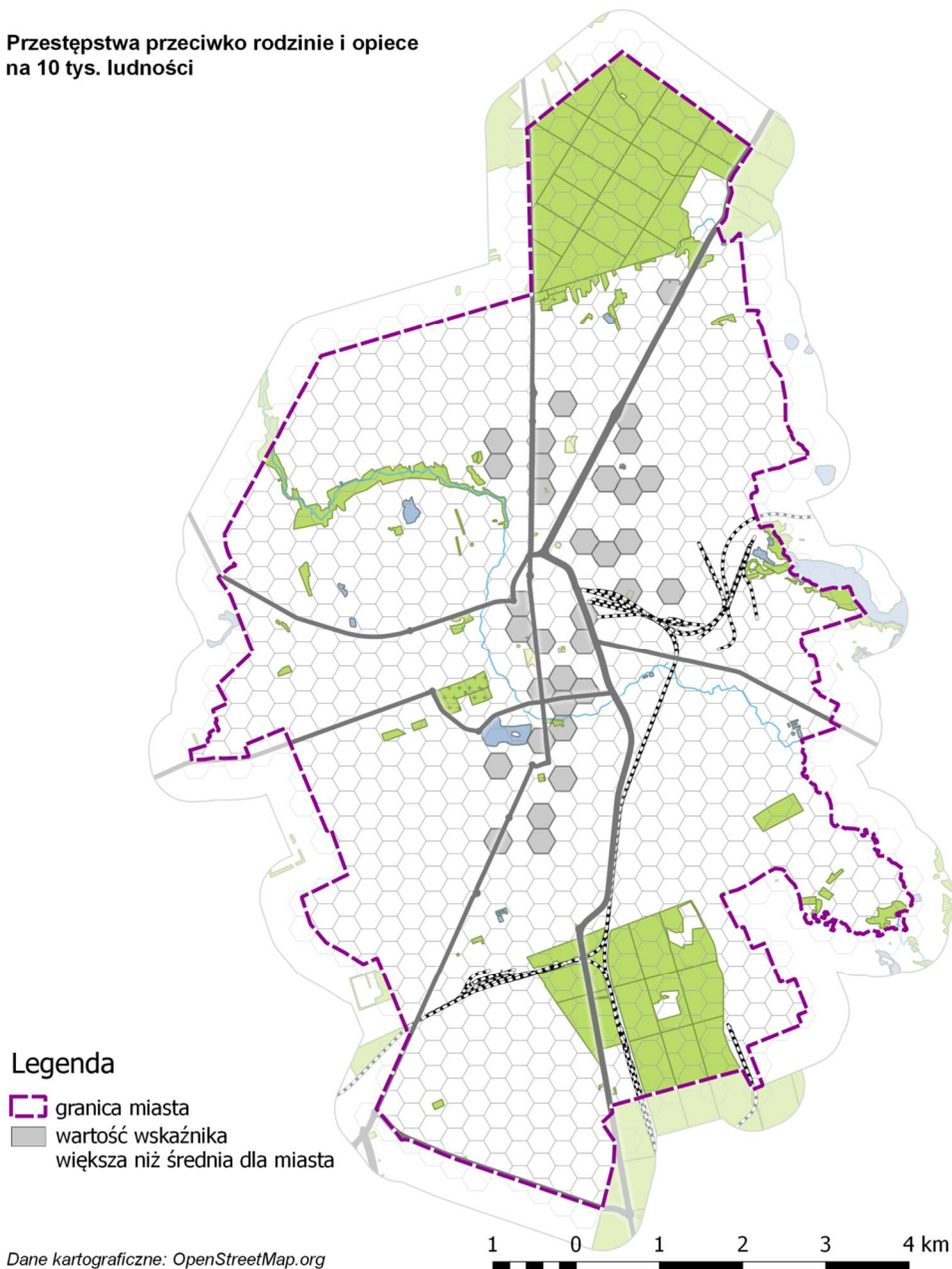
Źródło: opracowanie własne

WSKAŹNIK: Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece na 10 000 ludności

Głównymi przykładami naruszenia prawa, które mają bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, są przestępstwa przeciwko mieniu i życiu (kradzieże, włamania, rozboje, oszustwa, zabójstwa, pobicia itd.) i wykroczenia (spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych, zakłócanie spoczynku nocnego, zaśmianie, naruszenia przepisów ruchu drogowego itp.). Dane przedstawiające rozkład tych przestępstw pokazują, gdzie zostały popełnione, ale gubi się w nich adres zamieszkania sprawcy. W związku z tym jako lepszą miarę przestępczości zastosowano wskaźnik przestępczości przeciwko rodzinie i opiece na 10 000 ludności. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których w 2016 roku był on wyższy niż wskaźnik dla całego miasta.

Mapa 6. Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 000 ludności

**Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece
na 10 tys. ludności**

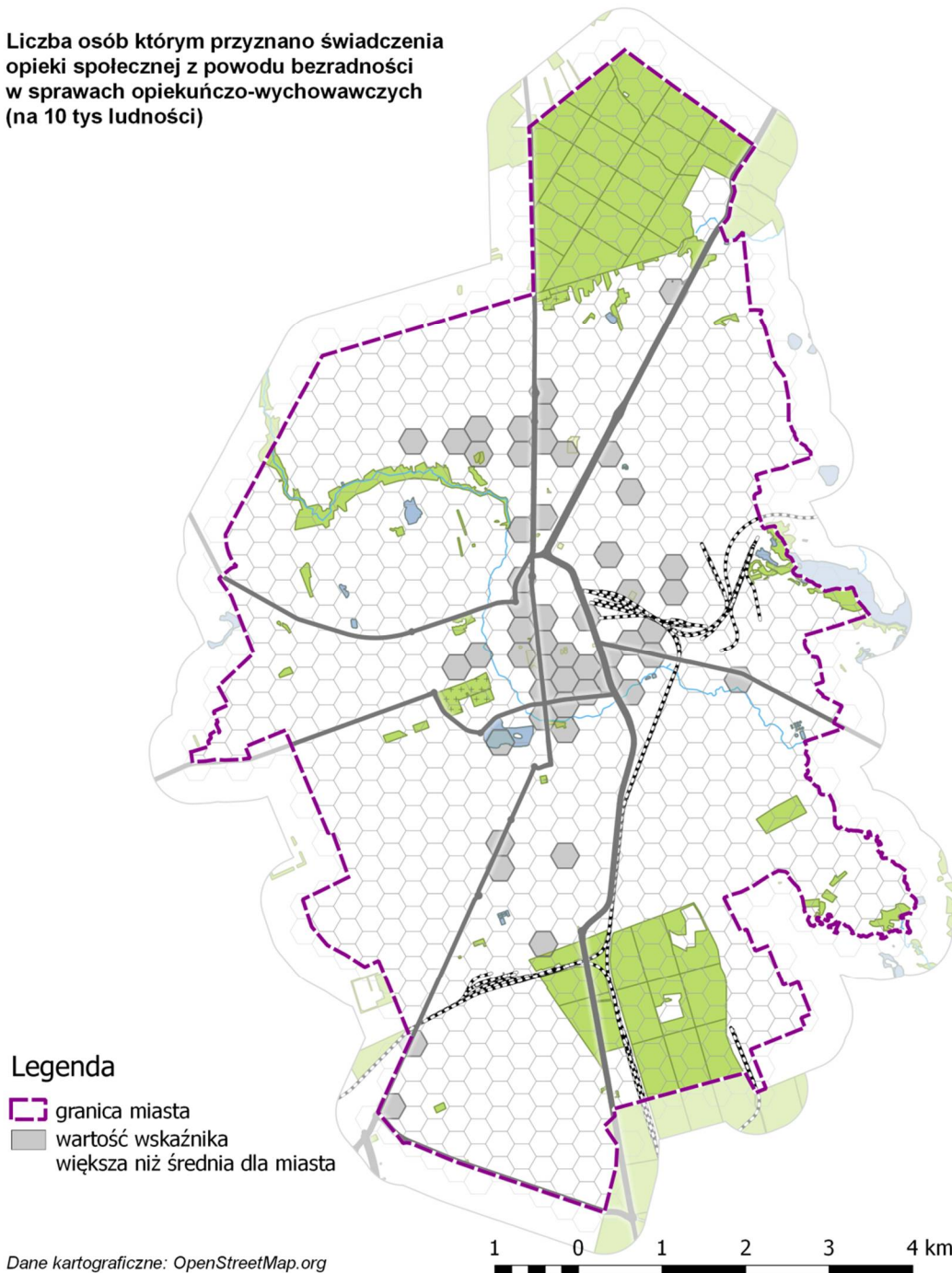
Źródło: opracowanie własne

WSKAŹNIK: Liczba osób, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 10 000 ludności

Wskaźnik ten opisuje zjawisko polegające na braku zapewnienia właściwych warunków wychowawczych dzieciom albo nieumiejętności utrzymania materialnego rodziny. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których wskaźnik 2016 roku był większy od wskaźnika dla całego miasta.

Mapa 7. Rozkład przestrzenny przyznanych świadczeń pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Liczba osób którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (na 10 tys ludności)

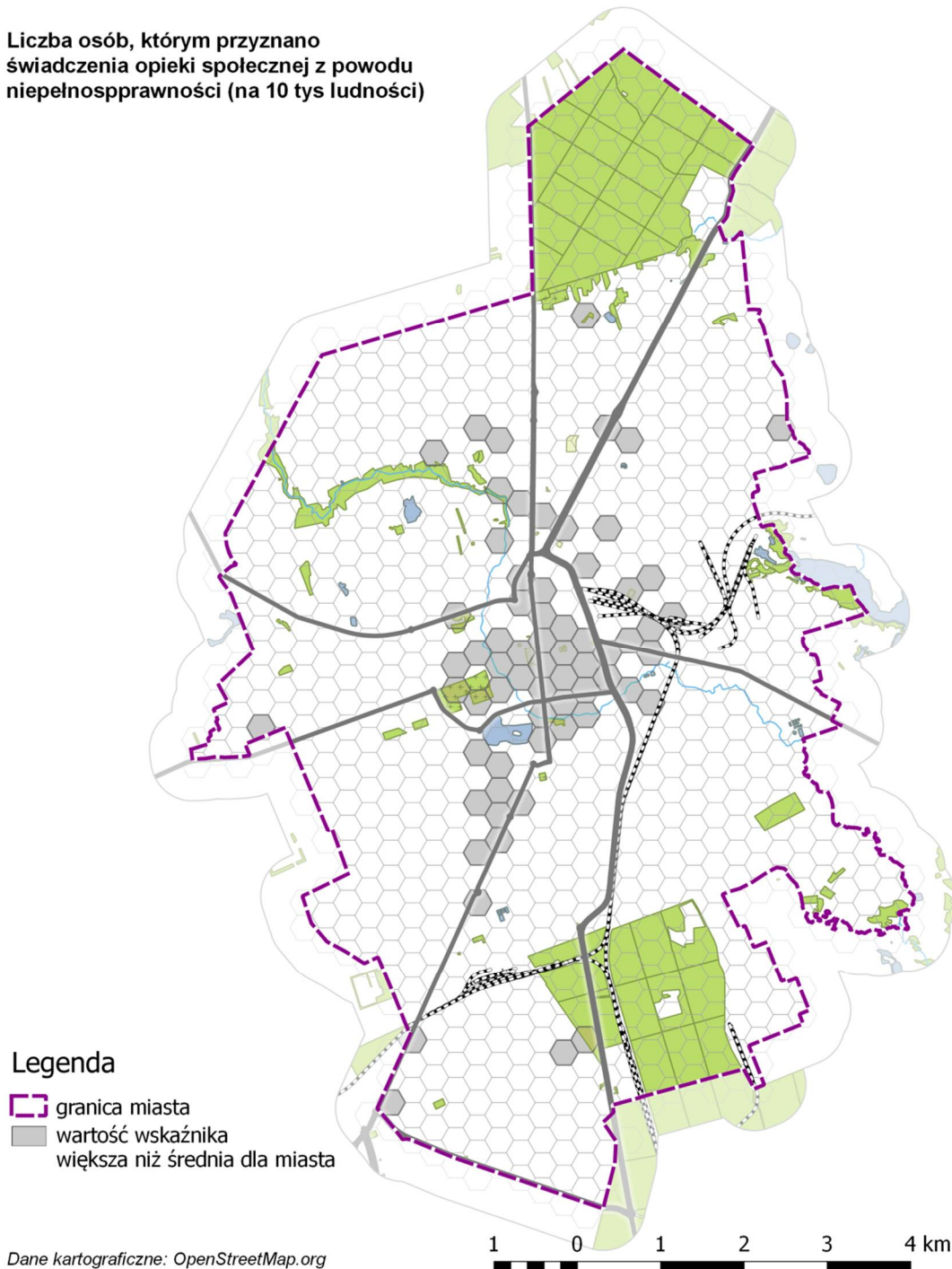
Źródło: opracowanie własne

WSKAŹNIK: Liczba osób, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu niepełnosprawności na 10 000 ludności

Jednym ze wskaźników opisujących występowanie niepełnosprawności jest wskaźnik liczby osób otrzymujących świadczenia pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których wskaźnik ten był w 2016 roku wyższy od wskaźnika dla całego miasta.

Mapa 8. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności

Liczba osób, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu niepełnosprawności (na 10 tys ludności)

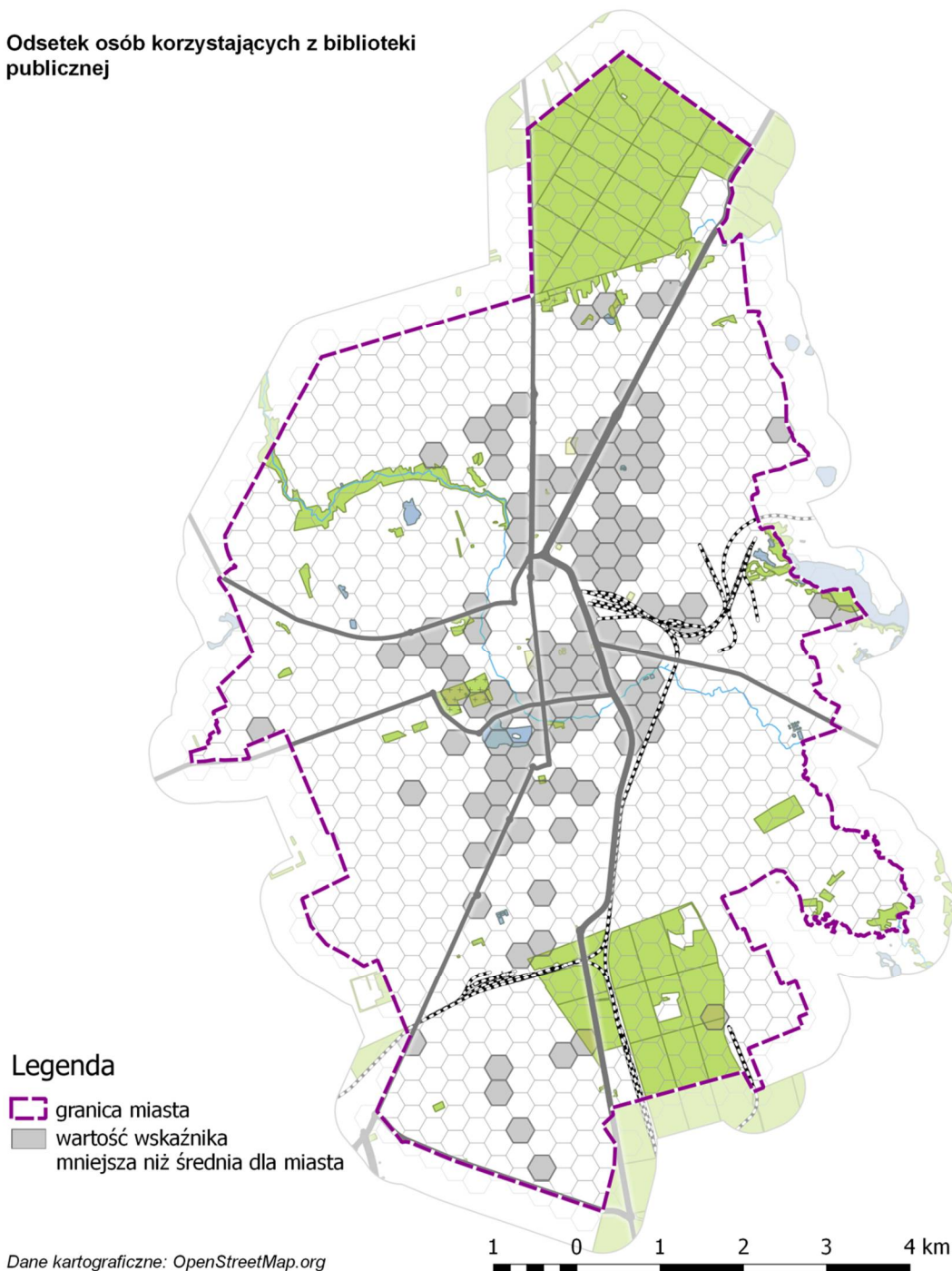
Źródło: opracowanie własne

WSKAŹNIK: Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej

W celu zbadania udziału w życiu społeczno-kulturalnym dokonano analizy czytelnictwa. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których udział mieszkańców korzystających z biblioteki publicznej jest mniejszy od wskaźnika dla całego miasta.

Mapa 9. Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej

Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej

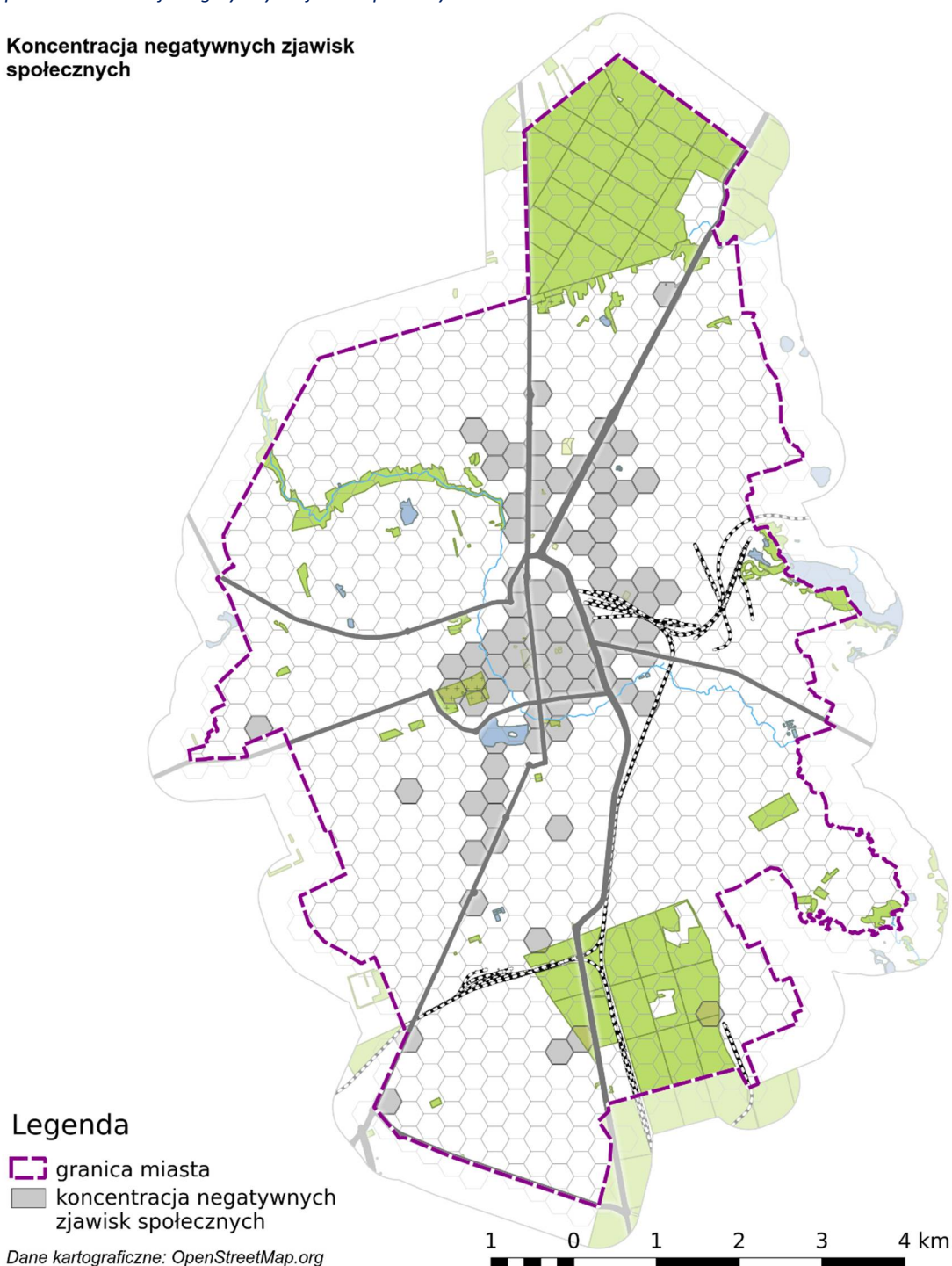
Źródło: opracowanie własne

Wyznaczenie obszaru koncentracji negatywnych zjawisk społecznych

Pierwszym warunkiem, jaki musi spełniać obszar zdegradowany, jest koncentracja niekorzystnych zjawisk społecznych. Dziewięć powyższych map nałożono na siebie i zaznaczono część wspólną zdefiniowaną jako występowanie co najmniej trzech niekorzystnych zjawisk społecznych. Obszar zaznaczony na poniższej mapie należy interpretować jako obszar kryzysowy pod względem społecznym.

Mapa 10. Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych

Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych

Źródło: opracowanie własne

Negatywne zjawiska w sferze gospodarczej i technicznej

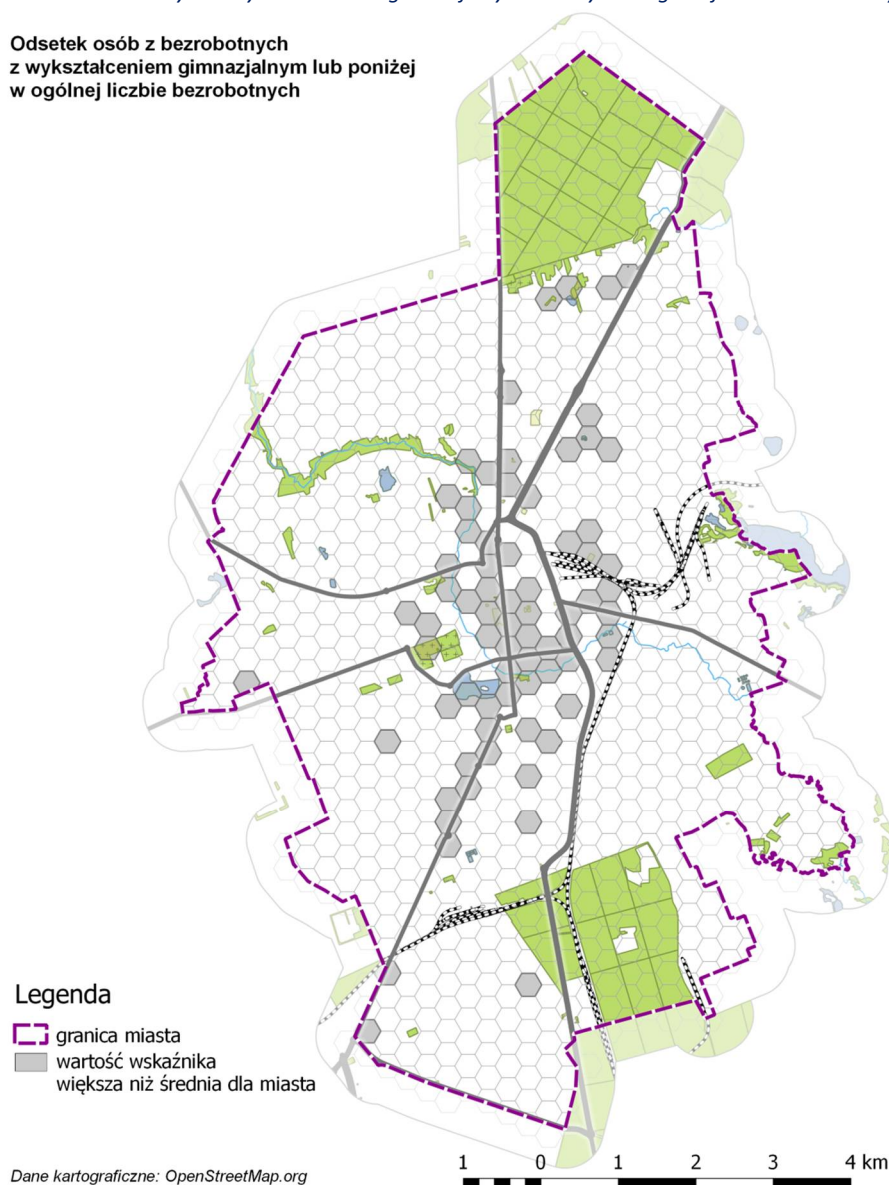
Sfera gospodarcza

Poza wyżej wskaźnikami opisującymi negatywne zjawiska w sferze społecznej w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego zastosowano wskaźniki odnoszące się do sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

Bezrobocie nie jest dominującym problemem w mieście, dużo poważniejszym staje się natomiast koncentracja w centrum miasta długotrwałego bezrobocia. Istotnym czynnikiem przesądzającym o jego występowaniu jest niskie wykształcenie lub brak kwalifikacji (także tych formalnie uznanych, a zdobytych w pracy na czarno). W związku z tym wskaźnikiem wybranym do zobrazowania kryzysu w sferze gospodarczej jest **odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych**. Na mapie, za pomocą szarych sześciokątów zaznaczono obszary, w których wartość wskaźnika jest większa od wskaźnika dla całego miasta.

Mapa 11. Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych

Odsetek osób z bezrobotnych
z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej
w ogólnej liczbie bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne

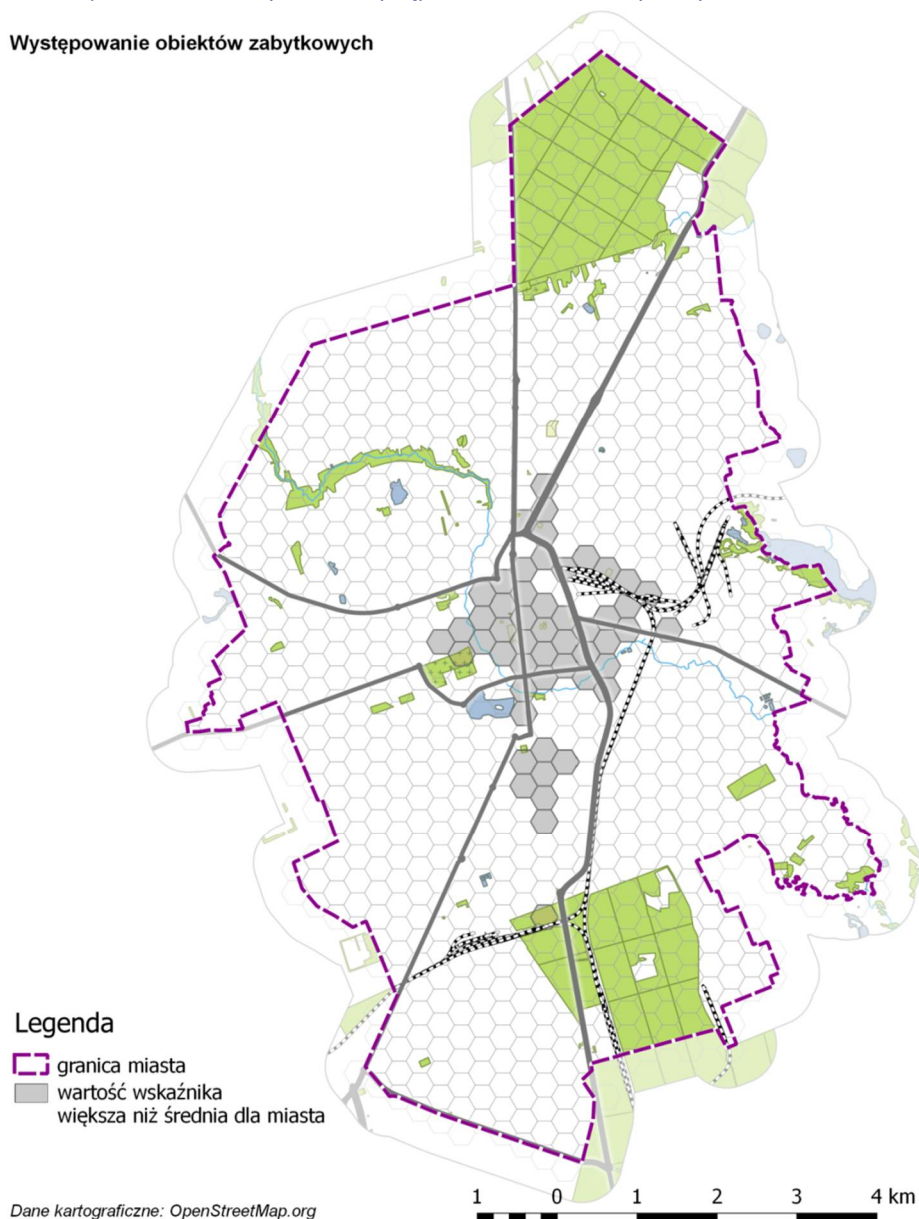
Sfera techniczna

Sfera techniczna jest charakteryzowana przez stan techniczny budynków (w tym mieszkalnych) oraz rozwiązania techniczne wpływające na efektywność korzystania z obiektów budowlanych. Aby zobrazować stan budynków w Suwałkach wymagających działań remontowych, skoncentrowano się na najstarszych zasobach nieruchomościowych o istotnym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju lokalnego: budynkach zabytkowych i budownictwie komunalnym.

Biorąc pod uwagę liczne w Suwałkach budynki zabytkowe, na których remonty potrzebne są znaczne nakłady finansowe i dłuższy czas, w sferze technicznej przeanalizowano wskaźnik **liczba zabytków w jednostce powierzchni**. Podsumowano znajdujące się w każdym sześciokącie obiekty zabytkowe wpisane do rejestru lub do gminnej ewidencji zabytków. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których liczba zabytków w jednostce powierzchni jest większa od wskaźnika dla całego miasta.

Mapa 12. Przestrzenny rozkład występowania obiektów zabytkowych w Suwałkach

Występowanie obiektów zabytkowych

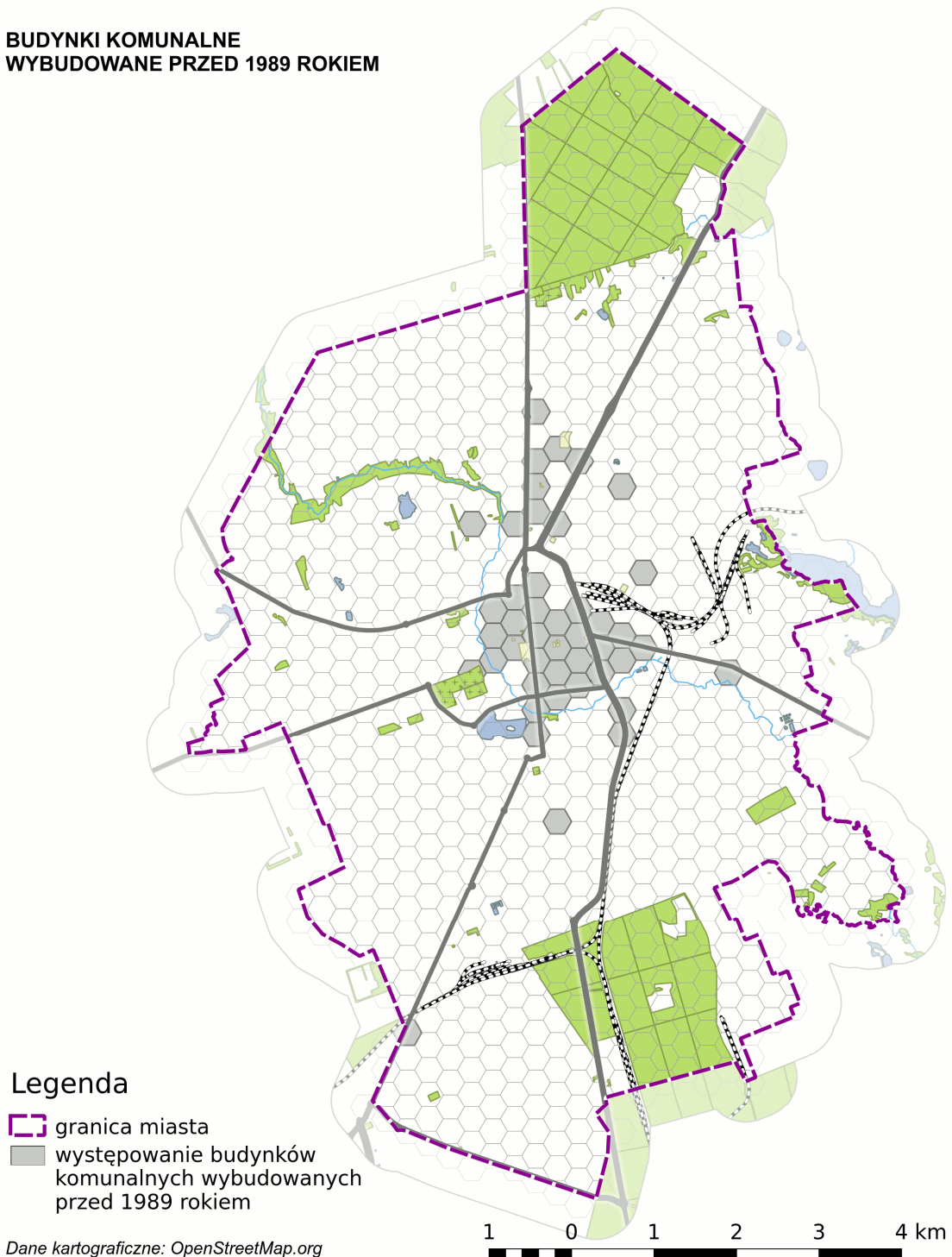

Źródło: opracowanie własne

Drugim komponentem analizy w sferze technicznej była ocena wieku budynków komunalnych, ilustrująca stan ich zużycia. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których występują budynki komunalne wybudowane przed 1989 rokiem. Choć w Suwałkach remonty w zasobie komunalnym są na bieżąco prowadzone, rozwiązania technologiczne stosowane w tych budynkach wymagają modernizacji, szczególnie w odniesieniu do efektywności energetycznej.

Mapa 13. Wiek budynków w zasobie komunalnym

**BUDYNKI KOMUNALNE
WYBUDOWANE PRZED 1989 ROKIEM**

Źródło: opracowanie własne

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

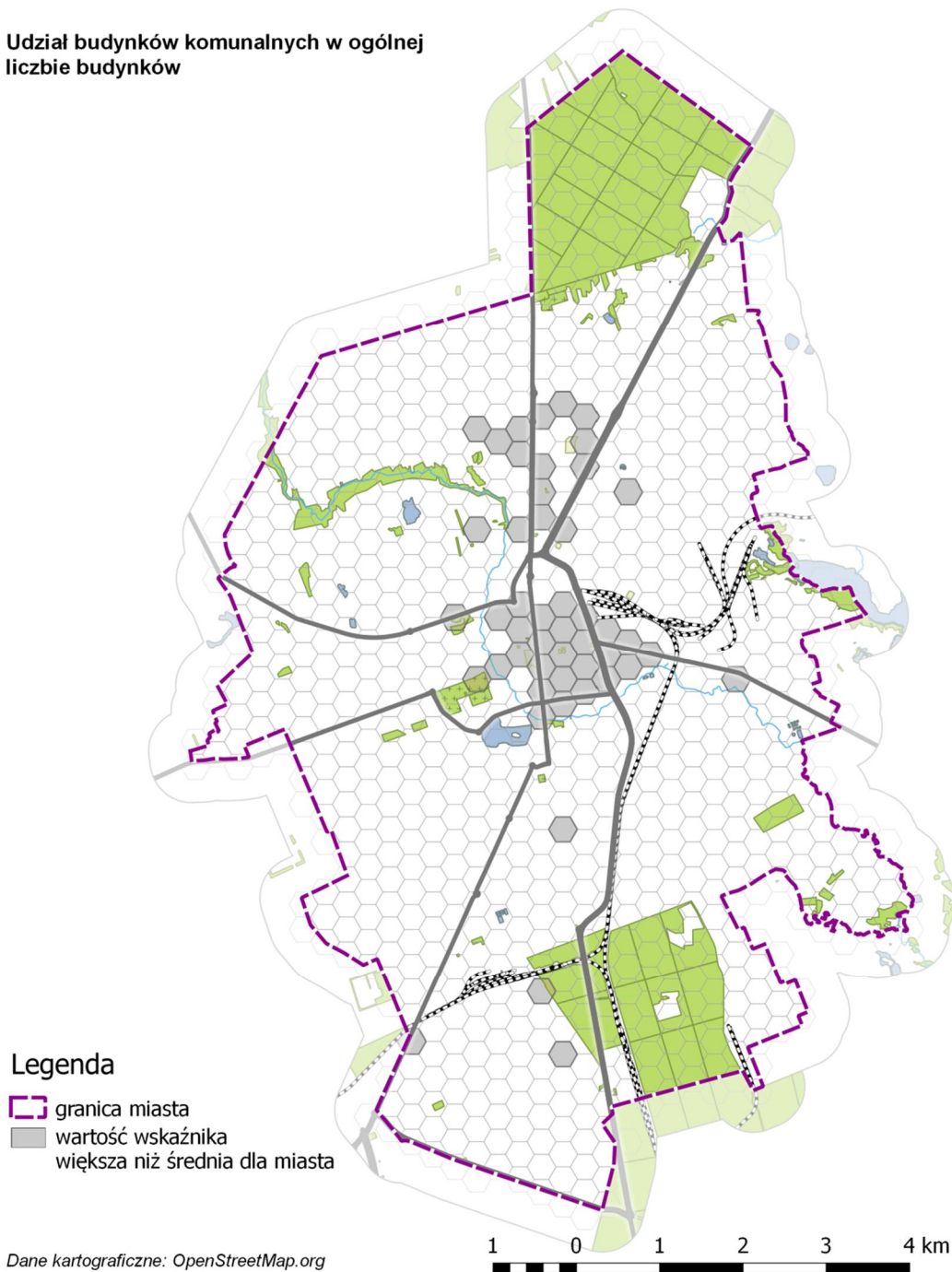
Podstawowym kontekstem analizy negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w Suwałkach są zapisy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk (Studium). Definiuje ono (s. 262) obszary, które wymagają w mieście przekształceń, rehabilitacji i rekultywacji. Szczególnie rewaloryzacji wymagają zabytkowe układy urbanistyczne, położone w południowej i wschodniej części śródmieścia, ponieważ są to tereny:

- o zdegradowanej tkance śródmiejskiej, położone w strefie ochrony konserwatorskiej,
- zdegradowane i nieuporządkowane tereny nadrzeczne,
- zabudowane obiektami i urządzeniami przemysłowo-składowymi o niskim standardzie architektonicznym,
- przeznaczone do zmiany funkcji tereny kolejowe zamknięte.

Kierunki zmian w zagospodarowaniu przestrzennym tych obszarów oraz przeznaczenie terenów, w tym zasady i kierunki przekształceń określono szczegółowo w części: Kierunki szczegółowe dla poszczególnych jednostek podstawowych, wchodzących w skład jednostki strukturalnej „A” i w rozdziale 3 Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej SUIKZP miasta Suwałk. Wytyczne konserwatorskie dla tych obszarów jednoznacznie wskazują na występujące tam zatarcia zabytkowych układów urbanistycznych, potrzebę uporządkowania wnętrza kwartałów przez usunięcie zdekapitalizowanych zabudowań niemających wartości architektonicznych i historycznych takich, jak komórki gospodarcze i garaże oraz uporządkowanie istniejącej zieleni. Potrzebne jest otwarcie części zabytkowych kwartałów na nowe inwestycje, czego nie da się uzyskać bez uporządkowania terenu i usunięcia barier architektonicznych. W tym kontekście istotnym elementem oceny przestrzenno-funkcjonalnej jest rozkład przestrzenny budynków komunalnych, w sąsiedztwie których takie działania mogą być w pierwszej kolejności prowadzone. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których wskaźnik ten jest większy od wskaźnika dla całego miasta. Wyraźnie widoczna jest potrzeba działań w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w centrum miasta.

Mapa 14. Rozkład przestrzenny budynków w zasobie komunalnym

Udział budynków komunalnych w ogólnej liczbie budynków

Źródło: opracowanie własne

Sfera środowiskowa

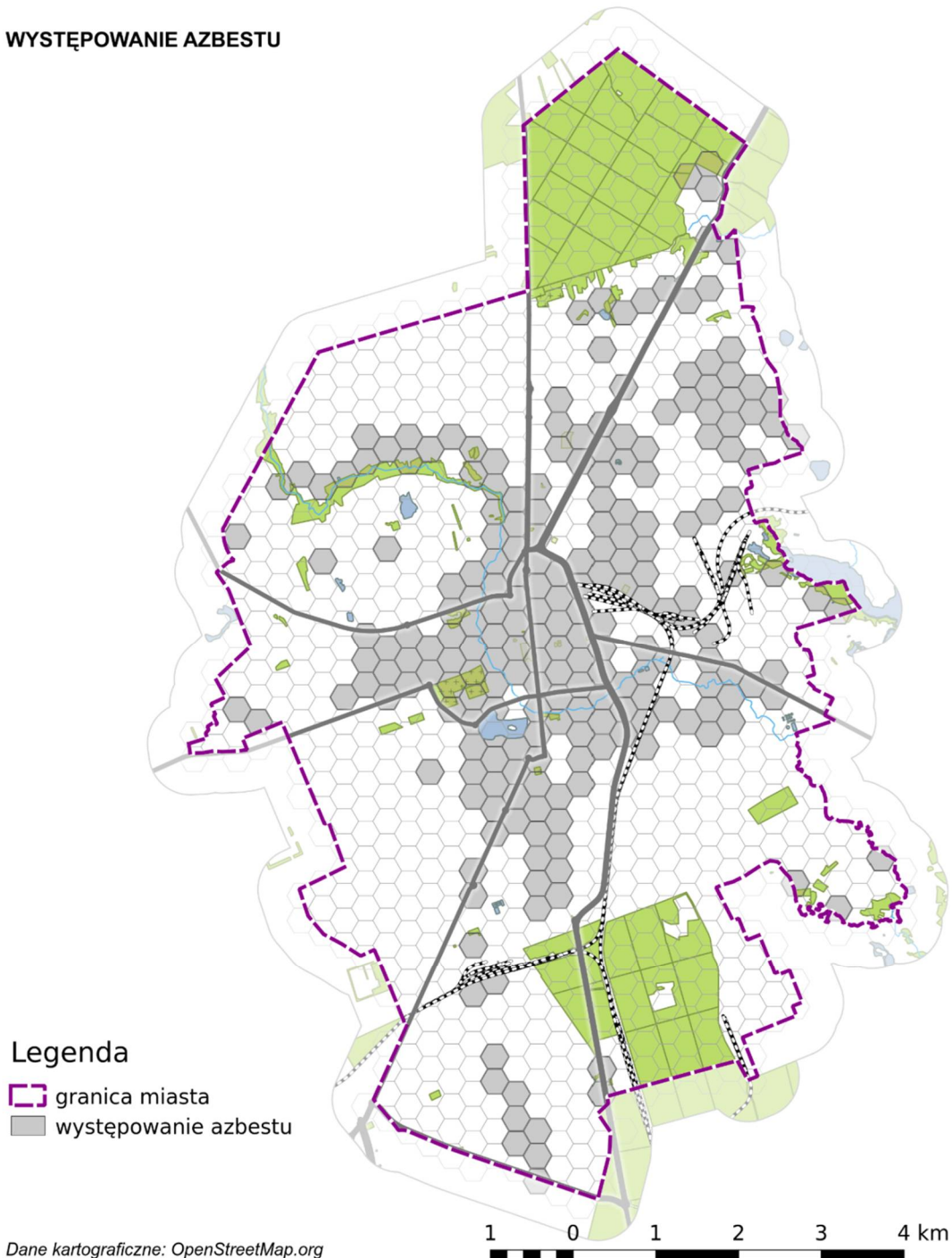
Istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza w Suwałkach jest tzw. niska emisja, której uciążliwość waha się w zależności od pory roku. Wzrost zanieczyszczeń obserwuje się w sezonach grzewczych. Wiąże się ze spalaniem węgla w paleniskach domowych. Znaczna liczba mieszkań w zabudowie jednorodzinnej i wielorodzinnej nadal jest ogrzewana paliwami stałymi, głównie węglem kamiennym, koksem i drewnem. Skutki niskiej emisji są odczuwalne na terenie całego miasta, dlatego dane dotyczące niskiej emisji nie stanowią czynnika wyznaczającego granice występowania zjawisk

negatywnych w tej sferze.

Innym problemem, nie mniej istotnym, a dotyczącym mieszkańców konkretnych budynków, jest występowanie azbestu. W związku z tym przyjęto występowanie azbestu jako oznakę degradacji w sferze środowiskowej. Na mapie zaznaczono sześciokąty, w których ulokowane są budynki, w których występuje azbest. Dopiero przedstawienie tego problemu na mapie pokazuje, jak duże może to być wyzwanie w planach remontowych mieszkańców Suwałk.

Mapa 15. Rozkład przestrzenny budynków z azbestem w Suwałkach

WYSTĘPOWANIE AZBESTU

Źródło: opracowanie własne

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

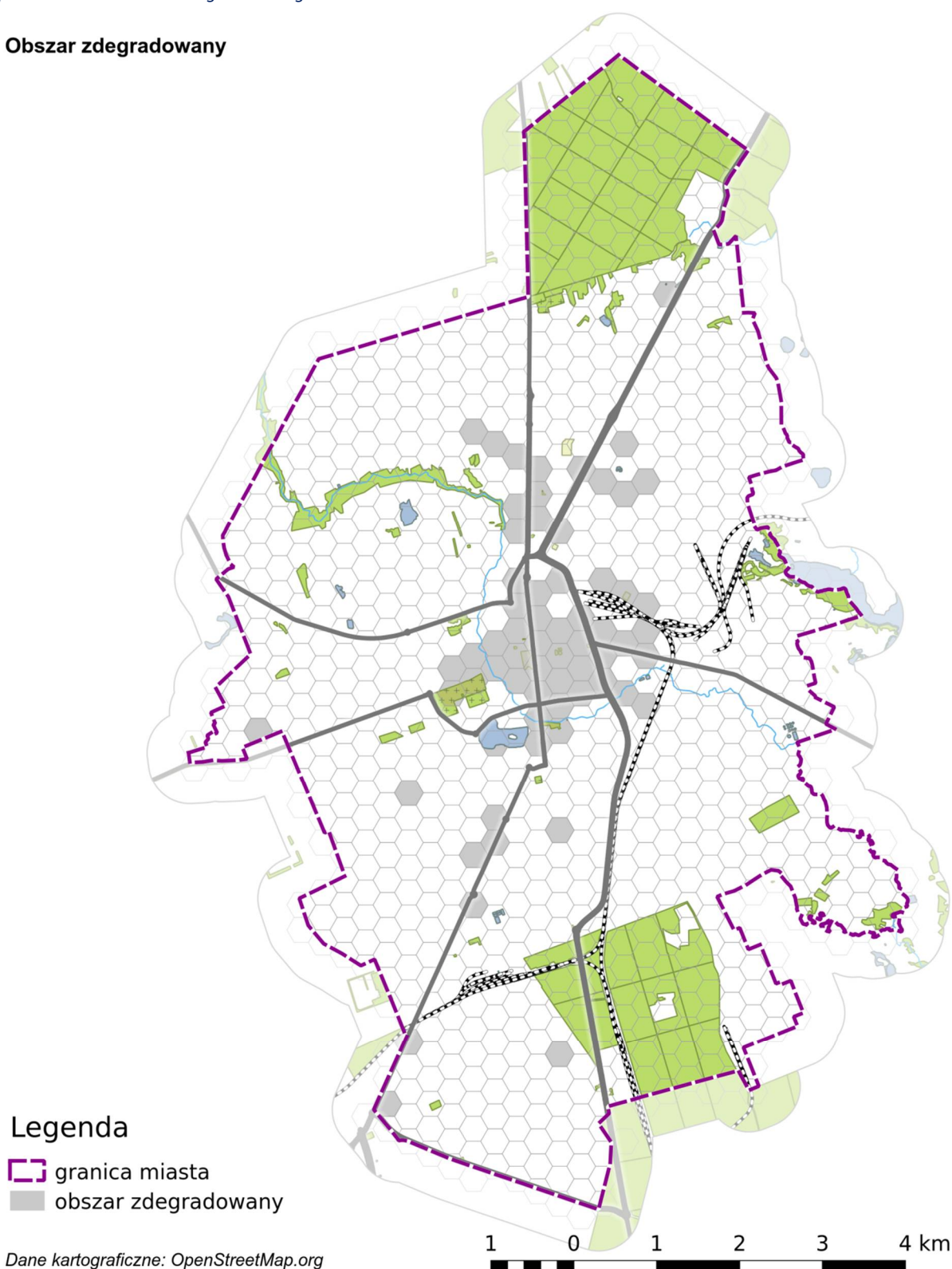
Obszar zdegradowany to taka część miasta, w której zdiagnozowano koncentrację niekorzystnych zjawisk społecznych i dodatkowo występowanie co najmniej jednego z niekorzystnych zjawisk ze sfery gospodarczej lub funkcjonalno-przestrzennej, lub środowiskowej, lub technicznej. W celu określenia jednostek spełniających powyższe warunki nałożono na siebie mapę wynikową sfery społecznej (mapa nr 10) i mapy pozostałych sfer. Rezultat został przedstawiony na mapie nr 14. Zaznaczone na niej sześciokąty tworzą w Suwałkach obszar zdegradowany.

Łącznie, obszar zdegradowany w Suwałkach zajmuje 5,04 km² (7,7% powierzchni miasta) i jest zamieszkanym przez 25 930 osób (37% populacji).

Obszar zdegradowany znajduje się głównie w centralnej części miasta; poza centrum warunk koncentracji niekorzystnych zjawisk społecznych i dodatkowo występowanie negatywnego zjawiska z co najmniej jednej z pozostałych sfer spełnia kilkanaście rozproszonych sześciokątów.

Mapa 16. Granice obszaru zdegradowanego w Suwałkach

Obszar zdegradowany

Źródło: opracowanie własne

3.3 Wyznaczenie obszaru rewitalizacji na terenie miasta Suwałki

Obszar rewitalizacji to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego i szczególną koncentrację negatywnych zjawisk, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji zwykle nie obejmuje całego obszaru zdegradowanego, ponieważ rewitalizacja jest skuteczniejsza, jeśli prowadzi się ją na ograniczonym terytorium.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 formułują postulat, aby obszar rewitalizacji stanowił stosunkowo niewielką część miasta, dzięki czemu zasoby i środki przeznaczone na rewitalizację będą mogły przynieść największy efekt. Formalnie w Wytycznych wyznaczono maksimum powierzchni na 20% terytorium miasta i maksimum ludności na 30% jego populacji, pożądane jest jednak, aby obszar rewitalizacji był mniejszy.

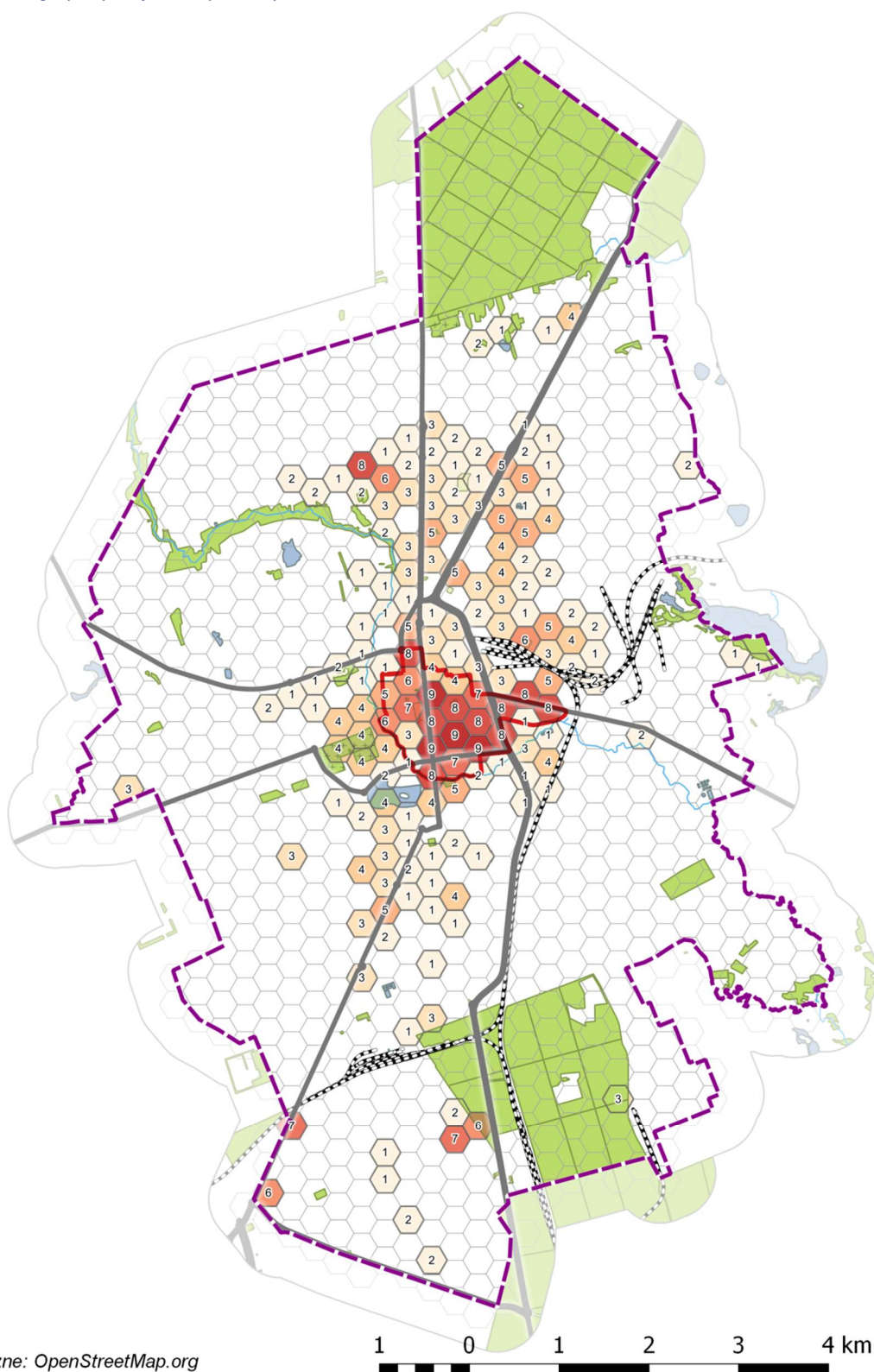
Wytyczne także określają, w jaki sposób z obszaru zdegradowanego należy wyznaczyć obszar rewitalizacji. Powinno być to terytorium „obejmujące tereny o szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk, istotne dla rozwoju danej gminy”²⁴. Kierując się tymi zasadami, określono obszar rewitalizacji w Suwałkach.

Na zamieszczonej poniżej mapie intensywność koloru odpowiada nakładaniu się wielu negatywnych zjawisk społecznych. Zdecydowanie najbardziej kryzysowym terytorium jest centrum miasta, gdzie można zaobserwować największą intensywność nakładania się niekorzystnych zjawisk na zwartym obszarze. Decyzja o szczegółowym przebiegu granicy obszaru w ramach centralnej części Suwałk była efektem analizy intensywności nakładania się niekorzystnych zjawisk. Pominęto północną część centrum, gdzie kumulacja jest najmniejsza. Uwzględniono wszystkie heksagony o największej kumulacji zjawisk, od 6 do 9. Następnie, w celu uzyskania obszaru zdefiniowanego w sposób konkretny i niebudzący wątpliwości poprowadzono linię graniczną po ulicach znajdujących się najbliżej najbardziej kryzysowych heksagonów. Jedynie na niewielkim odcinku północnym zdecydowano się na poprowadzenie granicy po uliczkach wewnętrznych – aby uniknąć włączenia do obszaru rewitalizacji terenów o minimalnej koncentracji negatywnych zjawisk. Na południu i południowym zachodzie czytelną linią graniczną oddzielającą rejony o wysokiej koncentracji okazała się rzeka Czarna Hańcza.

Obszar ten jest jednocześnie istotny dla rozwoju gminy, co wynika z rozmów z Grupą Sterującą i władzami miasta, a także z poprzednio obowiązującego programu rewitalizacji.

²⁴Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020, Warszawa, 02.082016, s. 26.

Mapa 17. Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych

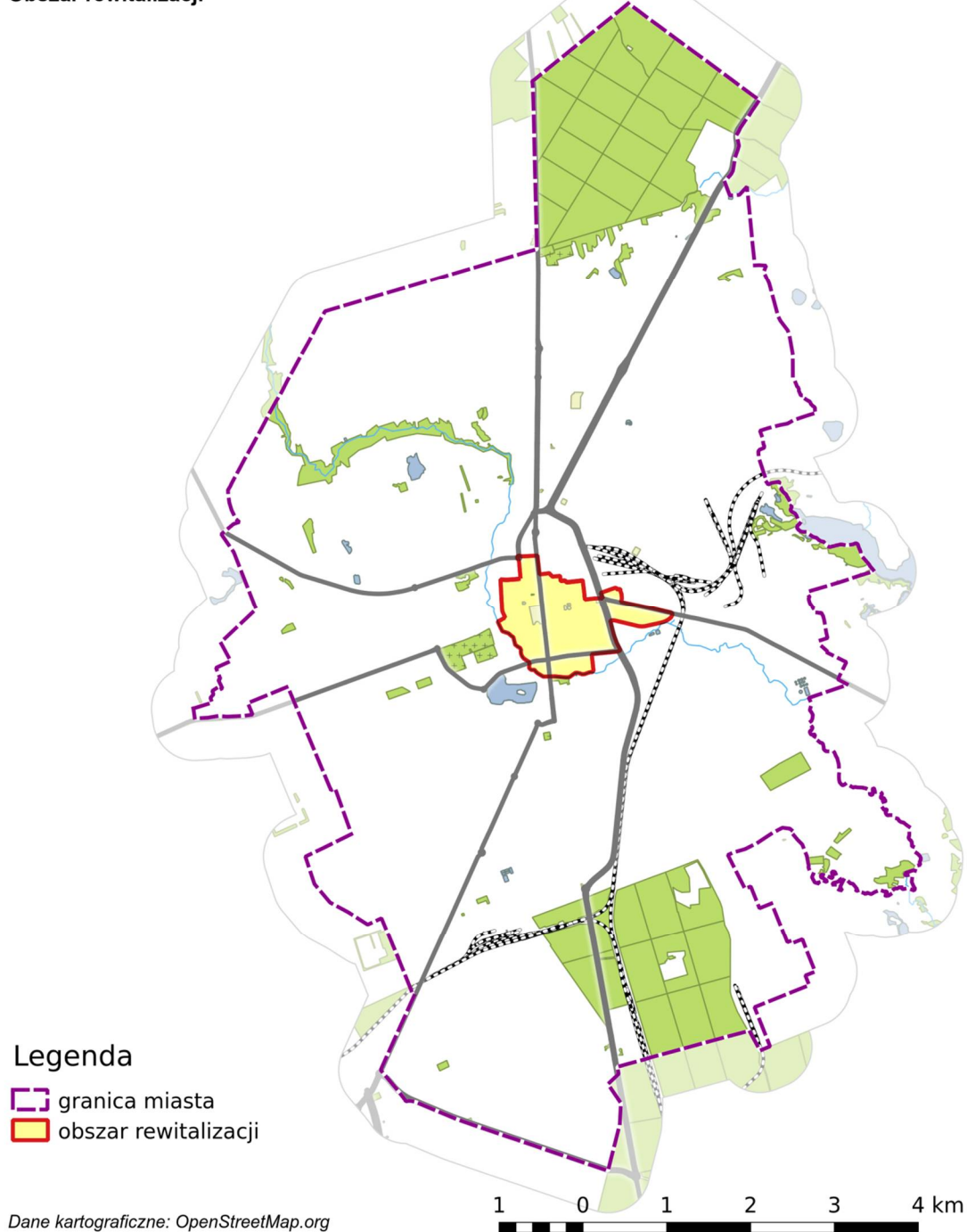

Źródło: opracowanie własne

Na zamieszczonych poniżej mapach przedstawiono obszar rewitalizacji, jaki na podstawie opisanych założeń wyznaczono w Suwałkach. Pierwsza mapa obejmuje zasięgiem całe Suwałki, druga – wycinek miasta z zaznaczonym obszarem rewitalizacji i nazwami głównych ulic.

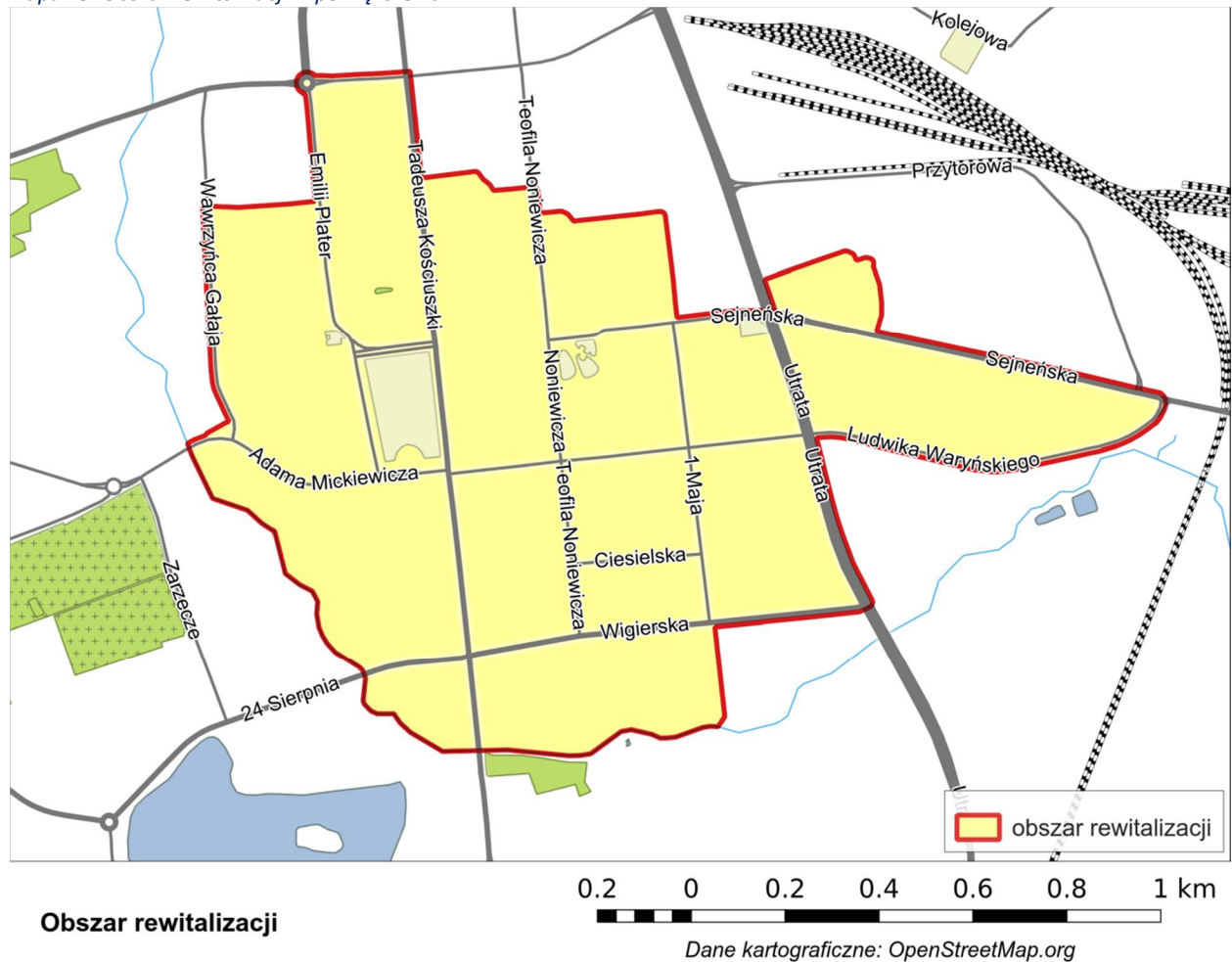
Mapa 18. Granice obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Mapa 19. Obszar rewitalizacji w powiększeniu

Źródło: opracowanie własne

Obszar rewitalizacji w Suwałkach zajmuje powierzchnię 1,51 km², czyli 2,3% powierzchni miasta.

Obszar rewitalizacji zamieszkuje 10 563 osoby, czyli 15% populacji miasta.

Granice obszaru rewitalizacji.

Od skrzyżowania ul. Gen. J. Dwernickiego i E. Plater ulicą Plater na południe, ulicą M. Skłodowskiej-Curie na zachód bezpośrednio do ul. W. Gałąja, następnie na południe do ul. A. Mickiewicza i na zachód do Czarnej Hańczy. Wzdłuż rzeki na południe i następnie na wschód do ul. 1 Maja, ulicą tą na północ do ul. Wigierskiej, dalej na wschód do ul. Utrata. Ulicą Utrata na północ, następnie ul. L. Waryńskiego na wschód, dalej ul. Sejneńską na zachód, ul. Szkolną do końca i dalej na zachód do ul. Utrata, potem na południe, dalej ul. Sejneńską na zachód do ul. 1 Maja, następnie na północ, a potem od niej na zachód do ul. T. Noniewicza. Około 50 m. na północ ul. T. Noniewicza, następnie na zachód uliczką osiedlowa i na wprost do ul. Kościuszki, która biegnie na północ do ul. Gen. J. Dwernickiego, następnie na zachód do ronda przy ul. Plater.

W ten sposób wyznaczony obszar należy rozumieć jako uwzględniający obie pierzeje wymienionych ulic granicznych, z działkami przylegającymi do tych ulic z obu stron.

Poniżej zaprezentowano katalog wskaźników obrazujących skalę zjawisk kryzysowych, które posłużyły do wyznaczenia obszaru rewitalizacji w Suwałkach.

Tabela 22. Wartości wskaźników obrazujących poziom degradacji obszaru rewitalizacji miasta Suwałki w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej

Wskaźnik	Wartość średnia dla całego miasta	Wartość średnia w obszarze rewitalizacji
Wskaźniki ze sfery społecznej		
Udział osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym	4,86	8,53
Udział osób długotrwale bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym	2,24	4,48
Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1 tys. ludności	20,20	56,04
Odsetek osób zamieszkałych w budynkach komunalnych w ogólnej liczbie ludności	14,56	48,09
Odsetek osób pobierających dodatki mieszkaniowe	1,996	4,999
Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności	8,54	12,31
Liczba osób pobierających świadczenia pomocy społecznej z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej na 10 tys. ludności	89,1	210,17
Liczba osób pobierających świadczenia pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 10 tys. ludności	165,16	390,99
Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej	27,11	26,99
Wskaźniki ze sfery gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej		
Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych	27,02	45,01
Odsetek osób bezrobotnych w wieku do 25 r. ż. w ogólnej liczbie bezrobotnych	13,07	10,23
Liczba zabytków/ha	0,0548	1,68
Udział budynków sprzed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków	61,56	89,25
Udział budynków komunalnych w ogólnej liczbie budynków	3,89	28,6
Azbest w Mg	2564 Mg	183,5 Mg
Azbest / ha pow. obszaru rewitalizacji	0,3913 Mg/ha	1,214 Mg/ha

Źródło: opracowanie własne

Analiza wartości poszczególnych wskaźników pozwala na stwierdzenie, że wyłoniony obszar rewitalizacji miasta Suwałki charakteryzuje się pogłębionym kryzysem społeczno-gospodarczym. Wartości wskaźników z zakresu zjawisk społecznych znacząco odbiegają od wartości średniej dla miasta, przy czym największe odchylenie charakteryzuje zjawisko uzależnienia od świadczeń pomocy społecznej. W pozostałych sferach znaczący jest wskaźnik występowania obiektów zabytkowych na 1 ha, który przekracza średnią wartość dla miasta 30 razy.

3.4 Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji miasta Suwałki

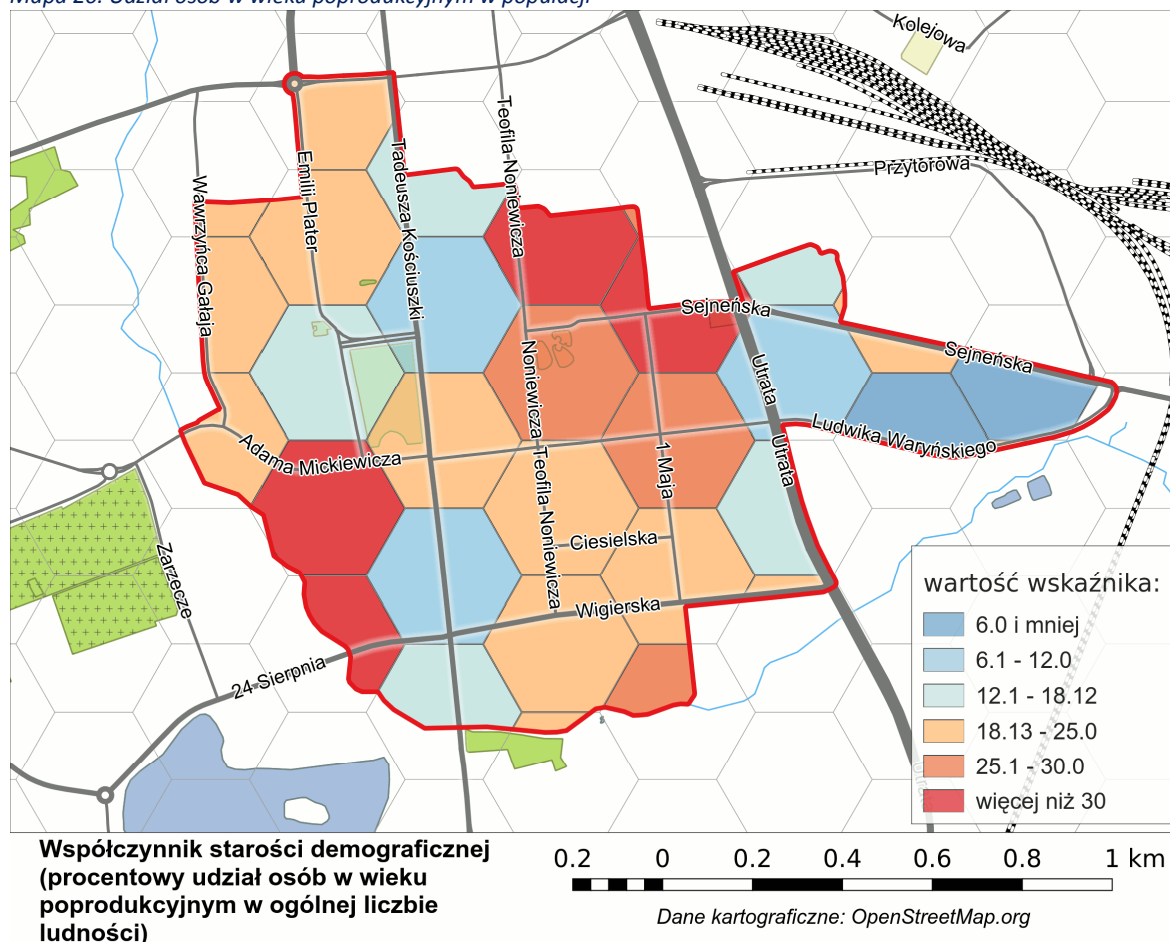
Sfera społeczna

Wyznaczony w Suwałkach obszar rewitalizacji znajduje się w centrum miasta i tworzy zwarty teren o rozciągłości około 2 km ze wschodu na zachód i około 1,4 km z północy na południe. Jest tu zameldowanych 9826 osób²⁵. Struktura wieku przedstawia się następująco:

- dzieci i młodzież w wieku 0–17 lat – 1932 (18,3%),
- osoby w wieku produkcyjnym – 6069 (57,4%),
- osoby w wieku poprodukcyjnym – 2562 (24,3%).

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest na obszarze rewitalizacji taki sam jak dla całego miasta i systematycznie spada. Natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji²⁶ przekracza średnią miasta aż o 7 punktów procentowych. Wskaźnik ten przybiera różne wartości w poszczególnych rejonach obszaru rewitalizacji. Na mapie intensywny kolor czerwony oznacza wysokie przekroczenie średniego wskaźnika obliczonego dla całych Suwałk, a kolor niebieski pokazuje te heksagony, w których odsetek osób starszych jest niższy niż średnio w mieście.

Mapa 20. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

²⁵ Stan na marzec 2017.

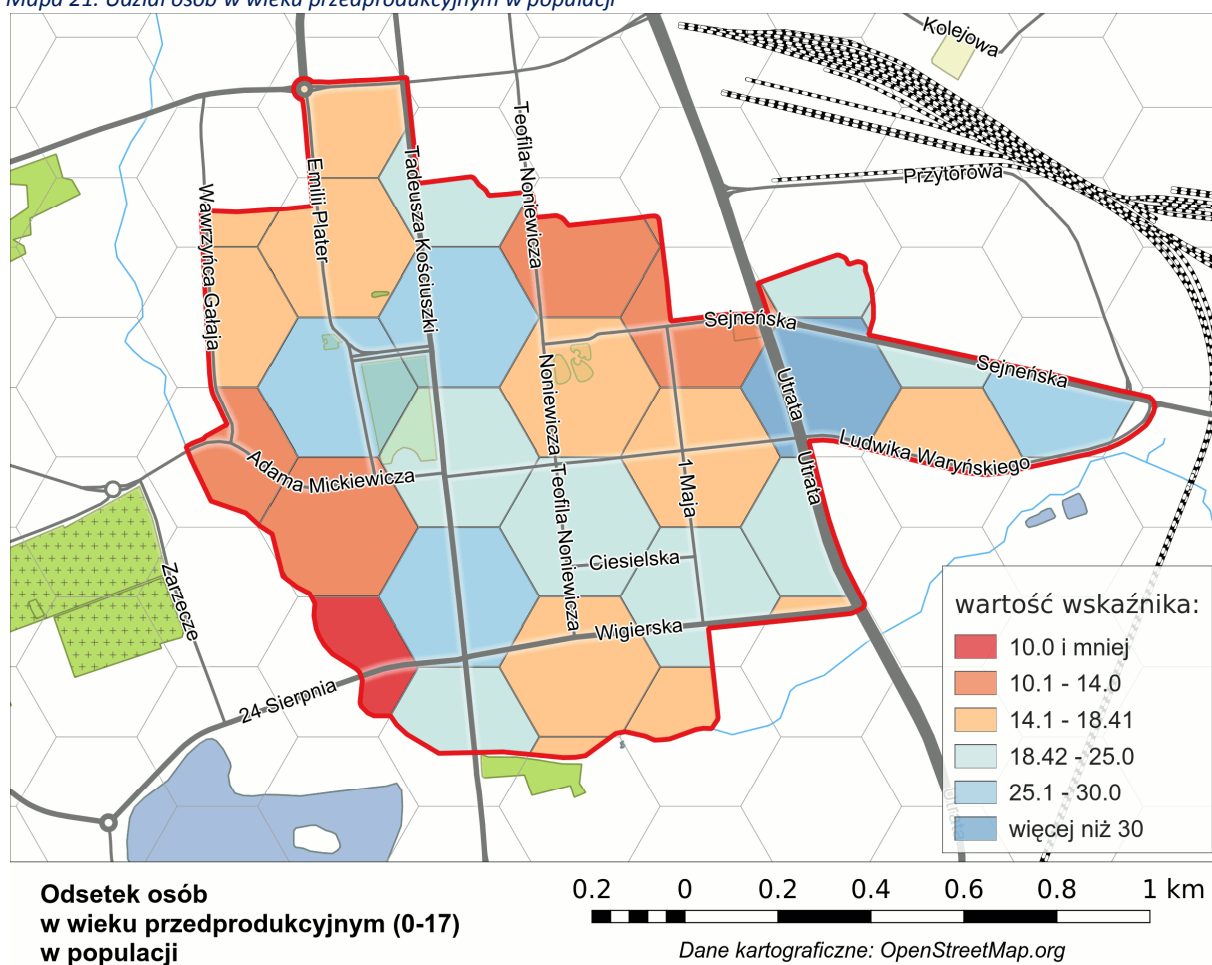
²⁶ Dla kobiet 60 lat i więcej, dla mężczyzn 65 lat i więcej.

Na większości obszaru rewitalizacji odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przekracza średnią dla miasta. Szczególnie wysoki wskaźnik występuje na wschód od ul. T. Noniewicza do ul. Utrata, gdzie osoby starsze tworzą często więcej niż ¼ populacji, a w niektórych rejonach ponad 30%. Jedynie w niektórych rejonach w okolicy ul. T. Kościuszki wskaźnik spada poniżej średniej miasta. Starsi mieszkańcy to istotny potencjał w społeczności lokalnej, ich doświadczenia, wiedza i pamięć tradycji mogą być istotnym czynnikiem podtrzymującym tożsamość obszaru rewitalizacji. Jest to jednak potencjał, który wymaga szacunku i wsparcia, aby przyczynił się do rozwoju obszaru rewitalizacji. Suwalskie tradycje, obecne w społeczności lokalnej, mogą być widocznym elementem rewitalizacji obszaru rewitalizacji dzięki osobom starszym.

Ten wynik to także ostrzeżenie, bo niewykorzystany potencjał osób starszych skutkuje postępującym starzeniem, poczuciem odrzucenia i w przyszłości zwiększonym zapotrzebowaniem na usługi zdrowotne i opiekuńcze.

Z kolejnej mapy wynika, że cała centralna część obszaru zamieszkała jest przez wiele młodych osób – udział tej grupy ludności przekracza tam średnią dla miasta, niejednokrotnie wynosząc ponad ¼ populacji. Świadczy to tym mocniej o potrzebie kształtowania tożsamości obszaru, podkreślania jego tradycji oraz kształtowania więzi międzypokoleniowych i międzysąsiedzkich, które mogą pełnić ważną rolę ochronną wobec depopulacyjnych tendencji w Suwałkach.

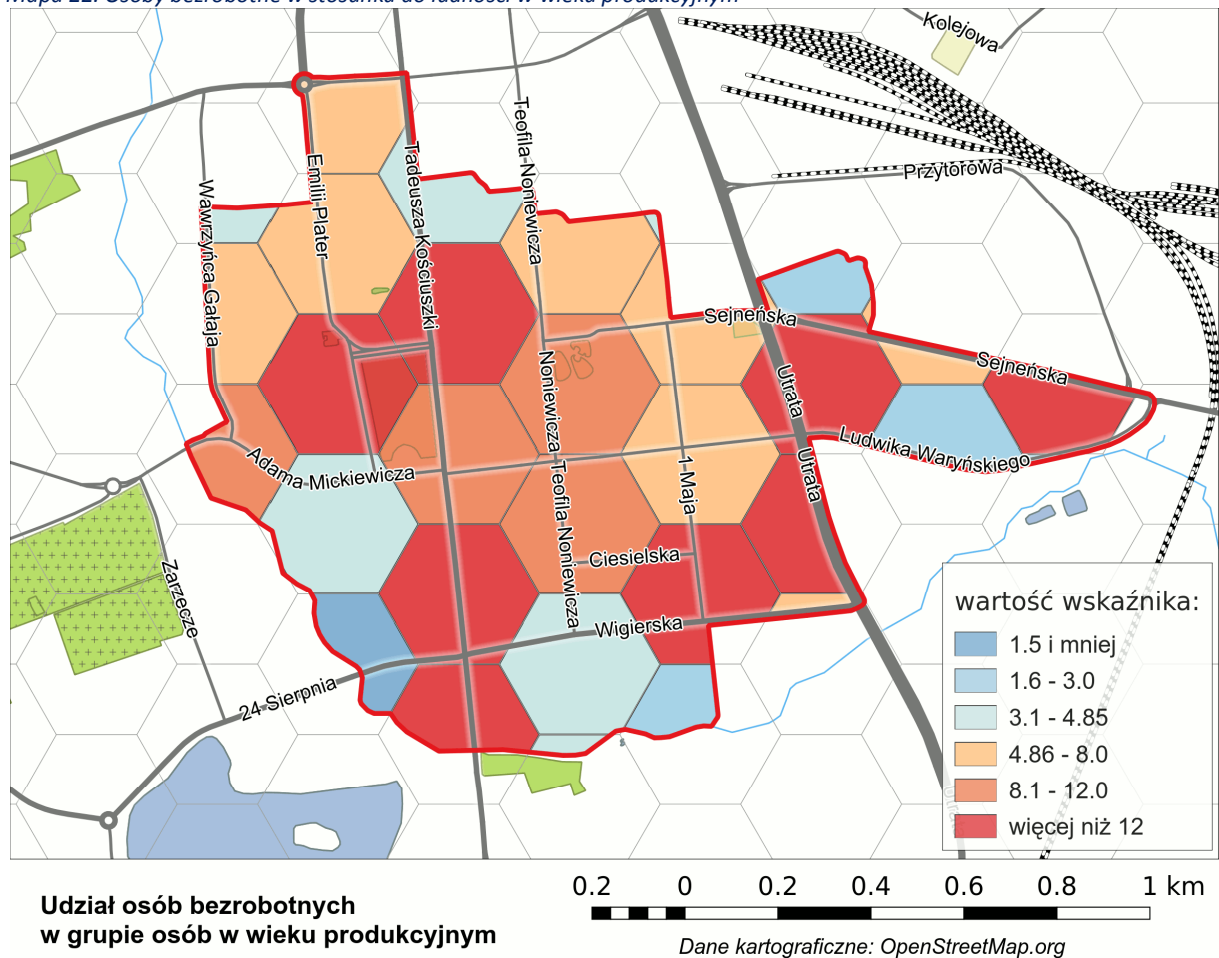
Mapa 21. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Bezrobocie w Suwałkach jest niższe od bezrobocia w województwie i spada. Natomiast na obszarze rewitalizacji osoby poszukujące pracy stanowią 8,5% osób w wieku produkcyjnym, zatem aż o 3,5 p.p. więcej niż średnio w Suwałkach. Poza centrum nigdzie w Suwałkach nie obserwujemy tak dużego, zwartego obszaru cechującego się wskaźnikiem powyżej średniej dla miasta i nigdzie wskaźnik nie jest aż tak wysoki. Poza obszarem rewitalizacji wysokie bezrobocie występuje jedynie punktowo. Na obszarze rewitalizacji 518 osób poszukuje pracy; oznacza to, że co czwarty bezrobotny w Suwałkach mieszka właśnie tutaj.

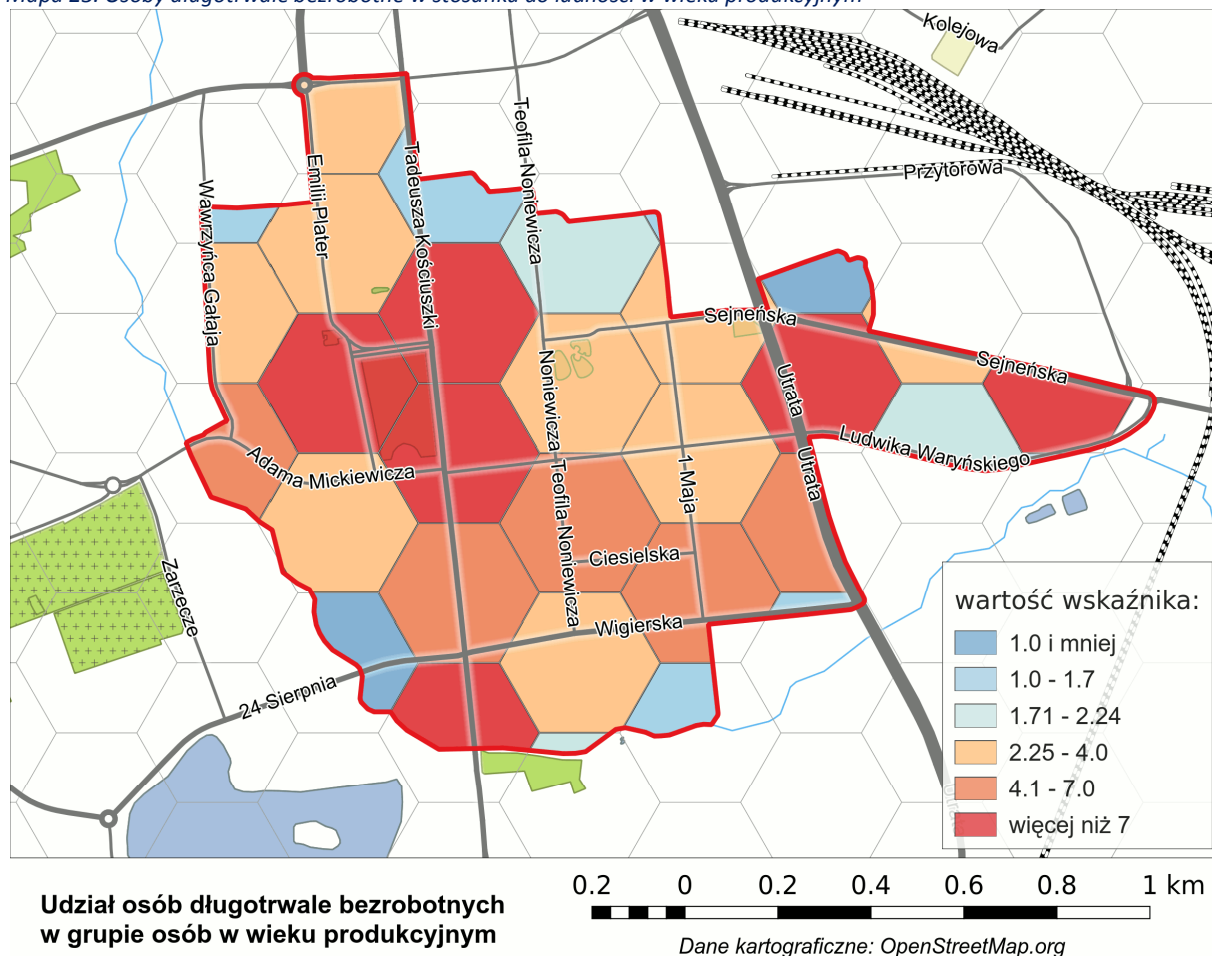
Mapa 22. Osoby bezrobotne w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Suwałkach

Szczególnym problemem jest bezrobocie długotrwałe; osób poszukujących pracy przez dłuższy czas niż 12 miesięcy jest na obszarze rewitalizacji 272. Stanowią one 4,5% osób w wieku produkcyjnym. Rozkład wskaźnika przedstawiono na mapie. Wynika z niej, że problem długotrwałego bezrobocia występuje na całym obszarze rewitalizacji, a największa koncentracja zjawiska zachodzi przy ul. T. Kościuszki i na zachód od niej.

Mapa 23. Osoby długotrwale bezrobotne w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym

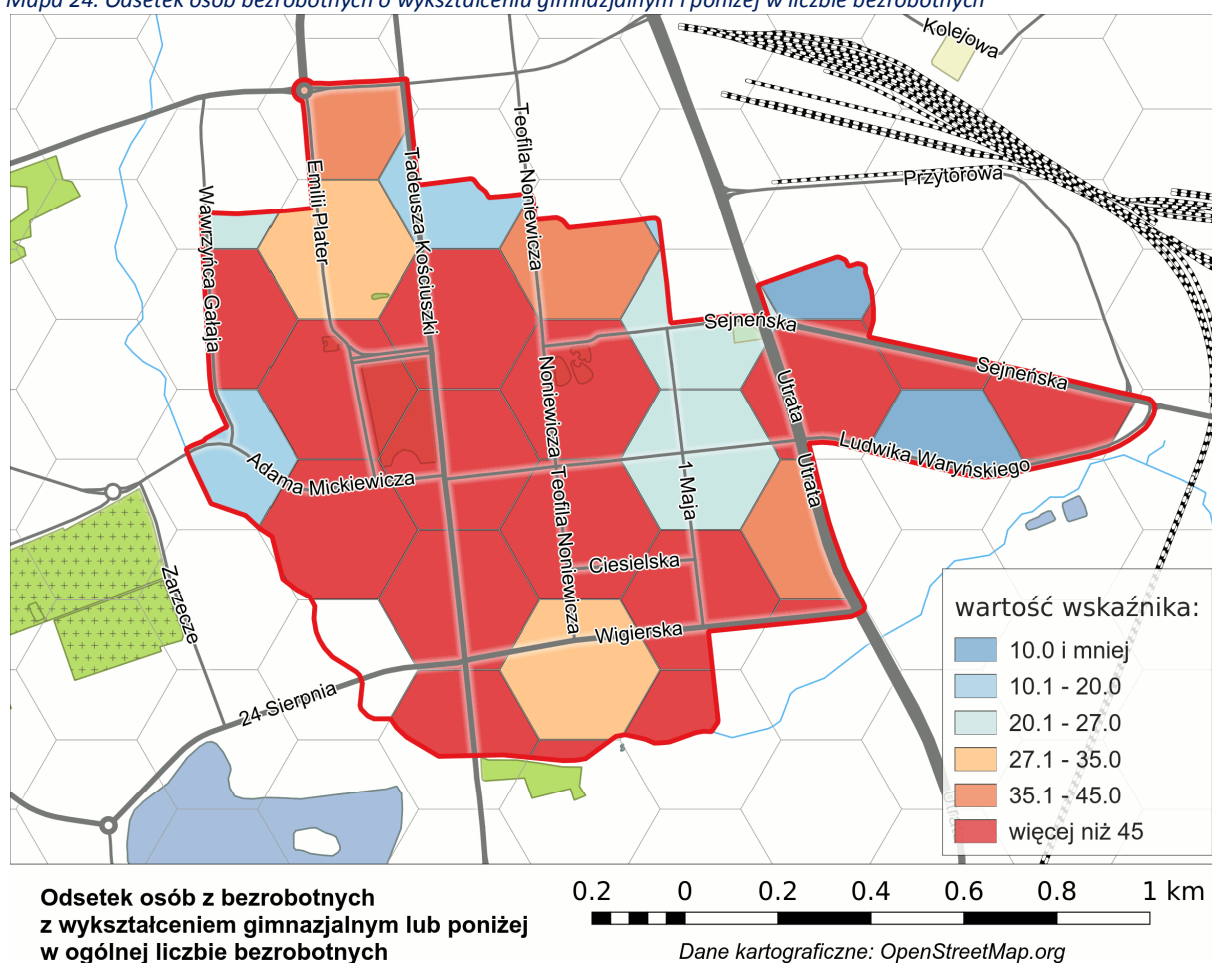
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Suwałkach

Długotrwale bezrobocie na obszarze rewitalizacji ma charakter strukturalny i jego ograniczenie wymaga zintegrowanych działań w ramach prowadzonej rewitalizacji. Istotnym kontekstem natężenia tego zjawiska jest niski poziom wykształcenia mieszkańców. Niemal co drugi bezrobotny na obszarze rewitalizacji legitymuje się wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym (45%), co znacznie odbiega od przeciętnej sytuacji w mieście. Co ważne, zjawisko to dotyczy starszych mieszkańców obszaru rewitalizacji. Udział osób poszukujących pracy, będących w wieku poniżej 25 roku życia, w liczbie bezrobotnych wynosi dla Suwałk 13%, a dla obszaru rewitalizacji nawet mniej, bo 10%. Niski poziom wykształcenia to problem dotyczący często osób, które przez wiele lat pracowały nielegalnie i przez to – mimo doświadczenia zawodowego – nie mają potwierdzonych kwalifikacji, a z racji wieku nie podejmą się już doszkalania w systemie edukacyjnym. Z tej perspektywy wartościowym potencjałem dla obszaru rewitalizacji może być działalność Centrum Integracji Społecznej (CIS), którego aktywność skupia się na zagadnieniach związanych z reintegracją społeczno-zawodową osób długotrwale bezrobotnych, wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania CIS, związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych uczestników warsztatów i pośredniczeniem między takimi osobami a potencjalnymi pracodawcami, mogą przyczynić się do zmniejszenia zjawiska bezrobocia również na obszarze rewitalizacji. Uczestnicy CIS spotykają się na zajęciach ze specjalistami, tj. psychologiem, doradcą zawodowym, pracownikiem socjalnym.

Uczestniczą w zajęciach z przedsiębiorczości. Specjaliści mają za zadanie zmienić postawę bierności, pobudzić chęć zmiany oraz wzbudzić chęć rozwoju i pracy nad sobą. Uczą przedsiębiorczości, kreatywnego myślenia i pokazują, jak na nowo wejść do społeczeństwa. Jednocześnie praca uczestników CIS staje się coraz bardziej rozpoznawalna przez pracodawców, świadczą o tym kolejne zamówienia, np. na remont klatek schodowych jednej z spółdzielni mieszkaniowych w Suwałkach.

Ponadto wejściu mieszkańców obszaru rewitalizacji na rynek pracy mogą pomóc podmioty ekonomii społecznej, ale ponieważ dopiero zaczynają funkcjonować w Suwałkach, należy założyć kilkuletni okres na ich rozruch, zanim będą mogły na szerszą skalę wspierać procesy reintegracji zawodowej na obszarze rewitalizacji.

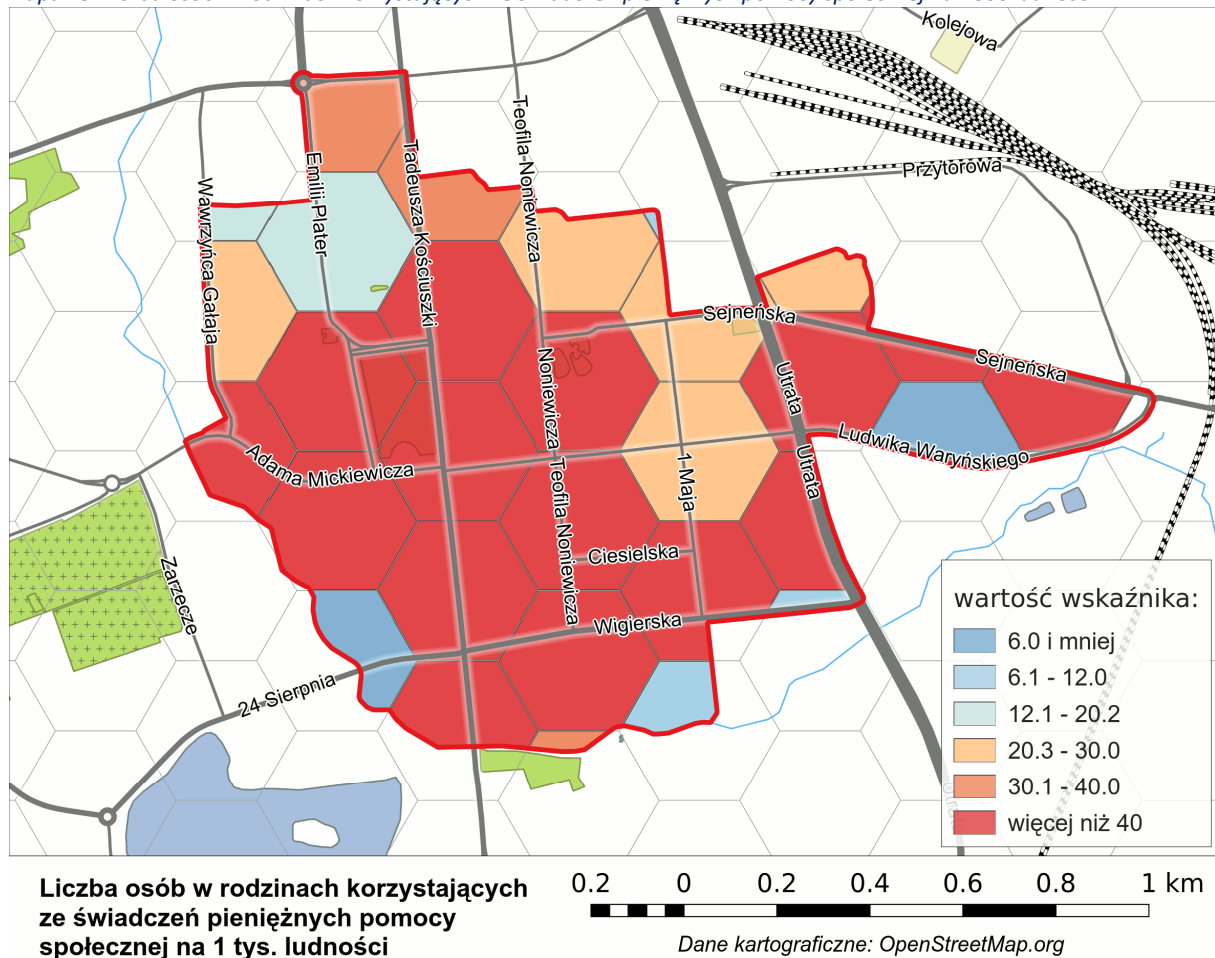
Mapa 24. Odsetek osób bezrobotnych o wykształceniu gimnazjalnym i poniżej w liczbie bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Suwałkach

Skutki natężenia długotrwałego bezrobocia na obszarze rewitalizacji są widoczne w danych ilustrujących poziom ubóstwa. W Suwałkach świadczenia pieniężne z pomocy społecznej otrzymuje 1349 osób, z czego 592 osoby mieszkają na obszarze rewitalizacji (44%). Oznacza to bardzo dużą koncentrację problemu ubóstwa na niewielkim obszarze interwencji. Na obszarze zamieszkałym przez 15% populacji miasta żyje prawie połowa osób wymagających wsparcia.

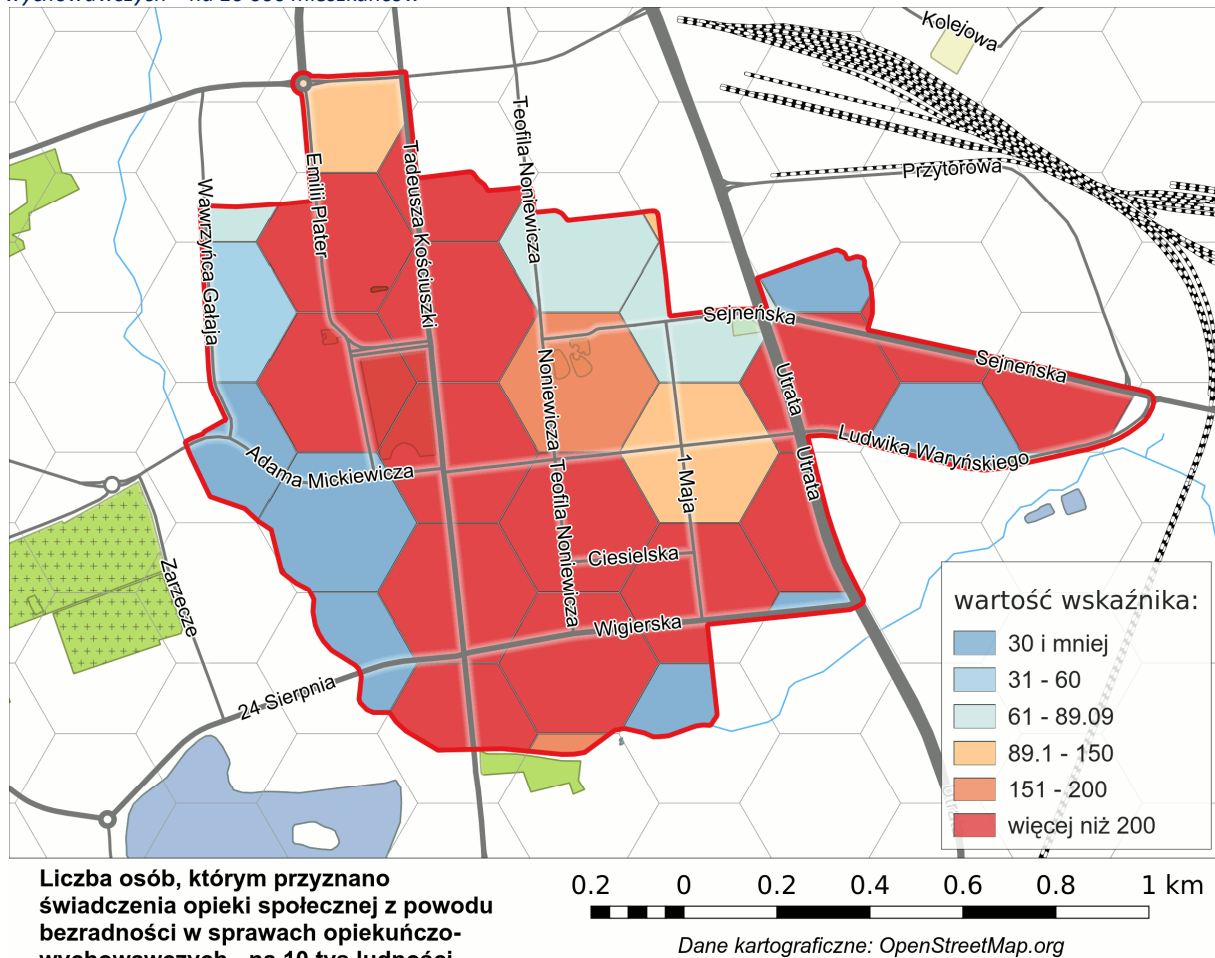
Mapa 25. Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Problem ubóstwa współwystępuje na obszarze rewitalizacji z kilkoma innymi problemami, które są nierozdzielnie z nim związane. Podstawowym jest skala bezradności opiekuńczo-wychowawczej. Oznacza ona nieumiejętność prawidłowego sprawowania opieki rodzicielskiej nad dziećmi albo nieumiejętność zaspokojenia potrzeb materialnych rodziny. Na obszarze rewitalizacji mieszkają 222 rodziny, które otrzymują z tego tytułu zasiłki. Oznacza to, że na każde 10 rodzin, które w Suwałkach borykają się z opisanym problemem, aż cztery mieszkają właśnie tutaj. Jak bardzo istotny jest to problem w skali miasta, nie pokazuje tak dobrze liczba rodzin otrzymujących wsparcie, ale dane finansowe przedstawiające wydatki na świadczenia rodzinne i opiekuńcze oraz wsparcie asystentów rodziny. Pierwsza z tym pozycji zwiększyła się o prawie 4 mln zł w ciągu ostatnich czterech lat. Z kolei wydatki na zapewnienie wsparcia asystentów rodziny czterokrotnie wzrosły od 2013 roku i prognozuje się dalszy ich wzrost, jeśli nie zostaną podjęte działania zaradcze, ograniczające problem bezradności opiekuńczo-wychowawczej w suwalskich rodzinach. Jest to problem skupiony jak w soczewce na obszarze rewitalizacji i, jak wynika z mapy, jest dotkliwy na całym tym obszarze.

Mapa 26. Osoby, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – na 10 000 mieszkańców

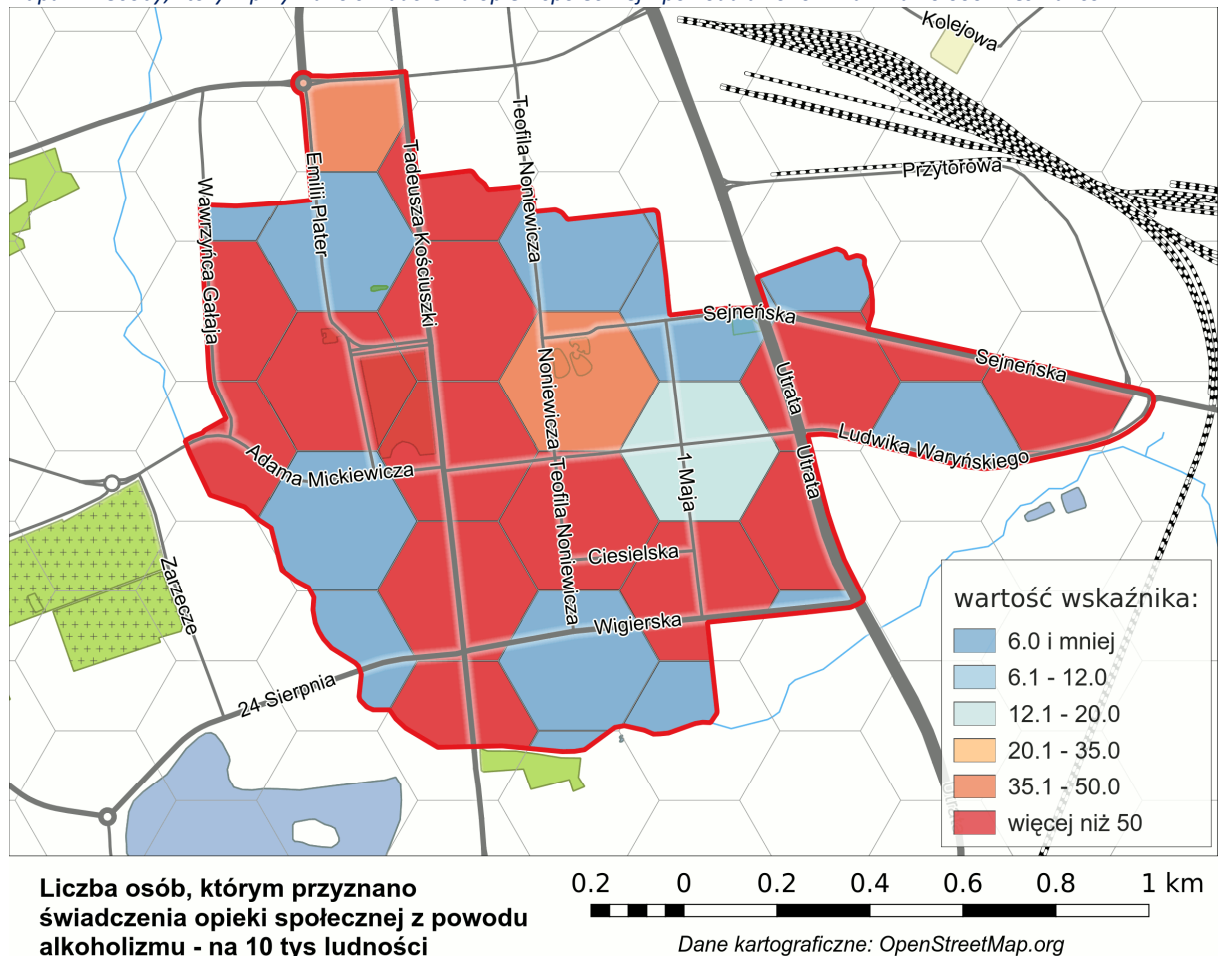

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Dane dotyczące bezradności opiekuńczo-wychowawczej współgrają z przestępstwami przeciwko rodzinie i opiece, których natężenie jest szczególnie wysokie w heksagonach leżących na południu obszaru.

Z długotrwałym bezrobociem i ubóstwem często współwystępuje skłonność do uzależnień. Na obszarze rewitalizacji obserwuje się koncentrację problemu uzależnienia od alkoholu. Niemal co druga osoba, otrzymująca świadczenie społeczne z powodu alkoholizmu, mieszka na obszarze interwencji. Średni wskaźnik dla miasta jest tu przekroczony dwukrotnie na większości obszaru.

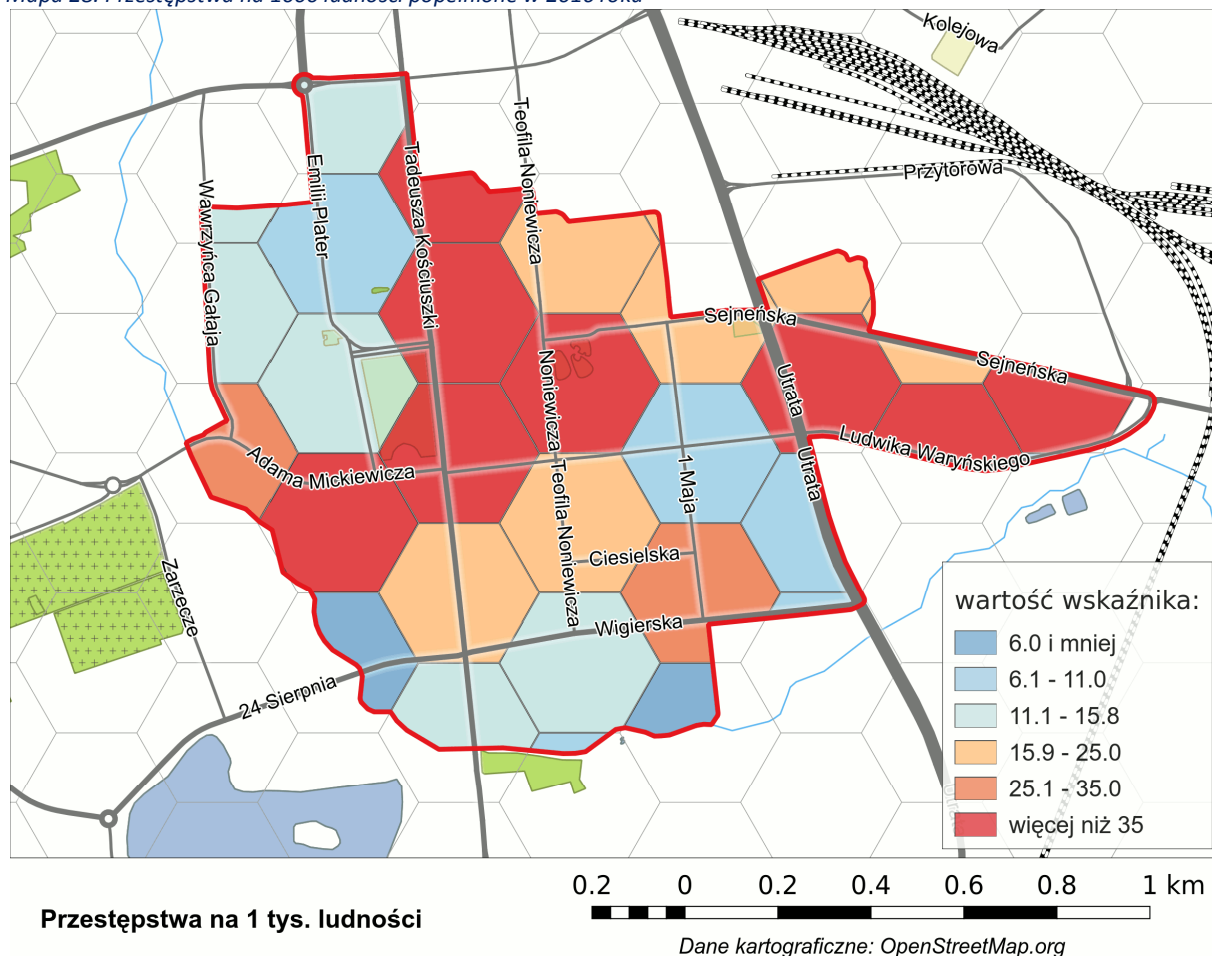
Mapa 27. Osoby, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu alkoholizmu – na 10 000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Niezależnie od poziomu ubóstwa badanie przestępczości z reguły wykazuje dużą liczbę czynów karalnych popełnionych w centrach miast. Suwałki nie są wyjątkiem; niemal 1/3 przestępstw popełnionych w całym mieście zlokalizowano na obszarze rewitalizacji. Wskaźnik przestępstw przypadających na 1000 ludności wynosi dla Suwałk 16, a dla obszaru rewitalizacji aż 27. Zróżnicowanie wewnętrzne obszaru rewitalizacji pod tym względem obrazuje mapa. Wynika z niej, że najwięcej przestępstw w odniesieniu do liczby ludności jest popełnianych w heksagonach przy ul. T. Kościuszki i T. Noniewicza.

Mapa 28. Przestępstwa na 1000 ludności popełnione w 2016 roku

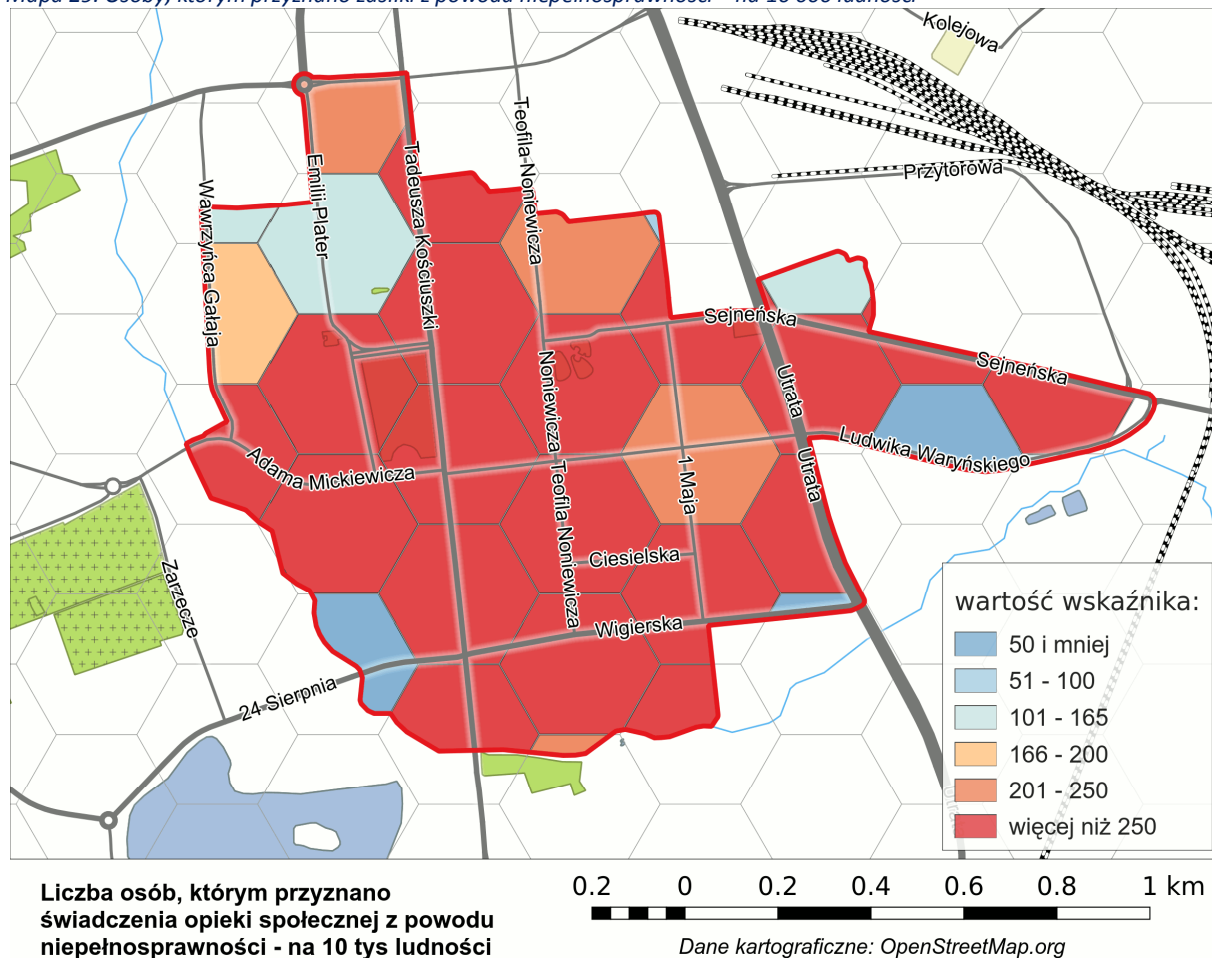
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Suwałkach

Ważniejszym punktem analizy jest przestępczość nieletnich i jej przyczyny. Połowa wszystkich czynów karalnych dokonanych przez osoby nieletnie zaszła na obszarze rewitalizacji. Ich nasilenie obserwujemy głównie w północno-wschodniej części obszaru rewitalizacji. Należy zaznaczyć, że ogólna liczba wymienionych czynów nie jest duża, natomiast często są one związane z korzystaniem ze środków odurzających. Potencjał młodzieży nieidentyfikującej ciekawych sposobów spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji powoli staje się zapalnikiem procesów degradacji. Przy obecnej skali problemu można go jeszcze ograniczać sportem, działaniami edukacyjnymi dostosowanymi do zainteresowań młodych ludzi, aktywnym uczestnictwem w kulturze. Jest to moment, kiedy trzeba w suwalskiej młodzieży kształtować postawy otwartości na problemy innych ludzi, w tym na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, których obecność na obszarze rewitalizacji nie może zostać pominięta w interwencji rewitalizacyjnej.

Podczas licznych spotkań Grupy Sterującej, powołanej z grona pracowników Urzędu i przedstawicieli organizacji pozarządowych do udziału w pracach nad przygotowaniem programu rewitalizacji, często pojawiał się wątek osób z niepełnosprawnościami. Dane uzyskane z Urzędu Miasta, a następnie zagregowane według przyjętej na wstępie metodologii, potwierdzają, że na obszarze rewitalizacji mieszka wiele osób dotkniętych różnymi rodzajami niepełnosprawności. Jednym z mierników nasilenia problemu jest pobieranie zasiłków z tytułu niepełnosprawności.

W Suwałkach ponad 1100 osób pobiera takie zasiłki. Z tej liczby niemal 40% stanowią osoby mieszkające na obszarze rewitalizacji. W skali całego miasta wskaźnik liczby osób pobierających takie zasiłki w odniesieniu do 1000 mieszkańców wynosi 17, a na obszarze rewitalizacji aż 39. Na mapie pokazano rozkład wewnętrzny wskaźnika; nadreprezentacja osób dotkniętych niepełnosprawnością występuje na całym obszarze rewitalizacji. Niemal we wszystkich heksagonach wskaźnik przekracza średnią miasta co najmniej o połowę.

Mapa 29. Osoby, którym przyznano zasiłki z powodu niepełnosprawności – na 10 000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

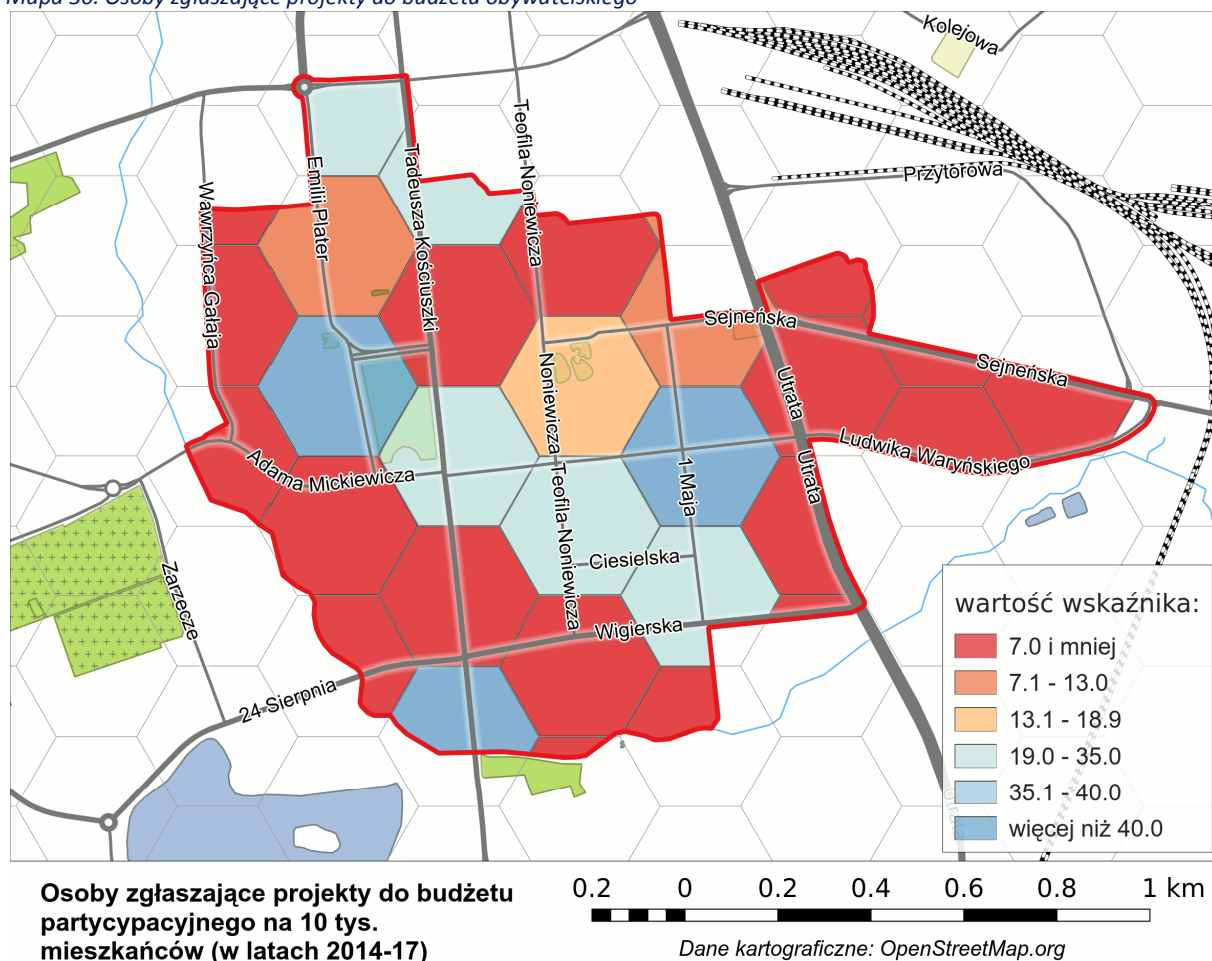
Osoby z niepełnosprawnościami, mieszkające w obszarze rewitalizacji, doświadczają podobnych problemów i uciążliwości jak niepełnosprawni mieszkający w wielu innych częściach kraju. Należy do nich zaliczyć m.in. trudności w odnalezieniu się na rynku pracy, wykluczenie społeczne, a w przypadku rodziców niepełnosprawnych dzieci – konieczność sprawowania ciągłej opieki, co przyczynia się do społecznej i zawodowej alienacji tych osób. W mieście istnieje kilka organizacji zajmujących się pomocą osobom z niepełnosprawnościami, jednak warunki lokalowe, w jakich prowadzą one działalność, nie są zadowalające. Pewnym problemem jest również rozproszenie działań i brak przepływu informacji między tymi organizacjami. Efektem tego jest rozproszona i fragmentaryczna pomoc dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

Obecność dużej grupy osób z niepełnosprawnościami na obszarze rewitalizacji powinna skłonić do wzmocnienia działań skierowanych na wieloaspektową pomoc w rozwiązaniu dotyczących te osoby problemów, jak trudności w odnalezieniu się w edukacji, na rynku pracy czy pomoc w codziennej aktywności.

Ważnym elementem charakterystyki sfery społecznej jest badanie kapitału społecznego i poziomu uczestnictwa w życiu publicznym. Jednym z jego wyznaczników jest zgłaszanie projektów do budżetu obywatelskiego. Po raz pierwszy odbyło się to w roku 2013, budżet wyniósł wtedy 1 mln zł, w kolejnych latach kwotę zwiększono do 2 mln zł.

Wskaźnik zgłoszeń projektów do budżetu obywatelskiego na 10 000 mieszkańców wynosił dla całego miasta 19, a dla obszaru rewitalizacji 23. Potencjał aktywności społecznej na obszarze rewitalizacji jest zatem nieco wyższy niż przeciętnie w Suwałkach. Jednocześnie widoczne jest zróżnicowanie tego wskaźnika wewnątrz obszaru, tj. występowanie miejsc, w których przyjmuje on wartości mniej korzystne niż średnia dla miasta.

Mapa 30. Osoby zgłaszające projekty do budżetu obywatelskiego

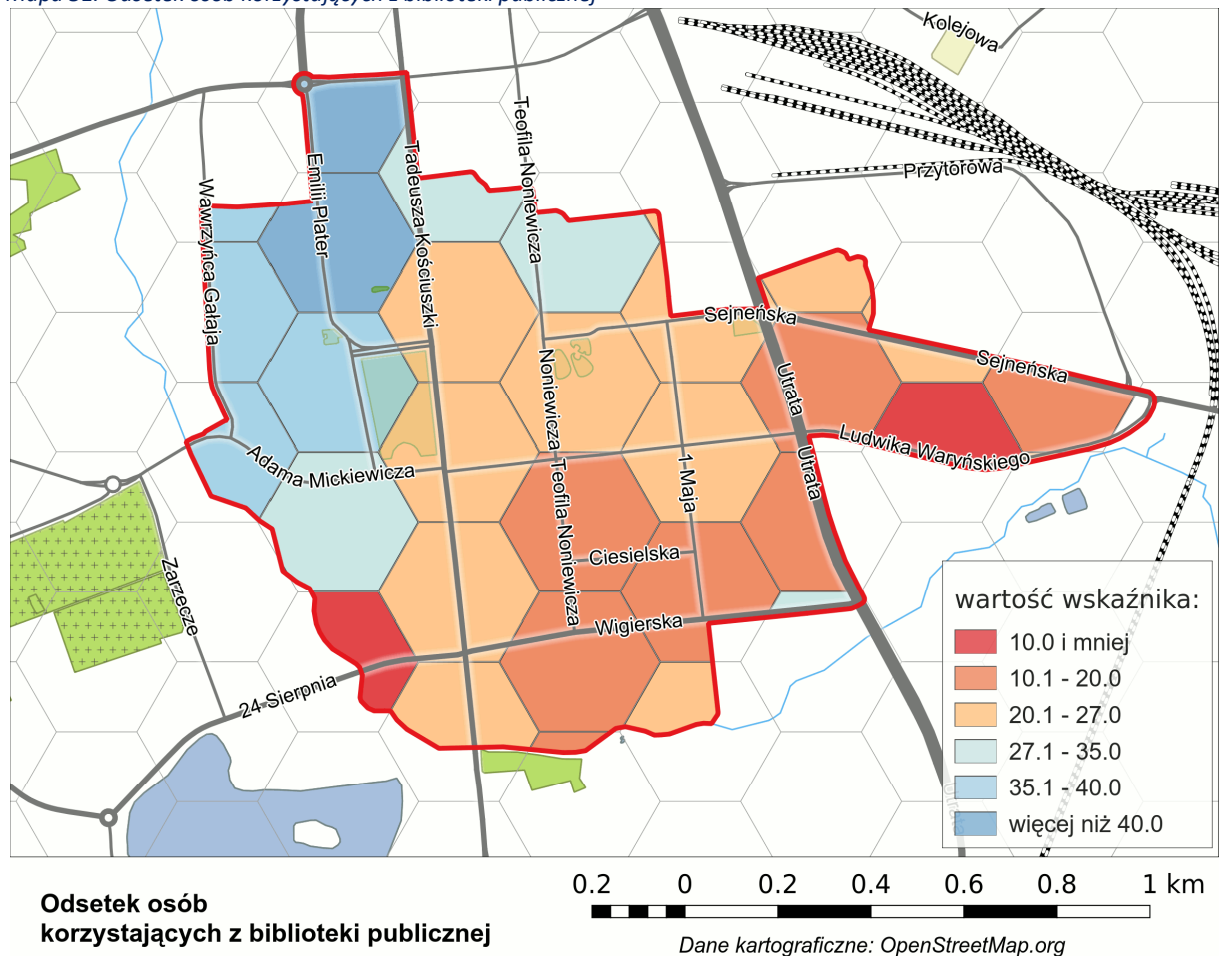
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Do badania stopnia uczestnictwa w życiu kulturalnym wykorzystano dane dotyczące czytelnictwa w Suwałkach. Chociaż wskaźnik osób korzystających z bibliotek publicznych dla całego obszaru rewitalizacji jest taki, jak dla miasta i wynosi 27%, to w obrębie tego obszaru można zaobserwować

istotne zróżnicowanie. Południowo-zachodnia oraz wschodnia część obszaru rewitalizacji to miejsca, w których wskaźnik dotyczący czytelnictwa przyjmuje wartości zdecydowanie niższe niż średnia dla miasta. Powodem takiego stanu rzeczy jest m.in. brak biblioteki w tej części miasta.

Biorąc powyższe pod uwagę, na obszarze rewitalizacji należy podjąć działania ukierunkowane na wzrost aktywnego uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze (w tym wzrost poziomu czytelnictwa), szczególnie w centralnej, południowej i wschodniej części tego obszaru. Pomocne w rozwiązaniu istniejącego problemu mogłoby być zwiększenie przestrzeni świadczenia oferty kulturalnej umożliwiające jej powiększenie o nowe formy aktywności, dostosowane do potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji (dzieci, młodzieży, seniorów).

Mapa 31. Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

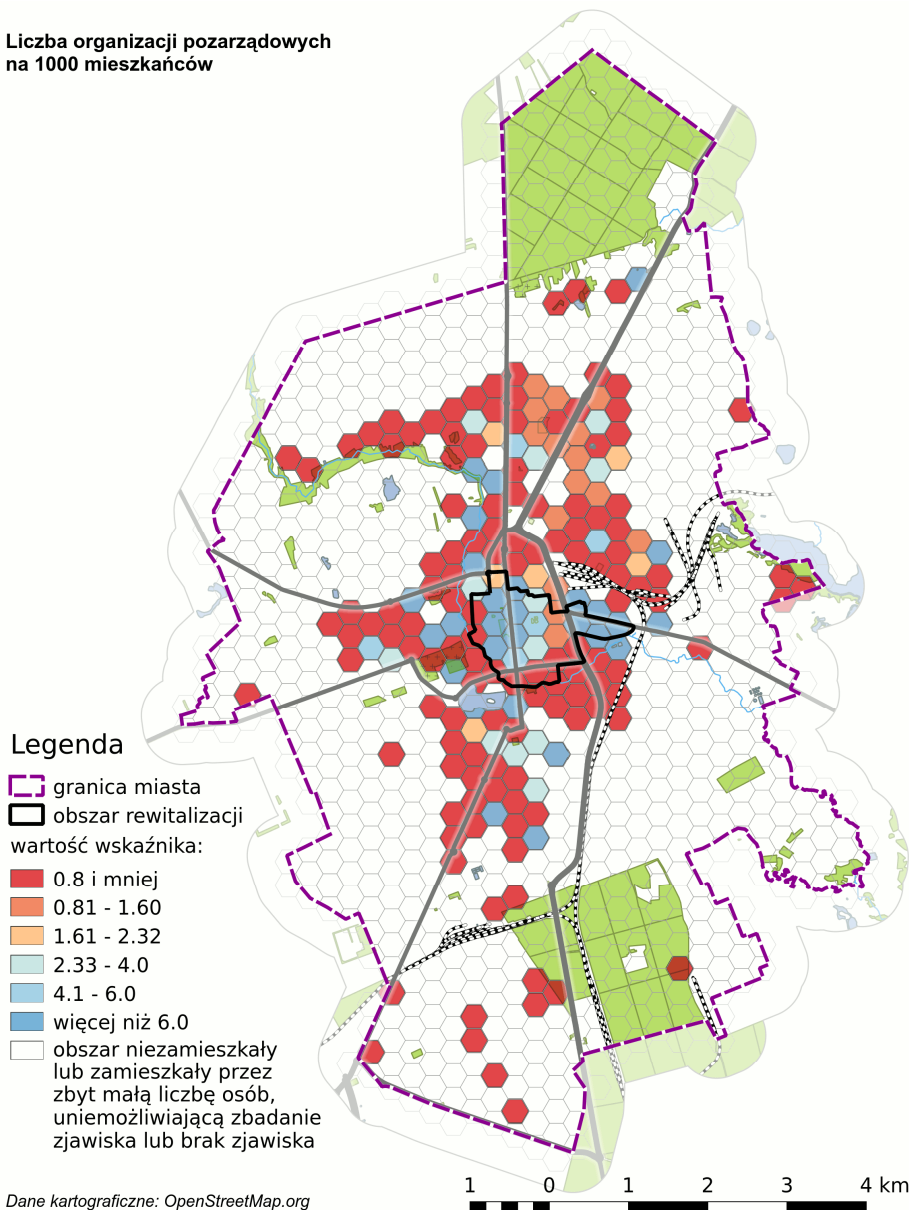
Analiza organizacji pozarządowych pozwala ocenić aktywność społeczną mieszkańców, ponieważ osoby prowadzące organizacje należą do grupy najbardziej zaangażowanych obywateli, a także zdiagnozować możliwy potencjał zaangażowania organizacji w realizację celów rewitalizacji.

W Suwałkach działa 155 organizacji pozarządowych, z czego 56 na obszarze rewitalizacji. Oznacza to, że średnio w mieście na 1000 mieszkańców przypadają nieco ponad 2 organizacje, zaś na obszarze rewitalizacji wskaźnik ten wynosi 5,3. Na mapie niebieski kolor oznacza te rejony miasta, gdzie wskaźnik przekracza średnią. Obszar rewitalizacji cechuje się szczególnie dużą aktywnością społeczną.

Niemal cały jest terenem intensywnej działalności organizacji pozarządowych. Ich aktywność potwierdzają liczne inicjatywy zgłaszane przez organizacje w przeszłości, a także uczestnictwo w procesie tworzenia dokumentu programu rewitalizacji. Zwraca także uwagę sytuacja lokalowa organizacji – z powodu ograniczonego gminnego zasobu lokalowego, organizacje te wynajmują na zasadach rynkowych prywatne lokale na swoje siedziby. Utrzymywanie siedzib w prywatnych lokalach zwiększa koszty utrzymania III sektora i ogranicza jego możliwości rozwojowe.

Mapa 32. Organizacje pozarządowe w Suwałkach

Liczba organizacji pozarządowych
na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Działalność organizacji jest zróżnicowana pod względem dziedziny i grupy docelowej. Często jedna organizacja zajmuje się kilkoma sferami i dociera do różnych grup wiekowych. Najogólniej jednak można podzielić wszystkie organizacje na działające w dziedzinie kultury fizycznej i sportu oraz pozostałe (w tym np. kultura, pomoc, specjalistyczne). Na mapie pokazano lokalizację organizacji

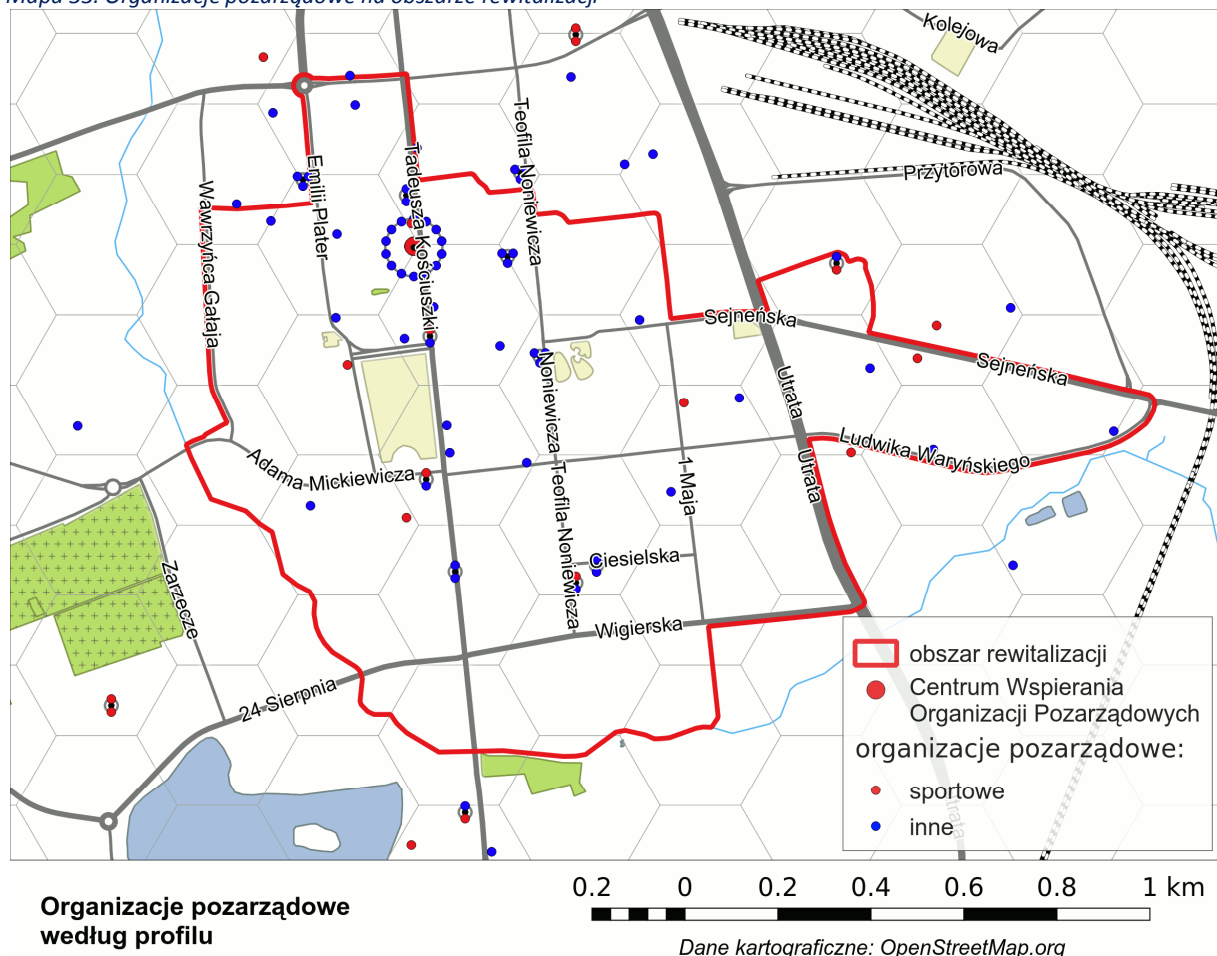
z zastosowaniem tego rozróżnienia. Odrębnie zaznaczono Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, znajdujące się przy ul. Kościuszki 71, w którym działa kilkanaście z nich.

Swoją siedzibę na obszarze rewitalizacji m.in. mają:

- Podlaskie Stowarzyszenie Terapeutów prowadzące szkoły dla dzieci z autyzmem i innymi dysfunkcjami oraz projekty adresowane do niepełnosprawnych dzieci;
- Suwalskie Stowarzyszenie Klub Abstynentów „Filar” prowadzące działania profilaktyczne i wychowawcze, organizujące zajęcia socjoterapeutyczne oraz propagujące trzeźwy styl życia;
- Stowarzyszenie Twórczych Seniorów „Rozłogi” koncentrujące się na wspieraniu rozwoju społecznego i intelektualnego osób starszych i niepełnosprawnych;
- Centrum Aktywności Społecznej „Pryzmat”, które m.in. wspiera aktywność obywatelską mieszkańców, upowszechnia wiedzę o prawach człowieka i swobodach obywatelskich, zajmuje się promocją i organizacją wolontariatu.

Na obszarze rewitalizacji lub w jego bliskim sąsiedztwie działa również Centrum Integracji Społecznej, Stowarzyszenie dla Rozwoju, Stowarzyszenie Suwalskie Starszaki, Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji, Kultury i Przedsiębiorczości „Jasne Życie” i inne.

Mapa 33. Organizacje pozarządowe na obszarze rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

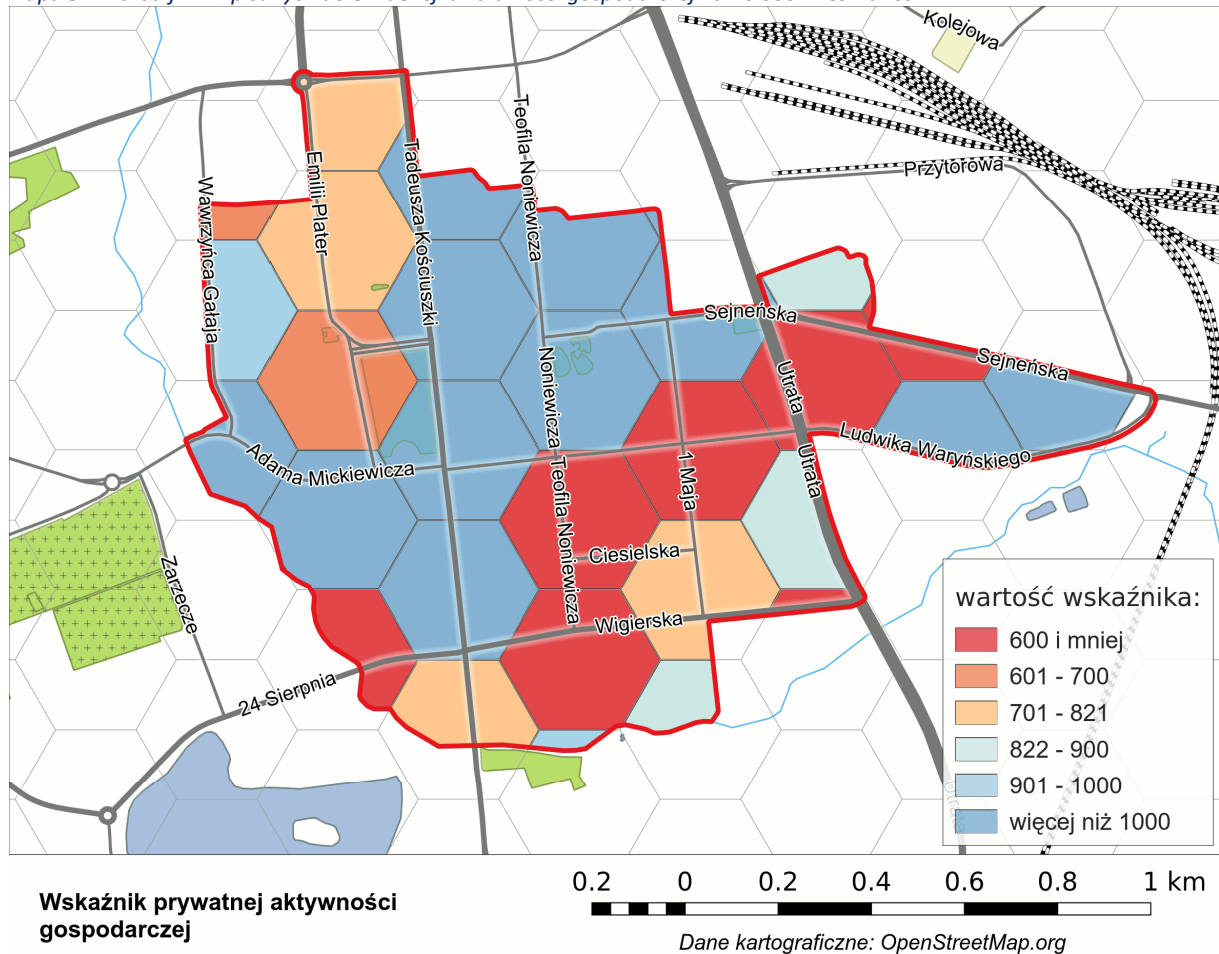
Potencjał organizacji pozarządowych, działających na obszarze rewitalizacji, wymaga wsparcia i działań katalizujących współpracę, ponieważ istotnym problemem zdiagnozowanym w czasie wywiadów z Grupą Sterującą jest brak wspólnych projektów i inicjatyw tego środowiska. Jednym z tego typu działań mogłoby być organizowanie w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi konkursów na konsorcja projektowe, odpowiadające zdiagnozowanym na obszarze rewitalizacji problemom związanym z niepełnosprawnością, niskim uczestnictwem w kulturze i życiu społecznym.

Grupa Sterująca na etapie programowania rewitalizacji za istotny problem obszaru rewitalizacji uznała niską aktywność społeczną jego mieszkańców. Poza czynnymi organizacjami pozarządowymi i ich członkami pozostała część mieszkańców śródmieścia Suwałk nie przejawia żadnym form aktywności i włączenia społecznego. Istotnym problemem do rozwiązania za pomocą interwencji rewitalizacyjnej musi być podniesienie aktywności społecznej nieaktywnych mieszkańców obszaru rewitalizacji przez ofertę nowych form działalności dostosowanych do grup interesariuszy, wskazanych na etapie diagnozy społecznej.

Sfera gospodarcza

Na obszarze rewitalizacji Suwałk zlokalizowane są 1302 podmioty gospodarcze, co stanowi 18,8% wszystkich podmiotów działających na terenie miasta Suwałki (6930). W stosunku do liczby mieszkańców jest ich tutaj więcej niż średnio w mieście. Jednak rozkład działalności nie jest równomierny. Z zamieszczonej mapy wynika, że jedynie centralna część obszaru rewitalizacji cechuje się wysoką aktywnością gospodarczą w przeciwieństwie do części południowo-wschodniej, gdzie wskaźnik liczby firm przypadających na 10 000 ludności jest niski.

Mapa 34. Liczba firm wpisanych do ewidencji działalności gospodarczej na 10 000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Badanie liczb bezwzględnych prowadzi do wniosku, że aż 70% działalności gospodarczych znajduje się na pięciu głównych ulicach obszaru:

- ul. T. Kościuszki – 56 podmiotów,
- ul. T. Noniewicza – 36 podmiotów,
- ul. Sejneńska – 24 podmioty,
- ul. E. Plater – 22 podmioty,
- ul. 1 Maja – 20 podmiotów.

Przedsiębiorczość na obszarze rewitalizacji jest reprezentowana przez sektor MŚP. Blisko 98% zarejestrowanych działalności gospodarczych to mikrofirmy zatrudniające nie więcej niż 9 pracowników. Na drugim miejscu pod względem udziału w strukturze działalności gospodarczych znajdują się małe przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób. Stanowią one 2% wszystkich przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji. Przedsiębiorstwa średnie, tj. zatrudniające od 50 do 249 osób, to 0,23% podmiotów zlokalizowanych na tym obszarze, a przedsiębiorca duże, zatrudniające 250 osób i więcej, nie występują tutaj w ogóle.

Tabela 23. Struktura działalności gospodarczych na obszarze rewitalizacji według klas wielkości

Skala wielkości według liczby pracujących	Struktura w %
ogółem	0,00%
do 9 osób	97,77%
10–49 osób	2,00%
50–249 osób	0,23%
250–999 osób	0,00%
1000 i więcej osób	0,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regon

Biorąc pod uwagę formę prawną podmiotów zarejestrowanych w granicach obszaru rewitalizacji Suwałk, należy stwierdzić, że widoczna jest dominująca rola osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Ich udział w ogólnej liczbie wszystkich zarejestrowanych podmiotów wynosi ponad 81%.

Istotną rolę na obszarze rewitalizacji odgrywają również spółki cywilne prowadzące działalność na podstawie umowy zawartej zgodnie z kodeksem cywilnym, gdyż ich udział w ogólnej liczbie podmiotów wynosi 9,14%. Zdecydowaną większość w tej grupie stanowią mikrospółki, w których pracuje do 9 osób. Spółki cywilne zatrudniające od 10 do 49 osób stanowią zaledwie 0,38%.

Na dalszym miejscu znajdują się spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, których na obszarze rewitalizacji jest 6,83%. Z tego 0,38% to spółki zatrudniające od 10 do 49 osób, natomiast duże spółki, zatrudniające powyżej 50 pracujących, stanowią jedynie 0,08% wszystkich podmiotów działających na obszarze rewitalizacji.

Tabela 24. Szczególna forma prawna zarejestrowanych na obszarze rewitalizacji działalności gospodarczych

Skala wielkości według liczby pracujących	Wyszczególnienie form prawnych	Struktura w %
0–9	SPÓŁKI CYWILNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ NA PODSTAWIE UMOWY ZAWARTEJ ZGODNIE Z KODEKSEM CYWILNYM	8,76%
0–9	OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ	81,03%
0–9	SPÓŁKI PARTNERSKIE	0,23%
0–9	SPÓŁKI AKCYJNE	0,15%
0–9	SPÓŁKI Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	6,37%
0–9	SPÓŁKI JAWNE	0,69%
0–9	SPÓŁKI KOMANDYTOWE	0,31%
0–9	SPÓŁDZIELNIE	0,23%
10–49	SPÓŁKI CYWILNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ NA PODSTAWIE UMOWY ZAWARTEJ ZGODNIE Z KODEKSEM CYWILNYM	0,38%

10-49	OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ	0,46%
10-49	SPÓŁKI AKCYJNE	0,08%
10-49	SPÓŁKI Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	0,38%
10-49	SPÓŁKI JAWNE	0,54%
10-49	SPÓŁDZIELNIE	0,15%
50	SPÓŁKI Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	0,08%
50	SAMODZIELNE PUBLICZNE ZAKŁADY OPIEKI ZDROWOTNEJ	0,15%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regon

Poniżej przedstawiono strukturę podmiotów gospodarczych według sekcji PKD zarejestrowanych w granicach obszaru rewitalizacji miasta Suwałki.

Najliczniej reprezentowane są firmy z sekcji „G” PKD, w której mieści się handel detaliczny oraz naprawa samochodów i motocykli. Tego typu działalnością zajmuje się aż 428 firm, co stanowi 32,87% gospodarczych aktywności na tym obszarze.

Pozytywnym zjawiskiem jest stosunkowo duży udział podmiotów z tzw. branży kreatywnej („Działalność profesjonalna naukowa i techniczna”), których udział wynosi 10,14%. Jest to ten sektor rynku, na którym można opierać proces rozwoju gospodarczego i proces rewitalizacji.

Dość zaskakująca jest duża liczba działalności gospodarczych przypisanych do sekcji A („Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo”), obejmująca 9,83% podmiotów na obszarze. Mniej podmiotów zajmuje się „opieką zdrowotną i pomocą społeczną” (6,99%) „pozostałą działalnością usługową” (6,84%), budownictwem (6,45%) oraz przetwórstwem przemysłowym (5,61%).

Tabela 25. Struktura podmiotów gospodarczych w sekcji PKD (2007) na obszarze rewitalizacji

Sekcje PKD (2007)	Ilość podmiotów	Struktura w %
A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	128	9,83%
B – Górnictwo i wydobywanie	1	0,08%
C – Przetwórstwo przemysłowe	73	5,61%
D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	5	0,38%
E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	0,08%
F – Budownictwo	84	6,45%
G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	428	32,87%
H – Transport i gospodarka magazynowa	56	4,30%
I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	57	4,38%
J – Informacja i komunikacja	25	1,92%
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	52	3,99%
L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	24	1,84%
M – Działalność profesjonalna naukowa i techniczna	132	10,14%
N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	28	2,15%
O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	0	0,00%
P – Edukacja	19	1,46%
Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	91	6,99%
R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	9	0,69%

S – Pozostała działalność usługowa	89	6,84%
T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	0	0,00%
U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0,00%
RAZEM	1302	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regon

Suwałki charakteryzują się intensywnym ruchem przygranicznym. Obywatele Litwy przyjeżdżają tu na zakupy, które jednak realizowane są niemal wyłącznie w wielkopowierzchniowych centrach handlowych. Sklepy detaliczne położone na obszarze rewitalizacji nie są beneficjentami opisanego zjawiska. Obroty handlowe podmiotów gospodarczych położonych na obszarze rewitalizacji są głównie generowane przez mieszkańców tego obszaru, z których duża część utrzymuje się z niskich dochodów z tytułu zasiłków, emerytur i rent. Przekłada się to na wielkość generowanego popytu, z którego przychody nie są w stanie zabezpieczyć nawet kosztów stałych prowadzonych działalności gospodarczych. Świadczy o tym problem wysokiego zadłużenia komunalnych lokali użytkowych z tytułu czynszu. Na 24 lokale znajdujące się na obszarze rewitalizacji 15 jest zadłużonych na kwotę powyżej 500 zł, z czego połowa na kwotę powyżej 5000 zł. Największe odnotowane zadłużenie wynosi ponad 46 000 zł. Dzieje się tak pomimo tego, że obszar rewitalizacji obejmuje reprezentacyjną, śródmiejską część miasta.

Obecny stan obszaru rewitalizacji ukazuje słabość gospodarki opartej na małych przedsiębiorstwach, utrzymujących się z obrotów handlowych generowanych lokalnie, wyłącznie przez mieszkańców.

Oznacza to, że obszar rewitalizacji pomimo położenia w strefie centrotwórczej nie ma pozytywnej tożsamości gospodarczej i nie jest w stanie przyciągać innych odbiorców niż jego mieszkańcy.

Interwencja prowadzona w ramach procesu rewitalizacji powinna przyczynić się do wzrostu atrakcyjności tego obszaru jako miejsca prowadzenia atrakcyjnej działalności gospodarczej, ale również jako miejsca korzystania z oferowanych tutaj usług. Należy budować prestiż handlowy obszaru rewitalizacji – wspierać lokowanie tu znanych marek, prestiżowych usług, miejsca handlu produktów tradycyjnych o wysokiej jakości, by przyciągnąć pozostałych mieszkańców miasta.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Cechą charakterystyczną struktury przestrzenno-funkcjonalnej obszaru rewitalizacji jest wysoka koncentracja usług i duża różnorodność zabudowy. Obszar ten jest głównym ośrodkiem usług ogólnomiejskich i podstawowych, miejscem skoncentrowania placówek handlowych, gastronomicznych, ochrony zdrowia. Tu mieszczą się siedziby władz miejskich, banków, urzędów i instytucji oraz hoteli i biur turystycznych. Na zabudowę mieszkaniową składają się zarówno obiekty budownictwa wielorodzinnego, jak i jednorodzinne, zróżnicowane pod względem wysokości, wykorzystanego budulca oraz czasu powstania.

Obszar rewitalizacji leży na głównej osi komunikacyjnej miasta ukształtowanej na linii północ – południe. Historyczny przebieg tej trasy wyznacza ul. Kościuszki, natomiast współczesny przebieg na obszarze rewitalizacji pokrywa się z ul. Utrata. Obecnie ulica ta stanowi jedną z dróg składających się na miejski odcinek DK nr 8, tj. drogi prowadzącej od przejścia granicznego w Budzisku do Augustowa i dalej na południowy zachód kraju. Na północ od obszaru rewitalizacji położone są

osiedla mieszkalnictwa wielorodzinnego – Północ I, Północ II, Północ III, oraz budownictwa jednorodzinne – osiedle Kolejowe, osiedle przy ul. Wylotowej i Zwrotniczej. Na południe od tego obszaru są zlokalizowane osiedla mieszkaniowe: Polna, Powstańców Wielkopolskich, Hańcza i Papiernia. Biorąc pod uwagę położenie – między największymi osiedlami mieszkaniowymi – oraz dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną, obszar rewitalizacji stanowi naturalne centrum miasta.

W strukturze przestrzenno-funkcjonalnej obszaru rewitalizacji wyróżnia się zachowany historyczny układ urbanistyczny, ukształtowany w okresie od początku XVIII wieku do połowy XIX wieku. Został on objęty wpisem do rejestru zabytków. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach Nr KL W KZ 534/31/d/79 z dnia 15 maja 1979 roku ochroną objęto obszar między rzeką Czarna Hańcza od zachodu i południa oraz ulicami Zacisze, Dwernickiego, Noniewicza i 1 Maja do rzeki Czarna Hańcza. Układ ten praktycznie w całości znajduje się w granicach obszaru rewitalizacji. Na terenie układu urbanistycznego obowiązuje priorytet ochrony konserwatorskiej, a historyczna zabudowa podlega bezwzględnemu zachowaniu. Zachowaniu podlegają: układ ulic w istniejących liniach regulacyjnych oraz linie zabudowy wyznaczone zabytkowymi budynkami, podziały parceli, budynki zabytkowe i ich usytuowanie oraz historyczne zasady zabudowy pierzei. W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uznano, że głównym działaniem na tym obszarze powinna być konserwacja historycznej zabudowy i remonty połączone z adaptacją. Celem polityki przestrzennej powinno być utrzymanie charakteru wiążącej zabytkową zabudowę osi miasta, którą stanowi ul. T. Kościuszki, przy jednoczesnym dbaniu o zabytki i ich ekspozycję. Zasoby dziedzictwa narodowego powinny być odpowiednio eksponowane. Wymaga to uporządkowania otoczenia zabytków oraz stanu tych obiektów²⁷.

Głównym elementem zabytkowego założenia urbanistycznego jest ul. T. Kościuszki wraz z dwoma placami: Starym Rynkiem – przylegającym do ul. T. Kościuszki (obecnie park Konstytucji 3 Maja) – oraz Nowym Rynkiem (plac Marii Konopnickiej). W tym rejonie znajduje się najcenniejsza klasycystyczna zabudowa miasta z zabytkową katedrą i budynkiem Urzędu Miasta. Zabudowę tworzą głównie parterowe, piętrowe i dwupiętrowe murowane domy, w wielu przypadkach z przejazdami bramnymi prowadzącymi na rozległe podwórka, na których znajdują się pozostałości oficyn i pomieszczeń pomocniczych. Wykorzystywane są one obecnie do prowadzenia różnego rodzaju działalności gospodarczej. Podwórka są często nieuporządkowane, nieutwardzone, zabudowane komórkami przeznaczonymi na węgiel. Ten stan powoli ulega zmianie. Gmina podejmuje działania mające na celu uporządkowanie wewnętrznych kwartałów. Niektóre z zabytkowych kamienic zostały przez miasto sprzedane prywatnym właścicielom. Wiele obiektów zostało już wyremontowanych, a wtórna zabudowa wewnątrz kwartałów ulega sukcesywnym rozbiórkom. Należy jednak podkreślić, że nadal wiele podwórek znajdujących się w głębi, za główną linią zabudowy ulic, kontrastuje pod względem typu zabudowy, funkcji i sposobu użytkowania z zabudową miejską od strony ulic.

Południe i południowy wschód obszaru rewitalizacji między ulicami Noniewicza, Ciesielską, Utratą i rzeką to teren, na którym dominuje zabudowa jednorodzinna. Do 1945 roku ta część miasta nie była w pełni zabudowana. Dominowała tu tradycyjna, drewniana zabudowa parterowa o charakterze wiejskim lub małomiasteczkowym. Na początku XX wieku w tej okolicy zaczęły powstawać murowane parterowe i piętrowe domy oraz zakłady przemysłowe. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat zabudowa tego terenu powiększyła się o nowe domy jednorodzinne. Podobny charakter ma część obszaru

²⁷ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 64–65.

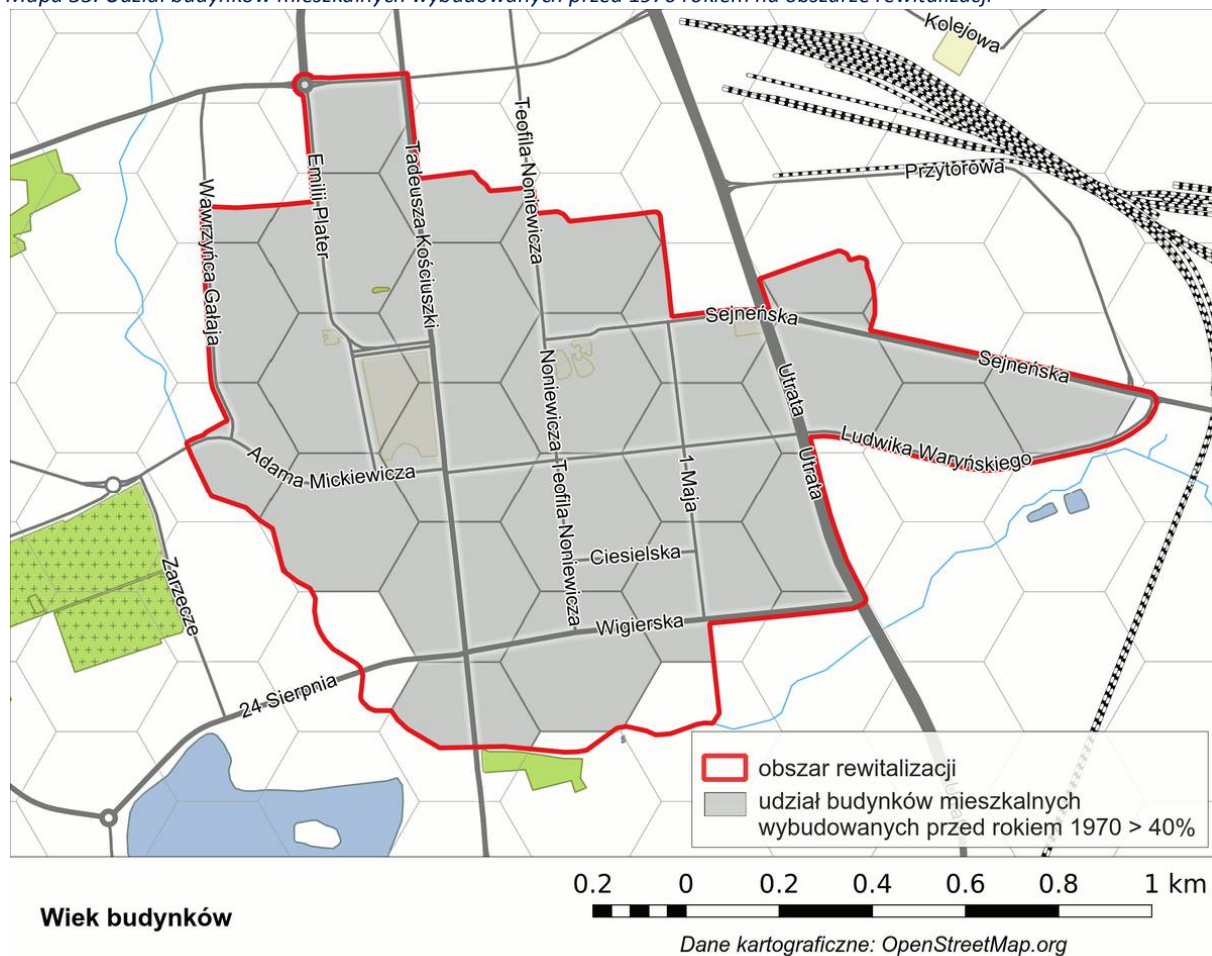
rewitalizacji położona po przeciwległej stronie ul. T. Kościuszki, tj. teren na zachód od parku Konstytucji 3 Maja. Również tutaj dominuje zabudowa jednorodzinna, w dużej części drewniana, o charakterze wiejskim lub małomiasteczkowym.

Stosunkowo duże fragmenty obszaru rewitalizacji, zlokalizowane na północ od omówionych terenów, tj. na północ od ulic Ciesielskiej i Kamedulskiej, są zabudowane blokami mieszkalnymi wybudowanymi po 1945 roku. Te fragmenty obszaru rewitalizacji cechuje szczególnie wysoka intensywność zabudowy i co za tym idzie, duża gęstość zaludnienia.

Wschodnia część obszaru rewitalizacji w okolicach ulic Sejneńskiej i Waryńskiego jest zabudowana m.in. obiektami budownictwa wielorodzinnego, jak też zakładami przemysłowymi.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że cechą charakterystyczną obszaru rewitalizacji jest współistnienie przestrzeni zaprojektowanej zarówno na potrzeby funkcji, jakie miasto pełniło w XIX wieku, jak i funkcji współczesnych. Obszar rewitalizacji zabudowany jest częściowo niskimi budynkami z dawnej epoki, a częściowo wielopiętrowym budownictwem z wielkiej płyty, zaś na obrzeżach obszaru występuje także niska zabudowa drewniana o charakterze małomiasteczkowym. Jednocześnie na prawie całym terenie obszaru rewitalizacji budynki powstałe przed 1970 rokiem stanowią więcej niż 40% zabudowy. Na zamieszczonej poniżej mapie widać, że zdecydowana większość heksagonów, tworzących obszar rewitalizacji, jest oznaczona szarym kolorem, co oznacza, że udział budynków 47 letnich i starszych wynosi w nich co najmniej 40%.

Mapa 35. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 rokiem na obszarze rewitalizacji

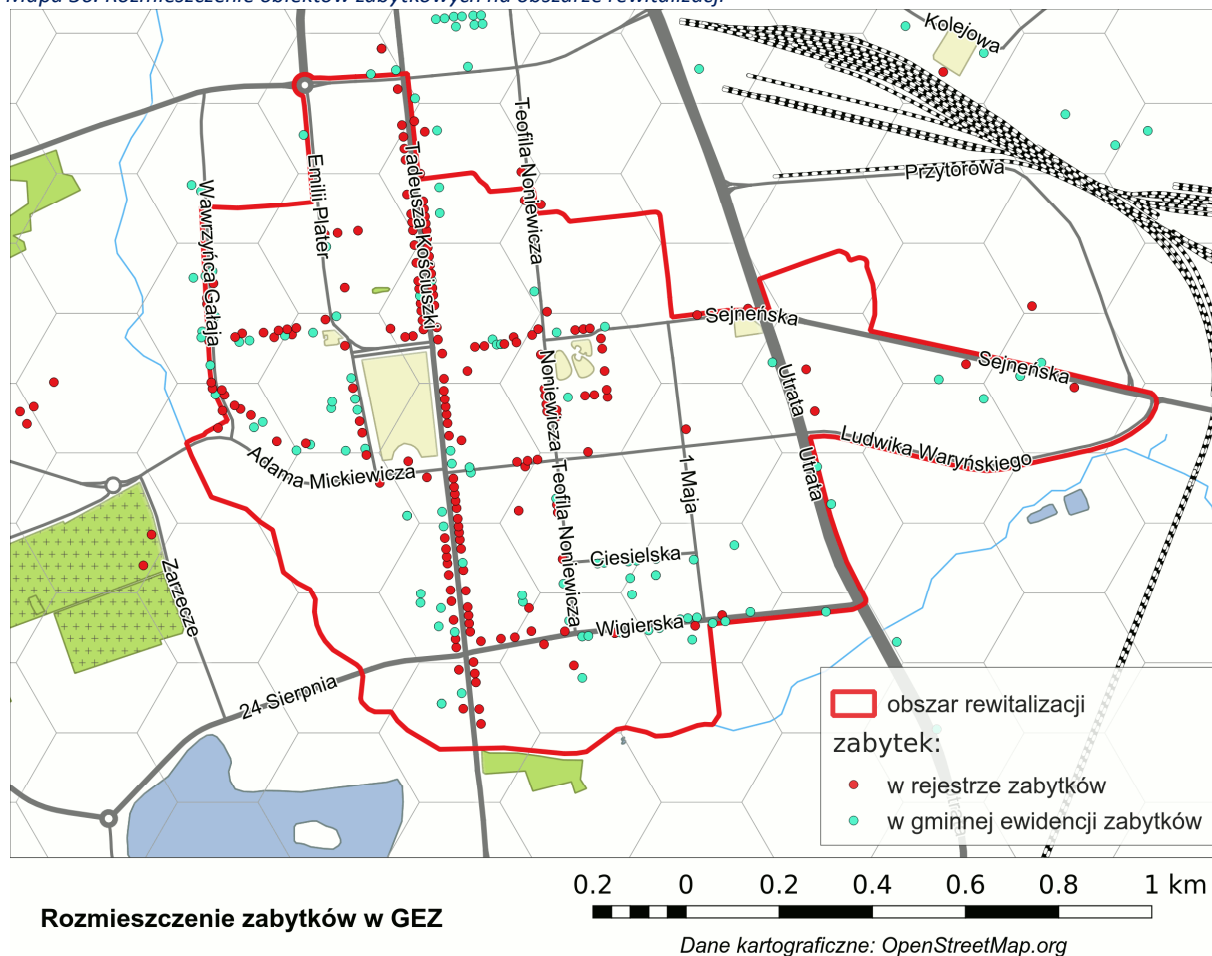

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Ważnym aspektem badania sfery przestrzennej jest również analiza tkanki zabytkowej. W Suwałkach znajduje się 359 zabytków, z czego 151 to obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków, a 208 to obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków. Spośród wszystkich wymienionych aż 254 leżą na obszarze rewitalizacji (71%), głównie przy ul. T. Kościuszki, w okolicach parku Konstytucji 3 Maja i pl. Marii Konopnickiej.

Obszar rewitalizacji, obejmujący śródmiejską część Suwałk, stanowi dobrze zachowany zespół urbanistyczny z epoki Królestwa Kongresowego. Dawny układ przestrzenny przetrwał w bardzo dobrym stanie i stanowi atrakcję obszaru, a stale prowadzone prace remontowe wpływają na dalszą poprawę jego wizerunku. W grupie stu kilkudziesięciu budynków, w których można wskazać związki stylowe z klasycyzmem, kilkanaście reprezentuje wysoki poziom architektoniczny. Wśród nich znajdują się m.in. obiekty architektury monumentalnej: świątynie, gmachy urzędów i obiektów użyteczności publicznej, których projektantami byli tak znani i cenieni architekci jak Piotr Aigner, Antonio Corazzi, Henryk Marconi czy budowniczy gubernialny Karol Majerski, a także kilka ciekawych, przeważnie dwukondygnacyjnych kamienic mieszczkańskich.

Mapa 36. Rozmieszczenie obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Duża liczba budynków zabytkowych stanowi potencjał obszaru rewitalizacji, ale wiąże się z koniecznością przeprowadzania kosztownych remontów, zgodnych z wytycznymi konserwatorskimi.

Najbardziej widoczną z zewnątrz oznaką, mogącą świadczyć o złym stanie obiektu zabytkowego, jest wygląd elewacji. Spośród wszystkich obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji stan elewacji 141 budynków zakwalifikowano jako średni lub zły. Biorąc pod uwagę niewielką powierzchnię obszaru rewitalizacji, podana liczba oznacza, że opisany stan rzutuje negatywnie na wizerunek obszaru. Należy podkreślić, że elewacja to tylko zewnętrzna powłoka budynku, a najbardziej kosztowne prace remontowe w obiektach zabytkowych zwykle dotyczą elementów, które dla przechodnia nie są zauważalne (remonty stropów, więźby dachowej, elementów konstrukcyjnych, instalacji wewnętrznych). Dla gminy przeprowadzenie kompleksowego remontu obiektu zabytkowego jest zatem bardzo kosztowne. Jednocześnie gmina ma ograniczone możliwości poprawy sytuacji, ponieważ na obszarze rewitalizacji należy do niej tylko 47 obiektów zabytkowych. Remonty pozostałych obiektów zabytkowych mogą być wspierane przez gminę w granicach określonych przepisami prawa.

Obszar rewitalizacji w zasadzie obejmuje tereny o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, na których możliwości inwestowania są ograniczone. Obowiązujące miejscowe plany

zagospodarowania przestrzennego pokrywają znaczną część tego obszaru, uwzględniając istniejącą zabudowę zagospodarowanie tych terenów i dopuszczając przekształcenia raczej w niewielkim zakresie²⁸.

Zgodnie z postanowieniami Studium oraz obowiązującymi planami miejscowymi teren na zachód od ul. T. Kościuszki, ograniczony ulicami A. Mickiewicza, W. Gałaja, Bakałarzewską i brzegiem Czarnej Hańczy, powinien utrzymać dominującą funkcję usługową o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym z zakresu administracji, oświaty i kultury. Jako kierunki zmian wskazano m.in. remonty zabytkowych obiektów oraz przekształcenie terenów nadrzecznych w ważne pod względem rekreacyjnym i przyrodniczym przestrzenie publiczne. Dopuszczono uzupełnienie zabudowy na tym obszarze²⁹.

Obydwa place położone w centrum obszaru rewitalizacji, tj. Stary i Nowy Rynek (dzisiaj park Konstytucji 3 Maja i pl. Marii Konopnickiej), powinny zachować obecnie istniejące funkcje. Pl. Marii Konopnickiej powinien pozostać publicznym miejscem spotkań, w którym jest możliwe organizowanie imprez masowych. Natomiast park Konstytucji 3 Maja powinien pozostać zieloną enklawą i tak jak obecnie być terenem rekreacji, wypoczynku, miejscem organizowania imprez masowych i plenerowych. Wykluczono tutaj możliwość budowy nowych obiektów kubaturowych³⁰.

Tereny na północ od parku Konstytucji 3 Maja, między ulicami T. Kościuszki i E. Plater, jak również na północny zachód od parku, między ulicami T. Kościuszki i T. Noniewicza, to obszary o dominującej zabudowie mieszkaniowej z istotnym jednak komponentem usługowym o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym. Powinno się dążyć do remontu obiektów zabytkowych zlokalizowanych na tym obszarze, dopuszczalne jest też uzupełnienie zabudowy³¹.

Na południe od tego terenu, między parkiem Konstytucji 3 Maja a pl. Marii Konopnickiej, znajduje się obszar o dominującej funkcji usługowej, w tym o znaczeniu publicznym. Podobny charakter ma obszar położony dalej na południe, ograniczony ulicami T. Kościuszki, L. Waryńskiego, Wesolą i Wigierską. Poza remontem obiektów zabytkowych i uzupełnieniem zabudowy, jako kierunek działania wskazano tutaj m.in. dokonanie przemian społecznych oraz zmianę wizerunku z przestrzeni zdegradowanej na atrakcyjną i przyjazną mieszkańcom³².

Jeszcze dalej na południe, aż do rzeki Czarnej Hańczy rozciąga się obszar z dominującą zabudową mieszkaniową wielorodzinną. Studium również tutaj obliguje gminę do przekształceń terenów nadrzecznych pod kątem rekreacji, przy jednoczesnym zachowaniu walorów przyrodniczych tego miejsca³³.

Na terenach istniejących w granicach obszaru rewitalizacji, położonych na wschód od ul. T. Noniewicza i na północ od ul. Ciesielskiej, dominuje głównie wielorodzinna zabudowa

²⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 112.

²⁹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 151.

³⁰ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 150.

³¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016., s. 152, 153.

³² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 153, 154.

³³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 156.

mieszkaniowa. Z uwagi na dużą intensywność zabudowy nie planuje się tutaj przeprowadzenia większych przekształceń terenu.

Pod względem charakteru zabudowy i planowanych przekształceń wyróżnia się teren położony między ulicami Sejneńską i L. Waryńskiego, tj. wysunięta najbardziej na wschód część obszaru rewitalizacji. Przeważa tutaj zabudowa usługowa, chociaż zlokalizowana jest tu również zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, produkcyjna oraz zielen parkowa. W Studium przewidziano przekształcenie i rehabilitację istniejącej zabudowy oraz zmianę funkcji terenu poprzez przekształcenie go na cele zabudowy śródmiejskiej. Podjęte działania mają również objąć obiekty pokoszarowe istniejące na tym terenie³⁴.

Poza ostatnim z wymienionych terenów na obszar rewitalizacji składają się głównie zurbanizowane tereny o śródmiejskim charakterze. Przestrzeń zabudowana jest gęsto; na terenie stanowiącym jedynie 2,3% powierzchni Suwałk mieszka 15% jego ludności. Niemal nie występują tu wolne tereny, na których można by zaplanować nowe budownictwo. Problemem występującym na tym obszarze jest niedostatek zieleni miejskiej i terenów rekreacyjnych. Jedynie rozległy park Konstytucji 3 Maja, położony między ulicami T. Kościuszki a ks. K. Hamerszmity, stwarza warunki do spacerów i odpoczynku. Ma wymiary 150 m na 250 m, jest zadbany, znajdują się tam alejki spacerowe, fontanna i ławki. Jest to na całym obszarze rewitalizacji jedyne tego rodzaju miejsce zagospodarowanej zieleni miejskiej. Pl. Marii Konopnickiej, kilkakrotnie mniejszy, tylko w części pokryty jest roślinnością. Poza tym na obszarze rewitalizacji niemal nie występują przestrzenie publiczne o charakterze wypoczynkowym, z ławkami, placami zabaw. Elementy zieleni z nasadzeniami znajdują się między blokami osiedli mieszkaniowych. Kilka boisk sportowych, które znajdują się przy szkołach na obszarze rewitalizacji, tworzy warunki do rekreacji głównie młodzieży szkolnej podczas zajęć lekcyjnych.

Wobec braku wystarczającej powierzchni terenów rekreacji i zieleni należy zwrócić uwagę na potencjał związany z rzeką Czarna Hańcza. Stanowi ona zachodnią i południową granicę obszaru rewitalizacji, tworząc w strefie śródmiejskiej ciekawe krajobrazowo zakole. Dolina rzeki, bagnista i zakrzewiona, może zostać w naturalny sposób wykorzystana na potrzeby rekreacji mieszkańców. Jak do tej pory tylko niewielka część tych terenów w obrębie śródmieścia jest zagospodarowana. Szczególnie słabo przystosowane są nadrzeczne bulwary. Pierwszym krokiem w zakresie „odwrócenia Miasta do rzeki” było przeprowadzone w 2009 roku udrożnienie jej koryta.

Pomimo że w okresie wiosennego, roztopowego wezbrania przypadającego na kwiecień przepływ wody w rzece wzrasta 2, 3-krotnie, obszar rewitalizacji, jak i pozostała część miasta nie są narażone na niebezpieczeństwo powodzi³⁵.

W Studium przewidziano przystosowanie rzeki i jej brzegów, na odcinku stanowiącym granicę obszaru rewitalizacji, na tereny rekreacji. Między ulicami 1 Maja i T. Noniewicza dopuszczono realizację obiektów usługowych dla obsługi terenów nadrzecznych, z myślą o mieszkańcach miasta i osobach przyjezdnych. Jednocześnie zwrócono uwagę na konieczność zachowania obecnych

³⁴ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 165.

³⁵ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Suwałk, – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 50, 267.

i tworzenie nowych terenów zielonych na tym obszarze³⁶.

W ramach interwencji rewitalizacyjnej należy zatem wygospodarować nowe tereny sprzyjające aktywnemu wypoczynkowi i rekreacji mieszkańców obszaru rewitalizacji. W związku z dużą intensywnością zabudowy śródmiejskiej postuluje się zatem, by na te cele wykorzystać również potencjał niezagospodarowanych podwórek kamienic – dostosowanie ich do pełnienia funkcji przestrzeni półpublicznej, stworzenie tam kameralnych miejsc wypoczynku.

Innym problemem, dotyczącym w sposób szczególny obszar rewitalizacji, jest zagęszczony, wzmożony ruch kołowy, generowany w dużym stopniu przez mieszkaniowe osiedla wielorodzinne położone w północnej części miasta. Obszar rewitalizacji jest za duży, aby sprawnie przemieszczać się po nim pieszo i jednocześnie zbyt ciasny, aby przemieszczanie się samochodem było efektywne.

Nierozwiązanym, a pilnym do załatwienia problemem jest uciążliwy zewnętrzny ruch tranzytowy przebiegający przez miasto i wynoszący ponad 10 000 samochodów na dobę. Obecnie ruch tranzytowy przechodzi przez miasto, w tym przez obszar rewitalizacji. Przeprowadzane w mieście pomiary ruchu wskazują jednoznacznie, że najgorsze warunki ruchu występują na odcinkach przejścia drogi krajowej nr 8. Decyduje o tym bardzo duży tranzytowy ruch pojazdów ciężkich jadących w kierunku Budziska. Droga ta przechodzi na znacznym odcinku przez obszar rewitalizacji.

Duże natężenie ruchu jest również obserwowane na drogach wojewódzkich przechodzących przez miasto. Obszary położone w pobliżu tych dróg i w pobliżu drogi krajowej nr 8 zostały pokazane na mapie poniżej. Niemal wszystkie z tych dróg przebiegają przez obszar rewitalizacji.

Biorąc pod uwagę natężenie ruchu, jaki panuje na ulicach głównych, problemem jest niewystarczające odseparowanie ruchu rowerowego od ruchu kołowego. Na obszarze Suwałk zlokalizowanych jest 52 km wydzielonych ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych (stan na 2014), z tego kilkanaście km znajduje się na obszarze rewitalizacji. Ciągi pieszo-rowerowe stanowią z tego 20%, pozostałe zaś to wydzielone ścieżki rowerowe. Określając koncepcję rozwoju sieci dróg rowerowych w Suwałkach, należy przede wszystkim brać pod uwagę potrzebę rozdzielenia ruchu rowerowego i ruchu kołowego w celu zmniejszenia zagrożenia wypadkowego i kolizji z udziałem rowerzystów, zmniejszenie ruchu samochodowego w centrum miasta, należy zachęcać mieszkańców do korzystania z roweru w życiu codziennym. Ważnym czynnikiem, mającym wpływ na realizację sieci dróg rowerowych w Suwałkach, są powiązania z miejscami rekreacji w mieście i powiązania z innymi sieciami dróg rowerowych poza miastem. Infrastruktura rowerowa to nie tylko ścieżki rowerowe czy pieszo-rowerowe. Bardzo ważna jest budowa parkingów dla rowerów przy typowych celach podróży. Są to przede wszystkim takie miejsca jak: urzędy, szkoły, zakłady pracy, ośrodki kultury, sklepy³⁷.

³⁶ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Suwałk, – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016., s. 230.

³⁷ Informacje na temat zagadnień komunikacyjnych zaczerpnięto ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 36 i nast., s.256.

Mapa 37. Obszary położone w sąsiedztwie ruchliwych ulic przebiegających przez Suwałki

Bliskość ruchliwych ulic

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Obszar rewitalizacji Suwałk jest predystynowany do realizacji funkcji centrotwórczych. Świadczy o tym lokalizacja w jego granicach placówek o ponadlokalnym oddziaływaniu. Na obszarze rewitalizacji znajduje się m.in. Muzeum Okręgowe oraz dwa jego oddziały - Muzeum im. Marii Konopnickiej

i Centrum Sztuki Współczesnej. Główna siedziba Muzeum mieści się w zabytkowym budynku³⁸ położonym przy ul. T. Kościuszki 81. Dział Promocji i Upowszechniania, oprócz obsługi wystaw, prowadzi cieszącą się dużą popularnością wśród dzieci i młodzieży lekcje muzealne z zakresu archeologii, etnografii, sztuki i historii regionu.

Przy ul. E. Plater 33a działa Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej.

Natomiast Suwalski Ośrodek Kultury, prowadzący bogatą działalność dla mieszkańców, ma dwie siedziby. Główna siedziba, mieszcząca się przy ul. Jana Pawła II, znajduje się poza obszarem rewitalizacji, co ogranicza dostępność oferowanych tam zajęć mieszkańcom obszaru interwencji. Także Aquapark znajduje się poza łatwym zasięgiem mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Podobnie rzecz ma się z ofertą pomocy społecznej. Na obszarze rewitalizacji znajduje się Centrum Integracji Społecznej i Centrum Interwencji Kryzysowej przy Parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa, ale poza obszarem działają: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Dom Pomocy Społecznej Kalina oraz Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza, która realizuje zadania interwencyjno-socjalizacyjne, zapewniając opiekę dzieciom i młodzieży pozbawionym całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej.

Zatem, mimo centralnego położenia obszar rewitalizacji odczuwa brak oferty kulturalnej, sportowej i spędzania wolnego czasu.

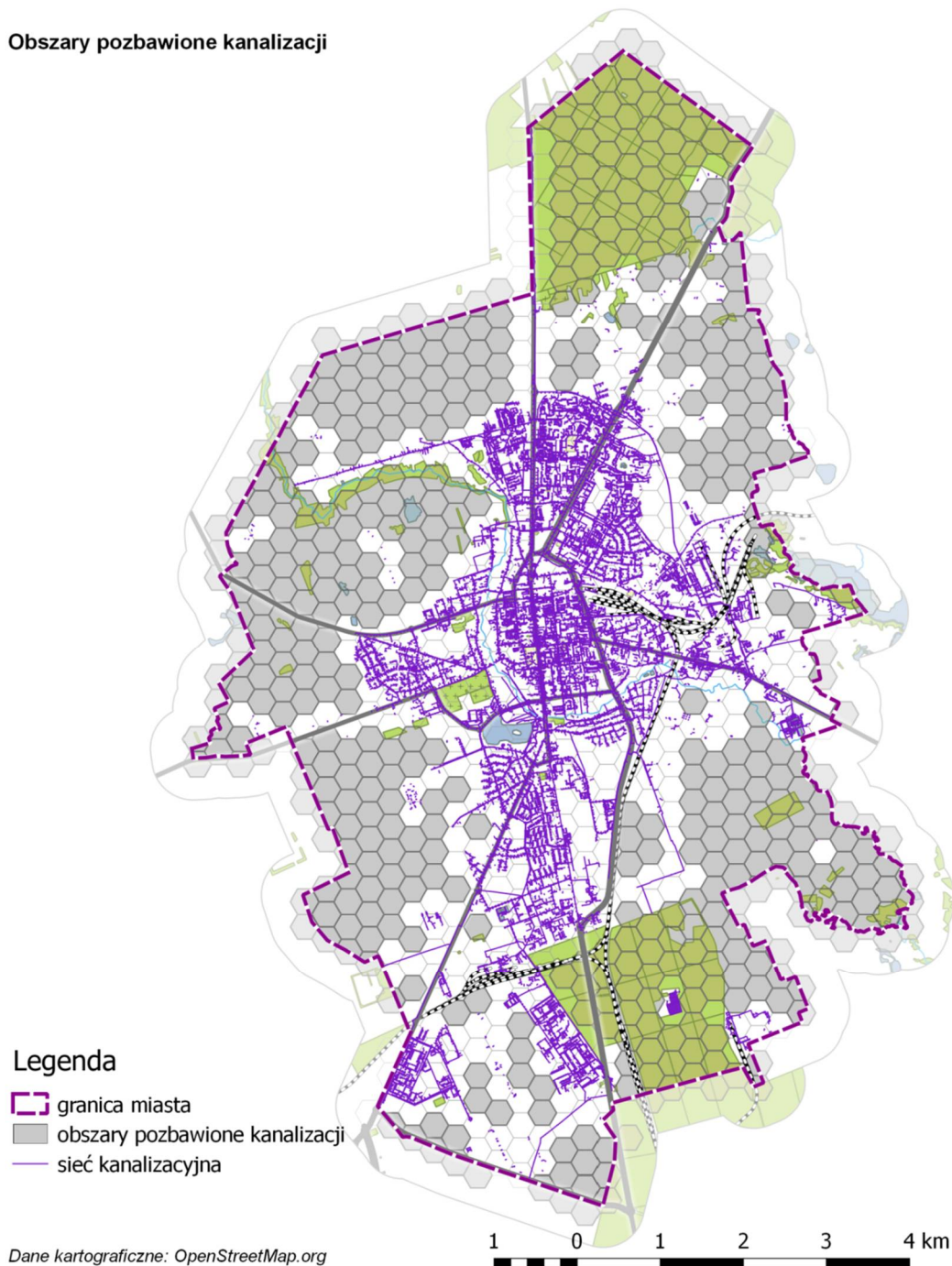
Sfera techniczna

Sieci infrastruktury wodociągowej, ciepłowniczej i elektroenergetycznej są na obszarze rewitalizacji dobrze rozwinięte i mają rezerwy mocy dla nowych odbiorców. Poniżej zamieszczono mapę kanalizacji w Suwałkach; wynika z niej, że cały obszar rewitalizacji jest pokryty siecią kanalizacyjną. Mimo tego sporadycznie niektóre posesje w obszarze rewitalizacji nie są do niej podłączone i korzystają nadal ze zbiorników bezodpływowych.

³⁸ zbudowanym ok. 1829 r., przebudowanym w latach 1912-1913

Mapa 38. Sieć kanalizacyjna w Suwałkach

Obszary pozbawione kanalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Suwałki nie są podłączone do krajowego systemu gazowniczego. Sukcesywna rozbudowa sieci gazowej planowana jest na kolejne lata, do 2030 roku. Wówczas nową siecią gazową można będzie zasilać większość mieszkańców i podmiotów działających na terenie miasta.

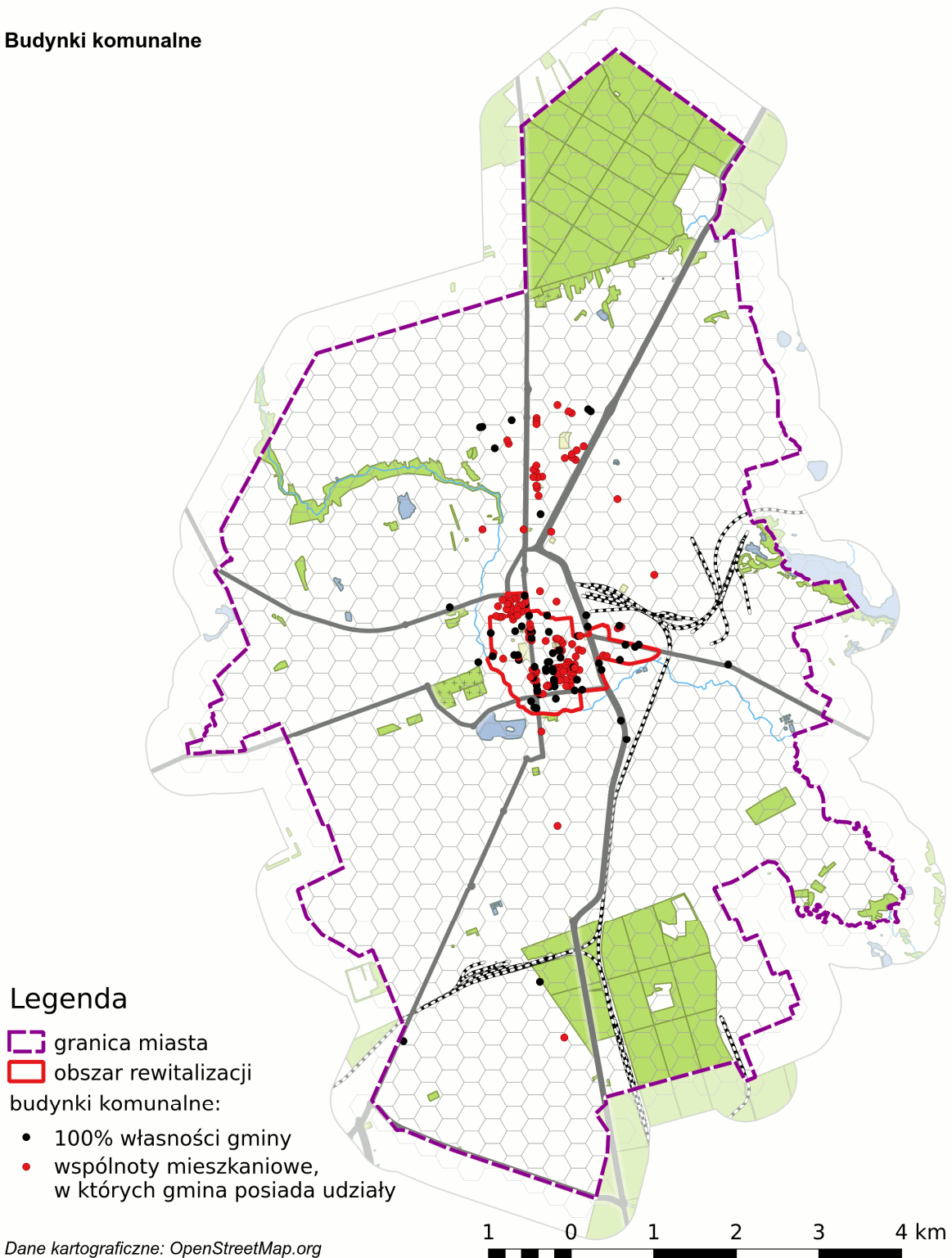
W Suwałkach funkcjonuje dobrze rozbudowana sieć ciepłownicza, dająca możliwość przyłączenia kolejnych budynków. Mimo tego tylko 51% budynków komunalnych znajdujących się na obszarze rewitalizacji jest przyłączonych do sieci miejskiej (72 budynki).

Średni wiek budynków położonych w obszarze rewitalizacji jest zdecydowanie wyższy niż w innych częściach Suwałk. Udział budynków wybudowanych przed 1970 rokiem wynosi tutaj 80,53%, podczas gdy procentowy udział takich obiektów dla całego miasta to tylko 27,66%. Starszy wiek budynku wpływa na jego stopień zużycia i stan techniczny. Oznacza to, że właściciele budynków znajdujących się na obszarze rewitalizacji przeciętnie muszą ponosić wyższe nakłady odtworzeniowe niż właściciele budynków położonych, poza tym obszarem. Szansę na widoczną poprawę stanu technicznego budynków przez interwencję prowadzoną w ramach procesu rewitalizacji daje to, że na obszarze rewitalizacji znajduje się duży odsetek budynków komunalnych. Gmina ma bowiem większe możliwości finansowego wsparcia remontów zasobu komunalnego niż obiekty będące prywatną własnością. Udział budynków komunalnych w ogólnej liczbie budynków w obszarze rewitalizacji wynosi 28,6%, podczas gdy średni udział budynków komunalnych dla całego miasta to tylko 3,89%.

W Suwałkach znajduje się 201 budynków komunalnych, z czego 141 na obszarze rewitalizacji. Zatem na każde dziesięć budynków komunalnych aż siedem znajduje się na obszarze interwencji. Na mapie punktami zaznaczono wszystkie mieszkalne budynki komunalne w Suwałkach, według rodzaju władania.

Mapa 39. Budynki komunalne w Suwałkach

Budynki komunalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

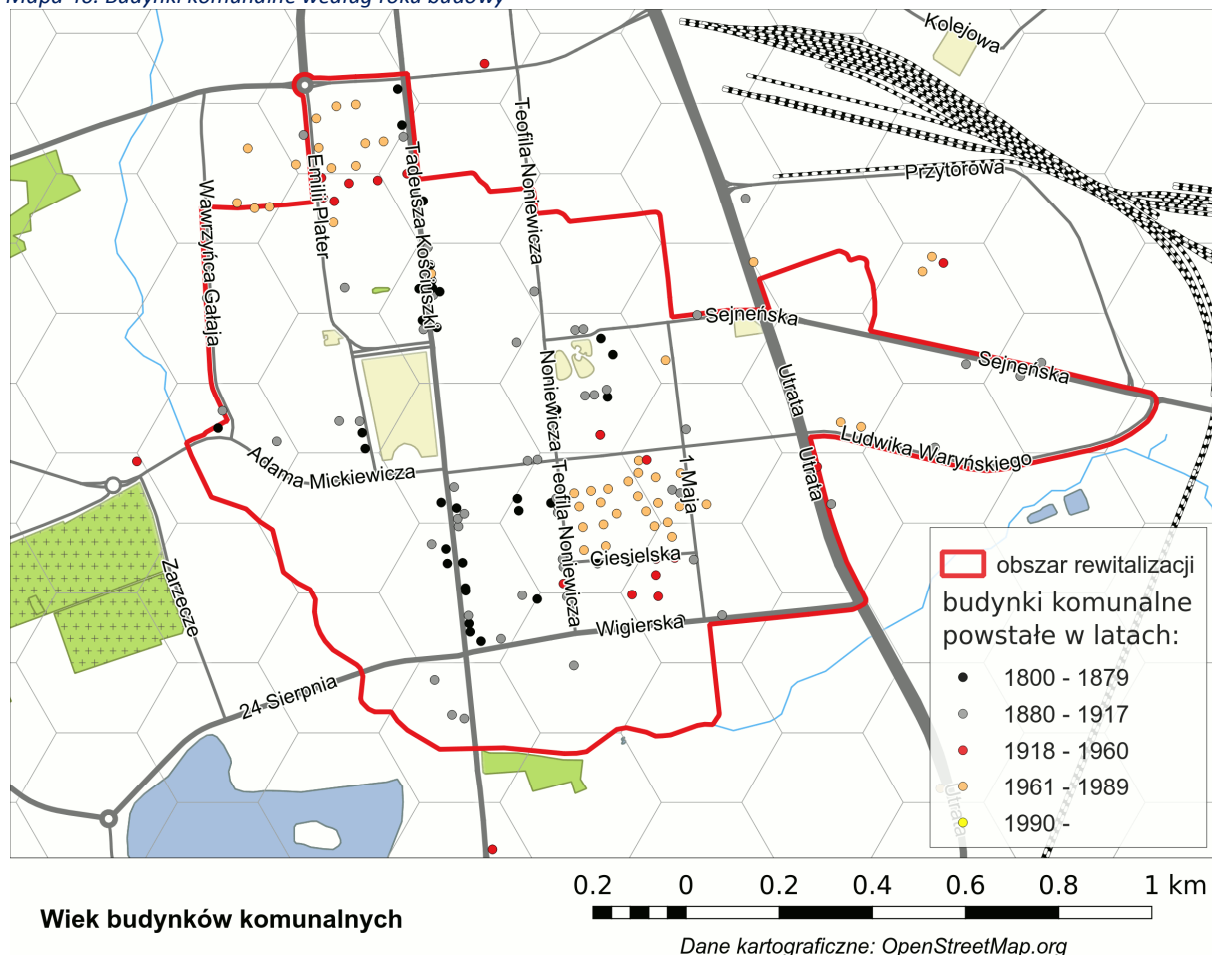
W Suwałkach na bieżąco jest prowadzona ocena stanu technicznego budynków komunalnych. Ocena ogólna polega na przyporządkowaniu każdego budynku do jednej z trzech kategorii – stan dobry, średni i zły. Dodatkowo dla każdego budynku określono procentowy stopień zużycia.

Spośród budynków znajdujących się na obszarze rewitalizacji 72 budynki są w stanie dobrym; ich stopień zużycia nie przekracza 30%. Budynków komunalnych w stanie średnim jest 67, czyli niemal połowa. Stopień zużycia w tej grupie jest wysoki: niemal wszystkie budynki w stanie średnim są zużyte w stopniu od 50 do 70%. Oznacza to konieczność przeprowadzenia prac remontowych o różnym zakresie. Budynki te cechuje również zły stan elewacji, konieczność docieplenia i wysokie zużycie funkcjonalne.

Dwa budynki, których stan określono jako zły, są zużyte w 100%.

Budynki komunalne na obszarze rewitalizacji należą do najstarszych w mieście. Siedem z nich ma już niemal 200 lat (powstały w latach 1825–1830). Budynków powstałych w latach 1850–1914 jest aż 74. Od momentu odzyskania niepodległości do końca II wojny powstało zaledwie kilka nowych budynków, a od końca lat 50. XX wieku do roku 1976 wybudowano 45 komunalnych obiektów mieszkalnych³⁹. Na mapie zilustrowano wiek budynków komunalnych na obszarze rewitalizacji; najwięcej starych budynków znajduje się przy ul. T. Kościuszki, szczególnie na odcinku między ul. A. Mickiewicza a 24 Sierpnia.

Mapa 40. Budynki komunalne według roku budowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

³⁹ Dla kilku budynków brak danych o roku powstania. Po roku 1976 powstało 31 budynków komunalnych, ale znajdują się one poza obszarem rewitalizacji.

W Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Miasta Suwałki na lata 2016–2020 przewidziano, że doprowadzenie zasobu mieszkaniowego gminy do należytego stanu technicznego i uzyskanie znaczącej jego poprawy zajmie około 18 lat. Na taki stan rzeczy wpływ ma stan techniczny, stopień zużycia, wielkość mieszkaniowego zasobu gminy oraz średnioroczne możliwości wydatkowania środków finansowych na remonty⁴⁰.

W ramach interwencji rewitalizacyjnej należy zatem uwzględnić problem wysokiego stopnia zużycia technicznego obiektów komunalnych położonych na obszarze rewitalizacji, również tych wchodzących w skład gminnego zasobu mieszkaniowego.

Sfera środowiskowa

Obszar rewitalizacji jest silnie zurbanizowaną częścią miasta z niewielką tylko ilością terenów zielonych. Nie występują tutaj obszary chronionego krajobrazu. Najcenniejszym przyrodniczo elementem obszaru rewitalizacji jest rzeka Czarna Hańcza wraz z wąskim pasem zieleni wzdłuż jej brzegów. Badania przeprowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku w 2014 roku zakwalifikowały jej stan ekologiczny jako dobry (II klasa). Jednocześnie stan chemiczny wody w rzece określono jako zły⁴¹.

Suwałki są otoczone kompleksami leśnymi, a występujące źródła zanieczyszczeń pochodzących z przemysłu nie wpływają znacząco na pogorszenie jakości powietrza. Badając obszar rewitalizacji pod względem środowiskowym, należy jednak zwrócić uwagę na kilka zagrożeń i uciążliwości.

W jednym z wcześniejszych podrozdziałów wspomniano, że na obszarze rewitalizacji występuje niedobór terenów zieleni urządzonej jak parki. Jednocześnie duża część obszaru jest zabudowana i ogólna powierzchnia biologicznie czynna jest niewielka. Wpływa to niekorzystnie na możliwość naturalnej regeneracji powietrza. Ponadto na obszarze rewitalizacji występują liczne źródła zanieczyszczeń generujące niskie emisje. Roczna ocena jakości powietrza dla całego miasta za rok 2015, wykonana według kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia, wykazała występowanie stężeń benzo(a)pirenu przekraczających wartości dopuszczalne⁴².

W części dotyczącej sfery technicznej zauważono, że liczne budynki komunalne zlokalizowane na obszarze rewitalizacji nie są podłączone do sieci ciepłowniczej. W budynkach tych znajdują się źródła niskiej emisji, co zimą powoduje pogorszenie jakości powietrza. Opisany intensywny ruch tranzytowy, przebiegający przez obszar rewitalizacji, powoduje natomiast zanieczyszczenie powietrza spalinami, co jest szczególnie dotkliwe w przypadku samochodów ciężarowych. Dotyczy to głównie drogi krajowej nr 8 (ul. Utrata), a także ruchliwych dróg wojewódzkich przechodzących przez obszar rewitalizacji: nr 655 (ul. T. Kościuszki) i nr 653 (ul. Wigierska). Dodatkowym problemem generowanym przez ruch

⁴⁰ Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Miasta Suwałki na lata 2016–2020, przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Suwałkach Nr XII/130/2015 w dniu 28.10.2015, s. 9, 10.

⁴¹ Podlaski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Ocena stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego i stanu wód powierzchniowych województwa podlaskiego w 2014 roku (ocena w Jednolitych Częściach Wód Powierzchniowych, Białystok, lipiec 2015, s. 10, 12.

⁴² Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatów: suwalskiego grodzkiego i suwalskiego ziemskiego w 2015.

samochodowy jest intensywny hałas. Mapa akustyczna sporządzona w 2012 roku dla odcinka dróg położonych na terenie miasta Suwałki o ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie wskazuje, że hałas pochodzący od analizowanych dróg stanowi jedno z głównych źródeł uciążliwości akustycznej. Na obszarze rewitalizacji w porze dziennej panuje dyskomfort akustyczny (60–70 dB), a najbardziej narażone na konsekwencje wzmożonego ruchu drogowego są rejony bezpośrednio sąsiadujące z wymienionymi ulicami.

Mapa 41. Lokalizacja negatywnego oddziaływania ruchu ulicznego na elementy środowiska naturalnego w Suwałkach

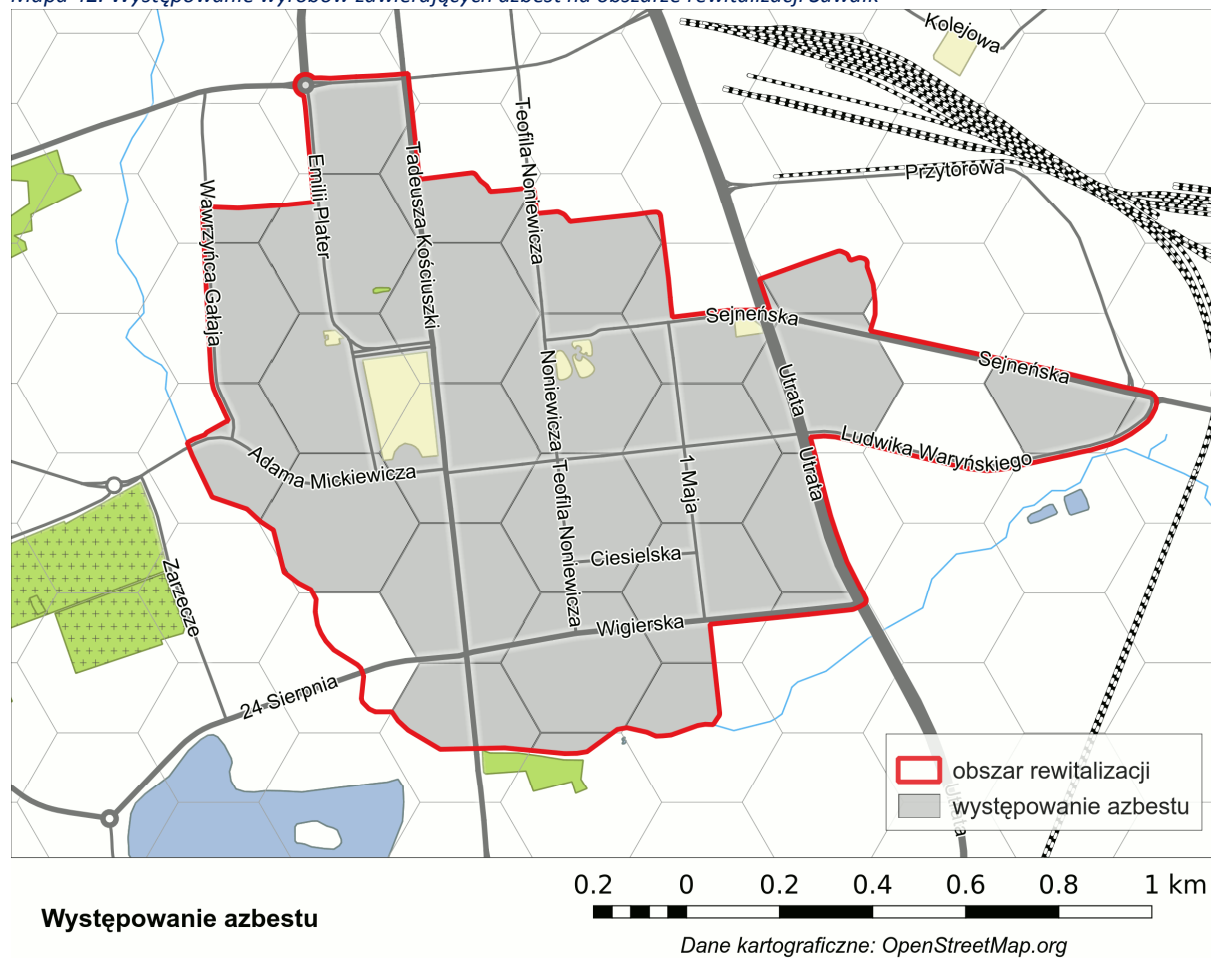
Bliskość ruchliwych ulic

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

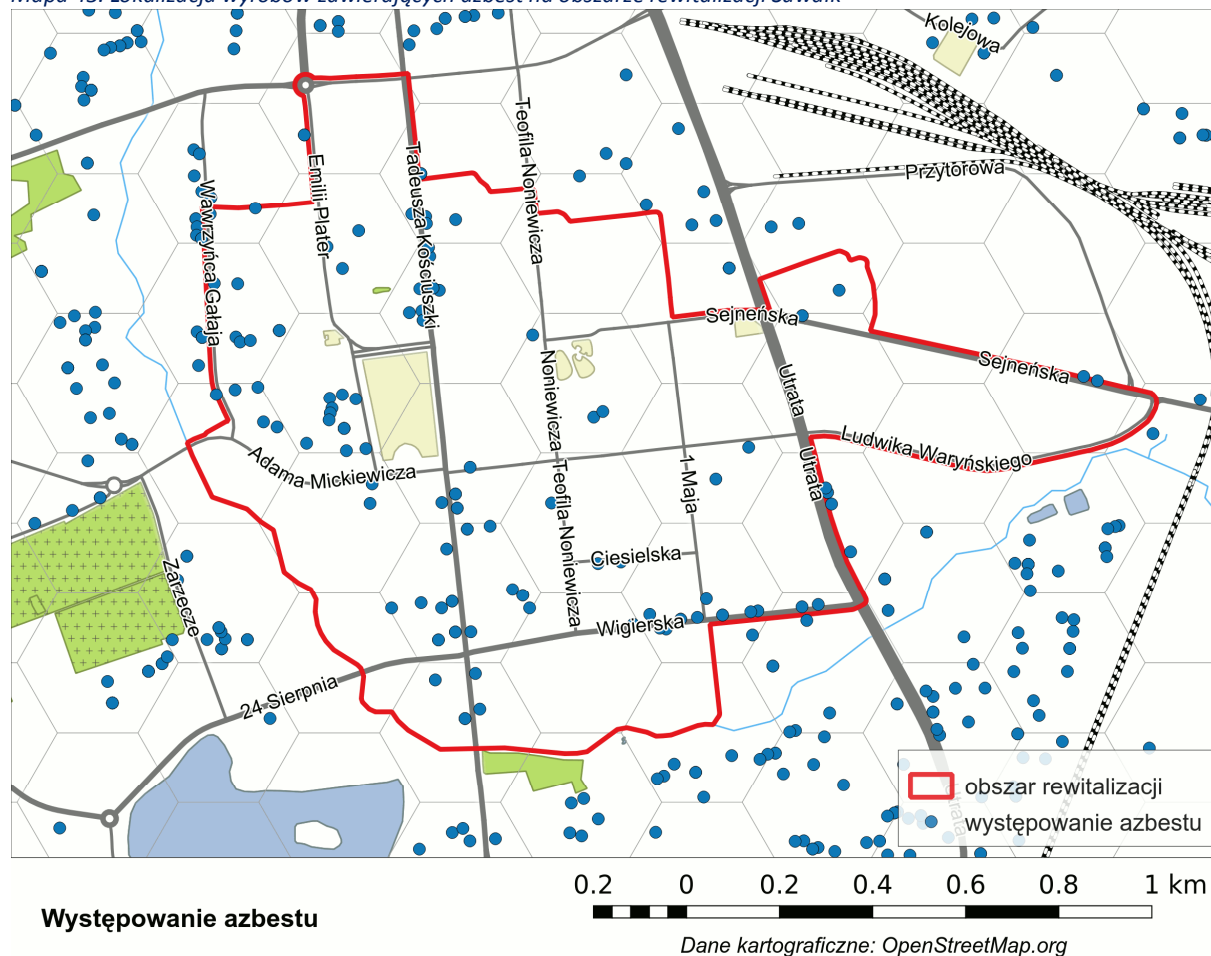
Dodatkowo obszar rewitalizacji charakteryzuje wyjątkowa koncentracja wyrobów zawierających azbest – 13 590 m² tj. 183,5 Mg. W przeliczeniu na hektary jest to zdecydowanie więcej niż przeciętnie w mieście (1,214 Mg/ha na obszarze rewitalizacji wobec 0,3913 Mg/ha dla całego miasta). Na mapie zamieszczonej poniżej widać, że niemal na całym obszarze rewitalizacji, zajmującym centralną część miasta, można znaleźć elementy budynków lub infrastruktury wykonanych z wyrobów zawierających azbest.

Mapa 42. Występowanie wyrobów zawierających azbest na obszarze rewitalizacji Suwałk

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Mapa 43. Lokalizacja wyrobów zawierających azbest na obszarze rewitalizacji Suwałk

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Suwałkach

Biorąc pod uwagę dane przeanalizowane w sferze środowiskowej, należy stwierdzić, że do największych problemów obszaru rewitalizacji w Suwałkach należy niski udział terenów zielonych, zła jakość powietrza i duża ilość azbestu.

Podejmując interwencję na obszarze rewitalizacji, należy zadbać o to, aby skromna ilość terenów zielonych nie została dodatkowo uszczuplona. W miarę możliwości należy tworzyć nowe obszary zieleni urządzonej lub wprowadzać pojedyncze nawet elementy zieleni (przykładowo sadzić nowe drzewa w ramach przebudów ulic). Na potrzebę zachowania obecnych i tworzenia nowych terenów zielonych na terenie wchodzącym w skład obszaru rewitalizacji wskazują również postanowienia Studium⁴³. Należy dążyć do poprawy jakości powietrza przez likwidację pieców i podłączanie budynków na obszarze rewitalizacji do centralnego ogrzewania. W ramach remontów prowadzonych na obszarze rewitalizacji zaleca się usuwanie elementów wykonanych z azbestu.

⁴³ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Suwałk – Uchwała nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25.05.2016, s. 229.

Podsumowanie

Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji umożliwiła sformułowanie katalogu specyficznych problemów na nim występujących i potencjałów.

W sferze społecznej zasadniczym problemem jest bezrobocie, szczególnie długotrwałe oraz bezrobocie wśród osób, które zakończyły edukację na poziomie gimnazjalnym lub podstawowym. Na obszarze rewitalizacji mieszka wiele osób dotkniętych ubóstwem, koncentrują się tu także dysfunkcje wychowawcze, związane z uzależnieniem, a także niepełnosprawność. Wyraźnie przejawia się proces starzenia populacji. Kapitał społeczny jest raczej niski. Działają tu liczne organizacje pozarządowe, które mogą pełnić ważną rolę w całym procesie rewitalizacji.

W sferze gospodarczej zdiagnozowano ponadprzeciętną obecność prywatnych działalności gospodarczych na obszarze rewitalizacji, ale jednocześnie ich słabość spowodowaną płytkim popytem lokalnym. Niestety, pomimo położenia w strefie centrowej przedsiębiorstwa nie mają zdolności oddziaływania ponadlokalnego, wykraczającego poza granice obszaru rewitalizacji.

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej zauważono liczne kontrasty architektoniczne między sąsiadującymi ze sobą fragmentami obszaru rewitalizacji. Szczególnym problemem są nieuporządkowane podwórka. Licznie występujące zabytki stanowią jednocześnie atut i obciążenie obszaru. Centralne położenie obszaru interwencji zapewnia dobrą dostępność do większości usług komercyjnych, jednak brakuje tu oferty sportowej, kulturalnej i pomocy społecznej z powodu położenia wielu z placówek gminnych poza obszarem. Niedogodność ta jest częściowo rekompensowana działalnością organizacji pozarządowych. Żaden czynnik natomiast nie rekompensuje mieszkańcom braku wystarczającej powierzchni zieleni urządzonej i terenów rekreacji.

W sferze technicznej zdiagnozowano na ogół dobrą dostępność infrastruktury i zły stan licznych budynków komunalnych, które wymagają często poważnych remontów z powodu wieloletnich zaniedbań, a także z powodu zużycia funkcjonalnego.

Na sferę środowiskową wpływa co prawda czyste otoczenie miasta i brak poważnych zagrożeń ze strony przemysłu, ale także – niska emisja, spaliny i hałas spowodowane przebiegiem przez miasto tras tranzytowych, jak również obecność licznych wyrobów zawierających azbest.

4. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Na obszarze rewitalizacji miasta Suwałki w wyniku przeprowadzonej diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych oraz potencjałów zdiagnozowano:

Tabela 26. Podsumowanie zjawisk problemowych oraz potencjałów obszaru rewitalizacji

Zjawiska problemowe	Potencjały
Podsystem społeczny	
- wysoki poziom bezrobocia, ubóstwa, uzależnienia od pomocy społecznej, - wysoki poziom bezrobocia wśród osób poniżej 25 roku życia i osób powyżej 50 roku życia, - wysoki odsetek osób bezrobotnych z najniższym wykształceniem, - wysoki poziom przestępczości, przemoc w rodzinach, - wysoki stopień uzależnienia od alkoholu i używek, - niski poziom edukacji i aktywności wśród dzieci i młodzieży, - wysoki poziom emigracji ludności młodej do innych miast, - ponadprzeciętne obciążenie demograficzne populacji osobami w wieku poprodukcyjnym, - ponadprzeciętne zadłużenie lokali komunalnych z tytułu czynszu, - niski kapitał społeczny związany z małą aktywnością społeczną, - niski poziom integracji społecznej, - niedostateczna ilość placówek integracji społecznej na obszarze rewitalizacji.	- duża liczba organizacji pozarządowych. - doświadczenia samorządu we współpracy z partnerami społecznymi na rzecz niwelowania problemów społecznych. - historia i tradycje oraz wielokulturowość zarówno samego miasta, jak i regionu zlokalizowane najpełniej na obszarze rewitalizacji. - bogate zasoby dziedzictwa kulturowego w zakresie zbiorów muzealnych oraz archiwalnych. - liczne wydarzenia artystyczne o zasięgu regionalnym mające wpływ na obszar rewitalizacji: Festiwal Letnia Filharmonia Aukso i Suwałki Blues Festival, Przegląd Zespołów Teatralnych „Wigraszek”, Suwalskie Teatr – Akcje, Piknik Kawaleryjski, Festyn Archeologiczny.
Podsystem gospodarczy	
- niska aktywność gospodarcza mieszkańców, - negatywne zjawiska gospodarcze na obszarze rewitalizacji, obniżające prestiż handlowy dzielnicy, - znaczące obciążenie demograficzne, - mała liczba lokali użytkowych będących w posiadaniu miasta na obszarze rewitalizacji, - niedostateczna ilość funkcji społeczno-gospodarczych ulokowanych w obszarze rewitalizacji, - w niedostatecznym stopniu rozwinięte usługi na obszarze rewitalizacji.	- prestiżowe lokalizacje handlowe wzdłuż ul. Kościuszki w Suwałkach. - duży popyt na usługi w zakresie służby zdrowia i opieki społecznej wynikający z wzrastających potrzeb związanych z procesem starzenia się ludności. - dobre perspektywy dla kształtowania pożądanej struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta ze względu na występowanie terenów kwalifikujących się do przekształceń i uzupełnień oraz dostępność terenów niezabudowanych, - potencjał popytowy związany ze znacznym ruchem przygranicznym i regularnymi zakupami osób zza granicy w Suwałkach.

Podsystem przestrzenno-funkcjonalny	
· nadreprezentacja starych zasobów mieszkaniowych, w tym zabytkowych, o ograniczonej funkcjonalności (brak wyposażenia budynków w podstawowe sieci, zły stan techniczny zasobu, ograniczone możliwości adaptacji zabytkowego zasobu, niezagospodarowane otoczenie budynków) kształtujących niekorzystny wizerunek obszaru, · brak sieci centralnego ogrzewania w budynkach mieszkalnych, wpływających na sposób zagospodarowania otoczenia budynków mieszkalnych (pomieszczenia przynależne wykorzystywane jako miejsca składowania węgla), · chaos przestrzenny związany z wolnostojącymi obiektami typu garaże, komórki, miejsca składowania odpadów itp. · niezagospodarowane przestrzenie międzykwateralowej zabudowy mieszkaniowej – podwórka, · niewystarczająca ilość przestrzeni publicznych, · niewystarczająca ilość urządzonych terenów zielonych i rekreacyjnych - brak miejsc rekreacji dla dzieci i rodzin, · niska jakość i estetyka przestrzeni publicznej (brak oświetlonych, urządzonych terenów zielonych, placów zabaw), · brak wytyczonych miejsc parkingowych – parkujące samochody zabierają przestrzeń, która może służyć mieszkańcom, · brak lub zdekapitalizowana infrastruktura służące rekreacji codziennej,	· lokalizacja ponadlokalnych funkcji w zakresie ochrony zdrowia, kultury, szkolnictwa średniego, szkolnictwa wyższego, administracji publicznej i gospodarczej. · koncentracja obiektów zabytkowych, posiadających potencjał do wykreowania ruchu turystycznego. · w dużym stopniu zachowany krajobraz kulturowy wraz z elementami tradycyjnej zabudowy w postaci historycznego układu zabytkowego śródmieścia, objętego ochroną konserwatorską. · rezerwa niezagospodarowanych terenów zielonych w dolinie Czarnej Hańcy. · zwarta zabudowa pierzejowa umożliwiająca koncentrację interwencji rewitalizacyjnej. · potencjał niezagospodarowanych podwórek do wykreowania przestrzeni półpublicznych.
Podsystem środowiskowy	
· niezadowalające warunki aerosanitarnie z uwagi na niską emisję z tyt. spalania paliw w silnikach spalinowych oraz spalania paliw stałych w piecach, · rozproszone, przestarzałe systemy grzewcze, · niedostateczny stan izolacyjności cieplnej budynków komunalnych, użyteczności publicznej i mieszkalnych, wpływający na wysokie zapotrzebowanie energetyczne, · mały udział odnawialnych źródeł energii, · nagromadzenie azbestu, szczególnie w eternitowych pokryciach dachowych, · niewystarczająca ilość terenów zielonych,	· rezerwa niezagospodarowanych terenów zielonych w dolinie Czarnej Hańcy. · dobry stan wód w JCW (II klasa) wynikający z oceny stanu ekologicznego rz. Czarna Hańcza.

Podsystem techniczny	
· niska jakość nawierzchni chodników i ulic, · niskie parametry techniczne dróg, · zły stan techniczny znacznej części budynków mieszkalnych, w tym budynków zabytkowych, · brak w budynkach mieszkalnych instalacji spełniających współczesne standardy, wpływających na wysokie koszty eksploatacji.	· dobrze rozwinięte sieci infrastruktury wodociągowej, ciepłowniczej i elektroenergetycznej, posiadającej rezerwy mocy dla nowych odbiorców. · pełna dostępność w centrum miasta sieci kanalizacyjnej.

Źródło: opracowanie własne

Charakter potrzeb w zakresie przezwycięzania negatywnych zjawisk obszaru rewitalizacji miasta Suwałki został określony następująco:

Tabela 27. Zestawienie potrzeb rewitalizacyjnych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej

Sfera społeczna	☐ Trzeba wspierać procesy wzrostu zatrudnienia na obszarze rewitalizacji. Praca to nie tylko pieniądze na utrzymanie, ale także godność i źródło poczucia własnej wartości i motor poprawy swojej sytuacji. ☐ Trzeba zmniejszyć skalę narażenia na ubóstwo, a w szczególności – zahamować proces dziedziczenia ubóstwa: trzeba odbudowywać i wzmacniać sieć wzajemnego wsparcia sąsiedzkiego w środowiskach dotkniętych ubóstwem. Potrzeba różnorodnych form pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowanych na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa. Niezbędne jest wpieranie wszelkich form edukacji oraz animacji kultury. ☐ Trzeba wspierać uruchamianie własnych działalności gospodarczych przez osoby młode, ale także zmianę stereotypów i zatrudnianie młodych ludzi lub długotrwale bezrobotnych przez przedsiębiorców. ☐ Istnieje potrzeba podjęcia działań dedykowanych aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. ☐ Istnieje potrzeba edukacji powszechnej i ustawicznej w odniesieniu do kierunków edukacji zwiększających szanse życiowe/zawodowe, w tym rozwijanie kreatywności i aktywności społecznej. ☐ Trzeba umożliwić edukację dorosłych i nabieranie doświadczenia zawodowego, które umożliwią podwyższenie kompetencji i odpowiedzenie na potrzeby rynku pracy. ☐ Trzeba otoczyć opieką seniorów, stworzyć przestrzeń wyłącznie im dedykowaną. ☐ Trzeba budować wspólnotę mieszkańców wokół dobra wspólnego, wzmacniać tożsamość lokalną i poczucie związku z tą tożsamością. ☐ Bardzo ważne jest, aby budować wizerunek obszaru rewitalizacji jako przestrzeni atrakcyjnej i przyjaznej dla mieszkańców. Warto promować przedsięwzięcia rewitalizacyjne i zmiany zachodzące dzięki nim. ☐ Istotne jest tworzenie przesłanek do odczuwania dumy z faktu zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji Suwałk. Trzeba wprowadzać do tej części miasta wydarzenia i funkcje budujące prestiż: koncentrować wydarzenia kulturalne, obywatelskie. ☐ Należy organizować wydarzenia animacyjno-integracyjne dla mieszkańców, w tym wydarzenia międzypokoleniowe. ☐ Należy kontynuować realizację programu oddłużania mieszkańców obciążonych zaległościami z tytułu czynszu w zasobach komunalnych.
-----------------	--

Sfera gospodarcza	☐ Trzeba tworzyć warunki dla ożywiania gospodarczego śródmieścia: wspierać ożywianie parterów w budynkach wielorodzinnych na cele gospodarcze. ☐ Należy rozwijać postawę przedsiębiorczą, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. ☐ Należy zadbać o rozwój zawodowy mieszkańców – dzieci, młodzieży i dorosłych.
Sfera techniczna	☐ Należy polepszyć jakość infrastruktury technicznej dedykowanej przestrzeni mieszkalnej w celu poprawy jakości życia mieszkańców (remont chodników i nawierzchni ulic, zagospodarowanie podwórek, urządzenie terenów zielonych, budowa placów zabaw, remont placówek kultury). ☐ Należy poprawić standard techniczny mieszkań w zasobie komunalnym i części wspólnych budynków, szczególnie obiektów o szczególnych wartościach historycznych i architektonicznych z uwzględnieniem działań wspierających tworzenie wspólnoty miejsca zamieszkania: aranżowanie części przestrzeni wspólnej, np. piwnic, podwórek, itd. na funkcje służące zawiązaniu i umocnieniu wspólnoty sąsiedzkiej. ☐ Trzeba sprzyjać termomodernizacji budynków i podniesieniu ich efektywności energetycznej.
Sfera środowiskowa	☐ Należy zadbać o jakość środowiska naturalnego w celu poprawy jakości zamieszkania na obszarze rewitalizacji – ograniczyć źródła niskiej emisji i zanieczyszczenie powietrza w wyniku spalania paliw stałych poprzez rozbudowę sieciowej infrastruktury ciepłowniczej oraz dążyć do wymiany azbestowych pokryć dachowych. ☐ Należy promować zastosowanie rozwiązań technicznych w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska, umożliwiające efektywne korzystanie z obiektów mieszkaniowych, użyteczności publicznej. ☐ Trzeba dostosowywać przestrzeń pieszą do zmian klimatycznych; należy stworzyć dostęp do zieleni; należy zwiększyć udział terenów zielonych w przestrzeni publicznej.
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	☐ Należy dążyć do poprawy jakości przestrzeni publicznych. Trzeba wytwarzać przestrzenie publiczne również wokół placówek kulturalnych, administracyjnych, edukacyjnych - świadczących usługi publiczne. ☐ Ważne jest, aby powstawały przestrzenie publiczne i półpubliczne aranżowane z udziałem mieszkańców: w podwórzach, jednak z zapewnionym otwartym dostępem i funkcjonujące jak przestrzeń publiczna; ☐ Trzeba włączać mieszkańców w kształtowanie takich przestrzeni wspólnych, jak: place, skwery, zielone enklawy, kameralne miejsca wypoczynku i spotkań, wkomponowane pomiędzy funkcje techniczne przestrzeni publicznej. ☐ Trzeba poprawić wyposażenie obszarów zamieszkania w infrastrukturę drogową z uwzględnieniem preferencji dla ruchu pieszego i rowerowego oraz z uwzględnieniem traktowania ulicy jako przestrzeni kulturowej, a nie tylko technicznej.

Źródło: opracowanie własne

5. Wizja stanu pożądanego i planowanych efektów procesu rewitalizacji

Wytyczne Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 stanowią, że program rewitalizacji powinien zawierać w opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji, a także cele rewitalizacji i odpowiadające im kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych poprzednio negatywnych zjawisk społecznych i powiązanych z nimi problemów gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych.

Przez wizję rozumiemy obraz przyszłości, którą chcemy wykreować. Wizja i uporządkowany system celów rewitalizacji powinny stanowić spójną całość w tym sensie, że każdy z celów rewitalizacji musi w sposób czytelny przyczyniać się do realizacji określonego fragmentu wizji oraz – wizji jako całości.

Za horyzont wizji przyjęto rok 2023. Wizja stanu pożądanego obszaru rewitalizacji miasta Suwałki została opracowana z zastosowaniem narzędzi partycypacyjnych w trybie spotkań konsultacyjnych z interesariuszami procesu rewitalizacji w Suwałkach.

Wizja stanu obszaru rewitalizacji miasta Suwałki po przeprowadzeniu rewitalizacji przedstawia się następująco:

Obszar rewitalizacji Suwałk w roku 2023 rozwija się harmonijnie, z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy spędzają wolny czas poza domem, biorąc aktywny udział w życiu społeczności. Nie ograniczają się tylko do samego uczestnictwa, ale też aktywnie je współtworzą. Młode pokolenia wychowywane są w duchu aktywności, co pozwala przezwyciężyć im wyuczoną bezradność, która cechowała część mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Dawne problemy społeczne obszaru rewitalizacji udało się przezwyciężyć. Aktualnie czynniki kryzysu dotyczące długotrwałego bezrobocia, nadmiernego bezrobocia wśród osób młodych, ubóstwa i wynikającej z niego konieczności pobierania zasiłków z pomocy społecznej zostały ograniczone i kształtują się na obszarze rewitalizacji na poziomie średnich wartości dla całego miasta. Prężnie działają na obszarze rewitalizowanym podmioty ekonomii społecznej, harmonijnie uzupełniając ofertę usług publicznych. Lokalna przedsiębiorczość – dzięki aktywizacji zawodowej społeczności obszaru rewitalizacji – znacząco umacnia swój potencjał ekonomiczny, stabilizując na tym terenie rynek pracy.

Obszar rewitalizacji jest przyjazny najstarszym członkom społeczności, tj. osobom starszym czy niepełnosprawnym. Służy temu nie tylko dbałość o projektowanie przestrzeni publicznych pod kątem ich potrzeb, ale i duża oferta usług społecznych świadczonych przez współpracujące ze sobą jednostki miejskie oraz organizacje pozarządowe. Do osób starszych i niepełnosprawnych jest skierowany szeroki wachlarz działań aktywizacyjnych, zarówno pod kątem pracy, kultury, jak i aktywnego wypoczynku, dzięki czemu wszyscy mieszkańcy na równych prawach mają możliwość pełnego uczestnictwa w życiu miasta.

Główna ulica obszaru rewitalizacji – ul. Kościuszki, nadal stanowi kręgosłup życia Suwałk, ale wiele tu się zmieniło. Ograniczono ruch samochodowy, wprowadzono udogodnienia dla osób pieszych i rowerzystów, dokonano większej liczby nasadzeń i uporządkowano przylegający do ulicy park. Wzdłuż

ul. Kościuszki nadal koncentrują się siedziby firm i organizacji pozarządowych, zarówno o zasięgu lokalnym, jak i regionalnym.

Ul. Kościuszki nie jest wyjątkiem i estetyczną wyspą, ale współgra z odnowionymi wokół przestrzeniami publicznymi. Na obszarze rewitalizacji wygospodarowano nowe tereny sprzyjające aktywnemu wypoczynkowi i rekreacji. Jego centrum wypełniło się różnorodną działalnością usługową, handlową, kulturalną i społeczną, która znalazła dla siebie miejsce nie tylko w wyremontowanych budynkach frontowych, ale też w zmodernizowanych podwórkach kamienic. Podwórka te pełnią obecnie funkcję przestrzeni półpublicznej, tworząc kameralne miejsca wypoczynku, przystosowane przez użytkowników i użytkowniczkę do lokalnych potrzeb.

Na obszarze rewitalizacji ograniczono problem niskiej emisji dzięki podłączeniu budynków mieszkalnych do miejskiej sieci ciepłowniczej i ich remontom ograniczającym zużycie energii pierwotnej.

Unikalna zabudowa obszaru rewitalizacji – pochodząca w głównej mierze z pierwszej połowy XIX stulecia, o kameralnej skali – stała się prawdziwym jego atutem.

Dzięki temu obszar rewitalizacji stał się miejscem atrakcyjnym do życia i mieszkania.

W wyniku procesu rewitalizacji została powstrzymana społeczna, fizyczna i ekonomiczna degradacja centralnej części miasta Suwałki. Jej zwiększona funkcjonalna wartość, atrakcyjność i konkurencyjność nadała zrewitalizowanemu obszarowi pozytywnego wizerunku.

6. Cele szczegółowe rewitalizacji

Program rewitalizacji ma na celu współuczestniczenie – wraz ze strategią rozwoju miasta⁴⁴, planami zagospodarowania przestrzennego i innymi dokumentami o charakterze strategicznym – w rozwiązaniu problemów najbardziej zdegradowanej części miasta w sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej.

Zapisy programu rewitalizacji są spójne z celami rozwoju miasta, zdefiniowanymi w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020, obejmującymi działania związane z poprawą warunków i jakości życia mieszkańców, rozwojem gospodarczym i przestrzenno-funkcjonalnym, ochroną środowiska naturalnego, poprawą dostępności komunikacyjnej, rozwojem aktywności i tożsamości lokalnej.

Program rewitalizacji jest dokumentem opracowanym z myślą o wyznaczeniu najbardziej kryzysowych terenów na obszarze miasta, mających potencjał do generowania dalszego rozwoju, które wymagają ożywienia i odnowy. Jest on programem wieloletnim, interdyscyplinarnym i zintegrowanym, który bazuje na współpracy różnych podmiotów podczas przygotowania, opracowania i realizacji.

⁴⁴Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020 przyjęta Uchwałą Nr LI/563/2014 Rady Miejskiej w Suwałkach w dnia 30.07.2014.

Głównym celem programu rewitalizacji jest wyznaczenie dróg do wyprowadzenia danego obszaru ze stanu kryzysowego poprzez usunięcie zjawisk, które spowodowały jego degradację.

Natomiast strategicznym celem Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 jest:

*KOMPLEKSOWA POZYTYWNA ZMIANA OBSZARU REWITALIZACJI
PRZEZ ZMNIEJSZENIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH, GOSPODARCZYCH, ŚRODOWISKOWYCH, TECHNICZNYCH
ORAZ USUNIĘCIE BARIER PRZESTRZENNYCH ROZWOJU OBSZARU*

Cele operacyjne *Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023* i szczegółowe kierunki działań obejmują:

Cel strategiczny: Kompleksowa pozytywna zmiana obszaru rewitalizacji poprzez zmniejszenie problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, technicznych oraz usunięcie barier przestrzennych rozwoju obszaru

Cel operacyjny 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji

Cel operacyjny 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji

Cel operacyjny 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców

K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluceniem społecznym

K.2.1 Rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizowanym

K.3.1 Rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji

K.1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych

K.2.2 Poszerzenie oferty czasu wolnego – rozwój infrastruktury rekreacyjnej na obszarze rewitalizowanym

K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych

K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży

K.2.3 Rozwój oferty instytucji kultury

K.3.3 Dostosowanie miejskiego układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych

K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego

Wyznaczone cele, kierunki działań obejmowały będą projekty rewitalizacyjne dotyczące m.in.:

Tabela 28. Cele i kierunki działań Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

Cele i kierunki działań Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Miasta Suwałki na lata 2017–2023	Obszary do rozwinięcia projektowego
Cel 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji	
K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym	Wsparcie osób bezrobotnych w znalezieniu pracy. Aktywizacja społeczna i zawodowa wykluczonych mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym niepełnosprawnych. Ograniczenie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego. Przeciwdziałanie niskiej aktywności społecznej. Wsparcie podmiotów III sektora oraz podmiotów ekonomii społecznej. Rozwój idei wolontariatu. Projekty aktywizacyjne dedykowane dzieciom i młodzieży. Rozwój oferty kultury skierowanej dla interesariuszy procesu rewitalizacji, w tym dzieci i młodzieży.
K.1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych	
K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży	
K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	
Cel 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji	
K.2.1 Rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizowanym	Projekty z zakresu edukacji zawodowej. Wsparcie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych. Zwiększenie powierzchni instytucji kultury w celu poszerzenia oferty kulturalnej. Wsparcie placówek kultury w zakresie tworzenia nowych form aktywnego uczestnictwa w kulturze dla osób z obszaru rewitalizacji. Budowa infrastruktury rekreacyjnej.
K.2.2 Poszerzenie oferty czasu wolnego – rozwój infrastruktury rekreacyjnej na obszarze rewitalizowanym	
K.2.3 Rozwój oferty instytucji kultury	
Cel 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców	
K.3.1 Rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji	Tworzenie oferty zielonych miejsc wypoczynku. Termomodernizacja i remont części wspólnych budynków mieszkalnych. Budowa parkingów i dróg wewnątrz kwartałów zabudowy śródmiejskiej.
K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych	
K.3.3 Dostosowanie miejskiego układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych	

Źródło: opracowanie własne

Realizacja celu strategicznego i celów operacyjnych w sposób znaczący przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, zapobiegania rozprzestrzeniania się niekorzystnych zjawisk oraz pozwoli w pełniejszym stopniu wykorzystać lokalne potencjały. Szczególne miejsce wśród kierunków działań zajmuje sfera społeczna, potwierdzając tym samym, że to mieszkańcy są najcenniejszym zasobem obszaru rewitalizacji.

Realizacja celów Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 uruchomi procesy wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego miasta i stworzy warunki do jego zrównoważonego rozwoju przez przedsięwzięcia kompleksowe.

Program rewitalizacji wykorzystywany będzie przez władze lokalne jako podstawowy dokument planistyczny wskazujący konkretne przedsięwzięcia w odpowiedzi na zdiagnozowane zespoły niepożądanych zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, gospodarczej i środowiskowej miasta Suwałki.

Przeprowadzenie rewitalizacji na terenie miasta ma się przyczynić do osiągnięcia trwałej pozytywnej zmiany obszaru rewitalizacji, której efekty prezentuje poniższe zestawienie.

Tabela 29. Efekty rewitalizacji obszaru zdegradowanego miasta Suwałki

Cel Programu Rewitalizacji	Sfera funkcjonalna	Planowane efekty rewitalizacji
Cel 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji	Społeczna Gospodarcza	- uruchomione zostaną różnorodne formy wsparcia zawodowego nieaktywnych zawodowo mieszkańców obszaru rewitalizacji: szkolenia, warsztaty, różne formy edukacji i podwyższania kompetencji; - nastąpi rozwój nowych form aktywności gospodarczej mieszkańców miasta oraz ożywienie gospodarcze; - ograniczeniu ulegną niekorzystne zjawiska społeczne: bezrobocie, przestępczość, patologie społeczne, zanik więzi rodzinnych i sąsiedzkich, migracja zarobkowa wykształconej młodzieży; - spadnie liczba osób korzystających z pomocy społecznej, zatrzymany zostanie proces wykluczenia społecznego w wyniku działań związanych z poprawą aktywności społeczno-zawodowej osób nieaktywnych na rynku pracy; - poprawie ulegnie poziom bezpieczeństwa publicznego oraz spadnie liczba osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji chemicznych w wyniku realizacji programów społecznej profilaktyki; - zwiększona zostanie oferta kreatywnych zajęć dodatkowych, w tym dla osób z niepełnosprawnościami; - obszar rewitalizacji nie będzie zaliczał się do niebezpiecznych części miasta;
Cel 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji	Gospodarcza Społeczna Przestrzenno-funkcjonalna Techniczna	- wzrośnie wskaźnik przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji; - w wyniku utworzenia nowych miejsc pracy ograniczony zostanie poziom bezrobocia; - przebudowana zostanie publiczna infrastruktura związana z rozwojem funkcji: kulturalnych i rekreacyjnych, połączonych z działalnością gospodarczą;

		· nastąpi rozwój oferty kultury, jak również ilość jej odbiorców; · dzięki poprawie aktywności społecznej w wyniku zwiększenia uczestnictwa mieszkańców w kulturze, ulegnie zwiększeniu udział w dyskusjach publicznych i konsultacjach dedykowanych procesowi rewitalizacji; · poprawie ulegnie poziom integracji społecznej, nastąpi wzrost kapitału społecznego obszaru rewitalizacji; · przez wzrost zadowolenia mieszkańców z procesów rewitalizacyjnych zwiększeniu ulegnie frekwencja wyborcza, zaangażowanie w życie miasta i procesy jego rozwoju;
Cel 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców	Techniczna Środowiskowa Przestrzenno-funkcjonalna Społeczna	· przywrócony zostanie ład przestrzenny: przestrzeń publiczna zostanie właściwie zagospodarowana, wzmocniona zostanie funkcja centrotwórcza obszaru rewitalizacji; · zwiększy się ogólny udział terenów zielonych, ograniczona zostanie emisja dwutlenku węgla do atmosfery; · nastąpi poprawa funkcjonalności i bezpieczeństwa ruchu kołowego i pieszego; · zauważalna będzie poprawa stanu dróg publicznych, ciągów pieszo-rowerowych i opraw świetlnych przekładająca się na większe bezpieczeństwo publiczne oraz wzrost estetyki przestrzeni publicznej; · wzrośnie liczba zmodernizowanych budynków mieszkalnych, poprawie ulegnie standard obiektów użyteczności publicznej – infrastruktury społecznej, budynków komunalnych; · zwiększy się odsetek mieszkańców korzystających z instalacji komunalnych. Obszar rewitalizacji poprawi swój wizerunek. Zmniejszeniu ulegnie zanieczyszczenie atmosfery oraz zużycie mediów, powodowane poprawą stanu infrastruktury technicznej, racjonalnymi oszczędnościami oraz wzrostem świadomości ekologicznej mieszkańców; · odczuwalny będzie wzrost zadowolenia mieszkańców w wyniku zwiększenia obszarów do aktywnego spędzania czasu wolnego, rekreacji, wzbogacenia oferty kulturalnej i wykorzystania walorów natury; tempo migracji z obszaru rewitalizacji zmniejszy się, jak również przeprowadzki mieszkańców do ościennych miejscowości; · ulegnie poprawie jakość życia mieszkańców.

Źródło: opracowanie własne

7. Środki realizacji celów

7.1 Podstawowe projekty rewitalizacyjne

Poniżej przedstawione zostało zestawienie podstawowych projektów rewitalizacyjnych zgłoszonych do Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023, przygotowanych zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Rozwoju w sprawie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020⁴⁵.

Miasto Suwałki ogłosiło otwarty nabór na przedsięwzięcia rewitalizacyjne wśród partnerów społecznych, wspólnot mieszkaniowych, przedsiębiorców oraz pozostałych podmiotów. Nabór projektów rewitalizacyjnych trwał od 20 kwietnia 2017 do 27 kwietnia 2017 roku⁴⁶.

Regulamin naboru opublikowany w formie Zasad składania Kart Projektów Rewitalizacyjnych do Programu Rewitalizacji Miasta Suwałki na lata 2017–2023 został oparty na regułach dedykowanych programowaniu rewitalizacji wynikających z Wytycznych Ministerstwa Rozwoju w sprawie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020.

Celem naboru było określenie zakresu interwencji rewitalizacyjnej, złożonej z katalogu projektów podstawowych oraz uzupełniających.

Projekty spełniające warunki projektu rewitalizacyjnego w rozumieniu Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 zostały uwzględnione w programie rewitalizacji w ramach listy pozostałych/uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Projekty położone poza obszarem rewitalizacji, niewpisujące się cele i kierunki działań programu, podlegały odrzuceniu.

Inicjatorzy projektów podstawowych będą mogli aplikować o środki na ich realizację m.in. z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020. Założono włączenie do programu rewitalizacji również takich projektów, które przewidziane zostały do dofinansowania z innych środków, niż RPO WP 2014–2020, a będą mieć charakter rewitalizacyjny.

Inicjatorem projektu/przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym mógł być każdy, kto zamierza realizować projekt/przedsięwzięcie rewitalizacyjne na obszarze rewitalizacji i ma pełną zdolność do czynności prawnych. W przypadku projektów nieinwestycyjnych dopuszczono inicjowanie projektów przez grupy nieformalne.

Założono, że projekty powinny przyczyniać się do rozwiązywania lokalnych problemów społecznych oraz gospodarczych i/lub przestrzenno-funkcjonalnych i/lub technicznych i/lub środowiskowych występujących na obszarze rewitalizacji w celu wyprowadzenia go z sytuacji kryzysowej. Powinny być także spójne z celami rewitalizacji i powiązane z innymi działaniami rewitalizacyjnymi. W związku z tym, że rewitalizacja ma być procesem integrującym działania ze sfery społecznej ze sferami: gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną czy techniczną, preferowane były przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie, wpływające trwale na każdą z wymienionych sfer.

⁴⁵Wytyczne Ministra Rozwoju z dnia 02.08.2016 w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016).

⁴⁶Link do ogłoszenia o naborze <http://um.suwalki.pl/nabor-propozycji-projektow-rewitalizacyjnych>.

Co do zasady projekt/przedsięwzięcie musi być realizowane na obszarze rewitalizacji. Dopuszczono jednak możliwość zgłaszania przedsięwzięć, które będą realizowane poza obszarem rewitalizacji, jeśli będą one służyć realizacji celów przypisanych obszarowi rewitalizacji, a beneficjentem ostatecznym projektu będą mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Dotyczy to zwłaszcza inicjatyw społecznych nakierowanych na aktywizację zawodową i społeczną.

W przypadku, gdy przedsięwzięcie obejmowało prace remontowe, konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane budynków lub zagospodarowanie terenu w rozumieniu przepisów prawa, inicjator zobowiązany był do deklaracji, że posiada tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, wynikający z prawa własności, stosunku zobowiązaniowego (umowy dzierżawy, najmu), zgody na korzystanie z budynku lub terenu udzielonej przez jego właściciela lub w innej formie przewidzianej przepisami prawa.

Założono, że projekty, w których planowana była modernizacja budynków, powinny uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz tam, gdzie to było zasadne, podnosić efektywność energetyczną.

Wykluczono ze wsparcia w ramach środków polityki spójności inwestycje polegające na budowie nowych budynków na terenie obszaru rewitalizacji.

Horyzont czasowy realizacji projektów wskazano jako tożsamy z okresem obowiązywania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.

W efekcie naboru zostało zadeklarowanych przez zainteresowanych interesariuszy łącznie 67 przedsięwzięć do realizacji na obszarze rewitalizacji miasta Suwałki – w kształcie, który wynika ze złożonych deklaracji.

Do kierunku działania K.2.1 *Rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizowanym* został zgłoszony tylko jeden projekt do realizacji, związany z utworzeniem nowego podmiotu gospodarczego. Nie wpłynęło jednak żadne zgłoszenie dotyczące rozwoju edukacji zawodowej. Uznając za istotny ten kierunek działań, postanowiono nie zmieniać jego nazwy zakładając, że na etapie monitorowania programu rewitalizacji, w wyniku naboru uzupełniającego przedsięwzięć, zostaną zainicjowane dodatkowe projekty z zakresu edukacji zawodowej, wspierające rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji, które zostaną włączone do programu w związku z jego aktualizacją.

Opisy poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych sformułowano w oparciu o bieżący stan przygotowania ich do realizacji. W przypadku przedsięwzięć, które nie mają np. dokumentacji technicznej, opisy zostały w ogólny sposób sformułowane. Zostaną one uszczegółowione na dalszym etapie wdrażania programu rewitalizacji.

Zapisy programu rewitalizacji w zakresie wartości przedsięwzięć i ich dofinansowania nie przesądzają o ostatecznym układzie źródeł finansowania projektów, gdyż będą one ustalane każdorazowo przez właściwego wnioskodawcę na etapie analiz finansowych dedykowanych dokumentacji aplikacyjnej. Wskazany w programie rewitalizacji poziom dofinansowania jest maksymalnym poziomem dofinansowania dla poszczególnych działań i osi priorytetowych, wskazanym w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020, stanowiącym Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr199/2636/2017 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 21 marca 2017 roku.

Szczegółowe zestawienie projektów podstawowych zaprezentowano poniżej.

Tabela 30. Wykaz projektów podstawowych Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023

Nr projektu	Nazwa projektu	Zakres projektu	Podmiot realizujący	Jakie problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy rozwiązuje planowane przedsięwzięcie	Prognozowane produkty w odniesieniu do celów rewitalizacji ⁴⁷	Prognozowane rezultaty w odniesieniu do celów rewitalizacji ⁴⁸
Cel 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji						
K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym						
P.1.1	Rewitalizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Działania skierowane będą do 50 osób i rodzin z obszaru rewitalizacji, z tego: 25 osób niepełnosprawnych i starszych, 15 rodzin dysfunkcyjnych, 10 rodzin zastępczych, i będą dotyczyły w szczególności: aktywizacji zawodowej, wprowadzeniu usług asystenta osoby niepełnosprawnej, usług pomocy sąsiedzkiej, organizacji spotkań wielopokoleniowych, organizacji czasu wolnego, doradztwa i terapii rodzinnej, organizacji zajęć socjoterapeutycznych, organizacji szkoły dla rodziców, wsparciu streetworkera, organizacji indywidualnych zajęć informatycznych.	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach	Problemy, które zdominowały obszar rewitalizacji to: ubóstwo, niepełnosprawność dotykająca różne grupy wiekowe i problemy opiekuńczo wychowawcze rodzin.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 25 os. Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie – 40 os. Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 5 os. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt. poza obszarem rewitalizacji.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) – 5os Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 5 os.
P.1.2	Bar - mała gastronomia "POD CISEM"	Projekt polega na reintegracji zawodowej i społecznej uczestników Centrum Integracji Społecznej poprzez utworzenie	Stowarzyszenie dla Rozwoju w Suwałkach Centrum	Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem: 1. wysokiego bezrobocia, ubóstwa, uzależnienia od	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) - 4os.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 3 szt.

⁴⁷ Sposób oceny i zmierzenia prognozowanych produktów w odniesieniu do celów rewitalizacji – na podstawie protokołów odbioru usług/robót budowlanych, dokumentacji z inwentaryzacji powykonawczej, raportów i sprawozdań z realizacji projektów.

⁴⁸ Sposób oceny i zmierzenia prognozowanych rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji - raportów i sprawozdań z realizacji projektów, raportów na temat frekwencji w placówkach, audytów energetycznych.

		ogólnodostępnego baru - małej gastronomii na obszarze rewitalizacji. Bar, prowadzony przez podopiecznych CIS jako warsztaty gastronomiczne będzie miejscem spotkań mieszkańców i dalszych inicjatyw. W ramach warsztatów uczestnicy będą zdobywać umiejętności oraz kwalifikacje zawodowe, a przyuczenie do zawodu stworzy możliwość łatwiejszego wejścia na otwarty rynek pracy. W dalszej perspektywie bar będzie przekształcony w spółdzielnię socjalną.	Integracji Społecznej w Suwałkach	pomocy społecznej zdiagnozowanego na terenie obszaru rewitalizacji, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu, oraz wysokiego poziomu wykluczenia społecznego, w tym z tyt. niepełnosprawności. 2.niska aktywność gospodarcza mieszkańców terenu rewitalizacji 3.niedostateczna ilość funkcji społeczno-gospodarczych ulokowanych w obszarze rewitalizacji	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI), w tym: - mężczyzn – kobiet – 5K/3M Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 10 os. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) – 5 os. Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek, po opuszczeniu programu (CI) – 3 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 3 os.
P.1.3	Kawiarnia" CISEK"	Projekt polega na reintegracji zawodowej i społecznej uczestników Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach poprzez utworzenie ogólnodostępnej kawiarni na obszarze rewitalizacji. Kawiarnia, prowadzona przez podopiecznych CIS będzie miejscem spotkań mieszkańców i dalszych inicjatyw. W ramach warsztatów uczestnicy będą zdobywać umiejętności oraz kwalifikacje zawodowe, a przyuczenie do zawodu stworzy możliwość łatwiejszego wejścia na otwarty rynek pracy. Dodatkowo utworzona kawiarnia ma być miejscem spotkań i inicjatyw różnego rodzaju grup nieformalnych (np. osób	Stowarzyszenie dla Rozwoju w Suwałkach Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach	Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem: 1. wysokiego bezrobocia, ubóstwa, uzależnienia od pomocy społecznej zdiagnozowanego na terenie obszaru rewitalizacji, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu oraz wysokiego poziomu wykluczenia społecznego, w tym z tyt. niepełnosprawności. 2. niskiej aktywności gospodarczej mieszkańców terenu rewitalizacji 3. niedostateczną ilość funkcji społeczno-gospodarczych ulokowanych w obszarze rewitalizacji	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 4 os. Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI), w tym: - mężczyzn – kobiet – 5K/3M Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 10 os. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 sztuka	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 3.szt. Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) – 3os. Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek, po opuszczeniu programu (CI) – 3 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu

		niepełnosprawnych - autyzm), platformą do integracji międzypokoleniowej oraz spędzania czasu dla całych rodzin. Innowacyjność tego miejsca będzie polegała na tym, że klienci będą tworzyli i planowali charakter tego miejsca i budowali jego atmosferę.		4. niski kapitał społeczny związany z małą aktywnością społeczną 5. niski poziom integracji społecznej		programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 3 os.
P.1.4	Remont i modernizacja budynku przy ul. Szkolnej 7 oraz zagospodarowanie terenu zielonego wokół	Projekt polega na reintegracji zawodowej i społecznej uczestników Centrum Integracji Społecznej poprzez realizację remontu i modernizacji budynku przy ul. Szkolnej 7 (wymiana podłóg, remont łazienek, likwidacja zagrzybenia ścian, dostosowanie pomieszczeń na potrzeby reintegracji społeczno-zawodowej CIS, remont i zadaszenie tarasów, wymiana oświetlenia, zamontowanie monitoringu) oraz zagospodarowania terenu wokół budynku (uporządkowanie terenu, zasianie trawy, wykonanie nasadzeń, montaż małej architektury, wymiana ogrodzenia, położenie chodników- kostki brukowej). W wyniku realizacji projektu zostanie utworzone miejsce, w którym mieszkańcy miasta oraz uczestnicy CIS będą mogli integrować się i spędzać wspólnie czas.	Stowarzyszenie dla Rozwoju w Suwałkach Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach	Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem: 1. wysokiego bezrobocia, ubóstwa, uzależnienia od pomocy społecznej zdiagnozowanego na terenie obszaru rewitalizacji, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu oraz wysokiego poziomu wykluczenia społecznego, w tym z tyt. niepełnosprawności. 2. niski kapitał społeczny związany z małą aktywnością społeczną 3. niski poziom integracji społecznej	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 3 os. Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI), w tym: – mężczyzn – kobiet – 5K/5M Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 10 os. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,443 ha	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) – 4 os. Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek, po opuszczeniu programu (CI) – 3 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 3 os.
P.1.5	Ekonomia społeczna w rewitalizacji	Projekt polega na aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz na rozwoju i upowszechnieniu ekonomii społecznej na obszarze	Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT w Suwałkach	Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze rewitalizacji. Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 10. Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI),	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej – 20.

		rewitalizacji, ze szczególnym ukierunkowaniem na tworzenie miejsc pracy w tym sektorze, w tym: świadczenie usług animacyjnych, doradczych, inkubacyjnych i biznesowych osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym, służących zakładaniu przedsiębiorstw społecznych, udzielanie dotacji i wsparcia pomostowego na zakładanie przedsiębiorstw społecznych, udzielanie dotacji i wsparciu pomostowym na tworzenie miejsc pracy w funkcjonujących przedsiębiorstwach społecznych.			w tym: - mężczyźni – 25, kobiet – 30. Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 20. Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie – 20.	Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek, po opuszczeniu programu (CI) – 10. Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) – 20.
P.1.6	Ginące tradycje	Uruchomienie pracowni „Dawnych zawodów” oraz prowadzenie warsztatów w zakresie ginących tradycji Podlasia. Zakres projektu obejmuje remont i dostosowanie pomieszczeń, pozyskanie sprzętu, szkolenia prowadzących.	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Brak integracji społecznej mieszkańców. Brak miejsc na obszarze rewitalizacji służących integracji społecznej i międzypokoleniowej. Niewykorzystany potencjał lokalnych tradycji. Brak miejsca na terenach obszaru rewitalizowanego do kultywowania dawnych tradycji.	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9) – 2000 os./rok	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 2000 os./rok Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu – 6 os.
P.1.7	Kawiarnia społeczna	Projekt polega na reintegracji zawodowej i społecznej wykluczonych mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez utworzenie ogólnodostępnej kawiarni na obszarze rewitalizacji. Kawiarnia będzie miejscem spotkań mieszkańców i warsztatów reintegracyjnych. W ramach warsztatów uczestnicy będą zdobywać umiejętności oraz	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA w Suwałkach	Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem bezrobocia zdiagnozowanego na terenie obszaru rewitalizacji, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu, oraz wysokiego poziomu wykluczenia społecznego, w tym z tyt. niepełnosprawności, którzy utrzymują się z zasiłków opieki społecznej.	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 100 osób w tym 5 osób zatrudnionych w kawiarni. Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI), w tym: - mężczyźni 2 – kobiety 3	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 5 szt. Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) – 8 os. Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek,

		kwalifikacje zawodowe, a przyuczenie do zawodu stworzy możliwość łatwiejszego wejścia na otwarty rynek pracy. Projekt obejmuje remont i dostosowanie lokalu, zakup wyposażenia, utworzenie przedsiębiorstwa społecznego, zatrudnienie osób, działalność kawiarni.			Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie – 8 os. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu – 8 os.	po opuszczeniu programu (CI) – 8 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 8 os.
P.1.8	Centrum Trójki	Wsparcie działalności III sektora na obszarze rewitalizacji w Suwałkach poprzez: przystosowanie budynku i pomieszczeń do potrzeb osób z niepełnosprawnością, udostępnianie ich dla organizacji pozarządowych, wsparcie szkoleniowe NGO (m.in. z zakresu prawa, pozyskiwania środków, IT), marketingowe i sprzętowe dla organizacji, promocja działalności III sektora.	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA w Suwałkach	Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski potencjał i brak integracji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych z obszaru rewitalizacji z powodu braku wiedzy, niskich kompetencji, braku zaplecza, co skutkuje niską samodzielnością, niestabilnością i nieefektywnością NGO.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 500 (członkowie organizacji pozarządowych korzystających z usług centrum) os. Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 100 (wsparte podmioty społeczne takie jak stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie i inne) szt. Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 50 szt.

K.1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych						
P.1.9	Centrum informacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych „Z tej samej bajki”	Powołanie spółdzielni socjalnej przez 3 organizacje w celu aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych; a w szczególności: dostosowanie obiektu do potrzeb spółdzielni (remont pomieszczeń, zakup wyposażenia). Organizacja opieki prawnej, psychologicznej, pedagogicznej i terapeutycznej. Organizacja usług asystenta osoby niepełnosprawnej. Organizacja usług edukacyjno-informacyjnych, zwiększających świadomość społeczną oraz aktywizację zawodową i społeczną, Uruchomienie klubo-kawiarni wraz z zapleczem.	Podlaskie Stowarzyszenie Terapeutów w Suwałkach Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”. Klub Sportowy „Jaćwing” – Suwałki Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji, Kultury i Przedsiębiorczości Jasne Życie	Bardzo niska aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, wpływająca na wysoki poziom wykluczenia społecznego tych osób. Brak jest miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, brak jest przestrzeni dla aktywności osób niepełnosprawnych na obszarze rewitalizacji. Niska jakość życia osób niepełnosprawnych pozbawionych fachowej opieki, w tym asystentów osób niepełnosprawnych. Brak dostępności do bezpłatnych konsultacji i porad prawnych, psychologicznych, pedagogicznych i innych specjalistycznych dla osób niepełnosprawnych, ograniczających możliwość ich usamodzielnienia się.	Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 100 os.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 1 szt. Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 5 szt.
P.1.10	Utworzenie kawiarenki integracyjnej na obszarze rewitalizacji Suwałk	Projekt ma za zadanie stworzyć miejsce, gdzie osoby niepełnosprawne i starsze oraz wykluczone będą mogły pracować i spotykać się w ramach kawiarenki, do której będą przychodzić mieszkańcy miasta oraz turyści. Kawiarenka będzie pozbawiona barier architektonicznych. Pracownikami będą osoby niepełnosprawne i starsze. Zakres działań obejmuje modernizację okładzin ściennych, ocieplenie ścian wewnętrznych, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont	Parafia Ewangelicko-Augsburska w Suwałkach	Problemem jest brak miejsc pracy i integracji osób niepełnosprawnych, starszych i wykluczonych społecznie na terenie obszaru rewitalizacji, a także niski poziom tolerancji i zrozumienia problemów tych osób przez pozostałych mieszkańców.	Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społecznozawodowej – 1 szt. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt. Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI) – 5 os.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 1 szt. Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 1 szt. Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek,

		instalacji wewnętrznych, w tym sieci wewnętrznej c.o., likwidacja barier architektonicznych – budowa podjazdu dla niepełnosprawnych, zakup wyposażenia, zatrudnienie 2 osób do prowadzenia kawiarenki.				po opuszczeniu programu (CI) – 3 os.
P.1.11	Aktywni seniorzy są w sieci	Stworzenie przez osoby 60+ własnego regionalnego medium, które ma zwiększyć integrację osób starszych w obrębie grupy, jak i pokazywać ich pasje, doświadczenie, wiedzę dla młodszej części społeczeństwa, przeciwdziałać e-wykluczeniu poprzez szkolenia z zakresu cyfrowości. Zakres projektu obejmuje stworzenie i publikacja kwartalnika, portalu internetowego, kanału wideo, jak również dostosowanie pomieszczeń siedziby redakcji zlokalizowanej na obszarze rewitalizacji dla osób z niepełnosprawnością ruchową.	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji, wśród których seniorzy stanowią 25% ogółu. Niskie dochody seniorów ograniczają ich aktywność życiową. Na obszarze rewitalizacji brakuje miejsc wsparcia seniorów, w tym nie tylko w zakresie podnoszenia kompetencji cyfrowych, ale również w zakresie oferty spędzania wolnego czasu.	Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej – 1 szt. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1szt. Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych, O/K/M – 60/40/20 Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie - 80/70/30	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 1szt. Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 80os.
P.1.12	Klub Seniora – Centrum	Projekt obejmuje utworzenie klubu seniora wraz z organizacją zajęć. Zakres projektu przewiduje remont pomieszczeń i zakup wyposażenia w celu przystosowania lokalu zgodnie z zasadami dostępności dla osób z niepełnosprawnością. W ramach klubu prowadzone będą zajęcia: rękodzieła, kąpiel graczka, zajęcia muzyczne, szkolenia cyfrowe, grupy samopomocowe, wolontariat międzypokoleniowy.	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji, wśród których seniorzy stanowią 25% ogółu. Niskie dochody seniorów ograniczają ich aktywność życiową. Na obszarze rewitalizacji brakuje miejsc wsparcia seniorów, w tym w zakresie oferty spędzania wolnego czasu.	Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej – 1 szt. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt. Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych, O/K/M - 40/30/10 Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 1szt. Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 100os.

					programie –100/80/20	
P.1.13	Artystyczne podwórko	Organizacja koncertów grup artystycznych funkcjonujących w ramach Stowarzyszenia “Suwalskie Starszaki” oraz Stowarzyszenia Twórczych Seniorów „Rozłogi” w Suwałkach.	Fresco z/s w Suwałkach we współpracy ze Stowarzyszeniem “Suwalskie Starszaki”, “Stowarzyszeniem Twórczych Seniorów Rozłogi w Suwałkach”	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji, wśród których seniorzy stanowią 25% ogółu. Niskie dochody seniorów ograniczają ich aktywność życiową. Na obszarze rewitalizacji brakuje miejsc wsparcia seniorów, w tym w zakresie oferty spędzania wolnego czasu. Osoby starsze często mimo talentu muzycznego lub innych artystycznych pozostają wykluczone z obiegu głównego nurtu, nie mają możliwości prezentacji swojej twórczości, poznania młodszych ludzi, wyjścia poza swój krąg.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie – 400 os. Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich (CI 37) – 10 500 os.	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 1000 odwiedzin/rok
K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży						
P.1.14	Świetlica środowiskowa	Utworzenie świetlicy środowiskowej, czyli placówki opiekuńczo -wychowawczego wsparcia dziennego pozwoli na „opiekę” rodziny w procesie przygotowywania dzieci i młodzieży do samodzielnego życia, poprzez objęcie ich działaniami wychowawczymi, opiekuńczymi, edukacyjnymi i profilaktycznymi.	Podlaskie Stowarzyszenie Terapeutów w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Diagnoza przeprowadzona na potrzeby programu rewitalizacji wskazuje również na dużą liczbę osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym również dzieci i młodzieży. Na obszarze rewitalizacji brak jest oferty spędzania czasu pozaszkolnego dedykowanej dzieciom i młodzieży. W Suwałkach działają 4 świetlice środowiskowe, ale żadna z nich nie jest zlokalizowana na obszarze rewitalizacji.	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 sz. Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie – 25 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 50 os.	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu –10 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu –20 os.

P.1.15	Na moim podwórku jest zawsze ciepło	Spotkania rekrutacyjne, realizacja gier i zabaw animacyjnych, warsztaty socjoterapeutyczne, psychoedukacyjne, darmowe, wyjścia do placówek kulturalnych, organizacja spotkań z lokalnymi animatorami i liderami, spotkania konsultacyjne z rodzicami dzieci organami opiekuńczymi.	Stowarzyszenie Aktywności Społeczno-Artystycznej „Nie po drodze” w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Diagnostyka przeprowadzona na potrzeby programu rewitalizacji wskazuje również na dużą liczbę osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym również dzieci i młodzieży. Na obszarze rewitalizacji brak jest oferty spędzania czasu pozaszkolnego dedykowanej dzieciom i młodzieży. Dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji najczęściej mają problemy w szkole, często pochodzą z rodzin z problemami, np. alkoholowym, rodzin niepełnych, rodzin zrekonstruowanych, niezaradnych opiekuńczo-wychowawczo, uwięzłych w przemoc domową. Dzieci te jedynie okazjonalnie i nieregularnie korzystają z programów świetlic socjoterapeutycznych i innych stacjonarnych form pomocy, lub z różnych powodów nie korzystają wcale. Bardzo często przejawiają wyuczoną bezradność, co objawia się nieudolnością w podejmowaniu nowych aktywności, niekończeniem podjętych działań, przerywaniem aktualnych zobowiązań.	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie – 30 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 80 os.	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu – 25 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 60 os.
P.1.16	Powołanie Akademii Artystycznej Dzieci i Młodzieży	Wyłonienie uzdolnionych artystycznie dzieci i młodzieży z terenu rewitalizacji, przeprowadzenie warsztatów,	Suwałski Ośrodek Kultury w Suwałkach	Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Na obszarze	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po

		konsultacji i zajęć: plastycznych, tanecznych, muzycznych, filmowych, powołanie akademii, doskonalenie i kształcenie umiejętności i uzdolnień artystycznych oraz funkcji lidera lokalnego, organizowanie występów, koncertów, recitali, wystaw, plenerów oraz promocja młodych artystów.	Miasto Suwałki	rewitalizacji brak jest oferty spędzania czasu pozaszkolnego dedykowanej dzieciom i młodzieży. Brak liderów integrujących i aktywizujących lokalne środowisko do działania, brak oferty instytucjonalnej skierowanej do osób wykluczonych posiadających uzdolnienia artystyczne.	kluczowych w programie – 50 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 15 os.	opuszczeniu programu – 15 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 10 os.
K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego						
P.1.17	Suwalska podróż do wolontariatu – promocja i wsparcie wolontariatu w zakresie integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Kampania promocyjno-informacyjna, wsparcie dla uczestników oraz wychowanków pieczy zastępczej w postaci szkoleń przygotowujących do pracy z młodzieżą przebywającą w pieczy zastępczej: szkolenia z zakresu kompetencji miękkich, pomoc doradcy zawodowego, szkolenie podstawowe na asystentów rodziny, trening umiejętności wychowawczych, pierwsza pomoc przedmedyczna i BHP.	Centrum Aktywności Społecznej Pryzmat w Suwałkach	Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Na obszarze rewitalizacji brak jest oferty spędzania czasu pozaszkolnego dedykowanej dzieciom i młodzieży. Brak liderów integrujących i aktywizujących lokalne środowisko do działania.	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie – 20 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 os. Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie – 10 os.	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu – 20 os. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 30 os.
P.1.18	Monitoring na obszarze rewitalizacji	W ramach projektu zostanie zamontowanych 5 nowych kamer na obszarze rewitalizacji.	Miasto Suwałki	Diagnoza Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego wykazała, że na obszarze rewitalizacji występuje problem zagrożenia bezpieczeństwa i porządku. Połowa wszystkich czynów karalnych dokonanych przez osoby nieletnie miała miejsce na obszarze rewitalizacji. Ich nasilenie występuje głównie w północno – wschodniej części obszaru rewitalizacji.	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 5 szt.	Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 10 500 os.

Cel 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji						
K.2.1 Rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizowanym - /						
P.2.19	Rewitalizacja obszaru dawnego MDK przy ul. Noniewicza 42	Adaptacja budynku dawnego MDK na cele gospodarcze poprzez utworzenie browaru. Projekt polega na przebudowie budynku w celu utworzenia w części historycznej restauracji w formie browaru, z wykorzystaniem pamiątek z Suwałk pochodzących z XIX wieku. Zakres rzeczowy projektu obejmuje: modernizację elewacji z zachowaniem wszelkich elementów dekoracyjnych, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, zakup i montaż browaru rzemieślniczego oraz odtworzenie oryginalnych ścian z czerwonej cegły w budynku. W wyniku realizacji projektu utworzone zostaną nowe miejsca pracy kamienicy. Funkcja gospodarcza oparta na potencjale dziedzictwa kulturowego Suwałk pozwoli na ożywienie tradycji handlowych o zasięgu ponadlokalnym.	Właściciel	Projekt odpowiada na problem słabej kondycji gospodarczej obszaru rewitalizacji, który nie ma potencjału do odbudowy funkcji centrotwórczej. Na obszarze rewitalizacji brak tradycji handlowych oraz prestiżowych produktów, usług, marek. Liczne podmioty gospodarcze położone na obszarze rewitalizacji są słabej kondycji, nie generują nowych miejsc pracy, dają zatrudnienie niskopłatnej kadrze.	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem – 1 szt. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,1789 ha	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach – 6 szt. Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt.
K.2.2 Poszerzenie oferty czasu wolnego – rozwój infrastruktury rekreacyjnej na obszarze rewitalizowanym						
P.2.20	Rewitalizacja starej łaźni nad rzeką Czarną Hańczą	Inwestycja obejmuje zaadaptowanie budynku historycznej łaźni na obiekt użyteczności publicznej z przestrzenią wystawienniczą przeznaczoną na galerię i pomieszczenia Muzeum Okręgowego w Suwałkach oraz na potrzeby usług kultury i sportu jako zaplecza bulwarów nad Rzeką	Miasto Suwałki	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niska funkcjonalność infrastruktury. Niska jakość życia mieszkańców	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,52 ha Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 sztuka	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 3.000,-

		Czarną Hańczę.		na obszarze objętym programem.		odwiedzin/rok
K.2.3 Rozwój oferty instytucji kultury						
P.2.21	Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej Muzeum im. Marii Konopnickiej w Suwałkach	Opracowanie i realizacja programu działań edukacyjnych i kulturalnych, opartego na potencjale dziedzictwa kulturowego występującego na obszarze rewitalizacji Suwałk w celu aktywizacji społecznej jego mieszkańców. Zakres projektu obejmuje dwa cykle comiesięcznych spotkań w muzeum poświęconych dziedzictwu historycznemu i kulturowemu śródmieścia Suwałk. Program jest skierowany do dzieci i rodziców oraz seniorów i młodzieży – mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Muzeum Okręgowe w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją, m.in. seniorów, dzieci i młodzieży, w tym wykluczonych ze względów kompetencyjnych, społecznych i ekonomicznych. Niska jakość życia mieszkańców na obszarze objętym programem.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 10 os. Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 600 odwiedzin/rok	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 60 os./rok
P.2.22	Wzrost aktywnego uczestnictwa wszystkich grup wiekowych i środowiskowych zamieszkujących obszar rewitalizacji w Suwałkach w ofercie kulturalnej Suwalskiego Ośrodka Kultury	Opracowanie i realizacja programu wydarzeń kulturalnych „niskobudżetowych” dla rodzin wielodzietnych, o niskich dochodach, rencistów, emerytów, uczniów i studentów, mająca na celu stymulowanie uczestnictwa w kulturze osób wykluczonych z powodów ekonomicznych; odbędą się liczne działania kulturotwórcze w przestrzeni publicznej. Osoby wykluczone z obszaru rewitalizacji będą mogły w pełni zintegrować się i przełamać swoją bierność społeczną. Wyłonieni zostaną lokalni liderzy integrujący i aktywizujący osoby z obszaru rewitalizacji.	Suwalski Ośrodek Kultury w Suwałkach Miasto Suwałki	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Osoby, które nie angażują się w życie kulturalne miasta i są bierne wobec działań kulturotwórczych zmieniają swoje postawy i zaczną najpierw interesować się a następnie czynnie angażować w działania kulturalne oferowane przez	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 50 os. Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 800 odwiedzin/rok	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 200 os./rok

				Suwałski Ośrodek Kultury.		
P.2.23	Biblioteka z ogródkiem	Utworzenie dodatkowej przestrzeni przeznaczonej na działalność filii bibliotecznej oraz środowiskową działalność kulturalno- edukacyjną, w tym rozwijającą i pobudzającą kreatywność, zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz popularyzację literatury i czytelnictwa wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Biblioteka im. M. Konopnickiej w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Brak miejsca na terenie obszaru rewitalizacji, gdzie mogą spotykać się lub spędzać czas jego mieszkańcy zagrożeni bezrobociem i wykluczeniem społecznym.	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 4 500 odwiedzin/rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 sztuka	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 600 os./rok
P.2.23	Pogodna biblioteka atrakcyjna dla całej rodziny	Utworzenie dodatkowej przestrzeni w wyniku kompleksowego remontu budynku Biblioteki z przebudową dachu, poddasza oraz poprzez zabudowę wewnętrznego placu o powierzchni 200m ² do wysokości pierwszego piętra na prowadzenie środowiskowej działalności kulturalno-edukacyjnej, popularyzującej czytelnictwo i literaturę oraz organizację nowych wydarzeń kulturalnych, w szczególności dedykowanych obszarowi rewitalizacji.	Biblioteka im. M. Konopnickiej w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Brak miejsca na terenie obszaru rewitalizacji, gdzie mogą spotykać się lub spędzać czas jego mieszkańcy zagrożeni bezrobociem i wykluczeniem społecznym.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie –50 os. Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne –1.000 odwiedzin/rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 sz.	liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 300 os./rok
P.2.24	Budowa tożsamości obszaru rewitalizacji Suwałk w oparciu o	Celem projektu jest budowa tożsamości obszaru rewitalizacji poprzez poprawę wizerunku jego	Fundacja AD REM w Suwałkach	Brak tożsamości obszaru rewitalizacji. Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji.	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 –	Zasięg zrealizowanych przedsięwzięć

	lokalne dziedzictwo kulturowe	zabytkowej części w wyniku wdrożenia kompleksowego programu ochrony, promocji najcenniejszego potencjału, jakim jest dziedzictwo kulturowe. Zakres projektu: opracowanie metodologii badań i dokumentacji cyfrowej obiektów zabytkowych, stworzenie bazy danych zawierających inwentaryzacje obiektów zabytkowych i detali architektonicznych z terenu obszaru rewitalizacji; opracowanie wytycznych w formie poradnika dla właścicieli nieruchomości zabytkowych na obszarze rewitalizacji, z uwzględnieniem obowiązującego prawa miejscowego; stworzenie wzorcowego projektu budynku do zastosowania w obszarze rewitalizacji Suwałk. Promocja dziedzictwa kulturowego obszaru rewitalizacji.		Niewykorzystany potencjał dziedzictwa kulturowego obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Chaos urbanizacyjny oraz konieczność poprawy stanu technicznego licznych obiektów zabytkowych.	dwustronna interakcja – 2 szt.	edukacyjno-promocyjnych oraz informacyjnych – 500 os.
P.2.25	Rozwój artystycznego ruchu amatorskiego na terenie obszaru rewitalizacji w Suwałkach	Organizacja warsztatów muzycznych, plastycznych, teatralnych, wokalnych, tanecznych, rękodzielniczych dla osób z obszaru rewitalizacji, organizacja przeglądów festiwali i konkursów z zakresu muzyki, teatru, tańca i innych, tworzenie wspólnych interdyscyplinarnych przedsięwzięć, w tym widowisk i innych. W wyniku realizacji projektu jego uczestnicy będą pokonywali bariery osamotnienia, braku poczucia własnej wartości, odrzucenia i braku akceptacji przez innych. Indywidualna praca z osobami	Suwałski Ośrodek Kultury w Suwałkach Miasto Suwałki	Niski kapitał ludzki i społeczny na obszarze rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 10 os. Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 450 odwiedzin/rok	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 150 os./rok

		wykluczonymi z terenu obszaru rewitalizacji umożliwi przyrost ich kompetencji i wzrost kapitału społecznego obszaru rewitalizacji.				
Cel 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców						
P.3.1 Rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji						
P.3.26	Rewitalizacja bulwarów nad rzeką Czarną Hańczę	Utworzenie nowej przestrzeni do wypoczynku i rekreacji na obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia jego mieszkańców oraz zwiększenia ich aktywności społecznej. Zakres projektu: utworzenie ciągów pieszych i rowerowych, placów rekreacyjnych z wiatami grillowymi, wykonanie siłowni zewnętrznej, boiska wielofunkcyjnego, placu zabaw oraz elementów małej architektury, w tym m.in. ławek, koszy na śmieci, słupów oświetleniowych oraz stojaków na rowery. Wykonane zostanie utwardzenie gruntu w postaci ciągów rowerowych z nawierzchni asfaltowej, ciągów pieszych z nawierzchni betonowej oraz placów rekreacyjnych z nawierzchni mineralnej. Na terenie bulwarów zaprojektowano nasadzenia dużej ilości zieleni, m. in. łąkę kwietną o powierzchni 2500 m ² . W ramach inwestycji wykonane zostanie również niezbędne uzbrojenie techniczne terenu.	Miasto Suwałki	Poprzez nadanie nowej funkcji niezagospodarowanej i zaniedbanej przestrzeni nad rzeką Czarną Hańczę (budowę bulwarów) zostanie rozwiązany problem związany z brakiem na obszarze rewitalizacji terenów zielonych. Utworzone w ramach projektu wielofunkcyjne i ogólnodostępne przestrzenie publiczne poprawią jakość życia osób zamieszkujących obszar zdegradowany, oferując nowe możliwości spędzenia wolnego czasu, rekreacji i wypoczynku. Projekt stanowi również odpowiedź na problemy: niskiej aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji, niskiej jakości życia mieszkańców centrum, niskiej emisji, braku spójności przestrzenno-funkcjonalnej obszaru rewitalizacji.	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 7,15 ha Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich – 7,15 ha Długość wybudowanych dróg dla rowerów – 1,25 km	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt.
K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych						
P.3.27	Termomodernizacja budynku przy ul. E. Plater 24a	Docieplenie ścian budynku, regulacja centralnego ogrzewania.	Wspólnota Mieszkaniowa E. Plater 24a w Suwałkach	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: niska estetyka budynków mieszkalnych obniżająca	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 1 szt. Liczba gospodarstw	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 80 Mg CO ₂ /rok

				atrakcyjność zamieszkania na obszarze rewitalizacji oraz wysoka emisja ciepła do atmosfery.	domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 24 szt.	
P.3.28	Termomodernizacja budynku przy ul. E. Plater 28b	Docieplenie ścian, stropów na ostatniej kondygnacji, wymiana stolarki okiennej w częściach wspólnych budynku, regulacja centralnego ogrzewania.	Wspólnota Mieszkaniowa E. Plater 28b w Suwałkach	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: niska estetyka budynków mieszkalnych obniżająca atrakcyjność zamieszkania na obszarze rewitalizacji oraz wysoka emisja ciepła do atmosfery.	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków –1 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 24 szt.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych –80 Mg CO2/rok
P.3.29	Termomodernizacja budynku przy ul. L. Waryńskiego 33	Docieplenie ścian, stropów na ostatniej kondygnacji, wymiana stolarki okiennej w częściach wspólnych budynku, regulacja centralnego ogrzewania.	Wspólnota Mieszkaniowa Waryńskiego 33 w Suwałkach	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: niska estetyka budynków mieszkalnych obniżająca atrakcyjność zamieszkania na obszarze rewitalizacji oraz wysoka emisja ciepła do atmosfery.	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 1 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 14 szt.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych –30 Mg CO2/rok
P.3.30	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w pierzei ulicy przy T. Kościuszki obejmujące budynki nr 55, 57, 65, 97 w Suwałkach	Remont elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych w budynków, wymiana pokrycia dachowego; oraz remont części wspólnych budynków – klatek, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków, rozbiórka budynków gospodarczych, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych.	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków –4 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej - 42 szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 4 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 2644 m ²	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych –130 Mg CO2/rok

				<i>dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 115 os.	
P.3.31	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: L. Waryńskiego, Wigierska, Wesola, T. Noniewiczza	Remont elewacji, remont części wspólnych budynków, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków: ul. L. Waryńskiego 11, ul. T. Noniewiczza 21, 25, 29,31,43,43A, 45, ul. Wesola 8,10,28,30, rozbiórka budynków gospodarczych i budynku Wesola 28A, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych.	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 12 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 72 szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 5szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 4355 m ² Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 239 os.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 220 Mg CO ₂ /rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 12 szt.
P.3.32	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej zlokalizowanej przy ul. Ciesielskiej obejmujące budynki nr 5, 5A, 9, 9B, Wigierska 19A w Suwałkach	Termomodernizacja budynków ul. Ciesielska nr 5,5A,9,9B, Wigierska 19A, - wymiana pokrycia dachowego: ul. Ciesielska nr 5,5A,9,9B, Wigierska 19A, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków: ul. Ciesielska nr 5,5A,9,9B, Wigierska 19A, rozbiórka budynków gospodarczych Ciesielska 9A, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych,	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych,</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 5 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 36 szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 5 szt. (GEZ)	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 120 Mg CO ₂ /rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 5 szt.

		dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych poprzez utwardzenie drogi dojazdowej do posesji.		<i>należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 3582 m2 Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 104 os.	
P.3.33	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej zlokalizowanej przy ul. W. Gałaja 13, 23,53, Ks. K. Hamerszmity 2A, 5, Bakałarzewska 2 w Suwałkach	Remont części wspólnych budynków /elewacja / ul. W. Gałaja 13,23, ul. Hamerszmity 2a,5, wymiana pokrycia dachowego, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków: ul. W. Gałaja 13, 23,53, Ks. K. Hamerszmity 2A, 5, Bakałarzewska 2, rozbiórka budynków gospodarczych, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych poprzez utwardzenie drogi dojazdowej do posesji.	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 6 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej - 27 szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 6 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 2661 m2 Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 132 os.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 70 Mg CO2/rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 6 szt.
P.3.34	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: T. Kościuszki, Chłodna T. Noniewicza, gen. J. Dwernickiego	Remont elewacji T. Noniewicza 81, 87, Kościuszki 92,96,108 wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych, wymiana pokrycia dachowego T. Kościuszki 76, 86, 86A,96, T. Noniewicza 81, remont części wspólnych budynków – klatek, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków T.	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 10 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 57 szt. Liczba zabytków	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 120 Mg CO2/rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 10 szt.

		Kościuszki 86, 86A, 88,90, 92,96, T. Noniewicz 87, rozbiórka budynków gospodarczych, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych.		<i>budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 9 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 5018,00 m ² Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 202 os.	
P.3.35	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: T. Kościuszki, A. Mickiewicza, M. Czarna Hańcza	Przebudowa i adaptacja lokali mieszkalnych na parterach budynków na cele użytkowe oraz kulturalne w bud. T. Kościuszki 39, T. Kościuszki 43, remont części wspólnych budynków, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków przy ul. T. Kościuszki 3, 3A, 13, rozbiórka budynków gospodarczych ul. T. Kościuszki, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych.	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 8 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 25 szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 2 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 3670 m ² Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 116 os.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 50 Mg CO ₂ /rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 8 szt.
P.3.36	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w pierzei ulicy przy pl. M. Konopnickiej obejmujące budynki nr 4, 6, 10A, 12, 12A, 14 w Suwałkach	Remont elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych w budynku M. Konopnickiej 4, 6, 10A, 12, 12A, 14, wymiana pokrycia dachowego: pl. Konopnickiej 12, 12A i 14 oraz remont części wspólnych budynków – klatek, doprowadzenie instalacji	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 6 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 28	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 80 Mg CO ₂ /rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na

		centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków: pl. M. Konopnickiej 4, 6, 10A, 12, 12A, 14, rozbiórka budynków gospodarczych, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych		powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.	szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 3 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 1182 m ² Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 72 os.	rewitalizowanych obszarach – 6 szt.
P.3.37	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: T. Kościuszki, Wigierska, Wesoła, L. Waryńskiego	Przebudowa i adaptacja parterów budynków na cele użytkowe i kulturalne, remont elewacji, remont części wspólnych budynków, doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci do budynków, T. Kościuszki 16, 34 42,44,44A, 46, Wigierska 3, Wesoła 17, Wigierska 1, T. Kościuszki 18, 20, 26,28,52, rozbiórka budynków gospodarczych, rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych, wykonanie mini placów zabaw.	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Projekt stanowi odpowiedź na problemy wynikające z diagnozy: <i>Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania oraz miasta, należy poprawić środowisko naturalne, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego.</i>	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 16 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej – 100 szt. Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem – 8 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 6770 m ² Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 354 os.	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 400 Mg CO ₂ /rok Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 16 szt.
P.3.38	Przebudowa budynku będącego własnością gminy i przeznaczonego na pobyt ludzi, w wyniku czego powstanie 42 lokali socjalnych wraz z budową	Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania lokali użytkowych w budynku mieszkalnym w Suwałkach przy ul. Sejneńskiej 22, w wyniku, którego powstanie 42 lokali socjalnych. Poprawa estetyki	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.	Lokale socjalne umożliwią realizację zadań remontów kwartałów mieszkalnych objętych projektami nr P.3.30, P.3.31, P.3.32, P.3.33, P.3.34, P.3.35, P.3.36, P.3.37, gdyż	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 1 szt. Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 130 Mg CO ₂ /rok Liczba wspartych obiektów

	przyłącza wodociągowego, kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz zagospodarowaniem terenu w zakresie: rozbiórki budynków gospodarczych i dwóch boksów garażowych, utwardzenia nawierzchni ciągów pieszo jezdnych z budową 31 miejsc postojowych wraz z odwodnieniem i zagospodarowaniem terenu zielenią	budynku mieszkalnego, rewitalizacja przestrzeni zielonych i poprawa środowiska naturalnego, a szczególnie powietrza poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynku centralnego ogrzewania, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych.		pozwolą na przeniesienie najemców mieszkań z kwaterów miasta podlegających rewitalizacji na czas remontu. Po zakończeniu rewitalizacji kwaterowej lokale będą wykorzystywane zgodnie z przeznaczeniem - na realizację wyroków z prawem do lokalu socjalnego.	indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej - 47 szt. Liczba zabytków nieruchomości / ruchomych objętych wsparciem – 1 szt. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI) – 7.000,00 m2 Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich – 122 os.	infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt.
P.3.39	Remont i modernizacja obiektu Suwalskiego Ośrodka Kultury przy ulicy T. Noniewicza 71	W wyniku remontu powstanie nowa przestrzeń do aktywności kulturalnej, pracownia digitalizacyjna i kawiarenka kulturalna.	Suwalski Ośrodek Kultury w Suwałkach Miasto Suwałki	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Brak miejsca na terenie obszaru rewitalizacji, gdzie mogą spotykać się lub spędzać czas jego mieszkańcy zagrożeni bezrobociem i wykluczeniem społecznym. Realizacja projektu umożliwia wdrożenie innych projektów SOK objętych programem rewitalizacji: nr P.2.25, P.2.22, P.1.16, P.1.15.	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – 2500 odwiedzin/rok	Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem – 1000 os./rok
P.3.40	Rewitalizacja poddasza wraz z elewacją przystosowania budynku	Projekt polega na zagospodarowaniu poddasza na cele edukacyjne związane ze szkołą i	Parafia rzymsko-	Projekt odpowiada na niski poziom aktywności oraz wykluczenia społecznego	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,2 ha Liczba obiektów	Liczba wspartych obiektów infrastruktury

	zaplecza dydaktycznego (dawniej przedszkole romskie)	dostosowaniu pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych, a w szczególności: wykonanie windy dla osób niepełnosprawnych, poprawę bazy sanitarnej z dostosowaniem dla osób niepełnosprawnych, przystosowanie przybudówki na cele zaplecza dydaktycznego, zorganizowanie strefy rekreacji na placu posesji.	katolicka NSPJ w Suwałkach	mieszkańców obszaru rewitalizacji. W przypadku osób niepełnosprawnych bariery architektoniczne uniemożliwiają prawidłowe funkcjonowanie. W wyniku realizacji projektu zostanie zwiększona powierzchnia dydaktyczna szkoły, co umożliwi przyjęcie większej ilości dzieci. Dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych umożliwi przyjęcie do szkoły również osoby niepełnosprawne ruchowo, dotychczas wykluczone z tej możliwości.	dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt.	zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej - 60 os.
K.3.3 Dostosowanie miejskiego układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych						
P.3.41	Rewitalizacja kwartałów między ul. T. Kościuszki, L. Waryńskiego, Wesołą, Wigierską, T. Noniewicza, Muzyczną, E. Plater, pl. Marszałka J. Piłsudskiego	Budowa dróg i parkingów z kompletną infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowanie zielenią i elementami małej architektury przestrzeni publicznej w celu poprawy funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji oraz poprawy jakości życia mieszkańców.	Miasto Suwałki,	Poprzez nadanie nowej funkcji niezagospodarowanej i zaniedbanej przestrzeni w kwartałach zostanie rozwiązany problem związany z brakiem na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji (w centrum miasta) dróg dojazdowych i miejsc parkingowych oraz terenów zielonych. Realizacja przebudowy kwartałów zwiększy efektywność produktów projektów z zakresu poprawy spójności społecznej obszaru rewitalizacji, gdyż usprawni obsługę komunikacyjną obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej objętych projektami nr P.1.1, P.1.2, P.1.3, P.1.5, P.1.6, P.1.7, P.1.9, P.1.10, P.1.11,	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 3,59 ha Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich – 35.900 m ²	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 6 szt.

				P.1.12, P.1.13, P.1.14, P.1.15, P.1.16, P.1.17, P.2.22, P.2.24, P.2.25.		
--	--	--	--	---	--	--

Źródło: opracowanie własne

Szczegółowy opis zadań podstawowych planowanych do dofinansowania w ramach funduszy zewnętrznych

Cel 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji

Kierunek 1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym

Karta przedsięwzięcia Nr P 1.1.	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
Lokalizacja przedsięwzięcia	Z uwagi na brak placówki na obszarze rewitalizacji MOPR w Suwałkach wskazuje własną siedzibę położoną przy ul. 23 Października 20 w Suwałkach jako miejsce realizacji projektu oraz instytucje kultury i obiekty sportowe na terenie miasta Suwałk
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Problemy, które zdominowały obszar rewitalizacji to ubóstwo, niepełnosprawność dotycząca różne grupy wiekowe i problemy opiekuńczo wychowawcze rodzin. Kumulowanie się problemów natury zdrowotno-ekonomiczno-społecznej prowadzi do ubóstwa, bezradności i wykluczenia, co uzasadnia podejmowanie szeregu działań mających na celu odwrócenie negatywnych zjawisk niwelując przyczyny ich powstawania. Problemem osób niepełnosprawnych oraz w wieku senioralnym z obszaru rewitalizacji jest osamotnienie, ograniczenia sprawności fizycznej, niskie dochody, duże wydatki związane z leczeniem, które powodują barierę ekonomiczną i nie pozwalają na czynny udział w życiu społecznym. Niezbędne jest zatem stwarzanie odpowiednich warunków egzystencji i rozwoju, motywowanie do aktywności i zaradności, urzeczywistniając tym samym zasadę wyrównywania szans i integracji ze społeczeństwem. Z kolei problemy opiekuńczo, spowodowane złą sytuacją finansową, uzależnieniem rodziców, prowadzą do destabilizacji, bezsilności, niskiej samooceny, a w rezultacie do wyuczonej bezradności. Dzieci i młodzież w rodzinach dysfunkcyjnych są ich najsłabszym ogniwem – doznają silnych urazów psychicznych, co zaburza ich funkcjonowanie społeczne. Występujące bariery wymagają kompleksowych działań na rzecz zmiany utrwalonych negatywnych stereotypów, postaw, wzmocnienia motywacji do podejmowania działań, wzrostu samooceny. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Działania w ramach obszaru rewitalizacji skierowane będą do 50 mieszkańców obszaru rewitalizacji (osób i rodzin), w tym: 25 osób niepełnosprawnych i starszych, 15 rodzin dysfunkcyjnych i 10 rodzin zastępczych. Działania wobec osób niepełnosprawnych i starszych: – zapewnienie usług asystenta osoby niepełnosprawnej (pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, rehabilitacyjnych, umożliwianie i motywacja do aktywnego udziału w wydarzeniach kulturalnych, sportowych, itp., a także asysta przy rekreacji i wypoczynku), – zorganizowanie usług pomocy sąsiedzkiej (poprawa jakości życia osób zależnych w dni wolne od pracy), – spotkania wielopokoleniowe – integracja wielopokoleniowa w celu przekazania wiedzy i doświadczenia oraz zwiększenie aktywności w odbudowywaniu więzi rodzinnych i społecznych, sprzyjających aktywności i ożywieniu, – organizacja czasu wolnego, rekreacji i wypoczynku (karnety na basen, kino, teatr, itp.). Działania wobec rodzin dysfunkcyjnych: - aktywizacja zawodowa osób nieaktywnych na rynku pracy, – doradztwo i terapia rodzinna, która służyć będzie kształtowaniu poprawnych zachowań, wzajemnych relacji między członkami rodzin i wzorców życia rodzinnego, – zajęcia socjoterapeutyczne, które pozwolą na kompensowanie deficytów, korektę zaburzonych zachowań, – grupa wsparcia dla rodziców naturalnych i zastępczych – odreagowanie emocjonalne, kształtowanie umiejętności prospołecznych, a także rozwój poprzez wykorzystanie własnych zasobów i umiejętności. – szkoła dla rodziców obejmująca blok umiejętności praktycznych, interpersonalnych i umiejętności wychowawczych, – kompensowanie opóźnień edukacyjnych dzieci i młodzieży zwłaszcza z rodzin zastępczych spokrewnionych, które tworzą najczęściej dziadkowie, – wsparcie streetworkera, którego zadaniem będzie organizacja i motywacja do zajęć rekreacyjno-ruchowych wpływających na poprawę sprawności psychomotorycznej, rozładowywanie napięć oraz nabywanie umiejętności panowania nad emocjami, – organizacja czasu wolnego, rekreacji wypoczynku dzieciom i młodzieży,

	– superwizja dla rodzin zastępczych. - indywidualne zajęcia informatyczne skierowane do obu grup docelowych w celu przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu. Organizacja projektu: – koordynacja projektu, – remont i adaptacja pomieszczeń MOPR w celu umożliwienia realizacji zadań związanych z terapią, wsparciem i szkoleniem grup docelowych. Cele do osiągnięcia: Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego – 50 rodzin mieszkańców Suwałk z obszaru rewitalizacji.
Czas realizacji	01.01.2018 – 31.12.2019
Wartość przedsięwzięcia	ok. 400 000 zł
Źródła finansowania	85% k.k. w ramach RPO WP 2014-2020 (EFRR, EFS) 15% k.k. budżet miasta Suwałki
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.2	
Nazwa przedsięwzięcia	Bar - mała gastronomia "POD CISEM"
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Kościuszki 76 w Suwałkach lub inny budynek na obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem wysokiego bezrobocia na obszarze rewitalizacji Suwałk, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu i w większości beneficjentów MOPRU, przedstawiając alternatywę do pobierania zasiłków. Kamienica znajduje się w dzielnicy objętej rewitalizacją. Jest zamieszkiwana przez rodziny dysfunkcyjne i ubogie. Otwarcie baru pozwoli na włączenie ich do społeczności lokalnej oraz zaoferowanie usług na miarę ich możliwości finansowych Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Projekt dotyczy utworzenia na obszarze rewitalizacji baru mlecznego w budynku przy ul. Kościuszki 76 (lub w innej dogodnej lokalizacji na tym terenie). Lokalizacja w centrum miasta, nieopodal parku Konstytucji 3 Maja i pl. Marii Konopnickiej uzupełni ofertę imprez i wydarzeń lokalnych o otoczkę gastronomiczną. Miejsce to będzie przyjazne rodzinom, osobom niepełnosprawnym oraz ze średnią i niską zasobnością portfela. Bar będzie prowadzony przez uczestników Centrum Integracji Społecznej w ramach reintegracji zawodowej i społecznej. Uczestnicy będą zdobywać umiejętności i kwalifikacje zawodowe, a przyuczenie do zawodu stworzy możliwość łatwiejszego wejścia na otwarty rynek pracy. Cele do osiągnięcia: Celem projektu jest przywrócenie na nowo na rynek pracy osób długotrwale bezrobotnych, którzy za pośrednictwem uczestnictwa w CIS nauczą się zawodu z praktycznej strony i pod okiem fachowców. Bar natomiast stanie się miejscem, w którym będzie można zjeść tanio i dobrze w bardzo atrakcyjnej lokalizacji, zwłaszcza podczas wydarzeń miejskich odbywających się w parku i na placu mieszczących się nieopodal. Szczegółowe cele projektu to: aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych społecznie oraz długotrwale bezrobotnych, nieposiadających kwalifikacji zawodowych, wspieranie rozwoju społeczności lokalnych, rozwój przedsiębiorczości ekonomii społecznej
Czas realizacji	24 miesiące w latach 2018 – 2023
Wartość przedsięwzięcia	1 546 000 zł
Źródła finansowania	85% k.k. w ramach RPO WP 2014-2020 (EFRR, EFS) 15% środki prywatne
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie dla Rozwoju, Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.3	
Nazwa przedsięwzięcia	Kawiarnia" CISEK"
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Kościuszki 76 w Suwałkach lub inny budynek na obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem wysokiego bezrobocia na obszarze rewitalizacji miasta Suwałki, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu i w większości beneficjentów MOPRU, przedstawiając alternatywę do pobierania zasiłków. Kamienica znajduje się w dzielnicy objętej rewitalizacją. Jest zamieszkiwana przez rodziny dysfunkcyjne i ubogie. Otwarcie kawiarni pozwoli na włączenie ich do społeczności lokalnej oraz zaoferowanie usług na miarę ich możliwości finansowych. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Projekt dotyczy utworzenia na obszarze rewitalizacji kawiarni w budynku przy ul. Kościuszki 76 (lub w innej dogodnej lokalizacji na tym terenie). Będzie to miejsce spotkań mieszkańców (społeczności lokalnej), gdzie w przyjemnej atmosferze, przy kawie, herbacie i smacznych wypiekach domowych będzie można spędzić miło czas. Kawiarnia będzie miejscem, które umożliwi chętnym osobom organizowanie ciekawych i kameralnych inicjatyw artystycznych i kulturalnych. Klienci stworzą integralną część kawiarni, mając możliwość współdecydowania w organizowaniu wydarzeń oraz tworzenia klimatu tego miejsca. Stworzenie kawiarni pozwoli na międzypokoleniową integrację mieszkańców, rozwój i wzbogacenie oferty kulturalnej miasta oraz ukaże możliwości spędzania wolnego czasu dla osób w różnym wieku. Przy realizacji tego przedsięwzięcia będziemy współpracować z grupami nieformalnymi, osobami niepełnosprawnymi i ich rodzinami. Kawiarnia będzie prowadzona przez uczestników Centrum Integracji Społecznej w ramach reintegracji zawodowej i społecznej. Uczestnicy będą mieli możliwość zdobywania doświadczenia w baristyce i obsłudze klienta, co umożliwi im wejście na otwarty rynek pracy. Cele do osiągnięcia: Cele projektu to: aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych społecznie oraz długotrwale bezrobotnych, nieposiadających kwalifikacji zawodowych, wspieranie rozwoju społeczności lokalnych, rozwój przedsiębiorczości ekonomii społecznej.
Czas realizacji	24 miesiące w latach 2018 – 2023
Wartość przedsięwzięcia	1 200 000,00 zł
Źródła finansowania	85% k.k. w ramach RPO WP 2014-2020 (EFRR, EFS) 15% k.k. środki prywatne
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie dla Rozwoju, Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.4	
Nazwa przedsięwzięcia	Remont i modernizacja budynku przy ul. Szkolnej 7 oraz zagospodarowanie terenu zielonego wokół
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Szkolna 7 w Suwałkach lub inny budynek na obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Reintegracja społeczno-zawodowa odpowie na problem wysokiego bezrobocia na terenie obszaru rewitalizacji Suwałk, zwłaszcza wśród osób o niskim wykształceniu i w większości beneficjentów MOPRU, dając alternatywę do pobierania zasiłków. W/w budynek znajduje się w dzielnicy objętej rewitalizacją. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Projekt dotyczy remontu i modernizacji budynku przy ul. Szkolnej 7 i zagospodarowania terenu zielonego wokół. W budynku prowadzone jest Centrum Integracji Społecznej, które umożliwia osobom długotrwale bezrobotnym wejście na rynek pracy. Dostosowanie pomieszczeń przyczyni się do stworzenia właściwych warunków prowadzenia zajęć i podniesienia standardów oferowanych usług. Prace obejmą m.in. remont łazienek, wymianę podłóg, stolarki drzwiowej, stworzenie zaplecza socjalnego itp. Zagospodarowanie terenu zielonego wokół budynku (uporządkowanie terenu, zasilanie

	trawy, wykonanie nasadzeń, montaż małej architektury) stworzy miejsce, w którym mieszkańcy miasta oraz uczestnicy CIS będą mogli integrować się i spędzać wspólnie czas. Prace przy remoncie, modernizacji i zagospodarowaniu terenu zielonego będą wykonywane przez uczestników CIS w ramach reintegracji zawodowej. Uczestnicy będą mieli możliwość zdobycia doświadczenia w pracach remontowo-budowlano-porządkowych, co umożliwi im nabycie doświadczenia i łatwiejsze wejście na otwarty rynek pracy. Cele do osiągnięcia: Cele projektu to: aktywizacja społeczno-zawodowa osób wykluczonych społecznie oraz długotrwale bezrobotnych, nieposiadających kwalifikacji zawodowych, wspieranie rozwoju społeczności lokalnych, rozwój przedsiębiorczości ekonomii społecznej.
Czas realizacji	12 miesięcy w latach 2018–2023
Wartość przedsięwzięcia	200 000 zł
Źródła finansowania	85% k.k. w ramach RPO WP 2014-2020 (EFRR, EFS) 15% k.k. środki prywatne
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie dla Rozwoju, Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.5	
Nazwa przedsięwzięcia	Ekonomia społeczna w rewitalizacji
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji miasta Suwałki
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski poziom aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, doświadczających wielokrotnego wykluczenia społecznego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Rozwój i upowszechnienie ekonomii społecznej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji, ze szczególnym ukierunkowaniem na tworzenie miejsc pracy w tym sektorze. Realizowane będą przedsięwzięcia na rzecz budowania systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej, w tym powstawania przedsiębiorstw społecznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze, zwłaszcza w przedsiębiorstwach społecznych. Działania w ramach projektu obejmują: · świadczenie usług animacyjnych, doradczych, inkubacyjnych i biznesowych osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym, służących zakładaniu przedsiębiorstw społecznych, · udzielanie dotacji i wsparcia pomostowego na zakładanie przedsiębiorstw społecznych, · udzielanie dotacji i wsparcia pomostowego na tworzenie miejsc pracy w funkcjonujących przedsiębiorstwach społecznych. Cele do osiągnięcia: · rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji w celu podniesienia ich poziomu aktywności oraz wzrostu zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej, · zwiększenie dostępu do zatrudnienia mieszkańców obszaru rewitalizacji pozostających bez pracy, w tym o niskich kwalifikacjach zawodowych, długotrwale bezrobotnych oraz osób niepełnosprawnych, · zwiększenie zakresu usług społecznych świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej lub zwiększenie poziomu wykorzystania tych usług przez podmioty administracji publicznej.
Czas realizacji	2017– 2023
Wartość przedsięwzięcia	2 000 000 zł
Źródła finansowania	95% k.k. w ramach RPO WP 2014-2020 (EFS) 5% k.k. środki prywatne
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.6	
Nazwa przedsięwzięcia	Ginące tradycje
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Mickiewicza 5 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: – niska aktywność społeczna mieszkańców z terenu obszaru rewitalizowanego, – brak integracji międzypokoleniowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, – niewykorzystany potencjał dawnych tradycji lokalnych, – brak oferty oraz miejsca do integracji społecznej, – brak miejsca na terenach obszaru rewitalizowanego do spotkań osób starszych. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Projekt ma na celu stworzenie i uruchomienie pracowni „Dawnych zawodów”. W tym celu należy wyremontować i dostosować pomieszczenia (remont ścian, podłóg, instalacji, stolarek) oraz pozyskać sprzęt (zakup często z drugiej ręki od gospodarzy, rzemieślników itp.), m.in. tkacki, rzeźbiarski, do tworzenia łyżek itp. Etapy projektu: prace remontowo adaptacyjne, zakup wyposażenia, szkolenia prowadzących, prowadzenie warsztatów. Cele do osiągnięcia: Zaangażowanie osób starszych pozwoli na zachowanie tradycji, lecz również na aktywizację społeczną mieszkańców. Docelowo przewidziane jest tworzenie odpłatnych warsztatów przez uczestników projektu oraz rozwinięcie sektora usługowego i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji wraz z przybliżeniem im kultury wywodzącej się z tradycji ludowej.
Czas realizacji	2018–2023
Wartość przedsięwzięcia	600 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS), dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd Województwa), Leader – 90% środki prywatne – 10%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA, Suwalskie Przytulisko prywatny właściciel kamienicy oraz inni partnerzy wywodzący się z organizacji pozarządowych i prywatny właściciel kamienicy

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.7	
Nazwa przedsięwzięcia	Kawiarnia społeczna
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Mickiewicza 5 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niska aktywność społeczna mieszkańców z terenu obszaru rewitalizowanego. Brak na terenie obszaru rewitalizowanego miejsca spędzania czasu przez młodzież, miejsca pracy dla osób defaworyzowanych, brak miejsca do spotkań międzypokoleniowych - kawiarnia społeczna w swoich zamierzeniach ma być miejscem nie tylko gastronomicznym, lecz również animującym życie społeczne i kulturalne. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: – remont i dostosowanie lokalu dla celów gastronomicznych (ściany, podłogi, instalacje, stolarka itp.), – zakup wyposażenia, – utworzenie przedsiębiorstwa społecznego, – zatrudnienie osób, – działalność kawiarni. Cele do osiągnięcia: Stworzenie miejsca, w którym osoby z obszaru rewitalizacji mogłyby spędzać czas, stworzenie miejsc pracy dla osób z terenu rewitalizacji, dla osób z niepełnosprawnością, w tym umysłową (autyzm), zespoły muzyczne mogłyby mieć próby i koncerty, spotkań międzypokoleniowych.
Czas realizacji	2018–2020
Wartość przedsięwzięcia	1 000 000 zł
Źródła	RPO WP 2014-2020 (EFS, EFRR), dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd

finansowania	Województwa) – 90% środki prywatne – 10%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA, Podlaskie Stowarzyszenie Terapeutów, Niepubliczna szkoła Terapeutyczna BAJKA, prywatny właściciel kamienicy

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.8	
Nazwa przedsięwzięcia	Centrum Trójki
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Kościuszki 71 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niska aktywność społeczna, niski potencjał i brak integracji organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych z obszaru rewitalizacji Suwałk z powodu braku wiedzy, niskich kompetencji, braku zaplecza, co skutkuje niską samodzielnością, niestabilnością i nieefektywnością NGO. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Przystosowanie budynku i pomieszczeń do potrzeb osób z niepełnosprawnością, udostępnianie ich dla organizacji pozarządowych, wsparcie szkoleniowe (m.in. z zakresu prawa, pozyskiwania środków, IT), marketingowe i sprzętowe dla organizacji, promocja działalności III sektora na terenie rewitalizowanym. Cele do osiągnięcia: Dzięki realizacji projektu zostanie wzmocniony III sektor na obszarze rewitalizacji Suwałk, częściowo zostanie rozwiązany problem braku bazy lokalowej dla NGO i zostaną podniesione kwalifikacje osób związanych z III sektorem.
Czas realizacji	2018–2023
Wartość przedsięwzięcia	1 100 000 zł
Źródła finansowania	dotacje z innych źródeł publicznych (Program Ad Grand dla non profit) – 90% środki prywatne – 10%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA

Kierunek 1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.9	
Nazwa przedsięwzięcia	Centrum informacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych „Z tej samej bajki”
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Kościuszki 76 w Suwałkach lub inny budynek na obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Wysoki odsetek osób niepełnosprawnych na terenie rewitalizowanym w stosunku do średniej dla miasta Suwałki (na obszarze rewitalizacji mieszka 40% łącznej populacji osób niepełnosprawnych z Suwałk - ok. 413 osób). Do najważniejszych problemów związanych z osobami niepełnosprawnymi na terenie rewitalizacji można zaliczyć: - bardzo niska aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. W zasadzie na obszarze rewitalizacji brak jest miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, brak jest przestrzeni dla aktywności osób niepełnosprawnych. - brak miejsca, w którym świadczone byłyby kompleksowo wielobranżowe usługi skierowane do osób niepełnosprawnych, - brak osób będących asystentami osób niepełnosprawnych, co wpływa negatywnie na jakość życia osób niepełnosprawnych, usamodzielnianie ich i rozwój, - brak wystarczającej/dostatecznej świadomości i wiedzy społeczeństwa o osobach niepełnosprawnych, ich potrzebach, sukcesach itp.,

	- brak dostępności do bezpłatnych konsultacji i porad prawnych, psychologicznych, pedagogicznych i innych specjalistycznych dla osób niepełnosprawnych, - niewystarczająca współpraca organizacji pozarządowych i innych instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych, mała liczba wspólnych przedsięwzięć. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Dla polepszenia jakości życia osób niepełnosprawnych zostanie powołana spółdzielnia socjalna przez 3 organizacje pozarządowe, która będzie prowadzić Centrum informacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych „Z tej samej Bajki”. W projekcie przewidziano następujące działania: - program asystenta osoby niepełnosprawnej – całociowa organizacja pracy asystentów tj. m.in. szkolenia, rekrutacja itp. - upowszechnianie działań edukacyjno-informacyjnych zwiększających świadomość o osobach niepełnosprawnych wśród społeczności lokalnej, - bezpłatne konsultacje i porady prawne, psychologiczne i inne według zgłaszanych potrzeb – planuje się uruchomienie dyżurów prawnika w wymiarze 5 godzin tygodniowo i psychologa w wymiarze, co najmniej po 20 godzin tygodniowo, pedagoga specjalnego w wymiarze 5 godzin tygodniowo, - integracja środowiska, w tym organizacji pozarządowych działających na terenie rewitalizacji, - aktywizacja zawodowa i społeczna – zwiększenie dostępności oraz stworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych. Cele do osiągnięcia: Głównym celem jest poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych na terenie rewitalizacji Suwałk przez integrację, aktywizację, uspołecznienie i zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Cel główny będzie realizowany poprzez szeregu celów szczegółowych, tj.: - zwiększenie dostępności do rzetelnej, aktualnej i szybkiej informacji dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin we wszystkich dziedzinach życia: np. dofinansowania, zasiłków, grup wsparcia, lekarzy itp., - wdrożenie Programu asystenta osoby niepełnosprawnej – całociowa organizacja pracy asystentów, - upowszechnianie działań zwiększających świadomość poszczególnych schorzeń i nieprawidłowości rozwojowych wśród społeczności lokalnej, - zwiększenie dostępności bezpłatnych konsultacji i porad prawnych, psychologicznych i innych według zgłaszanych potrzeb, - integracja środowiska, w tym organizacji pozarządowych zajmujących się osobami niepełnosprawnymi, - aktywizacja zawodowa i społeczna – stworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych oraz stworzenie przestrzeni aktywności osób niepełnosprawnych na obszarze rewitalizacji.
Czas realizacji	2017-2023
Wartość przedsięwzięcia	ok. 500 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS, EFRR) – 90% środki prywatne – 10%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Podlaskie Stowarzyszenie Terapeutów, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”, Klub Sportowy „Jaćwing” – Suwałki, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji, Kultury i Przedsiębiorczości Jasne Życie

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.10	
Nazwa przedsięwzięcia	Utworzenie kawiarenki integracyjnej w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Kościuszki 19 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Wysoki odsetek osób niepełnosprawnych na terenie rewitalizowanym w stosunku do średniej dla miasta Suwałki. Bardzo niska aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Na obszarze rewitalizacji brak jest miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, brak jest przestrzeni dla aktywności osób niepełnosprawnych, a także starszych i wykluczonych społecznie. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Projekt ma za zadanie stworzyć miejsce, gdzie osoby niepełnosprawne i starsze oraz wykluczone będą mogły pracować i spotykać się w ramach kawiarenki, do której będą przychodzić mieszkańcy miasta

	oraz turyści. Kawiarenka będzie pozbawiona barier architektonicznych. Pracownikami będą osoby niepełnosprawne i starsze. Zakres działań obejmuje modernizacja okładzin ściennych, ocieplenie ścian wewnętrznych, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont instalacji wewnętrznych, w tym sieci wewnętrznej c.o., likwidacja barier architektonicznych – budowa podjazdu dla niepełnosprawnych, zakup wyposażenia, zatrudnienie 2 osób do prowadzenia kawiarenki. Cele do osiągnięcia: – reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, – stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych.
Czas realizacji	2018–2019
Wartość przedsięwzięcia	450 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS, EFRR) – 90% środki prywatne – 10%, w tym budżet diakonii Kościoła E-A
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Parafia Ewangelicko-Augsburska w Suwałkach

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.11	
Nazwa przedsięwzięcia	Aktywni seniorzy są w sieci
Lokalizacja przedsięwzięcia	Centrum miasta – cały teren rewitalizowany, okolice ul. Kościuszki w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Wysoki odsetek osób starszych na terenie rewitalizowanym w stosunku do średniej dla miasta Suwałki. Niski poziom aktywności społecznej osób starszych. Na obszarze rewitalizacji brak jest przestrzeni dla aktywności osób starszych. Obserwuje się niski poziom umiejętności obsługi komputerów wśród seniorów, brak miejsc wsparcia seniorów w zakresie podnoszenia kompetencji cyfrowych. Obszar rewitalizacji w Suwałkach stoi przed wieloma wyzwaniami związanymi z planowaniem i kształtowaniem polityki w obszarze aktywności społecznej osób starszych. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Głównym celem projektu jest stworzenie przez osoby 60+ własnego regionalnego medium, które ma zwiększyć integrację osób starszych w obrębie grupy, jak i pokazywać ich pasję, doświadczenie, wiedzę dla młodszej części społeczeństwa, a także zapobiec e-wykluczeniu. Cel ma być osiągnięty wieloetapowo dzięki: działalności szkoleniowej w obszarze kompetencji, publikacji kwartalnika tworzonego przez seniorów, stworzenie portalu internetowego i prowadzenie go przez seniorów, przeprowadzenie cyklu wywiadów internetowych przybliżających doświadczenia, zainteresowania, wiedzę i wspomnienia osób starszych, niezbędne prace remontowe i dostosowujące pomieszczenia budynku zlokalizowany na obszarze rewitalizowanym do dostępu dla osób z niepełnosprawnością. Cele do osiągnięcia: Głównym celem projektu jest stworzenie na obszarze rewitalizacji sieci mediów tworzonych przez osoby starsze a skierowanych do społeczeństwa lokalnego. Cel ten zostanie osiągnięty przez realizację warsztatów tematycznych, obejmujących: podstawy pracy na komputerze, podstawy operowania programami biurowymi, umiejętność publikowania materiałów w Internecie, tworzenie materiałów wideo, zajęcia dziennikarskie. Szkolenia będą przeprowadzane przez doświadczonych szkoleniowców i dziennikarzy. Projekt ma zwalczać wykluczenie wśród starszych, stymulować do wewnętrznego rozwoju i podejmowania nowych wyzwań. Poza wartością edukacyjną twórcy projektu stawiają sobie za cel „naturalne kreowanie liderów” z grupy chcącej zdobyć (lub poszerzyć) swoje umiejętności, którzy mają stworzyć redakcję kwartalnika i strony internetowej działających także po zakończeniu realizacji projektu.
Czas realizacji	2017–2023
Wartość przedsięwzięcia	360 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS, EFRR) – 85% środki prywatne – 15%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA, Stowarzyszenie Klub Abstynentów FILAR w Suwałkach, partnerzy prywatni

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.12	
Nazwa przedsięwzięcia	Klub Seniora – Centrum
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Mickiewicza 5 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Wysoki odsetek osób starszych na terenie rewitalizowanym w stosunku do średniej dla miasta Suwałki. Niski poziom aktywności społecznej osób starszych. Na obszarze rewitalizacji brak jest przestrzeni dla aktywności osób starszych oraz brak zajęć dla seniorów na terenie obszaru rewitalizacji. Obecnie działa tu Klub Seniora, który zlokalizowany jest w pomieszczeniach przy ul. Kościuszki 71, niestety lokalizacja ta nie spełnia podstawowych wymagań związanych z dostępnością lokalu dla osób starszych i z niepełnosprawnością. Muszą zostać zapewnione dla tych osób możliwości spędzania czasu, integracji z innymi oraz integracji międzypokoleniowej. Niezapewnienie tego typu miejsc może w przyszłości skutkować odizolowaniem znacznej części społeczeństwa od reszty. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Otwarcie Klubu Seniora wraz z organizacją zajęć dla seniorów rozwiąże wiele problemów tej grupy społecznej. Przygotowanie lokalu zgodnie z zasadami dostępności dla osób z niepełnosprawnością i trudnościami w poruszaniu się umożliwi korzystanie z klubu w pełni przez wszystkich chętnych. Projekt przewiduje remont m.in. okładzin ściennych, stolarki drzwiowej i okiennej, instalacji i zakup odpowiedniego wyposażenia). Prowadzenie zajęć w klubie w zakresie: rękodzieła, kącika gracza, zajęć muzycznych, szkolenia cyfrowego, grup samopomocowych, wolontariatu międzypokoleniowego. Cele do osiągnięcia: Stworzenie miejsca dla seniorów dostępnego dla osób z niepełnosprawnością. Klub ma pobudzić ruch senioralny na obszarze rewitalizacji, zapewnić im integrację, zapewnić organizację czasu wolnego, rozwój zainteresowań, przełamywanie stereotypów.
Czas realizacji	2018–2020
Wartość przedsięwzięcia	600 000 zł
Źródła finansowania	Dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd Województwa) – 90% środki prywatne – 10%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA, Stowarzyszenie Klub Abstynentów Filar, właściciel kamienicy

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.13	
Nazwa przedsięwzięcia	Artystyczne podwórko
Lokalizacja przedsięwzięcia	Przy ul. Ks. J.J. Zawadzkiego 7 i w środku kamienicy, w restauracji
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Wysoki odsetek osób starszych na terenie rewitalizowanym w stosunku do średniej dla miasta Suwałki. Niski poziom aktywności społecznej osób starszych. Na obszarze rewitalizacji brak jest przestrzeni dla aktywności osób starszych oraz brak zajęć dla seniorów na terenie obszaru rewitalizacji. Osoby starsze często mimo talentu muzycznego lub innych artystycznych pozostają wykluczone z obiegu głównego nurtu, nie mają możliwości prezentacji swojej twórczości, poznania młodszych ludzi, wyjścia poza swój krąg. Stworzenie artystycznego podwórka ma dać taką możliwość. Ma połączyć pokolenia, dać możliwość rozwoju pasji i prezentacji artystycznej. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Organizacja koncertów grup artystycznych dla seniorów, spotkania grupy w restauracji. Cele do osiągnięcia: Przeciwdziałanie wykluczeniu grupy społecznej osób starszych oraz mobilizacja ich do działań artystycznych, możliwość utworzenia miejsca spotkań stowarzyszeń, organizacja koncertów, promocja kultury. Mobilizacja do działań artystycznych w centrum miasta. Twórcze inicjatywy na zewnątrz (taras, ogród) i w środku (wnętrze kamienicy). Wzmocnienie kapitału ludzkiego. Łączenie pokoleń poprzez promocję kultury w miejscu komercyjnym (restauracja), dzięki czemu starsze pokolenie będzie miało możliwość prezentacji siebie młodszemu odbiorcą. Organizacja koncertów jazzowych, bluesowych, folkowych itd.
Czas realizacji	2017

Wartość przedsięwzięcia	50 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 – 85% Środki własne – 15%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Fresco, Stowarzyszenie „Suwalskie Starszaki”, Stowarzyszenie Twórczych Seniorów Rozłogi w Suwałkach

Kierunek 1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.14	
Nazwa przedsięwzięcia	Świetlica środowiskowa
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji, np. ul. Waryńskiego, lokal, w którym istniała świetlica środowiskowa oraz teren Niepublicznej Terapeutycznej Szkoły Podstawowej „Bajka” w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wysoki poziom przemocy w rodzinach na obszarze rewitalizacji. Brak na obszarze rewitalizowanym miejsca i działań przeznaczonych dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem lub marginalizacją, szczególnie zaś: brak jakichkolwiek działań aktywizujących, socjoterapeutycznych i edukacyjnych dla grup zagrożonych lub/i wykluczonych społecznie na terenie rewitalizacji, ograniczone lub ich brak więzi z rodziną, szkołą, środowiskiem lokalnym oraz z kulturą i tradycjami osób zagrożonych lub/i wykluczonych społecznie na terenie rewitalizacji, brak alternatywnych form wsparcia, edukacji, odpoczynku i rekreacji dla grup zagrożonych wykluczeniem na terenie rewitalizacji. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Powołanie świetlicy środowiskowej, czyli placówki opiekuńczo -wychowawczego wsparcia dziennego pozwoli na „opiekę” rodziny w procesie przygotowywania dzieci i młodzieży do samodzielnego życia, poprzez objęcie ich działaniami wychowawczymi, opiekuńczymi, edukacyjnymi i profilaktycznymi. Świetlica będzie miejscem nie tylko opieki nad najmłodszymi dziećmi, ale również stanowić będzie miejsce, w którym zapewniona zostanie edukacja, aktywizacja i różnego rodzaju wsparcie całych rodzin z terenu rewitalizacji. Dzięki powstaniu świetlicy środowiskowej zapewniona zostanie (w miarę możliwości): pomoc dziecku w radzeniu sobie z problemami żywiołymi, kryzysami rodzinnymi, rówieśniczymi, szkolnymi itp.), dożywianie dzieci, prowadzenie grupowych zajęć rozwijających umiejętności życiowe, pomoc materialna dla podopiecznych z ubogich rodzin, integracja z osobami niepełnosprawnymi, korzystanie z regularnych konsultacji i superrewizji dotyczących pracy placówki. Cele do osiągnięcia: Głównym celem przedsięwzięcia jest wielopłaszczyznowe wzmocnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych z terenu rewitalizacji Suwałk przez wsparcie w procesie przygotowywania dzieci i młodzieży do samodzielnego życia, kształtowania właściwych postaw społecznych. Cel ten będzie realizowany poprzez cele szczegółowe: • „opieka” rodziny w procesie przygotowywania dzieci i młodzieży do samodzielnego życia, poprzez objęcie ich działaniami wychowawczymi, opiekuńczymi, edukacyjnymi i profilaktycznymi, • rozwój umiejętności życiowych, potrzebnych do prawidłowego funkcjonowania w życiu, a przez to zmniejszenie zasięgu zachowań ryzykownych (problemowych) młodych ludzi, powodujących problemy wychowawcze, • przeciwdziałanie patologiom społecznym, poprzez np. stwarzanie rodzicom możliwości zwiększenia swoich umiejętności wychowawczych, • stworzenie lepszych warunków do bardziej harmonijnego rozwoju psychicznego, fizycznego i społecznego dzieci i młodzieży korzystających ze świetlicy środowiskowej.
Czas realizacji	2017-2023
Wartość przedsięwzięcia	ok. 70 000 zł/rok, czyli 450 000 zł, w tym koszt modernizacji i wyposażenia lokalu (w pierwszym roku), tj. ok. 30 000 zł
Źródła finansowania	Dotacje z innych źródeł publicznych (budżet gminy Suwałki, budżet państwa, Samorząd Województwa), dotacje z innych organizacji pozarządowych, zbiórki itp. – 90% Środki prywatne – 10%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Podlaskie Stowarzyszenie Terapeutów

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.15	
Nazwa przedsięwzięcia	Na moim podwórku jest zawsze ciepło
Lokalizacja przedsięwzięcia	Podwórka na obszarze rewitalizacji przy ulicach: Sejneńskiej, Osiedle II, Wigierskiej, Noniewicza, Kościuszki i Waryńskiego w Suwałkach.
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji okazjonalnie i nieregularnie korzystają z programów świetlic socjoterapeutycznych i innych stacjonarnych form pomocy lub z różnych powodów nie korzystają wcale. Bardzo często przejawiają wyuczoną bezradność, co objawia się nieudolnością w podejmowaniu nowych aktywności, niekończeniem podjętych działań, przerywaniem aktualnych zobowiązań. Dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji są zagrożone wykluczeniem społecznym, najczęściej mają problemy w szkole (w obszarze nauki, zachowania czy frekwencji), często pochodzą z rodzin borykających się z szeregiem problemów, np. alkoholowym, rodzin niepełnych, rodzin zrekonstruowanych, niezaradnych opiekuńczo-wychowawczo, uwikłanych w przemoc domową. Zdarza się, że mają konflikty z prawem lub spędzają czas w towarzystwie osób uwikłanych w tego typu konflikty. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: W ramach projektu planuje się działania pedagogiczno-społeczne i streetworkingowe, skierowane do dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji spędzających czas i zaspokajających swoje potrzeby na ulicy lub podwórku. Realizacja tego zadania odbywać się będzie w ramach niestacjonarnej Placówki Wsparcia Dziennego „Na moim podwórku jest zawsze ciepło”. Program działań będzie oparty na pracy podwórkowej, streetworkingu, a także socjoterapii, dramie i metodzie Ruchu Rozwijającego bazującego na pracy Weroniki Sherborne, psychoedukacji, edukacji nieformalnej. Zostaną utworzone grupy dzieci i młodzieży prowadzone przez dwóch wychowawców podwórkowych. Dla starszej młodzieży zostanie utworzona grupa „Przygotowanie do dorosłości”, której celem będzie wsparcie młodzieży w usamodzielnianiu się, wkraczaniu w dorosłość, podejmowaniu zobowiązań. Pedagodzy podejmą również współpracę z rodzicami dzieci i młodzieży, szkołą, kuratorami sądowymi oraz innymi instytucjami w celu pomocy podopiecznym i poprawy ich sytuacji. Zakres działań w ramach projektu: spotkania rekrutacyjne, realizacja gier i zabaw animacyjnych, warsztaty socjoterapeutyczne, psychoedukacyjne, darmowe, wyjścia do placówek kulturalnych, organizacja spotkań z lokalnymi animatorami i liderami, spotkania konsultacyjne z rodzicami dzieci organami opiekuńczymi. Cele do osiągnięcia: - poprawa sytuacji życiowej młodych mieszkańców obszaru rewitalizacji Suwałk zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez obecność wychowawców podwórkowych (streetworkerów) w naturalnym środowisku dzieci i młodzieży, - rozwój oferty psychologiczno-pedagogicznej skierowanej do dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym na terenie obszaru rewitalizacji, - rekrutowanie grup dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji oraz nawiązanie relacji wychowawców z podopiecznymi poprzez regularne spotkania, organizowanie zajęć edukacyjnych, rozwojowych, terapeutycznych oraz innych aktywności społeczno-kulturalnych, - zniwelowanie problemu zakłócania porządku publicznego przez dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji oraz uświadomienie uczestnikom projektu zagrożeń, jakie niesie spożywanie alkoholu i zażywanie narkotyków, - modelowanie i wskazywanie dzieciom i młodzieży z obszaru rewitalizacji biorącym udział w projekcie zachowań społecznie akceptowanych, - umożliwianie dzieciom z obszaru rewitalizacji nabywania umiejętności radzenia sobie trudnymi emocjami w celu zminimalizowania zachowań autodestrukcyjnych czy agresywnych, - wzbudzenie zainteresowania dorosłych (sąsiadów, mieszkańców Suwałk z obszaru rewitalizacji) losem dzieci i młodzieży spędzającej czas pozalekcyjny poza domem oraz próba włączenia ich w działania skierowane do dzieci i młodzieży, - uwrażliwienie rodziców i opiekunów dzieci biorących udział w projekcie z obszaru rewitalizacji na ich potrzeby bytowe, emocjonalne i społeczne; rozwój kompetencji wychowawczych u rodziców i opiekunów, - wyrabianie pozytywnego stosunku do edukacji w zagrożonej marginalizacją grupie dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji.

Czas realizacji	2017–2023
Wartość przedsięwzięcia	420 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS) – 85% k.k. środki prywatne – 15% k.k.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Stowarzyszenie Aktywności Społeczno-Artystycznej „Nie po drodze”, Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o., Centrum Integracji Społecznej w Suwałkach

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.16	
Nazwa przedsięwzięcia	Powołanie Akademii Artystycznej Dzieci i Młodzieży
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Noniewicza 71 w Suwałkach lub inny budynek na obszarze rewitalizacji
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wysoki poziom wykluczenia społecznego mieszkańców, w tym rodzin z dziećmi. Powołanie Akademii Artystycznej Dzieci i Młodzieży przyczyni się do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, spowoduje, że dzieci i młodzież pochodząca z ubogich i dysfunkcyjnych rodzin będą mogły kształcić i rozwijać swoje talenty artystyczne. Projekt zakłada rozwiązanie następujących problemów: niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji, brak liderów integrujących i aktywizujących lokalne środowisko do działania, brak oferty instytucjonalnej skierowanej do osób wykluczonych posiadających uzdolnienia artystyczne. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: · wyłonienie uzdolnionych artystycznie dzieci i młodzieży, · przeprowadzenie warsztatów, konsultacji i zajęć: plastycznych, tanecznych, muzycznych, filmowych, · powołanie Akademii Artystycznej Dzieci i Młodzieży, · doskonalenia i kształcenie w ramach Akademii umiejętności i uzdolnień artystycznych oraz funkcji lidera lokalnego, · organizowanie występów, koncertów, recitali, wystaw, plenerów oraz promocja młodych artystów. Cele do osiągnięcia: Wyłonienie uzdolnionych artystycznie dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji w celu doskonalenia ich umiejętności artystycznych i kształtowanie funkcji lokalnych liderów – w celu poprawy kapitału społecznego. Patronat nad uzdolnioną artystycznie młodzieżą i dziećmi zamieszkującymi obszar rewitalizacji w Suwałkach.
Czas realizacji	2018–2019
Wartość przedsięwzięcia	200 000 zł
Źródła finansowania	Dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd Województwa) – 50% Budżet miasta Suwałki – 50%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Suwałski Ośrodek Kultury

Kierunek 1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.17	
Nazwa przedsięwzięcia	Suwałska podróż do wolontariatu – promocja i wsparcie wolontariatu w zakresie integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji miasta Suwałki
Opis	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie:

przedsięwzięcia	Niski kapitał ludzki i społeczny na obszarze rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Działania w projekcie obejmą: · kampanię promocyjno-informacyjną – reklamy na/w pojazdach komunikacji miejskiej, plakaty citilight na wiatach przystanków, kampania w radio, telewizji, i prasie lokalnej, na portalach Twitter, Facebook, · wsparcie dla uczestników/czek – szkolenie z BHP, pierwszej pomocy przedmedycznej, indywidualne doradztwo zawodowe, przygotowanie podstawowe na asystentów rodzinnych, warsztaty przygotowania podstawowego w obszarze kompetencji miękkich, warsztaty treningu umiejętności wychowawczych, · wsparcie dla wychowanków/ek pieczy zastępczej – indywidualna pomoc w wyrównywaniu braków szkolnych, pomoc w zrozumieniu nowych sytuacji życiowych, aktywizacja poprzez włączanie w pracę i działania na rzecz innych osób, rozwój zainteresowań poprzez udział w zajęciach proponowanych przez uczestników/czki i realizatora projektu. Cele do osiągnięcia: Celem projektu jest rozwój wolontariatu wspierającego działania podmiotów zajmujących się pieczą zastępczą na terenie rewitalizacji miasta Suwałk. W wyniku projektu nastąpi: · wzrost świadomości społeczności lokalnej dotyczącej wsparcia rodzicielstwa zastępczego jako istotnej formy zapobiegania wykluczeniu społecznemu wychowanków/ek pieczy zastępczej, dzięki szerokiej akcji informacyjno-promocyjnej wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji Suwałk, · wzrost liczby profesjonalnie przygotowanych wolontariuszy/ek do pracy z wychowankami, rodzicami zastępczymi, · zwiększenie pomocy korekcyjno-kompensacyjnej dla wychowanków/ek pieczy zastępczej przez pracę uczestników jako aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Czas realizacji	2018–2023
Wartość przedsięwzięcia	270 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS) – 85% k.k. środki prywatne – 15% k.k. oraz k.nk. (w tym dotacja z budżetu państwa, Samorządu Województwa)
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Centrum Aktywności Społecznej Pryzmat

Karta przedsięwzięcia Nr P.1.18	
Nazwa przedsięwzięcia	Monitoring na obszarze rewitalizacji
Lokalizacja przedsięwzięcia	obszar objęty rewitalizacją
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Diagnoza Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego wykazała, że na obszarze rewitalizacji występuje niski poziom bezpieczeństwa (z uwagi na liczne zagrożenia porządku publicznego), stąd potrzeba rozbudowy monitoringu. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: W ramach projektu zostanie zamontowanych 5 nowych kamer. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa publicznego. Poprawa aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Czas realizacji	2017–2023
Wartość przedsięwzięcia	40 000 zł
Źródła finansowania	Budżet miasta Suwałki – 50%, Dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa) – 50%

Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Miasto Suwałki, KMP Suwałki
---	-----------------------------

Cel 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji**Kierunek 2.1 Rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizowanym**

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.19	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja obszaru dawnego MDK przy ul. Noniewicza 42
Lokalizacja przedsięwzięcia	Budynek usługowo-handlowy na działce o nr 11554 położony przy ul. Noniewicza 42 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Wysoki poziom bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców. Brak miejsc pracy. Niski potencjał gospodarczy obszaru rewitalizacji. Projekt wpisuje się w cele programu zakresie kilku ważnych obszarów jak: · społeczny (tworzenie nowych miejsc pracy, tworzenie prestiżowych miejsc spotkań społeczności suwalskiej oraz dużej ilości turystów), · gospodarczy (powstanie browaru rzemieślniczego oraz restauracji opartych o tradycje lokalne), · funkcjonalno-przestrzenny (poprzez modernizację parterowego budynku MDK powstaną lokale o funkcji obiekt o funkcji handlowo – usługowej przystosowane dla osób niepełnosprawnych nie zakłócając w żadnym momencie istniejącej wokół architektury), · technicznym (zabudowania będą połączeniem odrestaurowanej XIX-wiecznej kamienicy z budynkiem o nowoczesnej elewacji tworząc atrakcyjny kontrast architektoniczny), · środowiskowym (wykonana zostanie termomodernizacja budynku, która wpłynie poprawę w sferze środowiskowej). Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Całkowita modernizacja elewacji w/w budynku z zachowaniem wszelkich elementów dekoracyjnych, co sprawi, że obiekt odzyska dawny blask i będzie wizytówką tej części miasta. Wymiana stolarki okiennej oraz drzwiowej w całym obiekcie. Instalacja browaru rzemieślniczego oraz odtworzenie oryginalnych ścian z czerwonej cegły w budynku kamienicy. Utworzenie w części historycznej budynku restauracji posiadającej wiele przedmiotów i pamiątek Suwałk pochodzących z XIX wieku. Cele do osiągnięcia: Celem projektu jest przywrócenie wyglądu kamienicy odzwierciedlającego XIX-wieczną zabudowę Suwałk wraz z przywróceniem marki „Browar Północny” przez utworzenie w obiekcie browaru rzemieślniczego, co stanowi nawiązanie do przedwojennej tradycji browarnictwa – największej gałęzi przemysłu Suwałk z początku XIX wieku. Cele szczegółowe projektu to: – podniesienie prestiżu centrum miasta przez stworzenie atrakcji turystycznej Suwałk, – ożywienie okolicy „Osiedla Korczaka”, – zaprzestanie niszczenia pustostanu obiektu w centrum Suwałk wpisanego do rejestru zabytków, – stworzenie nowych miejsc pracy, – przywrócenie obiektu dla użyteczności publicznej.
Czas realizacji	2017
Wartość przedsięwzięcia	1 200 000 zł
Źródła finansowania	Środki prywatne – 100%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Właściciel budynku

Kierunek 2.2 Poszerzenie oferty czasu wolnego – rozwój infrastruktury rekreacyjnej na obszarze rewitalizowanym

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.20	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja starej łaźni nad rzeką Czarną Hańczą
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Kościuszki 33c w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska funkcjonalność infrastruktury i słaba oferta czasu wolnego przekładająca się na jakość życia mieszkańców na obszarze objętym programem. W ramach projektu zostanie wyremontowany historyczny budynek łaźni i zaadoptowany na obiekt użyteczności publicznej, w którym znajdą się przestrzenie wystawiennicze przeznaczone na galerię i pomieszczenia Muzeum Okręgowego oraz na potrzeby usług kultury i sportu jako zaplecze bulwarów nad rzeką Czarną Hańczą. W budynku wyremontowanej starej łaźni będą mogły odbywać się zajęcia z zakresu edukacji sportowej, kulturalnej i artystycznej dla osób zamieszkujących obszar zdegradowany (dzieci i młodzież, osoby starsze, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, niepełnosprawni, etc.), którzy będą uzupełniać możliwości spędzenia wolnego czasu w wyniku realizacji projektu pt.: „Rewitalizacji bulwarów nad rzeką Czarną Hańczą”. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Inwestycja obejmuje zaadaptowanie budynku historycznej łaźni na obiekt użyteczności publicznej z przestrzenią wystawienniczą przeznaczoną na galerię i pomieszczenia Muzeum Okręgowego w Suwałkach oraz na potrzeby usług kultury i sportu jako zaplecza bulwarów nad Rzeką Czarną Hańczą. Wykorzystanie zabytkowych murów łaźni ma na celu zachowanie historycznego obiektu i wkomponowanie budynku w istniejący, chroniony układ urbanistyczny tej części miasta. Ze względów funkcjonalnych zakłada się rozbudowę obiektu. Po przebudowie budynek będzie składał się z części muzealnej i rekreacyjnej. Budynek wymaga wzmocnienia fundamentów i murów zewnętrznych. Drewniane elementy konstrukcyjne, więźba dachowa, schody oraz stolarka okienna i drzwiowa są zniszczone. Obecnie brak instalacji w budynku. Po przebudowie będzie to obiekt dwukondygnacyjny o powierzchni użytkowej 997,6 m². Będzie składał się z części muzealnej i rekreacyjnej. W części muzealnej znajdzie się sala galerii z niezbędnym zapleczem technicznym, sala edukacyjna i pomieszczenia administracyjno-socjalne. W części rekreacyjnej przewidziano punkt gastronomiczny, wypożyczalnię rowerów oraz zaplecze techniczne budynku i sanitarne dla obsługi. W ramach projektu przewiduje się również zagospodarowanie terenu w bezpośrednim sąsiedztwie odremontowanej łaźni. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz ich aktywności społecznej.
Czas realizacji	2017–2020
Wartość przedsięwzięcia	6 000 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k. Budżet miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Miasto Suwałki

Kierunek 2.3 Rozwój oferty instytucji kultury

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.21	
Nazwa przedsięwzięcia	Rozwój oferty kulturalnej i edukacyjnej Muzeum im. Marii Konopnickiej w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. T. Kościuszki 31 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski aktywny udział mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Projekt umożliwi opracowanie oferty kulturalnej skierowanej do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją, m.in. seniorów, dzieci i młodzieży, w tym wykluczonych ze względów kompetencyjnych, społecznych i ekonomicznych. Realizacja projektu poszerzy możliwości i przyczyni się do kształtowania postaw aktywnego i kreatywnego spędzania czasu wolnego, rozwinięciem wiedzy mieszkańców na temat lokalnego dziedzictwa historycznego, kulturowego i poprzez to poszerzy ich horyzonty, związek z lokalną społecznością i małą ojczyzną, podniesie ich samoocenę i zaktywizuje do działań na rzecz własnego środowiska. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: W ramach projektu realizowany będzie program działań edukacyjnych i kulturalnych przewidziany do realizacji w latach 2017–2023, obejmujący dwa cykle comiesięcznych spotkań w muzeum poświęconych dziedzictwu historycznemu i kulturowemu Suwałk. Pierwszy skierowany do dzieci i rodziców obejmujący: warsztaty, zajęcia edukacyjne i lekcje muzealne oraz drugi skierowany do seniorów i młodzieży obejmujący: wykłady, odczyty, prezentacje, spotkania z ciekawymi ludźmi, warsztaty. Tematyka obu cykli dotyczyć będzie lokalnej historii, wybitnych postaci, patronów ulic, ważnych wydarzeń historycznych oraz tematyki muzealnej. Cele do osiągnięcia: Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego oraz tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego na obszarze rewitalizacji poprzez rozwój oferty Muzeum im. Marii Konopnickiej dedykowanej do mieszkańców obszaru rewitalizacji Suwałk w tym dzieci i młodzieży oraz prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego, poprzez realizację programu spotkań, wykładów, zajęć i warsztatowych poświęconych dziedzictwu historycznemu i kulturowemu Suwałk i a co za tym idzie rozwiązywanie lokalnych problemów społecznych oraz środowiskowych występujących na obszarze objętych programem rewitalizacji Suwałk.
Czas realizacji	2017–2023
Wartość przedsięwzięcia	132 000 zł
Źródła finansowania	Budżet miasta Suwałki – 70% k.k., dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd Województwa) – 30% k.k.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Muzeum Okręgowe w Suwałkach, Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.22	
Nazwa przedsięwzięcia	Wzrost aktywnego uczestnictwa wszystkich grup wiekowych i środowiskowych zamieszkujących obszar rewitalizacji w Suwałkach w ofercie kulturalnej Suwalskiego Ośrodka Kultury
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Jana Pawła II 5, ul. T. Noniewicza 71 (w obszarze rewitalizacji) w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski aktywny udział mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Osoby, które nie angażują się w życie kulturalne miasta i są bierne wobec działań kulturotwórczych zmieniają swoje postawy i zaczęły najpierw interesować się a następnie czynnie angażować w działania kulturalne oferowane przez Suwalski Ośrodek Kultury. Osoby wykluczone z obszaru rewitalizacji będą mogły w pełni zintegrować się i przełamać swoją bierność społeczną. Wyłonieni zostaną lokalni liderzy integrujący i aktywizujący osoby z obszaru rewitalizacji.

	Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Zostanie opracowany i wdrożony plan promocji słabo rozpoznawalnych wydarzeń kulturalnych (po uprzedniej ewaluacji mającej na celu ustalenie grup docelowych), zostanie przygotowana specjalna oferta kulturalna „niskobudżetowa” dla rodzin wielodzietnych, o niskich dochodach, rencistów, emerytów, uczniów i studentów mająca na celu stymulowanie uczestnictwa w kulturze osób wykluczonych z powodów ekonomicznych; odbędą się liczne działania kulturotwórcze w przestrzeni publicznej (występy teatrów ulicznych, performance, happeningi, interdyscyplinarne imprezy plenerowe wykorzystujące nowe przestrzenie publiczne w mieście). Cele do osiągnięcia: Zwiększenie ilości osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, korzystających w sposób aktywny i zaangażowany z oferty kulturalnej Suwalskiego Ośrodka Kultury.
Czas realizacji	2018–2019
Wartość przedsięwzięcia	100 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFS) – 85% k.k., Budżet miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Suwalski Ośrodek Kultury

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.23	
Nazwa przedsięwzięcia	Biblioteka z ogródkiem
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji - kwartał między ulicami Kościuszki, Waryńskiego, Noniewicza, Wigierska w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski aktywny udział mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Brak na obszarze rewitalizacji biblioteki, w której mogą spotykać się lub spędzać czas mieszkańcy części Suwałk, zagrożeni potencjalnym bezrobociem i wykluczeniem społecznym z powodu znacznych odległości od innych placówek kultury. Brak jest miejsca stanowiącego połączenie środowiskowej działalności kulturalno-edukacyjnej i promującej czytelnictwo z przestrzenią bezpiecznego spędzania czasu, ułatwiający osobom zagrożonym bezrobociem poszukiwanie pracy, odbycie kursów przekwalifikujących, umożliwiającą nawiązywanie kontaktów z pracodawcami czy organizacjami pozarządowymi, dającą przestrzeń do aktywności dla seniorów i osób niepełnosprawnych, aktywizującą grupy zmarginalizowane i zagrożone wykluczeniem społecznym oraz dającą ofertę dedykowaną dzieciom i młodzieży, wyrównywującą deficyty edukacyjne i ułatwiającą osiągnięcie sukcesu edukacyjnego i rozwój ich kreatywności. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: W kwartale między ulicami: Kościuszki, Waryńskiego, Noniewicza i Wigierską zostanie stworzona nowa przestrzeń przeznaczona na działalność filii bibliotecznej oraz środowiskową działalność kulturalno-edukacyjną, w tym rozwijającą i pobudzającą kreatywność, zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców i popularyzację literatury i czytelnictwa wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji Suwałk. Nowa przestrzeń powstanie w wyniku adaptacji bądź remontu budynku. Powstanie tam wypożyczalnia książek, czytelnia oraz sala wyposażona w sprzęt komputerowy umożliwiającą przeprowadzanie różnych kursów, szkoleń i spotkań. Dodatkowe środki pozwolą na zakup wyposażenia do robotyki, klocków lego i innych modułów rozwoju technologicznego, co pozwoli rozszerzyć bibliotece środowiskową działalność popularyzującą czytelnictwo i literaturę oraz organizację wydarzeń kulturalnych. Cele do osiągnięcia: Rozwój oferty instytucji kultury oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji przez reintegrację i aktywizację grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych, rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży.
Czas realizacji	2018–2023
Wartość	1 000 000 zł

przedsięwzięcia	
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Biblioteka im. M. Konopnickiej
Karta przedsięwzięcia Nr P.2.23	
Nazwa przedsięwzięcia	Pogodna biblioteka atrakcyjna dla całej rodziny
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. E. Plater 33A w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski aktywny udział mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Brak na obszarze rewitalizacji biblioteki, w której mogą spotykać się lub spędzać czas mieszkańcy części Suwałk, zagrożeni potencjalnym bezrobociem i wykluczeniem społecznym z powodu znacznych odległości od innych placówek kultury. Brak jest miejsca stanowiącego połączenie środowiskowej działalności kulturalno-edukacyjnej i promującej czytelnictwo z przestrzenią bezpiecznego spędzanie czasu, ułatwiającą osobom zagrożonym bezrobociem poszukiwanie pracy, odbycie kursów przekwalifikowujących, umożliwiającą nawiązywanie kontaktów z pracodawcami czy organizacjami pozarządowymi, dającą przestrzeń do aktywności dla seniorów i osób niepełnosprawnych, aktywizującą grupy zmarginalizowane i zagrożone wykluczeniem społecznym oraz dającą ofertę dedykowaną dzieciom i młodzieży, wyrównyującą deficyty edukacyjne i ułatwiającą osiągnięcie sukcesu edukacyjnego i rozwój ich kreatywności. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: W bibliotece zostanie stworzona nowa przestrzeń przeznaczona na środowiskową działalność kulturalno-edukacyjną, w tym rozwijającą i pobudzającą kreatywność, zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców oraz popularyzującą literaturę i czytelnictwo wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji Suwałk. Nowa przestrzeń powstanie w wyniku kompleksowego remontu budynku Biblioteki z przebudową dachu, poddasza oraz poprzez zabudowę wewnętrznego placu o powierzchni 200m kwadratowych do wysokości pierwszego piętra na prowadzenie środowiskowej działalności kulturalno-edukacyjnej, popularyzującej czytelnictwo i literaturę oraz organizację wydarzeń kulturalnych o charakterze ponadregionalnym i międzynarodowym. Cele do osiągnięcia: Rozwój oferty instytucji kultury, stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych, rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży.
Czas realizacji	2018–2023
Wartość przedsięwzięcia	3 000 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Biblioteka im. M. Konopnickiej

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.24	
Nazwa przedsięwzięcia	Budowa tożsamości obszaru rewitalizacji Suwałk w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe
Lokalizacja przedsięwzięcia	Obszar rewitalizacji miasta Suwałki. Projekt polega na digitalizacji zasobu architektonicznego obszaru rewitalizacji miasta Suwałki, który zostanie udostępniony na ogólnodostępnej platformie internetowej, dzięki czemu zasięg jego oddziaływania będzie ponadlokalny.
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski kapitał społeczny obszaru rewitalizacji. Niski aktywny udział mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Niewykorzystany potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego obszaru rewitalizacji. Projekt przełoży się na budowę tożsamości obszaru rewitalizacji oraz podniesie jego prestiż. Projekt

	dotyczy problemu, który istnieje współcześnie we wszystkich zabytkowych centrach miast. Jest to ochrona wybranych obiektów, przy jednoczesnym chaosie urbanizacyjnym wokół. Celem projektu jest poprawa całościowego wizerunku zabytkowego obszaru rewitalizacji poprzez wdrożenie kompleksowego programu ochrony, promocji i kontynuacji jego unikalnej architektury. W wyniku realizacji projektu poprawi się poziom aktywności społecznej, ponadto wzrośnie kapitał społeczny i zacieśni się więzi społeczne pomiędzy mieszkańcami obszaru rewitalizacji. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Opracowanie metodologii badań i dokumentacji cyfrowej obiektów zabytkowych oraz stworzenie bazy danych zawierających inwentaryzację obiektów i detali architektonicznych z terenu obszaru rewitalizacji (docelowo udostępnionej w Internecie); opracowanie wytycznych (prawnych i techniczno-architektonicznych) w formie poradnika dla właścicieli nieruchomości położonych w obszarze rewitalizacji, z uwzględnieniem obowiązującego prawa miejscowego; stworzenie wzorcowego projektu budynków do zastosowania w obszarze rewitalizacji Suwałk, uwzględniających historyczne detale właściwe dla obszaru rewitalizacji oraz nowoczesne rozwiązania techniczne; utworzenie ośrodka dokumentacji architektury i nowoczesnego kształtowania krajobrazu na bazie zrewitalizowanej kamienicy przy ul. Kościuszki. Cele do osiągnięcia: Projekt dotyczy przeprowadzenia kompleksowej digitalizacji zasobu architektonicznego śródmieścia Suwałk w postaci dokumentacji cyfrowej architektury, realizowanej na obszarze rewitalizacji i utworzenie wzorcowych koncepcji architektonicznych domów i obiektów użyteczności publicznej – do wykorzystania przez właścicieli nieruchomości z obszaru rewitalizacji. Będą to adaptacje uwzględniające nowoczesne rozwiązania techniczne i zasady ekorozwoju – i z zastosowaniem historycznych detali właściwych dla obszaru rewitalizacji. Docelowo w obszarze rewitalizacji powstanie ośrodek dokumentacji architektury i nowoczesnego kształtowania krajobrazu miejskiego. Obszar rewitalizacji Suwałk jako wyjątkowy ośrodek architektury klasycystycznej, mógłby stać się wzorcem architektonicznym dla innych przedsięwzięć budowlanych.
Czas realizacji	2017–2019
Wartość przedsięwzięcia	800 000 zł
Źródła finansowania	Interreg Polska-Białoruś-Ukraina 2014 - 2020(EFRR) – 85% k.k., Środki prywatne – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Fundacja AD REM, Państwowy Uniwersytet w Użgorodzie, Wydział Geografii, Użgorod (Ukraina)

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.25	
Nazwa przedsięwzięcia	Rozwój artystycznego ruchu amatorskiego na terenie obszaru rewitalizacji w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Noniewicza 71 (na terenie obszaru rewitalizacji) w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski kapitał ludzki i społeczny na obszarze rewitalizacji. W wyniku realizacji projektu jego uczestnicy będą pokonywali bariery osamotnienia, braku poczucia własnej wartości, odrzucenia i braku akceptacji przez innych. Uczestnicy projektu będą mogli realizować własne pomysły, pozbywając się lęku, ośmieszenia i zagubienia. Występując publicznie przed innymi mieszkańcami nabędą poczucia własnej wartości i pewności siebie, będą czerpali satysfakcję, że dają innym radość ze wspólnego przeżywania śpiewu, tańca i muzyki. Indywidualna praca z osobami wykluczonymi z terenu obszaru rewitalizacji umożliwi przyrost ich kompetencji i wzrost kapitału społecznego obszaru rewitalizacji. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: · organizacja warsztatów muzycznych, plastycznych, teatralnych, wokalnych, tanecznych, rękodzielniczych dla osób z obszaru rewitalizacji, · organizacja przeglądów festiwali i konkursów z zakresu muzyki, teatru, tańca i innych, · tworzenie wspólnych interdyscyplinarnych przedsięwzięć, w tym widowisk i innych. Cele do osiągnięcia: Stworzenie warunków do kreatywności i samorozwoju wszystkich grup wiekowych i środowiskowych, między innymi poprzez realizację wielopokoleniowych projektów interdyscyplinarnych i własne produkcje artystyczne. W szczególności projekt dotyczyć będzie podniesienia kapitału społecznego obszaru rewitalizacji poprzez integrację społeczną wokół poszerzonej oferty kulturalnej.

Czas realizacji	2018–2019
Wartość przedsięwzięcia	100 000 zł
Źródła finansowania	Budżet miasta Suwałki – 50%, dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd Województwa) – 50%
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Suwałski Ośrodek Kultury

Cel 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców

Kierunek 3.1 Rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.26	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja bulwarów nad rzeką Czarną Hańczą
Lokalizacja przedsięwzięcia	Projektem zostaną objęte niezagospodarowane tereny zielone znajdujące się na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji wzdłuż rzeki Czarnej Hańczy (od mostu na ul. Bakalarzewskiej do mostu na ul. 24 Sierpnia – przedłużenie ul. Wigierskiej).
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Przez nadanie nowej funkcji niezagospodarowanej i zaniedbanej przestrzeni nad rzeką Czarną Hańczą (budowę bulwarów) zostanie rozwiązany problem związany z brakiem na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji (w centrum) miasta terenów zielonych. Projekt przyczyni się do stworzenia dodatkowego miejsca do wypoczynku i rekreacji przyjaznego całym rodzinom, w którym każdy znajdzie coś dla siebie. Utworzone w ramach projektu wysokiej klasy, wielofunkcyjne i ogólnodostępne przestrzenie publiczne poprawią jakość życia osób zamieszkujących obszar zdegradowany, oferując nowe możliwości spędzenia wolnego czasu, rekreacji i wypoczynku (boisko, place zabaw, miejsca odpoczynku dla osób starszych, z zachowaniem pełnej dostępności dla osób niepełnosprawnych). Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: W ramach projektu związanego z rewitalizacją bulwarów nad rzeką Czarną Hańczą zostały zaplanowane ciągi piesze i rowerowe oraz place rekreacyjne z wiatami grillowymi. W skład inwestycji wchodzi również wykonanie siłowni zewnętrznej, boiska wielofunkcyjnego, placu zabaw oraz elementów małej architektury, w tym m.in. ławek, koszy na śmieci, słupów oświetleniowych oraz stojaków na rowery. Wykonane zostanie utwardzenie gruntu w postaci ciągów rowerowych z nawierzchni asfaltowej, ciągów pieszych z nawierzchni betonowej oraz placów rekreacyjnych z nawierzchni mineralnej. Na terenie bulwarów zaprojektowano nasadzenia dużej ilości zieleni, m. in. łąkę kwietną o powierzchni 2500 m². W ramach inwestycji wykonane zostanie również niezbędne uzbrojenie techniczne terenu, w tym m.in. instalacje elektryczne, w tym m.in. oświetlenie terenu, iluminacja system CCTV, kanalizacja sanitarna z przyłączami oraz instalacje teletechniczne, w tym m.in. budowa kanalizacji kablowej instalacji światłowodowej, monitoringu miejskiego. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2017–2020
Wartość przedsięwzięcia	10. 000 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Miasto Suwałki

Kierunek 3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.27	
Nazwa przedsięwzięcia	Termomodernizacja budynku przy ul. E. Plater 24a
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. E. Plater 24a w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Docieplenie ścian budynku, regulacja centralnego ogrzewania. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2018
Wartość przedsięwzięcia	240 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Środki prywatne – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Wspólnota Mieszkaniowa Plater 24a

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.28	
Nazwa przedsięwzięcia	Termomodernizacja budynku przy ul. E. Plater 28b
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. E. Plater 28b w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Docieplenie ścian, stropów na ostatniej kondygnacji, wymiana stolarki okiennej w częściach wspólnych budynku, regulacja centralnego ogrzewania. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2018
Wartość przedsięwzięcia	240 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Środki prywatne – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Wspólnota Mieszkaniowa Plater 28b

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.29	
Nazwa przedsięwzięcia	Termomodernizacja budynku przy ul. L. Waryńskiego 33
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. L. Waryńskiego 33 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Docieplenie ścian, stropów na ostatniej kondygnacji, wymiana stolarki okiennej w częściach wspólnych budynku, regulacja centralnego ogrzewania. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2018
Wartość przedsięwzięcia	147 560 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Środki prywatne – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Wspólnota Mieszkaniowa Waryńskiego 33

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.30	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w pierzei ulicy przy T. Kościuszki obejmujące budynki nr 55, 57, 65, 97 w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. T. Kościuszki nr 55, 57, 65, 97 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: · remont elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych w budynku, · wymiana pokrycia dachowego: oraz remont części wspólnych budynków – klatek, · doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków: T. Kościuszki 55, 57, 65, 97, · rozbiórka budynków gospodarczych, · rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, · dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2018-2019
Wartość przedsięwzięcia	1 100 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.

Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.
---	---

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.31	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: L. Waryńskiego, Wigierska, Wesola, T. Noniewicza
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. L. Waryńskiego 11, ul. T. Noniewicza 21, 25, 29, 31, 41, 43, 43A, 45, ul. Wesola 8, 28, 30 Wesola 10 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: - remont elewacji, remont części wspólnych budynków, - doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków: L. Waryńskiego 11, ul. T. Noniewicza 21, 25, 29, 31, 43, 43A, 45, ul. Wesola 8, 10, 28, 30, - rozbiórka budynków gospodarczych oraz bud. Wesola 28A, - rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, - dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2019-2020
Wartość przedsięwzięcia	900 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.2.32	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej zlokalizowanej przy ul. Ciesielskiej obejmujące budynki nr 5, 5A, 9, 9B, Wigierska 19A w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Ciesielska nr 5, 5A, 9, 9B, ul. Wigierska 19A w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: termomodernizacja budynków ul. Ciesielska nr 5, 5A, 9, 9B, Wigierska 19A,

	- wymiana pokrycia dachowego: ul. Ciesielska nr 5, 5A, 9, 9B, Wigierska 19A, - doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków: ul. Ciesielska nr 5, 5A, 9, 9B, Wigierska 19A, - rozbiora budynków gospodarczych Ciesielska 9A, - rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, - dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych poprzez utwardzenie drogi dojazdowej do posesji. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2019-2020
Wartość przedsięwzięcia	1 200 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.33	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej zlokalizowanej przy ul. W. Gałaja 13, 23, 53, Ks. K. Hamerszmity 2A, 5, Bakalarzewska 2 w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. W. Gałaja 13, 23, 53, Ks. K. Hamerszmity 2A, 5, Bakalarzewska 2 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerasanitarne na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: - remont części wspólnych budynków /elewacja / ul. W. Gałaja 13, 23, ul. Ks. K. Hamerszmity 2a, 5, - wymiana pokrycia dachowego, - doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków: ul. W. Gałaja 13, 23, 53, Ks. K. Hamerszmity 2A, 5, Bakalarzewska 2 - rozbiora budynków gospodarczych, - rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, - dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych poprzez utwardzenie drogi dojazdowej do posesji. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2020-2021
Wartość przedsięwzięcia	1 300 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.34	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: T. Kościuszki, Chłodna T. Noniewicza, Dwernickiego
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. T. Kościuszki 76, 86, 84, 84A, 86A, 88, 90, 92, 96, 108, ul. T. Noniewicza 81, 87 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: - remont elewacji T. Noniewicza 81, 87, T. Kościuszki 92, 96, 108 wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych, - wymiana pokrycia dachowego T. Kościuszki 76, 86, 86A, 96, T. Noniewicza 81, remont części wspólnych budynków – klatek, - doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków T. Kościuszki 86, 86A, 88, 90, 92, 96, T. Noniewicza 87, - rozbiórka budynków gospodarczych, - rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, - dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2021-2022
Wartość przedsięwzięcia	3 100 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.35	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: T. Kościuszki, A. Mickiewicza, Czarna Hańcza
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. T. Kościuszki 3, 3A, 13, 39, 43, 45A, 51 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarnie na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: - przebudowa i adaptacja lokali mieszkalnych na parterach budynków na cele użytkowe oraz kulturalne w budynkach przy ul. T. Kościuszki 39 i 43, - remont części wspólnych budynków, - doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków przy ul. T. Kościuszki 3, 3A, 13, - rozbiórka budynków gospodarczych ul. T. Kościuszki,

	· rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, · dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2021-2022
Wartość przedsięwzięcia	700 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.36	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w pierzei ulicy przy pl. M. Konopnickiej obejmujące budynki nr 4, 6, 10A, 12, 12A, 14 w Suwałkach
Lokalizacja przedsięwzięcia	pl. M. Konopnickiej nr 4, 6, 10A, 12, 12A, 14 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerosanitarne na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrze, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: · remont elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej w częściach wspólnych w budynku M. Konopnickiej 4, 6, 10A, 12, 12A, 14, · wymiana pokrycia dachowego: pl. M. Konopnickiej 12, 12A i 14 oraz remont części wspólnych budynków – klatek, · doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków: pl. M. Konopnickiej 4, 6, 10A, 12, 12A, 14, · rozbiórka budynków gospodarczych, · rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, · dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2022-2023
Wartość przedsięwzięcia	900 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.37	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja substancji mieszkaniowej w kwartale ulic: Kościuszki, Wigierska, Wesola, Waryńskiego
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. M. Kościuszki 16, 18, 20, 26, 28, 34, 42, 44, 44A, 46, 52, ul. Wigierska 1, 3, Wesola 17
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Zły stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego położonego na obszarze rewitalizacji. Złe warunki aerasanitarne na obszarze rewitalizacji spowodowane niską emisją. Wysokie koszty eksploatacji budynków mieszkalnych. Należy poprawić estetykę budynków mieszkalnych, co wpłynie na atrakcyjność zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji, należy też ograniczyć emisję ciepła do atmosfery. Należy chronić środowisko naturalne obszaru rewitalizacji, a szczególnie powietrza, poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynków instalacji centralnego ogrzewania oraz przebudowę i renowację terenów zielonych, należy uzyskać efektywną funkcję gospodarczą poprzez dostosowanie układu komunikacyjnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: · przebudowa i adaptacja parterów budynków na cele użytkowe i kulturalne, · remont elewacji, remont części wspólnych budynków, · doprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania i centralnej ciepłej wody z sieci zdalaczynnej /ciepłowni/ do budynków, Kościuszki 16, 34 42, 44, 44A, 46, Wigierska 3, Wesola 17, Wigierska 1, Kościuszki 18, 20, 26, 28, 52, · rozbiórka budynków gospodarczych, · rewaloryzacja przestrzeni poprzez utworzenie terenów zielonych, · dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych, · wykonanie mini placów zabaw. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2022-2023
Wartość przedsięwzięcia	3 607 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.38	
Nazwa przedsięwzięcia	Przebudowa budynku będącego własnością gminy i przeznaczonego na pobyt ludzi, w wyniku czego powstanie 42 lokali socjalnych wraz z budową przyłącza wodociągowego, kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz zagospodarowaniem terenu w zakresie: rozbiórki budynków gospodarczych i dwóch boksów garażowych, utwardzenia nawierzchni ciągów pieszo jezdnych z budową 31 miejsc postojowych wraz z odwodnieniem i zagospodarowaniem terenu zielenią
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Sejneńska 22 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Lokale socjalne pozwolą na możliwość przesiedleń mieszkańców z budynków mieszkalnych z kwartałów miasta podlegających rewitalizacji, a także na realizację wyroków z prawem do lokalu socjalnego. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania lokali użytkowych w budynku mieszkalnym przy ul. Sejneńskiej 22, w wyniku której powstanie 42 lokali socjalnych. Poprawa estetyki budynku mieszkalnego, rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa środowiska naturalnego, a szczególnie powietrza poprzez likwidację pieców i doprowadzenie do budynku centralnego ogrzewania, dostosowanie układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze

	rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2018
Wartość przedsięwzięcia	4 463 466,67 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Zarząd Budynków Mieszkalnych w Suwałkach TBS sp. z o.o.

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.39	
Nazwa przedsięwzięcia	Remont i modernizacja obiektu Suwalskiego Ośrodka Kultury przy ulicy T. Noniewicza 7
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. Noniewicza 71 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców obszaru rewitalizacji w kulturze. Ograniczona oferta spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Niewystarczająca oferta kulturalna skierowana do mieszkańców obszaru objętego rewitalizacją. Brak miejsca na terenie obszaru rewitalizacji, gdzie mogą spotykać się lub spędzać czas jego mieszkańcy zagrożeni bezrobociem i wykluczeniem społecznym. Realizacja projektu umożliwia wdrożenie innych projektów SOK objętych programem rewitalizacji: nr P.2.25, P.2.22, P.1.16, P.1.15. Suwalski Ośrodek Kultury jest jedyną placówką kulturalną na obszarze rewitalizacji, która świadczy aktywne formy uczestnictwa w kulturze. SOK zakłada realizację wielu projektów rewitalizacyjnych o charakterze aktywizacyjnym, które wymagają dostosowania pomieszczeń budynku SOK. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Powstanie nowa przestrzeń do aktywności kulturalnej, pracownia digitalizacyjna i kawiarenka kulturalna dla uczestników projektów: „Suwalskie Archiwum Kultury na terenie obszary rewitalizacji”, „Wzrost aktywnego uczestnictwa wszystkich grup wiekowych i środowiskowych zamieszkujących obszar rewitalizacji w Suwałkach w ofercie kulturalnej Suwalskiego Ośrodka Kultury”, „Powołanie Akademii Artystycznej Dzieci i Młodzieży”, „Rozwój artystycznego ruchu amatorskiego na terenie obszaru rewitalizacji w Suwałkach”. Cele do osiągnięcia: Celem projektu jest unowocześnienie oraz podniesienie jakości oraz zakresu usług kulturalnych świadczonych dla mieszkańców Suwałk.
Czas realizacji	2018–2019
Wartość przedsięwzięcia	6 000 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Suwalski Ośrodek Kultury

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.40	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja poddasza wraz z elewacją i przystosowania budynku zaplecza dydaktycznego (dawniej przedszkole romskie)
Lokalizacja przedsięwzięcia	ul. T. Kościuszki 58 w Suwałkach
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Umożliwienie nauki osobom niepełnosprawnym. Zwiększenie powierzchni dydaktycznej i stworzenie

	możliwości przyjęcia do szkoły większej ilości dzieci. Poprawa estetyki elewacji budynku. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Działania będą polegały na zagospodarowaniu poddasza na cele związane ze szkołą i obejmowały: wykonanie windy dla osób niepełnosprawnych, poprawę bazy sanitarnej z dostosowaniem dla osób niepełnosprawnych, przystosowanie przybudówki na cele zaplecza dydaktycznego, zorganizowanie strefy rekreacji na placu posesji. Cele do osiągnięcia: Poprawa bazy dydaktycznej i podniesienie estetyki zabytkowej pierzei ul. T. Kościuszki.
Czas realizacji	2018–2021
Wartość przedsięwzięcia	2 200 000 zł
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Dotacje z innych źródeł publicznych (budżet państwa, Samorząd Województwa) + środki prywatne - 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Parafia NSPJ w Suwałkach

Kierunek 3.3 Dostosowanie miejskiego układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych

Karta przedsięwzięcia Nr P.3.41	
Nazwa przedsięwzięcia	Rewitalizacja kwartału między ul. T. Kościuszki, L. Waryńskiego, Wesołą, Wigierską, T. Noniewiczą, Muzyczną, E. Plater, pl. J. Piłsudskiego
Lokalizacja przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie składa się z opisanych poniżej 6 etapów w następujących lokalizacjach: 1. kwartał między ulicami T. Kościuszki, L. Waryńskiego, Wesoła i Wigierska (teren oznaczony jako 5KD-P/ZP w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego); 2. Przedłużenie ul. Muzycznej w kwartale między ulicami T. Kościuszki, Gen. J. Dwernickiego i T. Noniewiczą; 3. kwartał między ulicami T. Kościuszki, L. Waryńskiego, T. Noniewiczą i Wigierską (teren oznaczony jako 4KD-P/ZP w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego); 4. kwartał między ulicami T. Kościuszki, Wigierską, Noniewiczą i rzeką Czarna Hańcza; 5. kwartał między ulicami E. Plater, T. Kościuszki i pl. im. Marszałka J. Piłsudskiego; 6. kwartał między ulicami: Wesoła, L. Waryńskiego, T. Noniewiczą i Wigierską.
Opis przedsięwzięcia	Problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy, które rozwiązuje przedsięwzięcie: Poprzez nadanie nowej funkcji niezagospodarowanej i zaniedbanej przestrzeni w kwartałach zostanie rozwiązany problem związany z brakiem na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji (w centrum miasta) dróg dojazdowych i miejsc parkingowych oraz terenów zielonych. Szczegółowy zakres przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie składa się z 6 oddzielnych etapów: 1. „Rewitalizacja kwartału między ulicami T. Kościuszki, L. Waryńskiego, Wesołą i Wigierską – Etap 1” – budowa dróg i parkingów z kompletną infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowanie zielenią i elementami małej architektury przestrzeni publicznej oznaczony jako 5KD-P/ZP w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego; 2. „Rewitalizacja kwartału pomiędzy ulicami T. Kościuszki i T. Noniewiczą – ulica Muzyczna Etap 2” – budowa ulicy Muzycznej z parkingami o łącznej powierzchni 8849 m² i kompletną infrastrukturą oraz zielenią i małą architekturą; 3. „Rewitalizacja kwartału między ulicami T. Kościuszki, L. Waryńskiego, Wesołą i Wigierską – Etap 2” – budowa dróg i parkingów z kompletną infrastrukturą techniczną oraz zagospodarowanie zielenią i elementami małej architektury przestrzeni publicznej oznaczonej jako 4KP-P/ZP w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego; 4. „Rewitalizacja kwartału między ulicami T. Kościuszki, Wigierską i T. Noniewiczą” – uzupełnienie dokumentacji technicznej; budowa dojazdów z parkingiem o powierzchni 3800 m² z uzupełnieniem infrastruktury technicznej, w tym: kanalizacji deszczowej i oświetlenia oraz wykonanie małej architektury i zieleni wewnątrz kwartału;

	5. „Rewitalizacja kwartału między ulicami E. Plater, T. Kościuszki i plac Marszałka J. Piłsudskiego” – budowa ulicy z parkingami i kompletną infrastrukturą techniczną o łącznej powierzchni 10 746 m² wewnątrz kwartału; 6. „Rewitalizacja kwartału między ulicami Wesoła, L. Waryńskiego, T. Noniewicza i Wigierską” – budowa dojazdów z parkingami i ciągów pieszych w kwartale wraz z uzupełnieniem infrastruktury technicznej. Cele do osiągnięcia: Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
Czas realizacji	2018–2021
Wartość przedsięwzięcia	ad. 1 – 800 000 zł ad. 2 – 3 000 000 zł ad. 3 – 1 400 000 zł ad. 4 – 1 000 000 zł ad. 5 – 3 100 000 zł ad. 6 – 1 200 000 zł <u>Razem: 10 500 000 zł</u>
Źródła finansowania	RPO WP 2014-2020 (EFRR) – 85% k.k., Budżet Miasta Suwałki/środki prywatne – 15% k.k. + 100% k.nk.
Podmioty uczestniczące w realizacji przedsięwzięcia	Miasto Suwałki

7.2 Przedsięwzięcia uzupełniające

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 wskazują, że program rewitalizacji obejmuje oprócz podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych również projekty uzupełniające, tj. takie, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.

Poniżej przedstawiono zestawienie pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, uzupełniających projekty podstawowe opisane w rozdz. 7.1.

Tabela 31. Wykaz przedsięwzięć uzupełniających proces rewitalizacji miasta Suwałki

Nazwa przedsięwzięcia	Opis przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Jakie problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy rozwiązuje planowane przedsięwzięcie	Cele projektu w powiązaniu z celami programu rewitalizacji	Zakres czasowy realizacji	Planowany koszt w zł
„Misja emisja” projekt edukacji ekologicznej ze szczególnym uwzględnieniem tematyki niskiej emisji	Szkolenia, seminaria, prelekcje, akcje społeczne (w tym konkursy) uświadamiające problematykę niskiej emisji.	Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT w Suwałkach	Brak świadomości mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie proekologicznych sposobów ogrzewania, a także brak wiedzy nt. korzyści wynikających z likwidacji niskiej emisji.	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego C3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców K.3.1 Rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji	2018–2020	30 000,00
Realizacja programów profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i przeciwdziałania przemocy w suwalskich szkołach	Realizacja programów profilaktycznych rekomendowanych przez PARPA i KBPN w zakresie profilaktyki uniwersalnej dla uczniów suwalskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych ich rodziców i nauczycieli	Miasto Suwałki	Rosnące zagrożenie uzależnieniami, brak właściwie sprawowanej opieki nad dziećmi i nieskuteczne metody wychowawcze w środowisku rodzinnym. Dzięki realizacji programów profilaktycznych uczniom suwalskich szkół, ich rodzicom	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2018–2019	50 000,00

			i nauczycielom zostaną ukazane szkodliwości korzystania z alkoholu i narkotyków. Ograniczone zostanie natężenie przemocy rówieśniczej w formie fizycznej i słownej.			
Suwalska Majówka Społeczna	Integracja trzeciego sektora i mieszkańców wokół idei rewitalizacji w ramach spotkania otwartego	Miasto Suwałki	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluceniem społecznym	2017–2023	30 000,00 rocznie
Akademia Nordic Walking	Cykl zajęć aktywizujących dla seniorów pod okiem instruktora, zachęcających do regularnego uprawiania sportu.	Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych	2018–2020	20 000,00
„STOP przemocy w rodzinie” kompleksowy program wspierania osób zagrożonych wykluceniem społecznym doświadczających przemocy w rodzinie oraz ich otoczenia	Działania profilaktyczne i diagnostyczne na temat rozmiarów przemocy w rodzinie, kampanie społeczne nt. zjawiska. Edukacja służb odpowiedzialnych za realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy. Zapewnienie osobom doświadczającym przemocy dostępu do różnych form pomocy i wsparcia. Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz podejmowanie działań interwencyjnych, opracowanie i wdrożenie programu dla sprawców.	Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT	Ograniczenie liczby „niebieskich kart”, ograniczenie problemu przemocy w rodzinach oraz poprawa stanu bezpieczeństwa życia codziennego mieszkańców	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluceniem społecznym K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2017–2023	350 000,00

„Wodna Akademia”	Cykl zajęć edukacyjno-rekreacyjnych propagujących aktywne spędzanie wolnego czasu dla młodzieży z obszaru rewitalizowanego.	Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT	Duży problem uzależnień oraz agresji wśród młodzieży. Brak oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży, w szczególności o charakterze sportowym.	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2018–2020	60 000,00
Rewitalizacja kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz dostosowanie do funkcji Sanktuarium	Termomodernizacja i poprawa bezpieczeństwa użytkowania obiektu użyteczności publicznej, dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych	Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	Brak dostępności obiektu dla osób starszych i niepełnosprawnych, wysokie zapotrzebowanie na energię pierwotną budynku	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych	2018–2020	322 000,00
Festival kultury tradycyjnej	Organizacja festiwalu (występy zespołów muzycznych) wraz z atrakcjami towarzyszącymi - warsztatami artystycznymi np. garncarstwo, łyżkarstwo, rzeźba itp. Organizacja festiwalu na otwartej przestrzeni (okolice Czarnej Hańczy) wraz z bezpłatnym uczestnictwem i szeregiem dodatkowych atrakcji pozwoli na zwiększenie uczestnictwa w kulturze mieszkańców obszaru rewitalizowanego, nie tylko jako bezpośredni odbiorcy, lecz również jako współtwórcy.	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA	Brak uczestnictwa w kulturze osób z grup defaworyzowanych z obszaru rewitalizowanego. Brak integracji społecznej.	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego C2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji K.2.3 Rozwój oferty instytucji kultury	2018–2023	300 000,00
Parafia przyjazna niepełnosprawnym	Montaż 3 wind przyschodowych, podjazdu dla niepełnosprawnych, sanitariatu dla niepełnosprawnych w	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Aleksandra	Brak dostępności obiektu dla osób starszych i	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji	2017–2023	126 000,00

	pomieszczeniach parafii przeznaczonych na działalność istniejącej świetlicy środowiskowej oraz jadłodajni dla bezdomnych i ubogich.	w Suwałkach	niepełnosprawnych.	K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego		
Przyjazny gabinet dentystyczny	Opieka stomatologiczna dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych z obszaru rewitalizacji (Przedszkola nr 2, 3, 4 i Szkoły Podstawowe nr 2, 6, 9)	Marta Konewko-Romanowska NZOZ Praktyka Dentystyczna Marta Konewko-Romanowska	Wysoki poziom bezrobocia osób młodych, ubóstwa i bezradności opiekuńczo-wychowawczej. Profilaktyka oraz wizyty adaptacyjne umożliwią poprawę stanu zdrowia osób wykluczonych z obszaru rewitalizacji.	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2017–2023	600 000,00
Rewitalizacja obiektów zlokalizowanych na posesji ul. T. Kościuszki 47 w Suwałkach	Remont elewacji budynków. Podłączenie budynku 47b i 47c do sieci c.o. Termomodernizacja obiektów 47a, 47b i 47c, docieplenie ścian i dachów. Przystosowanie budynku 47d na cele opieki paliatywnej chorych na choroby nowotworowe – kompleksowy remont i adaptacja budynku. Adaptacja poddasza budynku 47 na cele mieszkalne. Udrożnienie dojścia na miejsca parkingowe i tereny rekreacyjne nad Czarną Hańczę. Dostawa i montaż wind dla w budynku 47b i d. Wykonanie miejsca parkingowego dla niepełnosprawnych	Fundacja „Życie nie umierać” Gimnazjum im. Marii Konopnickiej w Suwałkach Współwłaściciele	Brak dostępności obiektów dla osób starszych i niepełnosprawnych, wysokie zapotrzebowanie na energię pierwotną budynków.	C3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych	2018–2023	7 500 000,00

Uczmy się, Bawmy się - aktywnie spędzając czas.	Stworzenie boiska dla dzieci oraz placu zabaw przy Świetlicy Środowiskowej „Przystań” ul. Waryńskiego 39 w Suwałkach. Prowadzenie treningów dla dzieci i młodzieży. Propagowanie i krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży.	Spółeczna Organizacja Przyjaciół Dzieci „Przystań”	Duży problem uzależnień oraz agresji wśród młodzieży. Brak oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży, w szczególności o charakterze sportowym.	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2018–2019	10 000,00
Suwańskie Archiwum Kultury na terenie obszaru rewitalizacji	Stworzenie pracowni digitalizacji dorobku kulturalnej oraz digitalizacja, opracowanie i udostępnienie zbiorów archiwalnych będących w dyspozycji Suwańskiego Ośrodka Kultury. Projekt zakłada opublikowanie poszczególnych opracowań, w formule papierowej i cyfrowej tak, aby dostęp do nich był możliwy dla wszystkich.	Miasto Suwałki, Suwański Ośrodek Kultury w Suwałkach	Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Niski poziom uczestnictwa w kulturze osób wykluczonych. Niska świadomość lokalnych tradycji i kultury.	C 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji. K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2018–2019	450 000,00
Modernizacja budynków mieszkalnych na Osiedlu II w Suwałkach poprzez dostosowanie obiektów do dogodnego korzystania przez osoby z niepełnosprawnością polegającego na wyposażeniu obiektów w dźwig osobowy w klatce budynku	Zakup i montaż dźwigu osobowego w klatkach budynków.	Wspólnoty Mieszkaniowe: Osiedle II bl.14 Osiedle II bl.13 Osiedle II bl.16 Osiedle II bl.17 Osiedle II bl.18 Osiedle II bl.20 Osiedle II bl.21	Brak dostępności obiektów mieszkalnych dla osób starszych i niepełnosprawnych.	C3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych	2019–2023	250 000,00 x 7 = 1 750 000,00
Program dotacji na remont obiektów zabytkowych	Dotacje na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, gminnej ewidencji zabytków.	Miasto Suwałki	Zły stan techniczny obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji.	C3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców	2017–2023	200 000,00 x 7 = 1 400 000,00

				K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych		
Kontynuacja Programu oddłużania mieszkańców	Organizacja prac społecznie użytecznych dla dłużników z obszaru rewitalizacji w celu odpracowania długu z tytułu czynszu za zajmowany lokal komunalny na rzecz miasta Suwałki. Poprawa warunków mieszkaniowych dla rodzin wymagających szczególnego wsparcia.	Miasto Suwałki	Wysoka liczba lokali zadłużonych, Wysoka liczba orzeczonych sądowo eksmisji. Wysoka liczba osób zagrożonych ubóstwem (pobierających świadczenia z pomocy społecznej).	C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego	2017–2023	50 000,00

Źródło: opracowanie własne

Analiza lokalizacji przedsięwzięć podstawowych i uzupełniających pozwala stwierdzić, że proces rewitalizacji zakłada kompleksową interwencję w granicach obszaru zdegradowanego Suwałk, umożliwiającą jego zmianę strukturalną.

8. Mechanizmy integrowania działań oraz komplementarność w realizacji programu rewitalizacji

Poniżej przedstawiono metodologię zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji w sferach: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej, źródeł finansowania.

Tabela 32. Charakterystyka metodologii zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami oraz działaniami innych podmiotów na obszarze rewitalizacji

Obszary komplementarności	Opis metodologii zapewnienia komplementarności
Przestrzenna	Wszystkie projekty wpisane do Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 dotyczą obszaru rewitalizacji, charakteryzującego się najwyższym potencjałem rozwojowym w mieście (historyczne centrum miasta o ponadlokalnych funkcjach centrotwórczych), dzięki czemu efekty projektów oddziaływać będą pośrednio na pozostałe obszary miasta. W procesie opracowania programu rewitalizacji zdiagnozowano skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w ramach sfer – społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, a następnie zdefiniowano w oparciu o nie cele rewitalizacji, dla których zidentyfikowano wzajemnie powiązane projekty rewitalizacyjne. Regulamin otwartego naboru na przedsięwzięcia rewitalizacyjne zakładał, że zgłaszane projekty powinny przyczyniać się do rozwiązywania lokalnych problemów społecznych oraz gospodarczych i/lub przestrzenno-funkcjonalnych i/lub technicznych i/lub środowiskowych występujących na obszarze rewitalizacji, w celu wyprowadzenia go z sytuacji kryzysowej. Powinny być także spójne z celami rewitalizacji i powiązane z innymi działaniami rewitalizacyjnymi. W związku z tym, że rewitalizacja ma być procesem integrującym działania ze sfery społecznej ze sferami: gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną czy techniczną, preferowane były przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie, wpływające trwale na każdą z wymienionych sfer.

	Dzięki temu udało się zidentyfikować projekty w każdej ze sfer – społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, dzięki czemu efekty rewitalizacji dopełniają się przestrzennie i silniej oddziałują na sąsiednie tereny. Komplementarność przestrzenną programu zapewniono również równomiernym rozkładem przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji, by ograniczyć występowanie „punktowości” interwencji. Założono w programie, że problemy są rozwiązywane na obszarze rewitalizacji, nie zaś przenoszone na inne tereny.
Problemowa	Projekty wskazane do realizacji dopełniają się wzajemnie tematycznie, gdyż przyczyniają się do rozwiązania problemów w sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, tworząc tym samym spójną i komplementarną całość. Dla każdej ze sfer zaproponowano realizację działań o największym potencjale oddziaływania przestrzennego i problemowego. Wśród przykładów wymienić można: przeciwdziałanie degradacji zabudowy mieszkaniowej, rozwój infrastruktury technicznej, ograniczenie źródeł niskich emisji, zagospodarowanie przestrzeni publicznych, przeciwdziałanie patologiom społecznym, rozwój kapitału społecznego, lokalnego rynku pracy. Przedmiotowe przedsięwzięcia wpisują się w kierunki działań wynikające z dokumentów strategicznych miasta (Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016–2025, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Suwałki, Program ochrony środowiska dla miasta Suwałki na lata 2016–2020, Program Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach na lata 2014–2020), dzięki czemu rozwiązują jednocześnie obszary problemowe na wielu płaszczyznach określonych przez wymienione opracowania.
Proceduralno-instytucjonalna	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna zapewniona została poprzez powołanie Zarządzeniem nr 9/2017 Prezydenta Miasta Suwałk w 09.01.2017 Grupy Sterującej zarządzanie projektem pn. Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023. Zadaniem Grupy Sterującej jest czynne uczestniczenie w procesie tworzenia, realizacji i monitorowania programu rewitalizacji. W skład grupy sterującej zostali powołani przedstawiciele głównych komórek merytorycznych Urzędu Miejskiego w Suwałkach oraz jednostek organizacyjnych Miasta Suwałki (Zastępca Prezydenta Miasta Suwałki, Architekt Miejski, Miejski Konserwator Zabytków, Pełnomocnik Prezydenta Miasta Suwałk ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz przedstawiciele Referatu Urbanistyki, Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych, Zarządu Dróg i Zieleni, Zarządu Budynków Mieszkalnych TBS Sp. z o.o.) oraz przedstawiciele partnerów

	społeczno-gospodarczych (Rady Miejskiej w Suwałkach, Suwalskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, Suwalskiej Rady Seniorów, Centrum Integracji Społecznej, Izby Przemysłowo-Gospodarczej w Suwałkach. W skład Grupy Sterującej weszli również reprezentanci organizacji pozarządowych: Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, Podlaskiego Stowarzyszenia Terapeutów, Stowarzyszenia Aktywności Społeczno-Artystycznej „Nie po drodze”, Stowarzyszenia Jasne Życie, Stowarzyszenia Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących CROSS oraz mieszkańcy Suwałk. Skład Grupy Sterującej zabezpiecza reprezentację różnych grup interesów społeczności lokalnej i kompleksowość problemową na etapie programowania rewitalizacji. Interdyscyplinarna grupa sterująca umożliwia efektywne współdziałanie różnych instytucji (reprezentujących władzę wykonawczą, uchwałodawczą) i ich partnerów (organizacji pozarządowych), a także mieszkańców miasta na etapie konstruowania interwencji rewitalizacyjnej oraz ich wzajemne uzupełnianie się w procesie realizacji rewitalizacji. Tym samym system zarządzania rewitalizacją zostanie osadzony w istniejącym efektywnym systemie zarządzania miastem. Projekty objęte programem rewitalizacji zostały zidentyfikowane w ramach zrealizowanych konsultacji społecznych i są oddolnymi inicjatywami zgłoszonymi w trybie naboru otwartego przez poszczególne grupy interesariuszy (miasto, mieszkańcy, organizacje pozarządowe, partnerzy gospodarczy, wspólnoty mieszkaniowe, parafie). Wszystkie przedsięwzięcia wykazują spójność z celami i kierunkami działań wynikającymi z programu. Zaplanowane przedsięwzięcia wzajemnie się uzupełniają. Wszystkie grupy interesariuszy, zgłaszające koncepcje projektowe do objęcia programem rewitalizacji, mają potencjał do przygotowania wniosku aplikacyjnego oraz wdrożenia i rozliczenia dotacji. Z ramienia Urzędu Miejskiego w Suwałkach za aplikowanie o dofinansowanie i rozliczanie dotacji odpowiedzialny jest Wydział Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych – w dziedzinie odpowiedzialności wynikającej z regulaminu organizacyjnego. W przypadku projektów społecznych za proces aplikowania i rozliczania dotacji odpowiadają pozostałe wydziały – w zakresie właściwości i kompetencji.
Międzyokresowa	Projekty planowane do realizacji w programie rewitalizacji są uzupełnieniem i kontynuacją projektów realizowanych na terenie miasta od 2004 roku w oparciu o dokumenty strategiczne miasta, Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013, a także wynikające z następujących programów rewitalizacji: · „Program rewitalizacji zabytkowych kamienic śródmieścia Suwałk, stanowiących własność komunalną” przyjęty uchwałą Nr XX/234/04 Rady Miejskiej w Suwałkach z 31.03.2004,

	· „Program rewitalizacji zabytkowego śródmieścia miasta Suwałk” przyjęty uchwałą Nr XXVII/410/05 Rady Miejskiej w Suwałkach z 22.06.2005, · „Program rewitalizacji terenów powojсковych położonych przy ul. Gen. K. Pułaskiego i przy ul. 23 Października w Suwałkach” przyjęty uchwałą Nr XXV/290/04 Rady Miejskiej w Suwałkach z 25.08.2004. W związku z powyższym zachowana zostanie ciągłość programowa procesu rozwoju obszaru śródmieścia, wykorzystane zostaną doświadczenia z poprzednich perspektyw oraz wnioski z przeprowadzonych działań ewaluacyjnych.
Źródła finansowania	Wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie projektów rewitalizacyjnych zakładają finansowanie projektów z wkładu własnego i/lub kredytu oraz funduszy strukturalnych UE, ze szczególnym uwzględnieniem Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020, jak również z dotacji z krajowych środków publicznych. Konstrukcja projektów rewitalizacyjnych wynikających z programu umożliwia uzupełnianie i łączenie wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Alternatywą dla ww. źródeł finansowania są środki pochodzące z Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Rządowego Programu Na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych, Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych. Dywersyfikacja źródeł finansowania pozwala założyć efektywne wdrożenie zakładanych projektów i osiągnięcie celów założonych przez niniejszy program.

Źródło: opracowanie własne

Powyższe mechanizmy zapewnienia komplementarności projektowo-podmiotowej wpływają docelowo na kompleksowość programu rewitalizacji, który nie pomija aspektów społecznych, gospodarczych lub przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych – związanych zarówno z obszarem rewitalizacji miasta Suwałki, jak i jego otoczeniem.

Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023, złożony z wielu różnorodnych projektów inicjowanych przez różnorodnych interesariuszy, tworzy mechanizm kompleksowości interwencji. Powiązane ze sobą projekty rewitalizacyjne zabezpieczają właściwą synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową.

Tym samym możliwe jest w wyniku realizacji działań objętych programem osiągnięcie zmiany strukturalnej na obszarze rewitalizacji.

9. Indykatywne ramy finansowe interwencji w obszarze rewitalizacji

9.1 Źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Środki na realizację projektów rewitalizacyjnych – zgodnie z zasadą dodatkowości środków UE – muszą pochodzić z różnych źródeł. Głównym źródłem finansowania rewitalizacji są środki finansowe o charakterze publicznym. Obejmują one instrumenty finansowe uruchamiane bezpośrednio przez władze lokalne (np. podatki lokalne, czynsze, pożyczki, kredyty, obligacje lub akcje itp.) oraz instrumenty zewnętrzne, czyli środki pochodzenia krajowego i zagranicznego. Jednostki samorządu terytorialnego w procesie finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych powinny również wykorzystywać współpracę z sektorem prywatnym, w tym środki finansowe właścicieli i zarządców nieruchomości (mieszkańców, inwestorów zewnętrznych). Umożliwiają one realizację idei partnerstwa publiczno-prywatnego, uzupełniają braki w bilansie wykonalności programu rewitalizacji i zmniejszają zaangażowanie środków publicznych.

Założenia ujęte w niniejszym programie stanowią podstawę do konstruowania montażu finansowego i przygotowania aplikacji o wsparcie finansowe wybranych projektów. Program zakłada, że podstawowym źródłem finansowania projektów będą środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, dostępnych na poziomie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014–2020 (Oś Priorytetowa VIII. *Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej, Działanie 8.5 Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów zmarginalizowanych*), jak również środki pochodzące z budżetu miasta Suwałki.

W ramach systemu wdrażania RPO zostały stworzone warunki umożliwiające skuteczną realizację projektów rewitalizacyjnych i wysoką efektywność wsparcia projektów rewitalizacyjnych. W tym celu zostały sformułowane preferencje w dostępie do środków dla projektów rewitalizacyjnych w ramach innych priorytetów inwestycyjnych niż 9b (poprzez dodatkowe punkty przyznawane w trakcie oceny projektów lub wyższy poziom dofinansowania lub konkursy poświęcone wyłącznie projektom rewitalizacyjnym). Poniżej przedstawiono katalog priorytetów inwestycyjnych bezpośrednio związanych z rewitalizacją. Poniższe obszary inwestycyjne tworzą zakres podstawowej interwencji rewitalizacyjnej, możliwej do sfinansowania ze środków polityki spójności UE.

Tabela 33. Priorytety inwestycyjne bezpośrednio związane z rewitalizacją w ramach RPO

Priorytety inwestycyjne bezpośrednio związane z rewitalizacją w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020		Obszar projektowy
Cel Tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP		
3a	Promowanie przedsiębiorczości (sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości)	Rozwój inkubatorów przedsiębiorczości
Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach		
4c	Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym	Termomodernizacje budynków użyteczności publicznej i zasobu mieszkaniowego

4e	Promowanie strategii niskoemisyjnych, wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	Rozwój systemów transportowych, Infrastruktura ruchu rowerowego i pieszego.
Cel tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami		
6c	Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego	Rozwój infrastruktury kultury Zagospodarowanie terenów zielonych
6e	Podjęcie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację terenów przemysłowych, zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszeniu hałasu	Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne
Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów		
7d	Rozwój i rehabilitacja systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	Rozwój systemu transportu kolejowego
Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników		
8i	Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	Projekty z zakresu aktywizacji zawodowej bezrobotnych
8iii	Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości poprzez aktywizację zawodową
Cel tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem		
9b	Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności	Aktywizacja społeczna
9i	Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie	Projekty z zakresu aktywizacji zawodowej
9iv	Ułatwianie dostępu do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych	Poprawa jakości usług publicznych
9v	Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia	Projekty ekonomii społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020

Alternatywą dla dofinansowania z polityki spójności w ramach RPO WP 2014–2020 dla zadań objętych Zintegrowanym Programem Rewitalizacyjnym Miasta Suwałki na lata 2017–2023 mogą być następujące źródła finansowania:

Środki publiczne - krajowe

- **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POIiŚ)** w zakresie:
 - **termomodernizacji i wspierania efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej** (instytucja wdrażająca to Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) i projektów obejmujących głęboką, kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej (**Oś priorytetowa I, działanie 1.3.1**)⁴⁹,
 - **ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju zasobów kultury** (instytucja pośrednicząca to Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego). W ramach działania będą realizowane inwestycje dotyczące zarówno ochrony zabytków, jak i rozwoju zasobów kultury. Wsparcie ukierunkowane na zachowanie dziedzictwa będzie dotyczyło prac związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (i ich zespołów) oraz przebudowy i rozbudowy obiektów zabytkowych. Możliwe będzie wsparcie zakupu wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym edukacji artystycznej (zakup aparatury specjalistycznej na cele ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, rozwoju zasobów kultury) (**Oś priorytetowa VIII, działania 8.1**),

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020(Power) w zakresie:

- **aktywizacji zawodowo-edukacyjnej oraz trwałej integracji na rynku pracy ludzi młodych**, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych (instytucja pośrednicząca to Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Realizowane będą m.in. projekty dotyczące wprowadzenia instrumentów i usług rynku pracy służących indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej, zdobycia doświadczenia zawodowego, służących rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia oraz instrumentów i usług skierowanych do osób z niepełnosprawnością (**priorytet 8ii, działanie 1.3.1**),
- **skutecznej pomocy społecznej** przez wzmocnienie potencjału instytucji działających na rzecz włączenia społecznego (instytucja pośrednicząca to Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Wspierane będą działania dotyczące opracowania, przetestowania i wdrożenia standardów kształcenia w zakresie trzech nowych specjalności zawodowych w pracy socjalnej, których wdrożenie wynika z planowanych zmian w systemie pomocy społecznej tj. asystentura i mediacja socjalna, organizator usług socjalnych, animator społeczności lokalnych (**Oś priorytetowa II, Działanie 2.5**),
- **prowadzenia wysokiej jakości polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych** (instytucja pośrednicząca to Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Będą realizowane projekty dotyczące wypracowania i wdrożenia instrumentów,

⁴⁹ Katalog uprawnionych beneficjentów Działania 1.3.1 POIiŚ obejmuje: państwowe jednostki budżetowe, szkoły wyższe, organy władzy publicznej, w tym administracja rządowa oraz nadzorowane lub podległe jej organy i jednostki organizacyjne, podmioty będące dostawcami usług energetycznych w rozumieniu dyrektywy 2012/27/UE, działające na rzecz państwowych jednostek budżetowych, szkół wyższych i organów władzy publicznej, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych.

wspierających zatrudnienie i utrzymanie się na rynku pracy osób niepełnosprawnych oraz wypracowanie i upowszechnianie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy (**Oś priorytetowa II, Działanie 2.6**).

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych 2014-2020 (ASOS), w zakresie:

- **zwiększenia różnorodności i poprawy jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych** (operator programu to Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Realizowane będą projekty dotyczące tworzenia ofert odpowiadających problemom osób starszych znajdujących się w trudnej sytuacji, promowania nowych rozwiązań na rzecz motywowania osób starszych do uczenia się dla zachowania aktywności, nowych form inicjatyw edukacyjnych oraz dotyczące rozwoju oferty edukacyjno-kulturalnej (**Priorytet I, cel szczegółowy 1**),
- **zwiększenia dostępności, podniesienia jakości usług społecznych** oraz wspierania działań na rzecz samopomocy i samoorganizacji (operator programu to Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Realizowane będą projekty związane z rozwojem systemów wsparcia specyficznych dla wieku podeszłego potrzeb oraz rozwojem usług społecznych w sferze sportu, turystyki, rekreacji i kultury (**Priorytet IV, cel szczegółowy 1**).

Fundusze celowe – obligacje komunalne, dotacje i pożyczki w ramach:

- **Funduszu Infrastruktury Samorządowej (FIS)** zarządzanego przez Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych BGK S.A. „TFI BGK” i Polskie Inwestycje Rozwojowe. FIS dostarcza kapitał wsparcia na długoterminowe inwestycje m.in. projekty rewitalizacyjne i infrastruktura komunalna, infrastrukturę transportową, infrastruktura społeczna, tj. szkoły i ochrona zdrowia.
- **Fundusz Dopłat** (obsługa BGK) umożliwia realizację działań związanych z wsparciem budownictwa socjalnego i komunalnego przez zwiększenie w gminach zasobu lokali oraz zasobu pomieszczeń służących zaspokajaniu potrzeb osób najuboższych.
- **Funduszu Termomodernizacji i Remontów** w zakresie wsparcia finansowego dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłaty rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.
- **Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020 (FIO)**. Realizacja przedsięwzięć ma umożliwić zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne oraz angażowanie w różnorodne działania na rzecz innych, swoich wspólnot oraz w tworzenia, realizacji i monitoringu polityk publicznych. W ramach FIO będą wspierane projekty dotyczące:
 - **rozwijania wolontariatu** w zakresie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, wolontariatu w różnych dziedzinach aktywności obywatelskiej, wolontariatu pracowniczego we współpracy z organizacjami pozarządowymi (**Priorytet 2, kierunek 2**),
 - **wspierania aktywnych form integracji społecznej** tj. zaangażowania organizacji pozarządowych na rzecz aktywnej integracji, wspierania osób starszych i podmiotowość społeczną osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością, rozwiązań innowacyjnych w zakresie profilaktyki i pracy z rodziną wychowującą

dzieci, która jest zagrożona marginalizacją oraz rozwiązań innowacyjnych w obszarze integracji społecznej (**Priorytet 2, kierunek 5**),

- **rozwoju przedsiębiorczości społecznej** związanego z edukacją w zakresie przedsiębiorczości społecznej, doradztwem, budowaniem partnerstw lokalnych z udziałem ekonomii społecznej (**Priorytet 2, kierunek 6**),
- **rozwijania edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych** przez rozwój edukacji obywatelskiej, edukację nieformalnych liderów społecznych, rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich (**Priorytet 3, kierunek 2**).

Środki z funduszy Unii Europejskiej

- **Program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE)** dotyczący działań na rzecz ochrony środowiska (Krajowy Punkt Kontaktowy to Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej). Formy dofinansowania przewidziane w programie to dotacje, przekazanie środków, pożyczka, w tym pożyczka przeznaczona na zachowanie płynności finansowej przedsięwzięć współfinansowanych ze środków Instrumentu Finansowego LIFE+/Programu LIFE (**priorytet- Przyroda i różnorodność biologiczna, priorytet – Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami**).
- **Program UE „Zdrowie na rzecz wzrostu gospodarczego” (2014–2020)** Środki w formie dotacji i zamówień publicznych, które pomogą w odnalezieniu opłacalnych rozwiązań pozwalającym sprostać napotykanym problemom oraz usprawnią i uelastycznią system opieki zdrowotnej. W ramach programu będą realizowane 4 cele szczegółowe, w tym jeden z nich dotyczy promocji zdrowia i zapobiegania chorobom poprzez wymianę między państwami członkowskimi najlepszych praktyk dotyczących zapobiegania uzależnieniu od tytoniu, nadużywania alkoholu oraz otyłości i specjalne działania w obszarze profilaktyki chorób przewlekłych, w tym nowotworów.

Środki komercyjne – pożyczki i kredyty bankowe (banki komercyjne)

Środki prywatne, w tym środki:

- wspólnot mieszkaniowych,
- przedsiębiorców,
- organizacji pozarządowych,
- parafii rzymsko-katolickich i ewangelicko-augsburskiej.

Środki własne miasta Suwałki będą pochodziły w przeważającej części z budżetu miejskiego. Przewidziano również możliwość zaciągania kredytów na prace inwestycyjne w obiektach będących własnością miasta Suwałki.

Wszystkie projekty będą realizowane zgodnie z uchwaloną przez Radę Miejską Wieloletnią Prognozą Finansową oraz budżetami rocznymi miasta Suwałki w okresie do 2023 roku.

9.2 Ramy finansowe Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023

Poniżej zaprezentowano ramy finansowe Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023. Ramy finansowe opracowano z uwzględnieniem wartości oraz źródeł finansowania zarówno przedsięwzięć podstawowych, jak i uzupełniających.

Łączna wartość przedsięwzięć objętych programem wynosi 88 mln 544,03 tys. zł, w tym możliwe do pozyskania dofinansowanie zewnętrzne w ramach polityki spójności (EFS, EFRR) zamyka się w kwocie 52,3 mln zł.

Wartość środków prywatnych planowanych do zaangażowania we wdrażanie przedsięwzięć objętych programem rewitalizacji wynosi 5,55 mln zł, natomiast wkład publiczny konieczny do zapewnienia przez miasto Suwałki i pozostałe instytucje sektora finansów publicznych wynosi 21,0 mln zł.

Tabela 34. Indykatywne ramy finansowe Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 z podziałem na źródła finansowania [w zł]

Projekty wg celów interwencji programu	Wartość przedsięwzięć	Dofinansowanie ze środków polityki spójności		Dofinansowanie ze środków publicznych w ramach programów krajowych	Wkład własny finansowany ze środków publicznych	Wkład własny finansowany ze środków prywatnych
		EFRR	EFŚ			
C1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji	13 664 000,00	3 882 100,00	3 774 500,00	3 729 000,00	540 000,00	1 738 400,00
Projekty podstawowe	11 386 000,00	3 320 100,00	3 774 500,00	2 911 000,00	180 000,00	1 200 400,00
Projekty uzupełniające	2 278 000,00	562 000,00	0,00	818 000,00	360 000,00	538 000,00
C2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji	12 632 000,00	8 262 000,00	80 000,00	430 000,00	2 522 000,00	1 338 000,00
Projekty podstawowe	12 332 000,00	8 262 000,00	80 000,00	160 000,00	2 522 000,00	1 308 000,00
Projekty uzupełniające	300 000,00	0,00	0,00	270 000,00	0,00	30 000,00
C3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców	57 248 026,67	34 761 951,22	0,00	5 570 000,00	14 438 515,45	2 477 560,00
Projekty podstawowe	46 598 026,67	27 601 951,22	0,00	5 530 000,00	13 038 515,45	427 560,00
Projekty uzupełniające	10 650 000,00	7 160 000,00	0,00	40 000,00	1 400 000,00	2 050 000,00
RAZEM	83 544 026,67	46 906 051,22	3 854 500,00	9 729 000,00	17 500 515,45	5 553 960,00

Źródło: opracowanie własne

10. Mechanizmy włączenia mieszkańców i innych podmiotów w proces rewitalizacji

Dla powodzenia procesu rewitalizacji niezbędnym elementem jest realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 1303/2013 zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Właściwie prowadzona partycypacja społeczna jest warunkiem koniecznym udanego procesu rewitalizacji, co zostało zaakcentowane zarówno w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020, jak i w ustawie o rewitalizacji. Partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy. Oznacza to, że interesariusze procesu muszą być włączani i brać aktywny udział podczas wszystkich etapów prowadzenia działań rewitalizacyjnych – od etapu planowania po ewaluację. Konsultacje społeczne nie wyczerpują całości działań partycypacyjnych – są tylko ich szczególną postacią. Partycypacja powinna być ukierunkowana jest na możliwie dojrzałe formy, a więc nieograniczające się jedynie do informacji czy konsultacji działań władz lokalnych, ale dążące do zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska.

10.1 Identyfikacja interesariuszy procesu rewitalizacji w Suwałkach

Aby móc mówić o właściwym przygotowaniu do działań partycypacyjnych, a także, w dalszej perspektywie, rewitalizacyjnych, niezbędne jest właściwe zidentyfikowanie wszystkich aktorów procesu oraz określenie, którzy z nich już dziś są aktywni i prowadzą działalność, a którzy są bierni i ich aktywność należy dopiero budować. W tym celu dokonano analizy grup interesariuszy znajdujących się na terenie wskazanym jako potencjalny obszar rewitalizacji i wskazano osoby, które potencjalnie już na tym wczesnym etapie mogłyby się włączyć w planowanie działań rewitalizacyjnych w mieście. Analizie poddano przede wszystkim środowiska organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, zarządców wspólnot mieszkaniowych.

W efekcie tych działań Zarządzeniem Prezydenta Miasta nr 9/2017 z 9 stycznia 2017 została powołana Grupa Sterująca zarządzaniem projektem Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023 (ZPR). Projekt miał przygotować interesariuszy do opracowania, a następnie wdrażania programu rewitalizacji. W skład Grupy Sterującej weszli przedstawiciele władzy lokalnej, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, mieszkańców, a w szczególności:

- Zastępca Prezydenta Miasta,
- Architekt Miejski,
- przedstawiciel Referatu Urbanistyki UM,
- przedstawiciel Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych UM,
- Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. współpracy z NGO,

- Miejski Konserwator Zabytków,
- przedstawiciel Zarządu Dróg i Zieleni,
- przedstawiciel Zarządu Budynków Mieszkalnych TBS Sp. z o.o.,
- dwaj radni Rady Miejskiej,
- dwóch przedstawicieli Suwalskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego,
- przedstawiciel Suwalskiej Rady Seniorów,
- przedstawiciel Centrum Integracji Społecznej,
- przedstawiciel Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta,
- dwaj przedstawiciele Izby Przemysłowo-Gospodarczej,
- przedstawiciel Podlaskiego Stowarzyszenia Terapeutów,
- dwoje mieszkańców Suwałk,
- przedstawiciel Stowarzyszenia Aktywności Społeczno-Artystycznej „Nie po drodze”,
- przedstawiciel, Stowarzyszenia „Jasne Życie”,
- przedstawiciel Stowarzyszenia Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”, Klub Sportowy Jaćwing Suwałki.

Tak powołana Grupa Sterująca zapewnia zarówno udział przedstawicielek i przedstawicieli wydziałów i jednostek podległych urzędowi miejskiemu, jak i przedstawicielek i przedstawicieli różnych grup interesariuszy procesu rewitalizacji w Suwałkach. Członkowie Grupy Sterującej stali się też „ambasadorami” procesu w swoich środowiskach i ich rolą jest zapewnienie na dalszych etapach większego włączenia się w planowanie i realizację działań rewitalizacyjnych.

10.2 Proces włączenia społecznego na etapie programowania rewitalizacji

Proces włączenia społecznego na etapie programowania rewitalizacji przebiegał dwuetapowo.

Pierwszy etap obejmował działania mające na celu zwiększenie świadomości osób będących członkami Grupy Sterującej i uzupełnienie ich wiedzy o niezbędne komponenty wynikające z nowoczesnego rozumienia procesu rewitalizacji. W tym celu w okresie od stycznia do kwietnia 2017 odbyło się pięć spotkań Grupy Sterującej, z których każde zawierało elementy edukacyjne i informacyjne:

- 27 stycznia 2017 – spotkanie poświęcone ogólnym założeniom procesu rewitalizacji i różnicom między dotychczasowym rozumieniem tego procesu, a wymogami wynikającymi z nowych, przyjętych w ciągu ostatnich dwóch lat aktów prawnych, z elementami wstępnej diagnozy problemów i potencjałów obszaru zdegradowanego w Suwałkach;
- 28 lutego 2017 – spotkanie dotyczące właściwego konstruowania programu rewitalizacji oraz konieczności podejmowania rzetelnych i obiektywnych działań analitycznych i diagnostycznych podczas wyznaczania obszaru działań rewitalizacyjnych wraz z warsztatem diagnostycznym;
- 27 marca 2017 – spotkanie poświęcone typom projektów rewitalizacyjnych i możliwościom ich włączenia do programu rewitalizacji oraz zasadom naboru projektów rewitalizacyjnych;

- 7 kwietnia 2017 – spotkanie poświęcone prezentacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz zasadom konstruowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym wygląd karty projektu;
- 24 kwietnia 2017 – spotkanie poświęcone wypracowaniu w partycypacyjny sposób wizji rewitalizacji Suwałk.

Spotkanie to miało formę warsztatu dla członkiń i członków Grupy Sterującej i wzięły w nim udział 22 osoby, które zostały podzielone na cztery minimum pięcioosobowe zespoły robocze. Każdy z zespołów miał za zadanie opisać maksymalnie dziesięć najważniejszych kwestii, które powinny ulec zmianie w wyniku podjęcia działań rewitalizacyjnych w ramach Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023. Wyniki prac poszczególnych zespołów zaprezentowano poniżej:

Zespół 1

- zamknięta na 2 miesiące ul. Kościuszki
- przyjazny, zagospodarowany park z kinem plenerowym
- otwarte podwórka i otwarte szkoły
- silna praca streetworkerów
- integracja osób niepełnosprawnych z osobami zdrowymi
- wolontariat na rzecz seniorów
- więcej zieleni i miejsc odpoczynku
- rower miejski
- lepsza oferta turystyczna

Zespół 2

- poprawa stanu technicznego budynków z uwzględnieniem aspektów środowiskowych
- nadanie nowych funkcji podwórkom
- polepszenie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej
- Suwałki jako miasto przyjazne dla osób niepełnosprawnych
- większe zaangażowanie osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe
- działania edukacyjne i praca z dziećmi z obszaru rewitalizacji
- większe zaangażowanie organizacji pozarządowych

Zespół 3

- poprawa bezpieczeństwa
- atrakcyjna oferta turystyczna
- bogata oferta kulturalna
- poprawa estetyki
- większe zaangażowanie społeczności lokalnej

Zespół 4

- przełamanie wyuczonej bezradności wśród mieszkanki i mieszkańców obszaru rewitalizacji
- aktywizacja społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych

- rewaloryzacja zabytkowej zabudowy centrum Suwałk, w tym budynków frontowych i podwórzy
- ograniczenie niskiej emisji poprzez podłączanie budynków na obszarze rewitalizacji do miejskiej sieci ciepłowniczej.

Każdy z zespołów zaprezentował wyniki swoich prac i zostały one poddane ogólnej dyskusji. Wypracowany na ich podstawie projekt wizji został przedstawiony na otwartym spotkaniu konsultacyjnym w dniu 5 maja 2017 roku.

Drugi etap działań partycypacyjnych objął konsultacje społeczne, które odbyły się od 20 kwietnia do 15 maja 2017 roku. W ramach konsultacji społecznych przewidziano następujące formy włączenia społecznego:

- dwa otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami oraz osobami zainteresowanymi, które odbyły się 24 kwietnia i 5 maja w godzinach popołudniowych (17.00–19.00) w siedzibie Urzędu Miejskiego w Suwałkach;
- otwarty nabór projektów do ZPR od 20 do 27 kwietnia; 27 kwietnia każdy interesariusz mógł od godz. 8.00 uczestniczyć w indywidualnych konsultacjach z przedstawicielem wykonawcy programu rewitalizacji, który pomagał wypełnić karty projektów. W wyniku naboru wpłynęło 67 fiszek projektowych od interesariuszy, na bazie których opracowano zakres interwencji rewitalizacyjnej Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.
- konsultacje społeczne projektu Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 w dniach od 8 do 15 maja 2017 roku.

Jednostką odpowiedzialną za przeprowadzenie konsultacji społecznych był Miejski Konserwator Zabytków.

Otwarte spotkania konsultacyjne

Podczas pierwszego ze spotkań uczestniczki i uczestnicy spotkania zapoznali się z ogólnymi założeniami procesu rewitalizacji, sposobem budowy programu rewitalizacji, projektem diagnozy i delimitacji obszaru rewitalizacji oraz ze sposobem poprawnego konstruowania fisz zawierających opisy przedsięwzięć realizacyjnych. Po części informacyjno-edukacyjnej dwóm mieszkańcom Suwałk udzielono konsultacji dotyczących planowanych przez nich przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Drugie ze spotkań było przede wszystkim poświęcone podsumowaniu dotychczasowych prac nad Zintegrowanym Programem Rewitalizacyjnym Miasta Suwałki na lata 2017–2023 i zaprezentowaniu wizji obszaru rewitalizacji w roku 2023. Uczestniczki i uczestnicy spotkania wnosili uwagi dotyczące przede wszystkim większego nacisku na kwestie osób niepełnosprawnych. Podniesiono również kwestię nieobecności w wizji wyremontowanych bulwarów nad Czarną Hańczą.

W spotkaniu 24 kwietnia wzięło udział 9 osób, a w spotkaniu 5 maja wzięło udział 13 osób. Razem to dało liczbę 22 osób biorących aktywny udział w spotkaniach konsultacyjnych.

10.3 Proces włączenia społecznego na etapie wdrażania, realizacji i monitoringu efektów programu rewitalizacji

Kolejne etapy włączenia społecznego innych partnerów na etapie wdrażania, realizacji i monitoringu efektów programu rewitalizacji wymagają kontynuacji współpracy samorządu oraz powołanej grupy sterującej z przedstawicielami społeczności lokalnej.

Struktura grupy sterującej umożliwia efektywne współdziałanie i uzupełnianie się różnych instytucji (reprezentujących władzę wykonawczą oraz uchwałodawczą) oraz ich partnerów (w tym organizacji pozarządowych), a także mieszkańców miasta na etapie wdrażania, realizacji i monitoringu interwencji rewitalizacyjnej.

W Zarządzeniu powołującym Grupę Sterującą założono, że po przyjęciu do realizacji programu rewitalizacji Grupa Sterująca spotykać się będzie raz do roku w celu monitorowania, wdrażania i korygowania dokumentu.

Przedstawiciele miasta Suwałki podczas posiedzeń Grupy Sterującej mają możliwość zasięgnięcia opinii u ostatecznych beneficjentów procesu rewitalizacji – mieszkańców – i gromadzenia w ten sposób pozyskanych informacji. Spotkania są również wydarzeniami łączącymi zbieranie opinii mieszkańców ze specjalistycznymi dyskusjami i prezentacjami (przedstawicieli samorządu lub w razie potrzeby ewentualnych ekspertów)⁵⁰.

W celu ograniczenia obszarów ryzyka na etapie realizacji projektów planuje się, by spotkania grupy roboczej realizowane były z udziałem wszystkich inicjatorów projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zgłoszonych do objęcia programem rewitalizacji. Spotkania poświęcone będą bieżącemu monitorowaniu realizacji poszczególnych projektów przez interesariuszy zewnętrznych. Podczas spotkań grupy sterującej z interesariuszami będzie można na bieżąco podejmować dyskusje dotyczące etapów realizacji programu oraz problemów i barier, które wynikną w trakcie wdrożenia poszczególnych projektów.

Grupa Sterująca uczestniczy również w monitorowaniu efektów programu rewitalizacji. Projekt raportu monitorującego sporządzony przez komórkę merytoryczną Urzędu Miejskiego w Suwałkach, podlega zaopiniowaniu przez grupę sterującą – przed zatwierdzeniem przez Prezydenta Suwałk.

Ustalenia poczynione podczas spotkań Grupy Sterującej uznane będą za wiążące w sytuacji, gdy w posiedzeniu uczestniczy co najmniej 10 członków. Grupa Sterująca wypracowuje wspólne ustalenia większością głosów. Posiedzenia Grupy Sterującej są protokołowane. Ustalenia w formie protokołu przekazywane są do rozpatrzenia Prezydentowi Miasta Suwałk, który podejmuje ostateczne decyzje o uwzględnieniu propozycji.

Dodatkowo za pomocą strony internetowej rewitalizacja.suwalki.eu będzie prowadzona systematyczna komunikacja z interesariuszami na temat zaawansowania w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Na stronie internetowej umieszczane będą informacje, fotografie dotyczące planowanych działań, działań już podjętych i ich efektów. Relacjonowanie planów i zachodzących

⁵⁰ Przebieg dotychczasowych spotkań Grupy Sterującej na etapie programowania rewitalizacji jest udokumentowany na stronie internetowej rewitalizacja.suwalki.eu.

zmian przez gospodarza procesu rewitalizacji (miasto Suwałki) pozwoli na zbudowanie zaufania pomiędzy interesariuszami rewitalizacji i budowanie odpowiedzialności oraz troski o dobro wspólne.

Tym samym zapewniono wymagane włączenie społeczne na etapie wdrażania, realizacji i monitoringu procesu rewitalizacji w Suwałkach.

Strona samorządowa może także monitorować proces zaangażowania strony społecznej w proces decyzyjny wprowadzając narzędzie – licznik partycypacji. Jest to interaktywne narzędzie, które pozwoli:

- stronie samorządowej na uzyskanie informacji o tym, jaki jest poziom aktywności mieszkańców, jaka jest rola i znaczenie organizacji pozarządowych, jak można podnieść poziom zaangażowania mieszkańców w zarządzanie sprawami publicznymi,
- mieszkańcom na uzyskanie informacji dotyczących poziomu otwartości władz samorządowych na współpracę z mieszkańcami, o komunikacji mieszkańców z władzami lokalnymi, o poziomie aktywności mieszkańców miasta.

Jeśli Licznik będzie cyklicznie wykorzystywany, będzie on przydatny nie tylko do oceny bieżącego poziomu partycypacji w mieście Suwałki, ale także do jego monitorowania. Dzięki niemu będzie można informować i analizować zachodzące na obszarach rewitalizacji zmiany.

Szczegółowy Raport z procesu włączania społecznego na etapie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 stanowi załącznik nr 1 do Programu Rewitalizacji.

11. Powiązania programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi miasta Suwałki

Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023 jest dokumentem operacyjnym gminy wyznaczającym cele i kierunki działań w procesie rewitalizacji. Interdyscyplinarny charakter programu sprawia, że dokument opisuje działania należące do wielu sfer polityk branżowych miasta i w związku z tym wpisuje się w cele wskazane w różnych dokumentach gminy. Założenia programu musi być więc spójny z dokumentami strategicznymi i planistycznymi uchwalonymi i realizowanymi przez Miasto Suwałki, dlatego pełni ważną rolę w realizacji polityki strategicznej i przestrzennej miasta, a jednocześnie służy spójnemu zarządzaniu działaniami należącymi do różnych sektorów, które jednocześnie są prowadzone na obszarze rewitalizacji.

Problemy ze sfer rewitalizacji – społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne – nawet, jeśli nie wprost nazwane, zostały w tych dokumentach ujęte. Rozdział ten ma na celu analizę najważniejszych dokumentów uchwalonych przez gminę i wykazanie ich z zgodności

programem. Na potrzeby tej części przeanalizowano następujące dokumenty strategiczne, planistyczne i programowe miasta Suwałki:

- Strategię Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020,
- Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Miasta Suwałk,
- Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016–2025,
- Program Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach na lata 2014–2020,
- Wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi Miasta Suwałk na lata 2017–2020,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Suwałki,
- Program ochrony środowiska dla miasta Suwałki na lata 2016–2020,
- Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasta Suwałki na lata 2016–2020.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020

Strategia przyjęta Uchwałą nr LI/563/2014 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 30 lipca 2014 roku jest obecnie obowiązującym, najważniejszym dokumentem strategicznym definiującym kompleksowo kierunki rozwoju miasta i jednym z kluczowych narzędzi prowadzenia zintegrowanej polityki miejskiej. Rozwinięcie Strategii można znaleźć w innych, przygotowanych przez gminę i z nią spójnych strategiach i programach, poświęconych poszczególnym sektorom polityki miejskiej. Program rewitalizacji jest jednym z dokumentów operacyjnych podrzędnych wobec Strategii, opierających się na opisanej w niej diagnozie, uszczegóławiających cele i wytyczne tam sformułowane.

Do problemów Suwałk zdiagnozowanych w Strategii, na które częściową odpowiedzią jest niniejszy program, należą:

- starzenie się społeczeństwa i zmniejszanie się zasobów kapitału ludzkiego,
- niska przedsiębiorczość na tle kraju,
- niezadowalający stan techniczny zabytkowej tkanki miasta,
- duża liczba lokalnych źródeł ciepła opalanych węglem, powodujących „niską emisję”,
- niewystarczająco rozbudowana sieć kanalizacji deszczowej oraz jej zły stan techniczny,
- brak spójnego systemu ścieżek rowerowych w mieście,
- zły stan znacznej części dróg osiedlowych,
- słabe zagospodarowanie rekreacyjne terenów wzdłuż rzeki Czarnej Hańczy,
- brak całorocznej, znaczącej atrakcji turystycznej.

Wyrażona w dokumencie wizja, do jakiej dąży Miasto Suwałki, brzmi:

Suwałki – konkurencyjny ośrodek zrównoważonego rozwoju opartego na inwencji mieszkańców oraz innowacyjnej gospodarce, wykorzystujący walory położenia, a także integrujący procesy społeczno-gospodarcze w wymiarze międzywojewódzkim i międzynarodowym.

Tak sformułowaną wizję, szczególnie w aspekcie zrównoważonego rozwoju opartego na inwencji mieszkańców i integrującego procesy społeczno-gospodarcze, dzieli również niniejszy program.

Strategia w rozdziale poświęconym spójności z innymi ponadlokalnymi dokumentami odwołuje się do Strategii Krajowej Polityki Miejskiej, która m.in. postuluje odbudowę zdolności do rozwoju przez rewitalizację obszarów miejskich zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie i wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej urbanizacji (wyludnianiu się centrów miast i rozwoju strefy podmiejskiej), jak i stworzenie warunków do skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich. To odwołanie się wprost do procesów rewitalizacyjnych, jako ważnego elementu polityki miejskiej świadczy o wadze, jakie władze Miasta Suwałki przywiązują do samej idei rewitalizacji rozumianej zgodnie z obowiązującą definicją jako: *proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji*.

Najważniejszymi sferami działań, na których według Strategii należy koncentrować działania, są:

- wzrost konkurencyjności gospodarczej,
- poprawa warunków życia,
- racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i ład przestrzenny,
- poprawa dostępności komunikacyjnej,
- wzrost znaczenia współpracy w procesach rozwojowych.

Dwa pierwsze cele, nazwane w Strategii wertykalnymi, są realizowane przez pozostałe trzy cele horyzontalne – osiągnięcie celów horyzontalnych przyczyni się bowiem do wzrostu konkurencyjności gospodarki Suwałk i poprawy warunków życia mieszkańców. W tabeli poniżej wskazano cele strategiczne i podporządkowane im cele operacyjne strategii.

Tabela 35. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Wzrost konkurencyjności gospodarczej	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
	1.2. Poprawa infrastruktury technicznej dla celów gospodarczych
	1.3. Wzrost znaczenia przemysłów kreatywnych w rozwoju gospodarczym
	1.4. Wzrost przedsiębiorczości
	1.5. Wsparcie sektorów kluczowych dla Miasta
2. Poprawa warunków życia	2.1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego i modernizacja istniejącego komunalnego zasobu mieszkaniowego
	2.2. Edukacja na najwyższym poziomie i różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych
	2.3. Kultura i sztuka jako wyznaczniki subregionalnego znaczenia Suwałk
	2.4. Tworzenie i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej, rozwój sportu oraz poszerzenie oferty aktywnego spędzania czasu wolnego
	2.5. Rozwój bazy i podniesienie jakości działań zabezpieczenia socjalnego i zdrowotnego
	2.6. Przeprowadzenie procesów rewitalizacyjnych
3. Racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i ład	3.1. tworzenie nowych, nowoczesnych i bezpiecznych przestrzeni publicznych
	3.2. Zagospodarowanie przestrzeni nad Czarną Hańczę

przestrzenny	3.3. Ochrona środowiska przyrodniczego przed degradacją
	3.4. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną
	3.5. Kompleksowe uregulowanie gospodarki odpadami
4. Poprawa dostępności komunikacyjne	4.1. Zwiększenie wewnętrznej dostępności komunikacyjnej
	4.2. Poprawa funkcjonowania powiązań systemu komunikacyjnego Miasta z otoczeniem regionalnym
	4.3. Poprawa krajowej i międzynarodowej dostępności komunikacyjnej
5. Wzrost znaczenia współpracy w procesach rozwojowych	5.1. Rozwijanie aktywności i tożsamości lokalnej
	5.2. Intensyfikacja współpracy w sieciach krajowych i międzynarodowych
	5.3. Zintegrowane działania promocyjne na rzecz budowania konkurencyjności gospodarczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020; zaznaczone na kolor cele bezpośrednio wpisują się w Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki

Za spójne z celami Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 uznano następujące cele operacyjne strategii: 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.6, 3.1, 3.2, 3.4, 4.1, 5.1.

Zatem można uznać, iż program rewitalizacji realizuje wszystkie cele strategiczne, a także w dużą część celów operacyjnych wymienionych w tym dokumencie. Zgodnie z założeniem podmiotem działań rewitalizacyjnych jest lokalna społeczność, a podjęte komplementarne wobec siebie i zintegrowane działania mają służyć rozwiązaniu jej problemów.

Kompleksowe działania planowane w dziedzinie rewitalizacji znajdują swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w drugim celu strategicznym: poprawie warunków życia mieszkańców, gdyż wszystkie jego cele szczegółowe wprost wpisują się w założenia programu, szczególnie zaś ostatni z celów: przeprowadzenie procesów rewitalizacyjnych (2.6). Strategia postuluje więc wprost konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych, a w kierunkach działań przewiduje kompleksową rewitalizację zabytkowego Śródmieścia, które będzie w przyszłości wizytówką Suwałk. W proces rewitalizacji - zgodnie ze Strategią - mieliby być włączeni mieszkańcy tej części miasta.

Jeśli chodzi o sferę społeczną, program rewitalizacji realizuje następujący cel operacyjny Strategii: rozwijanie aktywności i tożsamości lokalnej (w tym wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych i rozwijanie mechanizmu partycypacji społecznej w procesach decyzyjnych, 5.1), stanowiący rozwinięcie piątego celu strategicznego. W ramach tego celu operacyjnego przewidywane są m.in. następujące kierunki działań, z którymi jest zbieżny niniejszy program:

- prowadzenie działań wzmacniających potencjał organizacyjny i techniczny organizacji pozarządowych, a także wsparcie dla nowych form działalności, szczególnie tych ukierunkowanych na rozwój ekonomii społecznej;
- rozwijanie mechanizmu systemu konsultacji społecznych w celu zwiększania partycypacji mieszkańców Suwałk w procesach decyzyjnych, co przyczyni się do ich większego zaangażowania w kształtowanie lokalnej polityki rozwoju, jak również do wzrostu świadomości obywatelskiej i poczucia przynależności do społeczności lokalnej.

O wadze, jaką przypisuje się kwestiom społecznym, świadczy następujący fragment Strategii: *Wysokiej jakości kapitał społeczny, którego wyznacznikiem jest zaufanie oraz rozwinięte sieci współpracy, stanowi*

jeden z ważniejszych czynników rozwojowych. W procesie budowy kapitału społecznego istotną rolę pełni poczucie tożsamości lokalnej i kulturowej.

Jeśli chodzi o sferę gospodarczą program rewitalizacji realizuje postulaty pierwszego celu strategicznego, szczególnie w sferze poprawy infrastruktury technicznej dla celów gospodarczych (1.2), wzrostu znaczenia przemysłów kreatywnych w rozwoju gospodarczym (1.3) i wzrostu przedsiębiorczości (1.4).

Kolejne istotne dziedziny, w której będą podejmowane działania w ramach programu, to sfery przestrzenno-funkcjonalna i środowiskowa, do której odnoszą się trzeci i czwarty z celów strategicznych. Program szczególnie uwzględnia następujące zagadnienia dotyczące przestrzeni publicznych: tworzenie nowych, nowoczesnych i bezpiecznych przestrzeni publicznych (3.1), zagospodarowanie przestrzeni nad Czarną Hańczą (3.2), przejście na gospodarkę niskoemisyjną (3.4), zwiększenie wewnętrznej dostępności komunikacyjnej (4.1).

Podsumowując trzeba stwierdzić, że wiele istotnych elementów programu rewitalizacji zostało uznane za przedsięwzięcia o charakterze strategicznym dla miasta. Są nimi:

- kompleksowa rewitalizacja fizyczna i społeczna Śródmieścia Suwałk,
- zagospodarowanie rekreacyjne terenów wzdłuż Czarnej Hańczy – „odwrócenie miasta do rzeki”,
- remont, termomodernizacja i modernizacja obiektów użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych,
- likwidacja źródeł niskiej emisji przez rozbudowę miejskiej sieci ciepłnej ze szczególnym uwzględnieniem centrum miasta,
- podniesienie jakości i efektywności usług na rzecz włączenia społecznego, realizowanych na terenie Miasta Suwałk.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016–2025

Strategia przyjęta Uchwałą Rady Miasta nr XXIII/281/2016 z dnia 28 września 2016 roku jest dokumentem o charakterze strategicznym, który stanowi podstawę do realizacji dostosowanych do potrzeb lokalnej społeczności wzorców interwencji, mających przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców Suwałk, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Ponieważ podstawą działań rewitalizacyjnych jest rozwiązywanie problemów społecznych, niniejszy program rewitalizacji jest ściśle powiązany z lokalną polityką społeczną określoną w obowiązującej Strategii. Stanowi ona ważne źródło informacji dla programu rewitalizacji w zakresie diagnozy, opisu sfery społecznej, a także celów i kierunków działań, jakie należy podjąć w tej dziedzinie.

Wyrażona w tym dokumencie wizja, wyrażająca pożądany stan docelowy, któremu należy podporządkować działania w zakresie tematyki społecznej, to:

Miasto Suwałki miejscem bezpiecznym i przyjaznym dla mieszkańców, oferującym szeroki wachlarz usług społecznych.

Natomiast misja rozwoju miasta w sferze rozwiązywania problemów społecznych brzmi następująco:

Wspólne, zintegrowane działania dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, pobudzenia ich aktywności ekonomicznej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w celu podniesienia bezpieczeństwa oraz jakości życia społeczności Miasta Suwałki.

Wyrażone w Strategii wizja i misja wprost wpisują się w założenia i postulaty programu rewitalizacji, który zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 ma służyć wyprowadzeniu wybranych obszarów miejskich z sytuacji kryzysowej, koncentrując się na działaniach o charakterze społecznym, którym towarzyszą inne działania, np. ze sfery gospodarczej, zapewniając realizację zasadę komplementarności.

Niniejszy program jest także zgodny z prawie wszystkimi celami strategicznymi i większością celów operacyjnych wyrażonymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016–2025.

Tabela 36. Cele strategiczne i operacyjne w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016–2025

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych	1.1. Monitorowanie lokalnego rynku pracy
	1.2. Przeciwdziałanie i ograniczenie zjawiska bezrobocia
	1.3. Reintegracja zawodowa i społeczna osób bezrobotnych i ich otoczenia
	1.4. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych
	1.5. Rozwój ekonomii społecznej
2. Budowanie systemu działań wspomagających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych, starszych, chorych i ich rodzin	2.1. Usuwanie barier psychospołecznych w procesie integracji osób niepełnosprawnych, starszych i ich rodzin
	2.2. Likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się oraz komunikacyjnych
	2.3. Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych, chorych i w podeszłym wieku
	2.4. Rozwój opieki długoterminowej i krótkoterminowej
3. Opieka nad dzieckiem i rodziną, w tym rodziną dysfunkcyjną	3.1. Budowanie systemu działań wspomagających funkcjonowanie rodzin
	3.2. Rozwój form rodzinnej opieki zastępczej
	3.3. Wspieranie procesu usamodzielnienia
	3.4. Standaryzacja instytucjonalnych form opieki zastępczej
4. Zapobieganie ubóstwu i marginalizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	4.1. Pomoc pieniężna i w naturze rodzinom i osobom
	4.2. Zapobieganie problemom niedożywienia
	4.3. Zapobieganie przemocy w rodzinie
	4.4. Wzmacnianie skuteczności działań na rzecz poprawy sytuacji osób i rodzin zagrożonych patologiami społecznymi
	4.5. Przeciwdziałanie skutkom bezdomności
5. Promocja i profilaktyka zdrowia lokalnej społeczności	5.1. Wzrost dostępności do systemu ochrony zdrowia w Mieście Suwałki
	5.2. Wsparcie działań podmiotów działalności leczniczej
	5.3. Podejmowanie działań mających na celu rozwój usług zdrowotnych

	i rehabilitacyjnych
	5.4. Profilaktyka chorób zawodowych
6. Wzmacnianie potencjału kadr pomocy społecznej	6.1. Doskonalenie jakości świadczonych usług socjalnych przez podmioty zaangażowane w realizację zadań polityki społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na lata 2016–2025; zaznaczone na kolor cele bezpośrednio wpisują się w Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki

Za spójne z celami Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 uznano następujące cele operacyjne strategii: 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2, 3.3, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1, 5.3, 6.1.

Określone w Strategii, a przedstawione w tabeli cele operacyjne, odnoszą się wprost do rozwiązywania problemów społecznych diagnozowanych na obszarze miasta, zwłaszcza na obszarze rewitalizacji. Działaniami, które zostały przewidziane w niniejszym programie, a które dotyczą problemu bezrobocia, charakterystycznego dla obszaru rewitalizacji, są m.in.: przeciwdziałanie i ograniczenie zjawiska bezrobocia (1.2.), aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych (1.3), reintegracja zawodowa i społeczna osób bezrobotnych i ich otoczenia (1.4). Jeśli chodzi o przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych, program podobnie jak Strategia zakłada likwidację barier architektonicznych, technicznych i komunikacyjnych (2.2) oraz poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych, chorych i w podeszłym wieku (2.3). W dziedzinie wspierania rodzin, w tym rodzin dysfunkcyjnych, celem wspólnym programu i Strategii jest tworzenie systemu działań wspomagających funkcjonowanie rodzin (3.2). Szczególnie ważny z punktu widzenia programu rewitalizacji jest problem ubóstwa i wykluczenia społecznego, które wiąże się z biedą. Stąd program szczególnie uwzględnia czwarty cel strategiczny: zapobieganie ubóstwu i marginalizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zwłaszcza w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie (4.3), wzmacniania skuteczności działań na rzecz poprawy sytuacji osób i rodzin zagrożonych patologiami społecznymi (4.4) i przeciwdziałanie skutkom bezdomności (4.5). Inną ważną dla programu kwestią związaną z poprawą jakości życia lokalnej ludności są działania o charakterze prozdrowotnym, tym promowanie zdrowego stylu życia, czyli piąty cel strategiczny ujęty w Strategii.

Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Suwałk (Suikzp, Studium), które zostało podjęte Uchwałą nr XX/232/2016 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25 maja 2016 roku, jest podstawowym dokumentem planistycznym, określającym politykę przestrzenną gminy i zasady oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego.

Założenia programu rewitalizacji są zbieżne z zapisami Suikzp. Działania rewitalizacyjne, zaplanowane w ramach niniejszego programu, wpisują się w wyznaczone w Studium kierunki rozwoju funkcjonalno-przestrzennego miasta, kierunki rozwoju transportu (ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji pieszej i rowerowej) oraz kierunki rozwoju infrastruktury technicznej i działań na rzecz poprawy stanu środowiska.

W części poświęconej rozwojowi funkcjonalno-przestrzennemu miasta omówiono dotychczasowe programy rewitalizacji przeprowadzone na terenie Suwałk (m.in. „Program rewitalizacji zabytkowych kamienic śródmieścia Suwałk, stanowiących własność komunalną” przyjęty uchwałą nr XX/234/04 Rady

Miejskiej w Suwałkach z dnia 31 marca 2004 i „Program rewitalizacji zabytkowego śródmieścia miasta Suwałk” przyjęty uchwałą nr XXVII/410/05 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 22 czerwca 2005). Trzeba stwierdzić, że Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023, choć tworzony na podstawie innych, szerszych założeń, koncentrujących się w głównej mierze na działaniach o charakterze społecznym, odwołuje się do wcześniejszych programów rewitalizacji, stanowiąc także, zgodnie z zapisem w Studium, ich logiczną kontynuację. Odwołanie się do programów rewitalizacji z poprzedniej perspektywy przyczynia się do zwiększenia zasady komplementarności międzyokresowej działań.

Z analizy systemów transportowych przeprowadzonych w Studium wynika z kolei, że istniejący układ komunikacyjny miasta wpisuje się w większości w ściśle zabudowany układ urbanistyczny, co wymaga pewnego uporządkowania organizacyjnego, korekt skrzyżowań i przebiegu niektórych odcinków tras oraz budowę kolejnych tras rowerowych. W analizie uwarunkowań wynikających z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu stwierdzono:

Strefa śródmiejska, najstarsza zabytkowa część miasta, wymaga uporządkowania i kompleksowej modernizacji. Istotny dla gospodarki miejskiej jest fakt, że w strefie tej mieści się większość komunalnych zasobów mieszkaniowych i lokali użytkowych. W oparciu o obowiązujące w śródmieściu miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz przyjęte programy rewitalizacji większość tych terenów podlega istotnym przekształceniom. W ostatnich latach dokonano szeregu wyburzeń zabudowy wewnątrz kwartałów oraz wykwaterowano osoby zamieszkujące budynki komunalne. Wiele z kamienic komunalnych zostało następnie sprzedanych prywatnym właścicielom, którzy podejmują się remontów i zmiany sposobu użytkowania poszczególnych obiektów. Postępowanie takie w istotnym stopniu wpływa na wizerunek miasta.

Opis postulowanych działań do podjęcia w strefie śródmiejskiej jest zgodny z programem rewitalizacji w zakresie koniecznych przekształceń w sferze funkcjonalno-przestrzennej i technicznej, które będą stanowić kontynuację działań prowadzonych na tym terenie na podstawie poprzednich programów rewitalizacji.

Wśród postulatów dotyczących uwarunkowań wynikających ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony znalazły się takie, które bezpośrednio wpisują się w program rewitalizacji. Są to:

- zakończenie porządkowania centrum miasta i uatrakcyjnienie go przez wprowadzenie różnego rodzaju usług,
- właściwe kształtowanie systemu terenów zielonych w granicach miasta,
- wyznaczenie w granicach miasta nowych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych i terenów komunikacji pieszej oraz rowerowej w zieleni.

Przy omówieniu uwarunkowań i pożądanych kierunków zmian zagospodarowania przestrzennego zawarto postulaty, które wykazują zgodność z niniejszym programem, m.in. postulat uporządkowania struktury przestrzennej miasta z wyeksponowaniem zabytkowej zabudowy śródmieścia i doliny rzeki Czarnej Hańczy. Wyrazem tych działań według Studium: *powinno być podkreślenie historycznej tożsamości i cech kulturowo-przyrodniczych miasta oraz dbałość o racjonalne wykorzystanie przestrzeni, co pozwoli na zaprowadzenie trwałego ładu przestrzennego.*

W przypadku śródmiejskiej części miasta Suikzp planuje rewitalizację obiektów zabytkowych, uzupełnienie zabudowy i rozbudowę układu komunikacji i infrastruktury oraz zagospodarowanie

i przekształcanie terenów nadrzecznych, ważnych przestrzeni publicznych z punktu rekreacyjnego i przyrodniczego.

Podsumowując, można stwierdzić, że Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023 wpisuje się w cele polityki przestrzennej zarysowane w Studium, szczególnie w zakresie:

- zapewnienia trwałego ładu przestrzennego,
- ochrony istniejących i tworzenie nowych elementów zrównoważonego rozwoju miasta w przyszłości poprzez wypracowanie spójnego modelu rozwoju przestrzennego miasta umożliwiającego realizację wizji rozwoju Suwałk jako wielofunkcyjnego ośrodka usługowego o znaczeniu ponadregionalnym,
- określenia zasad kształtowania i ochrony systemu obszarów chronionych o walorach urbanistycznych, kulturowych i przyrodniczych,
- poprawy funkcjonowania i rozwój systemów infrastruktury technicznej.

Program Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach na lata 2014–2020

Program, przyjęty uchwałą nr LII/577/2014 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 24 września 2014 roku, jest dokumentem o charakterze wykonawczym, który miał za zadanie sformułowanie szczegółowych i konkretnych zadań realizacyjnych wyrażonych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020 w sferze dotyczącej przedsiębiorczości.

Program Rozwoju Przedsiębiorczości jest spójny ze Zintegrowanym Programem Rewitalizacyjnym Miasta Suwałki na lata 2017-2023 zwłaszcza w zakresie rozwijania potencjału gospodarczego obszaru rewitalizacji. Cel strategiczny Programu Rozwoju Przedsiębiorczości „wzrost konkurencyjności gospodarczej” jest zbieżny z celem Strategii Zrównoważonego Rozwoju, podobnie jest w przypadku jego celów operacyjnych. Tym samym program rewitalizacji jest spójny z następującymi celami operacyjnymi wyrażonymi w Programie Rozwoju Przedsiębiorczości:

- poprawa infrastruktury technicznej dla celów gospodarczych, szczególnie w zakresie prowadzenia przyjaznej dla przedsiębiorców polityki zarządzania gruntami należącymi do miasta
- wzrost znaczenia przemysłów kreatywnych w rozwoju gospodarczym, szczególnie w zakresie tworzenia lub wzmacniania sieci współpracy między podmiotami sektora kreatywnego.

Jeśli chodzi o najważniejszy z punktu widzenia niniejszego programu cel operacyjny – wzrost przedsiębiorczości – kierunkami działań, które są szczególnie ważne, to:

- wprowadzenie systemu zachęt i ulg podatkowych dla przedsiębiorców (pomoc de minimis, gospodarki lokalami użytkowymi),
- obniżki czynszów dla podmiotów wynajmujących lokale przy remontowanych ulicach i placach,
- kształtowanie postaw przedsiębiorczych.

Inne kierunki działań w ramach tego celu operacyjnego, które mogą być istotne dla Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023 to wzmocnienie współpracy samorządu gospodarczego z władzami miasta oraz prowadzenie efektywnej polityki gospodarowania lokalami mieszkalnymi i użytkowymi, które mogłyby stać się wsparciem dla osób zaczynających działalność gospodarczą.

Wieloletni program współpracy Miasta Suwałk z organizacjami pozarządowymi na lata 2017–2020

Wieloletni program współpracy, przyjęty Uchwałą Nr XXIX/343/2017 Rady Miejskiej w Suwałkach w dniu 25 stycznia 2017 roku, jest ważnym dokumentem dla Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023 w sferze rozwijania i wzmacniania współpracy z jednym z najważniejszych interesariuszy programu, bez których jego realizacja skazana jest na porażkę. Sam Program współpracy ściśle wiąże się z dwoma celami strategicznymi Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do 2020 roku. Są to: poprawa warunków życia (cel nr 2) i wzrost znaczenia współpracy w procesach rozwojowych (cel nr 5) oraz celem operacyjnym: rozwijanie aktywności i tożsamości lokalnej (5.1).

Cel główny Wieloletniego programu współpracy brzmi: *Organizacje pozarządowe są bardzo ważnym partnerem Miasta Suwałki w działaniach na rzecz rozwoju Miasta i poprawy jakości życia mieszkańców poprzez wspólną realizację zadań publicznych, zwiększenie udziału w tworzeniu polityk publicznych i wprowadzanie nowych rozwiązań.*

Można stwierdzić, że wyrażona w tym cytacie deklaracja ze strony miasta dostrzegająca doniosłą rolę organizacji pozarządowych w procesie rozwoju miasta jest także warunkiem *sine qua non* powodzenia planowanego procesu rewitalizacji, której ramy tworzy niniejszy program.

Program rewitalizacji jest spójny z wszystkimi celami strategicznymi Wieloletniego programu współpracy, które będą realizowane na obszarze rewitalizacji. Tymi celami są:

- 1. rozwój partnerskiego dialogu między organizacjami pozarządowymi a Miastem,
- 2. wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych i poprawa efektywności realizacji zadań publicznych,
- 3. rozwój sektora pozarządowego w Suwałkach,
- 4. wspieranie innowacyjnych działań.

Szczególnie ważnymi celami operacyjnymi Wieloletniego programu współpracy, które są jednocześnie ważnym elementem programu rewitalizacji i jego realizacji, są:

- doskonalenie funkcjonowania ciał opiniotwórczo-doradczych (1.1.),
- przestrzeganie standardów dialogu (1.2),
- doskonalenie procesu konsultacji samorządu z organizacjami pozarządowymi (1.5),
- zwiększanie świadomości urzędników i przedstawicieli instytucji w zakresie specyfiki działania organizacji pozarządowych i form współpracy z nimi (1.6),
- sygnalizowanie przez organizacje chęci realizacji nowych zadań publicznych (2.4),
- uświadomienie lokalnej społeczności, czym zajmują się organizacje pozarządowe (3.2),
- promocja działań organizacji (3.3),
- wprowadzanie nowych form współpracy Miasta Suwałk z organizacjami pozarządowymi (4.2).

Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Suwałki

Plan, przyjęty Uchwałą Nr VI/47/2015 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 25 marca 2015 roku, ma na celu poprawę efektywności energetycznej i redukcję zużycia energii, zwiększenie udziału

wykorzystania odnawialnych źródeł energii i poprawę jakości powietrza w mieście. Dokument ten zawiera m.in. charakterystykę i ocenę stanu aktualnego związanymi z zanieczyszczeniami i identyfikację obszarów problemowych, określa cele strategiczne i szczegółowe, a także zawiera plan gospodarki niskoemisyjnej wraz opisem planowanych przedsięwzięć. Plan ten wpisuje się w te elementy programu rewitalizacji, które dotyczą poprawy sfery środowiskowej na obszarze rewitalizowanym.

Wizję, stanowiącą podstawę strategii planu gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Suwałki, uwzględniającą zarówno krajową politykę niskoemisyjną, jak i lokalne uwarunkowania i aspiracje miasta, wyraża zdanie:

Miasto Suwałki stanowi nowoczesny, przyjazny dla społeczeństwa i przedsiębiorców ważny ośrodek kulturalny i gospodarczy regionu, kierujący się zasadą zrównoważonego rozwoju. Nowoczesna infrastruktura komunalna, ukierunkowana na niskoemisyjny rozwój gospodarczy i kulturowo-społeczny, zapewnia wysoką jakość życia, sprawiając, że miasto jest atrakcyjne dla mieszkańców oraz inwestorów, a także stanowi wzór dla otaczających je ośrodków wiejskich i miejskich.

Cel strategiczny planu („dążenie do niskoemisyjnego rozwoju gospodarczego i zaspokajania potrzeb społeczeństwa, tj. rozwoju gospodarczo-społecznego miasta Suwałki do 2020 roku następującego bez wzrostu zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną”) można uznać za postulat komplementarny i zbieżny z programem rewitalizacji. Wśród celów szczegółowych, które wprost wpisują się w program, należy wymienić:

- poprawę ładu przestrzennego,
- rozwój zrównoważonej przestrzeni publicznej.

Warto w tym miejscu zacytować opis tego celu, który rozumiany jest jako zintegrowane działania z różnych sfer, komplementarne wobec siebie, które prowadzą do osiągnięcia nadrzędnego celu – dobrej jakości życia mieszkańców:

Osiągnięcie ładu przestrzennego w obszarze zurbanizowanym stanowi jedno z największych wyzwań współczesnych miast i ma ogromny wpływ na atrakcyjność migracyjną ludności. Celem jest osiągnięcie statusu miasta, w którym wysoki poziom życia powoduje dodatni przyrost migracji oraz wysoki stopień zadowolenia mieszkańców. Ład przestrzenny bezpośrednio wpływa na atrakcyjność korzystania ze struktur urbanistycznych, przestrzeń wykorzystywana publicznie powinna zachęcać do przebywania i inwestowania w obrębie miasta.

Inne spójne z programem cele szczegółowe to:

- wdrożenie wizji miasta Suwałki jako obszaru zarządzanego w sposób zrównoważony i ekologiczny, stanowiącego przykład dla gmin regionu;
- zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego odbiorców zlokalizowanych na terenie miasta Suwałki;
- realizacja idei wzorcowej roli sektora publicznego w zakresie oszczędnego gospodarowania energią;
- zwiększenie świadomości mieszkańców dotyczącej ich wpływu na lokalną gospodarkę ekoenergetyczną oraz jakość powietrza;
- promocja i realizacja wizji zrównoważonego transportu – z uwzględnieniem transportu publicznego, indywidualnego i rowerowego,

- promocja efektywnego energetycznie oświetlenia.

W części diagnostycznej dokumentu przedstawiono planowane działania związane z ograniczeniem emisji ze źródeł niskiej emisji zawarte w Programie ochrony powietrza dla strefy podlaskiej (przyjętym Uchwałą Nr XXXIV/414/13 z dnia 20 grudnia 2013 przez Sejmik Województwa Podlaskiego), z których niektóre są komplementarne do działań podejmowanych w ramach programu rewitalizacji. Są nimi:

- obniżenie emisji z ogrzewania indywidualnego i termomodernizacja budynków mieszkalnych w latach 2014–2023;
- modernizacja i remonty dróg;
- rozwój systemu ścieżek rowerowych i infrastruktury rowerowej w latach 2014–2023,
- edukacja ekologiczna,
- zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miast.

Program ochrony środowiska dla miasta Suwałki na lata 2016–2020

Program, przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej Nr XVIII/205/2016 z dnia 30 marca 2016 roku, jest elementem realizacji polityki ekologicznej państwa w skali miasta oraz instrumentem służącym osiągnięciu celów programu ochrony środowiska województwa podlaskiego. Stanowi kontynuację Programu ochrony środowiska dla miasta Suwałki na lata 2012–2015, w tym kontynuację wyznaczonych wówczas celów w zakresie ochrony środowiska. Ma za zadanie pomóc w rozwiązywaniu istniejących problemów związanych ze sferą środowiskową i w tym aspekcie jest spójny z niniejszym programem rewitalizacji.

Misja określona w Programie to: *zrównoważony rozwój Suwałk – miasta przyjaznego człowiekowi i przyrodzie*. W misji tej, podobnie jak w przypadku wizji i misji innych dokumentów programowych, np. Planu gospodarki niskoemisyjnej, znajduje się wyraźne odwołanie do głównego dokumentu strategicznego gminy: Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020, co sprawia, że można mówić o zgodności merytorycznej dokumentów przygotowanych przez gminę w ostatnich latach.

Głównym celem Programu jest więc kontynuacja polityki zrównoważonego rozwoju miasta Suwałki, która ma być realizacją polityki ochrony środowisk. Tak wyrażony cel wpisuje się w Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017-2023 w zakresie działań w sferze środowiskowej, które będą realizowane na obszarze rewitalizacji. Obszary działań programu w zakresie ochrony środowiska są zbieżne z celami Planu gospodarki niskoemisyjnej miasta Suwałki. W kontekście programu rewitalizacji ważne są też postulowane działania dotyczące ochrony zasobów przyrodniczych i wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasta Suwałki na lata 2016–2020

Program, przyjęty Uchwałą Nr XII/130/2015 Rady Miejskiej w Suwałkach z dnia 28 października 2015 roku, jest dokumentem planistycznym wspierającym gminę w efektywnym gospodarowaniu własnym zasobem mieszkaniowym. Potrzeby mieszkaniowe należą do ważnych problemów społecznych, szczególnie w kontekście bezrobocia i ubóstwa – należą też do sfery społecznej

traktowanej jako podstawowa w Zintegrowanym Programie Rewitalizacyjnym Miasta Suwałki na lata 2017–2023.

Głównym celem Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta Suwałki jest określenie podstawowych założeń i wytycznych dla działań gminy zabezpieczających efektywne gospodarowanie zasobem mieszkaniowym. Na realizację tego celu złożą się działania, z których niektóre wpisują się w założenia i działania planowane w ramach programu rewitalizacji. Są nimi:

- poprawa stanu technicznego mieszkaniowego zasobu gminy,
- zapewnienie bezpieczeństwa użytkowania i właściwej jego eksploatacji,
- zapewnienie właściwej gospodarki energetycznej w rozumieniu przepisów prawa energetycznego.

W części diagnostycznej dokumentu szczegółowo opisano zasoby komunalne, w podziale na lokale mieszkalne i socjalne, które należą do najstarszych budynków w Suwałkach, oraz ich stan techniczny, w tym wyposażenie w bieżącą wodę i łazienki i kanalizację. Ta część dokumentu jest ważna dla programu rewitalizacji w kontekście analizy infrastruktury technicznej przy opisie i określeniu koniecznych działań, jakie zostaną podjęte w tej sferze.

Niniejszy program stanowi rozwinięcie zadania opisanego w Wieloletnim programie, w rozdziale poświęconym kierunkom rozwoju budownictwa i udostępniania lokali mieszkalnych, który jako jedno z zadań wymienia rewitalizację należących do miasta zabytkowych kamienic w Śródmieściu i podaje ich lokalizację (kwartał ulic: Kościuszki, Waryńskiego, Wesołej i Wigierskiej).

Chodzi tu głównie o wykonanie prac remontowych mających na celu poprawę stanu technicznego budynków, w tym instalację gazową, wodno-kanalizacyjną, centralnego ogrzewania i ich termomodernizację, a także poprawę stanu osiedlowych ciągów pieszych i jezdni.

Wśród opisu innych działań, mających na celu poprawę i racjonalizację gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, znajduje się odwołanie do środków na działania rewitalizacyjne przyznawane w latach 2014–2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego, które miałyby posłużyć do realizacji planów rewitalizacji, w tym renowacji części wspólnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych oraz adaptacji i renowacji budynków na cele mieszkaniowe dla osób o szczególnych potrzebach, położonych na wyznaczonych, w ramach planu rewitalizacji, obszarach wsparcia. To planowane działanie będzie właśnie realizowane przez niniejszy program.

Reasumując, założenia Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 są spójne z dokumentami planistycznymi, strategicznymi i operacyjnymi szczebla lokalnego, które zakładają wspieranie kompleksowych działań prowadzących do odbudowy zdolności do rozwoju zdegradowanych obszarów oraz przywrócenie ich dotychczasowych funkcji.

12. System realizacji programu rewitalizacji

W poniższej tabeli zaprezentowano ramowy harmonogram realizacji Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023. Terminy realizacji poszczególnych działań zostały zaprezentowane w rozdziale poświęconym opisom przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Tabela 37. Ramowy harmonogram realizacji Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023

Wyszczególnienie	Okres realizacji
Uchwalenie Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023	2017 rok
Posiedzenia Grupy Sterującej odpowiedzialnej za wdrażanie programu rewitalizacji – z udziałem inicjatorów przedsięwzięć	w latach 2017–2023 (przynajmniej jedno posiedzenie w roku)
Realizacja przedsięwzięć zaplanowanych w ramach programu rewitalizacji – przez poszczególnych inicjatorów	w latach 2017–2023
Monitoring	w latach 2017–2023 realizowany systematycznie w okresie wdrażania programu rewitalizacji
Ewaluacja okresowa	w latach 2017–2023 (realizowana w cyklach trzyletnich – w 2020 i 2023 roku)
Komunikacja społeczna Programu Rewitalizacji	w latach 2017–2023

Źródło: opracowanie własne

Za wdrażanie i monitoring Programu Rewitalizacji Miasta Suwałki na lata 2017–2023 odpowiadać będzie Prezydent Miasta Suwałki we współpracy z:

- 1) Radą Miejską w Suwałkach;
- 2) Urzędem Miejskim w Suwałkach oraz jego jednostkami organizacyjnymi – w ramach komórek merytorycznych odpowiedzialnych za realizację zgłoszonych do objęcia programem przedsięwzięć rozwojowych,
- 3) Grupą Sterującą, powołaną na potrzeby tworzenia, realizacji i monitorowania projektu Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023,
- 4) partnerami społeczno-gospodarczymi pozostałymi podmiotami inicjującymi przedsięwzięcia rewitalizacyjne (organizacje pozarządowe, parafie, podmioty gospodarcze).

W strukturze organizacyjnej Urzędu Miejskiego⁵¹ nie zdefiniowano zadań dotyczących realizacji procesu rewitalizacji. Traktując Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023 za program rozwojowy, można uznać, że odpowiedzialność za jego wdrażanie należy przypisać Wydziałowi Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych.

⁵¹ Opracowano na podstawie <http://um.suwalki.pl/samorzad/urzed-miejski/struktura-organizacyjna-urzedu-miejskiego-w-suwalkach>.

Do kompetencji Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych należy⁵² m.in. planowanie strategii i kierunków rozwoju miasta, pozyskiwanie funduszy z Unii Europejskiej i innych źródeł zewnętrznych. Działania wydziału obejmują m.in. w szczególności:

- inicjowanie i koordynowanie prac w zakresie opracowywania strategii i programów dotyczących rozwoju miasta,
- nadzór nad wdrażaniem strategii zrównoważonego rozwoju miasta, programów rozwoju przedsiębiorczości i innych dotyczących rozwoju miasta,
- prowadzenie bieżącej analizy pozyskanych środków pomocowych Unii Europejskiej oraz przedkładanie wniosków w zakresie ich wykorzystania,
- realizacja zadań związanych z programami pomocowymi Unii Europejskiej,
- sporządzanie bieżących oraz okresowych analiz i ocen rozwoju społeczno-gospodarczego miasta, w tym:
 - analizowanie stanu gospodarki miejskiej,
 - opracowywanie założeń wieloletniego planu inwestycyjnego,
 - analizowanie poziomu życia mieszkańców i zgłaszanych przez nich potrzeb oraz monitorowanie społecznych skutków polityki gospodarczej prowadzonej przez władze miasta,
 - opracowywanie i wydawanie corocznych raportów o stanie Miasta,
 - współdziałanie z organami administracji rządowej, urzędami pracy i związkami zawodowymi w zakresie przeciwdziałania bezrobociu.
 - (...).

Zatem Wydział Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych Urzędu Miejskiego w Suwałkach odpowiada kompetencyjnie za proces zarządzania wdrożeniem Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023, pozyskanie dofinansowania z programów pomocowych Unii Europejskiej na przedsięwzięcia rozwojowe miasta Suwałki wynikające z programu rewitalizacji, monitorowanie i ewaluację efektów programu rewitalizacji.

Celem sprawnego zarządzania większymi zadaniami organizacyjnymi, Prezydent Miasta może powoływać zespoły zadaniowe, w skład których będą wchodzić przedstawiciele poszczególnych komórek odpowiedzialnych za częściowe funkcje zarządzania projektem. Ideą powołania takich zespołów jest właściwe przygotowanie projektu od strony technicznej i sprawne zarządzanie jego realizacją.

Zarządzeniem nr 9/2017 Prezydent Miasta Suwałki powołał 9 stycznia 2017 roku *Grupę Sterującą zarządzaniem projektem Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023*. Zadaniem zespołu jest zabezpieczenie prawidłowej realizacji projektu, polegającego m.in. na uczestniczeniu w procesie tworzenia, realizacji i monitorowania programu rewitalizacji dla miasta Suwałki.

W skład grupy sterującej weszli pracownicy Urzędu Miejskiego w Suwałkach, jego jednostek organizacyjnych oraz przedstawiciele partnerów społeczno-gospodarczych, a w szczególności:

⁵² Zgodnie z Zarządzeniem nr 116/2015 Prezydenta Miasta Suwałk z 26.03.2015 w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Miejskiego w Suwałkach.

ze strony Urzędu Miejskiego w Suwałkach:

- Zastępcą Prezydenta Miasta Suwałk,
- Architekt Miejski,
- przedstawiciel Referatu Urbanistyki,
- przedstawiciel Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych,
- Pełnomocnik Prezydenta Miasta Suwałk ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- Miejski Konserwator Zabytków,

ze strony jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego:

- przedstawiciel Zarządu Dróg i Zieleni w Suwałkach,
- przedstawiciel Zarządu Budynków Mieszkalnych TBS Sp. z o.o.

ze strony partnerów społeczno-gospodarczych:

- przedstawiciele Rady Miejskiej w Suwałkach,
- przedstawiciele Izby Przemysłowo-Gospodarczej w Suwałkach,
- przedstawiciele Suwalskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego,
- przedstawiciel Suwalskiej Rady Seniorów,
- przedstawiciel Centrum Integracji Społecznej,
- przedstawiciel Towarzystwa Pomocy im. Św. Barta Alberta,
- przedstawiciel Podlaskiego Stowarzyszenia Terapeutów/Niepublicznej Szkoły Terapeutycznej Bajka,
- przedstawiciel Stowarzyszenia Aktywności Społeczno-Artystycznej „Nie Po Drodze”,
- przedstawiciel Stowarzyszenia „Jasne Życie”,
- przedstawiciel Stowarzyszenia Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross” /Klubu Sportowego Jaćwing w Suwałkach,

oraz dwaj mieszkańcy Suwałk.

Funkcję Przewodniczącego grupy sterującej pełni Zastępca Prezydenta Miasta Suwałk. Obsługę grupy sterującej zapewnia Miejski Konserwator Zabytków, który jest Sekretarzem grupy.

Grupa sterująca wspierała czynnie proces programowania rewitalizacji w ramach spotkań roboczych z wykonawcą programu rewitalizacji, w wyniku czego konsultacji zostały poddane: zakres diagnozy czynników kryzysowych, granice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, zakres interwencji rewitalizacyjnej, zasady naboru przedsięwzięć do objęcia programem rewitalizacji, założenia Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.

Założono, że po przyjęciu do realizacji programu rewitalizacji, Grupa Sterująca będzie spotykać się raz do roku w celu monitorowania, wdrażania i korygowania dokumentu.

Ustalenia poczynione podczas spotkań Grupy Sterującej uznane będą za wiążące w sytuacji, gdy w posiedzeniu uczestniczyć będzie co najmniej 10 członków. Grupa Sterująca wypracowuje wspólne ustalenia większością głosów.

Posiedzenia grupy sterującej są protokołowane. Ustalenia w formie protokołu przekazywane są do rozpatrzenia Prezydentowi Miasta Suwałk, który podejmuje ostateczne decyzje o uwzględnieniu propozycji.

Tym samym zapewniono wymagane włączenie społeczne na etapie zarządzania procesem rewitalizacji w Suwałkach.

Doświadczenia wypracowane przez członków Grupy Sterującej na etapie programowania rewitalizacji zostaną wykorzystane w fazie wdrożenia programu, zapewniając optymalizację realizowanych działań.

Zarządzanie programem będzie odbywać się zatem w ramach istniejących struktur Urzędu Miejskiego w Suwałkach, przez co nie przewiduje się dodatkowych kosztów na zarządzanie programem.

Wszystkie projekty miejskie będą realizowane zgodnie z uchwaloną przez Radę Miejską Wieloletnią Prognozą Finansową oraz poszczególnymi budżetami rocznymi.

Realizacja inwestycji prowadzona będzie przez właściwy wydział merytoryczny lub miejską jednostkę organizacyjną. Za koordynację realizacji projektu pod kątem wymogów programu, w ramach którego zadanie uzyskało dofinansowanie oraz za rozliczenie środków pomocowych odpowiedzialni będą naczelnicy wydziałów realizujących zadania lub kierownicy miejskich jednostek organizacyjnych.

Jednym z kluczowych zadań, mających wpływ na wdrożenie programu, będzie prawidłowe i sprawne przygotowanie wniosków aplikacyjnych celem pozyskania środków na realizację inwestycji zapisanych w dokumencie. Program rewitalizacji, poprzez identyfikację projektów rewitalizacyjnych, umożliwi wnioskowanie o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej projektów w nim ujętych.

Główną rolę w przygotowaniu wniosków aplikacyjnych odegrają podmioty będące beneficjentami środków. Za przygotowanie wniosków, których beneficjentem będzie Miasto Suwałki, będą odpowiedzialni pracownicy Urzędu Miejskiego – Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych.

Realizacja założeń dokumentu będzie odbywać się w oparciu o system wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej. Miasto Suwałki, korzystając z dofinansowania projektów unijnymi środkami finansowymi, jest zobowiązane przestrzegać zasad i procedur wspólnotowych.

Realizacja zadań ujętych w programie rewitalizacji, przedstawionych przez jednostki zewnętrzne, tj. wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, pozostałe instytucje publiczne, parafie, należy w całości do wnioskodawców projektów.

Zaprezentowany system zarządzania zapewni sprawne wykorzystanie Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 jako programu pozwalającego na koordynację procesu rewitalizacji, jednocześnie zapewniając wysoki poziom partycypacji społecznej w procesie jego wdrażania.

13. System monitoringu i oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych

13.1 System monitoringu

Monitorowanie programu rewitalizacji jest obowiązkowym mechanizmem, który wspomaga zarządzanie realizacją programu. Jest to zorganizowany i zaplanowany proces, który prowadzi się przez cały okres trwania programu. Polega ono na systematycznym zbieraniu i analizowaniu danych na temat wdrażanych projektów, co pozwala uzyskać informację zwrotną na temat postępów w realizacji projektów i ich zgodności z przyjętymi założeniami, a także na cyklicznym raportowaniu wyników.

Tak więc proces monitoringu Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 pozwoli na ocenę jego skuteczności, efektywności i korzyści, jakie płyną z realizacji celów i kierunków rozwoju, oraz da podstawę do dokonywania ewentualnych modyfikacji lub aktualizacji programu, o ile okaże się to konieczne.

Za gromadzenie danych dla potrzeb monitoringu będą odpowiedzialne wydziały i jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Suwałkach.

W związku z powyższym monitoring będzie polegał na utrzymywaniu stałego kontaktu z podmiotami realizującymi przedsięwzięcia rewitalizacyjne przez pracownika Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych Urzędu Miejskiego w Suwałkach, który będzie zbierał informacje od zaangażowanych podmiotów o postępie w realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

W cyklu rocznym pracownik Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych będzie wysyłać do wszystkich zaangażowanych podmiotów prośbę o przesłanie takich informacji na formularzu, stanowiącym Załącznik nr 2 do programu (Karta zadania). Dane z kart zadań będą zbierane i agregowane w Wydziale Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych. Umożliwi to reagowanie na trudności związane z wdrażaniem, jak również prezentację informacji grupie sterującej w zakresie postępu prowadzonych prac.

Ewaluacja okresowa programu będzie realizowana w cyklach trzyletnich. Obejmować będzie całość działań zaplanowanych do realizacji w ramach programu rewitalizacji, w tym pośrednią ocenę osiągnięcia wskaźników przypisanych poszczególnym celom. Poniżej zaprezentowano strukturę uprawnień i odpowiedzialności w ramach ewaluacji.

Tabela 38. Ewaluacja Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 – organizacja procesu

Stanowisko	Uprawnienie	Odpowiedzialność
Prezydent Miasta Suwałki	Wskazanie terminów i sposobów wykonania zadań, zatwierdzenie raportu z ewaluacji okresowej	Za zrealizowanie zadań przewidzianych na dany rok budżetowy w ramach procesu rewitalizacji
Grupa Sterująca	Opiniowanie raportu z ewaluacji okresowej	Formułowanie zaleceń i opinii dotyczących wdrażania programu rewitalizacji

Naczelnik Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych	Sprawdzenie raportu	Rzetelność raportu, terminowe przekazanie raportu do opiniowania Grupie Sterującej oraz do zatwierdzenia Prezydentowi Miasta Suwałki
Pracownik Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych odpowiedzialny za proces rewitalizacji	Sprawdzenie poprawności wypełnienia kart, sporządzenie raportu zbiorczego z realizacji zadań ujętych w programie rewitalizacji	Skompletowanie kart zadań, przygotowanie raportu zbiorczego na podstawie informacji zawartych w kartach zadań, weryfikacja wskaźników realizacji programu rewitalizacji
Naczelnik wydziału merytorycznego lub kierownik jednostki organizacyjnej	Realizacja zadań ujętych w programie rewitalizacji, sporządzenie sprawozdania z realizacji tych zadań	Efektywne (sprawne i skuteczne) wykonanie zadań, terminowe przekazanie kart zadań
Partnerzy społeczno-gospodarczy oraz pozostałe podmioty inicjujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne	Realizacja zadań ujętych w programie rewitalizacji, wypełnienie kart zadań dostarczonych pracownika Wydziału Rozwoju Funduszy Zewnętrznych	Efektywne (sprawne i skuteczne) wykonanie zadań, terminowe przekazanie kart zadań

Źródło: opracowanie własne

W ramach ewaluacji okresowej przeprowadzane będą następujące czynności:

1. Naczelnik wydziału merytorycznego lub kierownik jednostki organizacyjnej, odpowiedzialny za realizację danego zadania zapisanego w programie rewitalizacji, sporządza sprawozdanie z realizacji w formie karty zadań, uwzględniające w szczególności poziom osiągnięcia zakładanych wskaźników realizacji przedsięwzięcia oraz jego oddziaływanie na mieszkańców obszaru rewitalizacji.
2. Wypełnioną kartę zadania za ubiegły rok naczelnik wydziału merytorycznego lub kierownik jednostki organizacyjnej przekazuje do Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych do dnia 31 maja w cyklu trzyletnim. Pracownik Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych odpowiedzialny za proces rewitalizacji sprawdza wypełnione karty zadań pod względem kompletności informacji i w przypadku stwierdzenia uchybień, odsyła ją do właściwego naczelnika wydziału lub kierownika jednostki organizacyjnej w celu naniesienia poprawek. Poprawnie wypełnione karty zostają skompletowane i poddane analizie.
3. Pracownik Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych odpowiedzialny za proces rewitalizacji przeprowadza badanie przy pomocy karty zadania wśród podmiotów innych niż jednostki miejskie (NGO, parafie, wspólnoty mieszkaniowe, podmioty gospodarcze). Badanie służy ocenie poziomu osiągnięcia zakładanych wskaźników realizacji przedsięwzięcia oraz jego oddziaływanie na mieszkańców obszaru rewitalizacji.
4. Pracownik Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych odpowiedzialny za proces rewitalizacji na podstawie informacji zawartych w kartach zadań przygotowuje zbiorczy raport, który do dnia 30 czerwca w cyklu trzyletnim przekazuje za pośrednictwem Naczelnika Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych grupie sterującej.

5. Grupa sterująca opiniuje raport i przekazuje swoje uwagi i zalecenia do dnia 31 lipca w cyklu trzyletnim.
6. Prezydent Miasta Suwałki zatwierdza raport do dnia 31 sierpnia w cyklu trzyletnim i przekazuje go Radzie Miejskiej, która przyjmuje go w formie uchwały w terminie do 30 września. Raport będzie stanowił podstawę sformułowania zaleceń na kolejne lata wdrażania programu rewitalizacji.

Podstawowym narzędziem do śledzenia postępu realizacji Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego miasta Suwałki na lata 2017–2023 są wskaźniki monitorowania. Dostarczają one informacji dotyczących wskaźników rezultatu, a więc efektów realizacji przedsięwzięć wyszczególnionych w dokumencie. Podkreślić należy, że wybór wskaźników skupiony jest na ocenie osiągnięcia celów programu rewitalizacji, a nie produktów poszczególnych projektów. Wynika to z postrzegania interwencji w ramach rewitalizacji jako procesu całościowego, który nie jest prostą sumą realizowanych projektów, a ma na celu osiągnięcie zmiany we wskazanych obszarach poddanych rewitalizacji.

Wskaźniki realizacji Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 będą składały się ze wskaźników realizacji celów wyznaczonych w niniejszym dokumencie oraz wskaźników monitorowania zjawisk kryzysowych.

Tabela 39. Zestaw wskaźników monitoringu realizacji celów Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023

Cele i kierunki działań Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Miasta Suwałki na lata 2017-2023	Źródło	Częstotliwość	Wartość w roku bazowym	Wartość w roku docelowym
Cel 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji				
K.1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym				
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI)	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	146 os.
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	513 os.
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	40 os.
Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	53 os.
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	81 os.
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	61 szt.
Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	20 szt.
Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	6 szt.

Liczba pracujących, łącznie z pracującymi na własny rachunek, po opuszczeniu programu (CI) - 3 os.	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	27 os.
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	45 os.
K.1.2 Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych				
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	4 szt.
Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	4 szt.
Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	580 os.
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	105 os.
Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	4 szt.
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	6 szt.
K.1.3 Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży				
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	1 szt.
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	105 os.
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	145 os.
K.1.4 Prowadzenie działalności edukacyjnej ukierunkowanej na minimalizowanie patologii życia społecznego				
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	30 os.
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	20 os.
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	5 szt.
Cel 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji				
K.2.1 Rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizowanym				
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	6 szt.
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	1 szt.
K.2.2 Poszerzenie oferty czasu wolnego – rozwój infrastruktury rekreacyjnej na obszarze rewitalizowanym				
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	0,52 ha

Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	1 szt.
Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	3.000 odwiedzin/rok
K.2.3 Rozwój oferty instytucji kultury				
Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 – dwustronna interakcja	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	2 szt.
Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	5 szt.
Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	1310 os.
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	120 os.
Cel 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców				
K.3.1 Rewaloryzacja przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji				
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	7,15 ha
Długość wybudowanych dróg dla rowerów	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	1,25 km
K.3.2 Termomodernizacja i poprawa estetyki budynków publicznych i mieszkalnych				
Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	75 szt.
Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	496 szt.
Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	43 szt.
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	3,8882 ha
K.3.3 Dostosowanie miejskiego układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych				
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	3,59 ha
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	0	6 szt.

Źródło: opracowanie własne

Wybór wskaźników monitorowania zjawisk kryzysowych skupił się przede wszystkim na zapewnieniu adekwatnych mierników poszczególnych celów operacyjnych. W związku z tym wskazać należy:

- **zmniejszenie liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej zamieszkujących na obszarze rewitalizacji** – wskaźnik mierzy kluczową dla programu rewitalizacji zmianę

w obszarze poprawy sytuacji mieszkańców miasta, których sytuacja życiowa i materialna zmusza do korzystania z systemu pomocy,

- **zmniejszenie liczby osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym na obszarze rewitalizacji** – jednym z ważnych, zidentyfikowanych problemów w obszarze rewitalizacji jest trudna sytuacja na rynku pracy osób nieaktywnych zawodowo. W ramach programu zaplanowano szereg działań mających poprawić sytuację zawodową osób bezrobotnych. Wskaźnik pozwoli na ocenę skuteczności tej interwencji.
- **poprawę aktywności gospodarczej** (wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 10000 osób na obszarze rewitalizacji) – zakłada się, że podjęte działania rewitalizacyjne przyczynią się do zwiększenia aktywności gospodarczej mieszkańców. Dzięki temu zyskają oni nowe miejsca pracy, wpłynie to na poprawę jakości ich życia.
- **poprawę bezpieczeństwa** rozumianą jako ograniczenie liczby przestępstw p-ko rodzinie i opiece na 1000 osób– w programie założono liczne działania zwiększające poziom bezpieczeństwa mieszkańców, w tym działania profilaktyczne i edukacyjne.
- **zwiększenie czynnego uczestnictwa w kulturze** rozumiane jako wzrost odsetka osób korzystających z biblioteki publicznej – w programie założono liczne działania aktywizacyjne w sferze kulturalnej, jak również inwestycje zwiększające przestrzeń przewidzianą dla organizacji oferty kultury, umożliwiające zwiększenie liczby uczestników.
- **zwiększenie powierzchni przestrzeni publicznej poddanej rewitalizacji** rozumiane jako zmniejszenie udziału procentowego powierzchni obszaru zdegradowanego do powierzchni obszaru rewitalizacji; w wyniku działań rewitalizacyjnych nastąpi wzrost przestrzeni uporządkowanych terenów zielonych na obszarze rewitalizacji dostosowanych do korzystania przez mieszkańców – Suwałki mają na obszarze rewitalizacji niezagospodarowane tereny zielone, których stan uniemożliwia właściwe z nich korzystania. Działania w tym obszarze będą miały nie tylko wpływ na podnoszenia jakości życia i atrakcyjności osiedleńczej obszaru rewitalizacji, ale również wpłynie na możliwość rozwoju oferty czasu wolnego.
- **poprawa stanu technicznego budynków komunalnych**– jednym z ważnych problemów obszaru rewitalizacji jest nadreprezentacja budynków mieszkalnych będących własnością miasta Suwałki w złym stanie technicznym w stosunku do pozostałej części miasta. W ramach programu założono działania remontowe wybranych obiektów.

Tabela 40. Wskaźniki monitorowania zjawisk kryzysowych Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023

Cele i kierunki działań Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Miasta Suwałki na lata 2017–2023	Źródło	Częstotliwość	Tendencja	Wartość dla obszaru rewitalizacji w roku bazowym	Wartość dla obszaru rewitalizacji w roku docelowym
Cel 1. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego na obszarze rewitalizacji					
Udział osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym	Powiatowy Urząd Pracy w Suwałkach	Co 3 lata	Maleje	8,53	6,00
Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1000 ludności	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach	Co 3 lata	Maleje	56,04	40,00

Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece na 10 000 ludności	Komenda Miejska Policji w Suwałkach	Co 3 lata	Maleje	12,31	10,00
Cel 2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji					
Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1000 ludności	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Suwałkach	Co 3 lata	Maleje	56,04	40,00
Liczba podmiotów gospodarczych na 10000 os.	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	Rośnie	1004	1010
Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej	Biblioteka im. M. Konopnickiej	Co 3 lata	Rośnie	26,99	27,11
Cel 3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji obiektom i przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców					
Udział procentowy powierzchni obszaru zdegradowanego do powierzchni obszaru rewitalizacji w procentach	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	Maleje	100,00%	91,65%
Odsetek zmodernizowanych budynków komunalnych w stosunku do łącznej ilości budynków komunalnych	Urząd Miejski w Suwałkach	Co 3 lata	Rośnie	0,00%	53,2% ⁵³

Źródło: opracowanie własne

13.2 System wprowadzania modyfikacji programu rewitalizacji w reakcji na zmiany w jego otoczeniu.

Zgodnie z przyjętymi założeniami Program Rewitalizacji dla Miasta Suwałki na lata 2017–2023 ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zdiagnozowania nowych problemów na obszarze rewitalizacji, potrzeby podjęcia dodatkowych działań rewitalizacyjnych, a także zmian prawnych – będzie on aktualizowany. Decyzję związaną z uruchomieniem procedury aktualizacji podejmuje Grupa Sterująca.

Zakładana częstotliwość monitorowania efektów programu również może stać się przesłanką do ewentualnych korekt przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Korekty te będą uzasadnione dużą zmiennością otoczenia, co znajdzie odzwierciedlenie w raportach z monitorowania procesu wdrażania programu. Aktualizacja programu będzie konieczna w przypadku: nieosiągnięcia zakładanych wskaźników podczas monitorowania, a także rekomendacji Grupy Sterującej w odpowiedzi na negatywną ocenę efektywności działań rewitalizacyjnych (w tym dokonaną przez interesariuszy).

W przypadku kumulacji w ramach danego celu operacyjnego przedsięwzięć wymagających zmian, które przekroczą 20% liczby przedsięwzięć, zostanie rozważona modyfikacja sformułowania tego celu

⁵³ Na wartość wskaźnika w 2023 składają się: 75 zmodernizowanych komunalnych budynków mieszkalnych w stosunku do 141 komunalnych budynków mieszkalnych z obszaru rewitalizacji.

i ewentualnie skorygowanie przypisanych mu wskaźników.

W razie stwierdzenia, że Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017–2023 wymaga zmiany, Prezydent Miasta Suwałki przedłoży Radzie Miejskiej stosowny projekt uchwały. Zmiana programu następuje w trybie, w jakim był on uchwalany. Wszelkie zmiany w programie muszą mieć uzasadnienie merytoryczne i powinny zostać odpowiednio opisane: zawierać opis rodzaju i przyczyny zmiany oraz jej wpływ na dalszą realizację programu i propozycję modyfikacji.

Ze względu na ograniczone zasoby finansowo-rzeczowe (ograniczony budżet i potencjał instytucjonalno-organizacyjny) działania rewitalizacyjne, które zostałyby dopisane do programu rewitalizacji, powinny być zgodne z politykami oraz programami lokalnymi, regionalnymi, krajowymi i europejskimi, powinny przyczyniać się do osiągnięcia spójności przestrzennej i społeczno-gospodarczej, a także w wysokim stopniu zaspokajać pilne potrzeby lokalnego społeczeństwa.

SPIS TABEL

Tabela 1. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w Suwałkach i porównywanych miastach	8
Tabela 2. Saldo migracji na 1000 ludności; ogółem	8
Tabela 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	9
Tabela 4. Liczba osób bezrobotnych w Suwałkach w latach 2005–2015	10
Tabela 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2015.....	10
Tabela 6. Wydatki na wybrane zadania jednostek pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2015.....	10
Tabela 7. Liczba osób korzystających z wybranych form wsparcia pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2015	11
Tabela 8. Struktura wydatków przeznaczona na wybrane działania pomocy społecznej w Suwałkach w latach 2013–2016	11
Tabela 9. Struktura zadłużenia z tytułu opłat za mieszkanie w zasobach gminnych w latach 2013–2015.....	12
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w 2015 roku	13
Tabela 11. Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 2007 w Suwałkach w latach 2013–2015	15
Tabela 12. Podmioty według klas wielkości w Suwałkach w latach 2013–2015.....	15
Tabela 13. Dynamika zmian wskaźników przedsiębiorczości w Suwałkach w latach 2013–2015.....	16
Tabela 14. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON na 10 000 mieszkańców w latach 2013–2015	16
Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie Suwałk według sekcji PKD 2007.....	17
Tabela 16. Zmiany w strukturze użytków gruntowych w latach 2013–2015 (ha)	18
Tabela 17. Przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę w m ² oraz powierzchnia jednego mieszkania w m ² w Suwałkach i w grupie miast porównawczych w 2015 roku.....	19
Tabela 18. Długość miejskiej sieci ciepłowniczej w Suwałkach (km) w latach 2013–2015.....	22
Tabela 19. Długość miejskiej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Suwałkach (km) w latach 2013–2015	23
Tabela 20. Zabudowa mieszkaniowa w Suwałkach w latach 2013–2015	23
Tabela 21. Standard zabudowy mieszkaniowej w Suwałkach	24
Tabela 22. Wartości wskaźników obrazujących poziom degradacji obszaru rewitalizacji miasta Suwałki w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej	50
Tabela 23. Struktura działalności gospodarczych na obszarze rewitalizacji według klas wielkości	67
Tabela 24. Szczególna forma prawna zarejestrowanych na obszarze rewitalizacji działalności gospodarczych ..	67
Tabela 25. Struktura podmiotów gospodarczych w sekcji PKD (2007) na obszarze rewitalizacji	68
Tabela 26. Podsumowanie zjawisk problemowych oraz potencjałów obszaru rewitalizacji.....	88
Tabela 27. Zestawienie potrzeb rewitalizacyjnych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej.....	90
Tabela 28. Cele i kierunki działań Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023	95
Tabela 29. Efekty rewitalizacji obszaru zdegradowanego miasta Suwałki	96
Tabela 30. Wykaz projektów podstawowych Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023	100
Tabela 31. Wykaz przedsięwzięć uzupełniających proces rewitalizacji miasta Suwałki.....	153
Tabela 32. Charakterystyka metodologii zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami oraz działaniami innych podmiotów na obszarze rewitalizacji.....	159
Tabela 33. Priorytety inwestycyjne bezpośrednio związane z rewitalizacją w ramach RPO	163
Tabela 34. Indykatywne ramy finansowe Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 z podziałem na źródła finansowania [w zł].....	169
Tabela 35. Cele strategiczne i operacyjne Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2020.	177
Tabela 36. Cele strategiczne i operacyjne w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Suwałki na	

lata 2016–2025.....	180
Tabela 37. Ramowy harmonogram realizacji Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023	188
Tabela 38. Ewaluacja Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023 – organizacja procesu	192
Tabela 39. Zestaw wskaźników monitoringu realizacji celów Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.....	194
Tabela 40. Wskaźniki monitorowania zjawisk kryzysowych Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.....	197

SPIS WYKRESÓW

Rysunek 1. Zmiana liczby ludności w Suwałkach w latach 2005 - 2015	7
Rysunek 2. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%).....	9

SPIS MAP

Mapa 1. Udział osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	27
Mapa 2. Udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym.....	28
Mapa 3. Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych w ramach pomocy społecznej.....	30
Mapa 4. Odsetek osób mieszkających w lokalach komunalnych w ogólnej liczbie ludności.....	31
Mapa 5. Odsetek osób pobierających dodatki mieszkaniowe.....	32
Mapa 6. Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności.....	33
Mapa 7. Rozkład przestrzenny przyznanych świadczeń pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	34
Mapa 8. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	35
Mapa 9. Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej.....	36
Mapa 10. Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych.....	37
Mapa 11. Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie bezrobotnych	38
Mapa 12. Przestrzenny rozkład występowania obiektów zabytkowych w Suwałkach	39
Mapa 13. Wiek budynków w zasobie komunalnym.....	40
Mapa 14. Rozkład przestrzenny budynków w zasobie komunalnym.....	42
Mapa 15. Rozkład przestrzenny budynków z azbestem w Suwałkach	43
Mapa 16. Granice obszaru zdegradowanego w Suwałkach.....	45
Mapa 17. Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych.....	47
Mapa 18. Granice obszaru rewitalizacji	48
Mapa 19. Obszar rewitalizacji w powiększeniu	49
Mapa 20. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji.....	51
Mapa 21. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji	52
Mapa 22. Osoby bezrobotne w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym.....	53
Mapa 23. Osoby długotrwale bezrobotne w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym	54
Mapa 24. Odsetek osób bezrobotnych o wykształceniu gimnazjalnym i poniżej w liczbie bezrobotnych	55
Mapa 25. Liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 1 tys. ludności	56
Mapa 26. Osoby, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych – na 10 tys. mieszkańców.....	57
Mapa 27. Osoby, którym przyznano świadczenia opieki społecznej z powodu alkoholizmu – na 10 tys. mieszkańców	58
Mapa 28. Przestępstwa na 1 tys. ludności popełnione w 2016 r.....	59
Mapa 29. Osoby, którym przyznano zasiłki z powodu niepełnosprawności, na 10 tys. ludności	60
Mapa 30. Osoby zgłaszające projekty do budżetu obywatelskiego.....	61
Mapa 31. Odsetek osób korzystających z biblioteki publicznej.....	62
Mapa 32. Organizacje pozarządowe w Suwałkach	63
Mapa 33. Organizacje pozarządowe na obszarze rewitalizacji.....	64

Mapa 34. Liczba firm wpisanych do ewidencji działalności gospodarczej na 10 tys. mieszkańców.....	66
Mapa 35. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. w obszarze rewitalizacji	72
Mapa 36. Rozmieszczenie obiektów zabytkowych w obszarze rewitalizacji	73
Mapa 37. Obszary położone w sąsiedztwie ruchliwych ulic przebiegających przez Suwałki	77
Mapa 38. Sieć kanalizacyjna w Suwałkach	79
Mapa 39. Budynki komunalne w Suwałkach	81
Mapa 40. Budynki komunalne według roku budowy.....	82
Mapa 41. Lokalizacja negatywnego oddziaływania ruchu ulicznego na elementy środowiska naturalnego w Suwałkach	84
Mapa 42. Występowanie wyrobów zawierających azbest na obszarze rewitalizacji Suwałk.....	85
Mapa 43. Lokalizacja wyrobów zawierających azbest na obszarze rewitalizacji Suwałk	86

Spis załączników do Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023

Załącznik nr 1. Wzór karty zadania realizowanego w ramach Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.

Załącznik nr 2. Raport z procesu włączania społecznego na etapie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017–2023.

Załącznik nr 1.

Wzór karty zadania realizowanego w ramach
ZINTEGROWANEGO PROGRAMU REWITALIZACYJNEGO MIASTA SUWAŁKI NA LATA 2017-2023

K A R T A Z A D A N I A

ZA OKRES odr. dor.

Numer zadania ⁵⁴	Nazwa zadania	Jednostka prowadząca

OPIS REALIZACJI ZADANIA W OKRESIE odr. dor.

Zrealizowany zakres:.....
.....
.....
.....

Poziom osiągnięcia zakładanych wskaźników realizacji projektu:.....
.....
.....
.....

Oddziaływanie projektu na mieszkańców obszaru rewitalizacji:
.....
.....
.....

**OPIS DZIAŁAŃ ZAPLANOWANYCH NA ROK
I PROGNOZOWANYCH W OKRESIE KOLEJNYCH DWÓCH LAT**

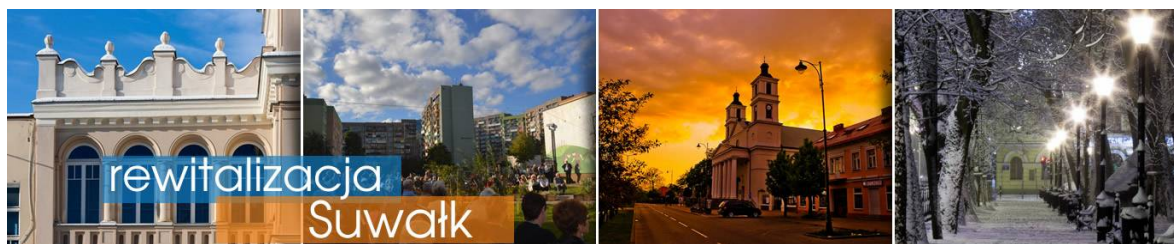
Data:

Osoba wypełniająca kartę
w imieniu jednostki prowadzącej

.....

.....
(podpis i pieczęć)

⁵⁴Numer i nazwę zadania należy podać ze Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

Raport z procesu włączenia społecznego w procesie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

Załącznik nr 2 do Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

Raport opracowany przez wykonawcę Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023 - Instytut Rozwoju Miast w Krakowie

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Raport z procesu włączenia społecznego w procesie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

Załącznik nr 2 do Zintegrowanego Programu
Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

I. Identyfikacja interesariuszy procesu rewitalizacji w Suwałkach

Aby móc mówić o właściwym przygotowaniu do działań partycypacyjnych, a także, w dalszej perspektywie, rewitalizacyjnych, niezbędnym jest właściwe zidentyfikowanie wszystkich aktorów procesu oraz określenie, którzy z nich już dziś są aktywni i prowadzą działalność, a którzy z nich są bierni i ich aktywność należy dopiero budować. W tym celu dokonano analizy grup interesariuszy znajdujących się na terenie wskazanym jako potencjalny obszar rewitalizacji i wskazano osoby, które potencjalnie już na tym wczesnym etapie mogłyby się włączyć w planowanie działań rewitalizacyjnych w mieście. Analizie poddano przede wszystkim środowiska organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, zarządców wspólnot mieszkaniowych.

W efekcie tych działań Zarządzeniem Prezydenta Miasta nr 9/2017 z dn. 9 stycznia 2017 została powołana Grupa Sterująca zarządzaniem projektem pn. „Zintegrowany Program Rewitalizacyjny Miasta Suwałki na lata 2017-2023”. Projekt miał przygotować interesariuszy do opracowania, a następnie wdrażania programu rewitalizacji. W skład Grupy Sterującej weszli przedstawiciele władzy lokalnej, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, mieszkańców, a w szczególności:

Właściwie prowadzona partycypacja społeczna jest warunkiem koniecznym udanego procesu rewitalizacji, co zostało zaakcentowane zarówno w „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, jak i w ustawie o rewitalizacji. Partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy. Oznacza to, że interesariusze procesu muszą być włączani i brać aktywny udział podczas wszystkich etapów prowadzenia działań rewitalizacyjnych – od etapu planowania aż po ewaluację. Konsultacje społeczne nie wyczerpują całości działań partycypacyjnych – są tylko ich szczególną postacią. Partycypacja powinna być ukierunkowana jest na możliwie dojrzałe jej formy, a więc nieograniczające się jedynie do informacji czy konsultacji działań władz lokalnych, ale dążące do zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska.

Raport z procesu włączenia społecznego w procesie opracowania Zintegrowanego Programu
Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

1. Zastępca Prezydenta Miasta;
2. Architekt Miejski;
3. przedstawiciel Referatu Urbanistyki UM,
4. przedstawiciel Wydziału Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych UM;
5. Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. współpracy z NGO;
6. Miejski Konserwator Zabytków;
7. przedstawiciel Zarządu Dróg i Zieleni;
8. przedstawiciel Zarządu Budynków Mieszkalnych TBS Sp. z o.o.;
9. dwaj radni Rady Miejskiej;
10. dwóch przedstawicieli Suwalskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego;
11. przedstawiciel Suwalskiej Rady Seniorów;
12. przedstawiciel Centrum Integracji Społecznej;
13. przedstawiciel Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta;
14. dwaj przedstawiciele Izby Przemysłowo-Gospodarczej;
15. przedstawiciel Podlaskiego Stowarzyszenia Terapeutów;
16. dwoje mieszkańców Suwałk,
17. przedstawiciel Stowarzyszenia Aktywności Społeczno-Artystycznej „Nie po drodze”;
18. przedstawiciel, Stowarzyszenia Jasne Życie;
19. przedstawiciel Stowarzyszenia Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”, Klub Sportowy Jaćwing Suwałki.

Tak powołana Grupa Sterująca zapewnia zarówno udział przedstawicielek i przedstawicieli wydziałów i jednostek podległych urzędowi miejskiego, jak i przedstawicielek i przedstawicieli różnych grup interesariuszy procesu rewitalizacji w Suwałkach. Członkowie Grupy Sterującej stali się też „ambasadorami” procesu w swoich środowiskach i ich rolą jest zapewnienie na dalszych etapach większego włączenia się w planowanie i realizację działań rewitalizacyjnych.

II. Proces włączenia społecznego na etapie programowania rewitalizacji

Proces włączenia społecznego na etapie programowania rewitalizacji przebiegał dwuetapowo.

Pierwszy etap obejmował działania mające na celu zwiększenie świadomości osób będących członkami Grupy Sterującej i uzupełnienie ich wiedzy o niezbędne komponenty wynikające z nowoczesnego rozumienia procesu rewitalizacji. W tym celu w okresie od stycznia do kwietnia 2017 odbyło się pięć spotkań Grupy Sterującej, z których każde zawierało elementy edukacyjne i informacyjne:

- 27 stycznia 2017 – spotkanie poświęcone ogólnym założeniom procesu rewitalizacji i różnicom pomiędzy dotychczasowym rozumieniem tego procesu, a wymogami wynikającymi z nowych, przyjętych w ciągu ostatnich dwóch lat aktów prawnych, z elementami wstępnej diagnozy problemów i potencjałów obszaru zdegradowanego w Suwałkach;
- 28 lutego 2017 – spotkanie dotyczące właściwego konstruowania programu rewitalizacji oraz konieczności podejmowania rzetelnych i obiektywnych działań analitycznych i diagnostycznych podczas wyznaczania obszaru działań rewitalizacyjnych wraz z warsztatem diagnostycznym;
- 27 marca 2017 – spotkanie poświęcone typom projektów rewitalizacyjnych i możliwościom ich włączenia do programu rewitalizacji oraz zasadom naboru projektów rewitalizacyjnych;
- 7 kwietnia 2017 – spotkanie poświęcone prezentacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz zasadom konstruowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym wygląd karty projektu;
- 24 kwietnia 2017 – spotkanie poświęcone wypracowaniu w partycypacyjny sposób wizji rewitalizacji Suwałk.

Spotkanie to miało formę warsztatu dla członkiń i członków Grupy Sterującej i wzięły w nim udział 22 osoby, które zostały podzielone na cztery minimum pięcioosobowe zespoły robocze. Każdy z zespołów miał za zadanie opisać maksymalnie dziesięć najważniejszych kwestii, które powinny ulec zmianie w wyniku podjęcia działań rewitalizacyjnych w ramach Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023. Wyniki prac poszczególnych zespołów zaprezentowano poniżej:

Zespół 1

- zamknięta na 2 miesiące ul. Kościuszki
- przyjazny, zagospodarowany park z kinem plenerowym
- otwarte podwórka i otwarte szkoły

Raport z procesu włączenia społecznego w procesie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

• • •

- silna praca streetworkerów
- integracja osób niepełnosprawnych z osobami zdrowymi
- wolontariat na rzecz seniorów
- więcej zieleni i miejsc odpoczynku
- rower miejski
- lepsza oferta turystyczna

Zespół 2

- poprawa stanu technicznego budynków z uwzględnieniem aspektów środowiskowych
- nadanie nowych funkcji podwórkom
- polepszenie warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej
- Suwałki jako miasto przyjazne dla osób niepełnosprawnych
- większe zaangażowanie osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe
- działania edukacyjne i praca z dziećmi z obszaru rewitalizacji
- większe zaangażowanie organizacji pozarządowych

Zespół 3

- poprawa bezpieczeństwa
- atrakcyjna oferta turystyczna
- bogata oferta kulturalna
- poprawa estetyki
- większe zaangażowanie społeczności lokalnej

Zespół 4

- przełamanie wyuczonej bezradności wśród mieszkanki i mieszkańców obszaru rewitalizacji
- aktywizacja społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych
- rewaloryzacja zabytkowej zabudowy centrum Suwałk, w tym budynków frontowych i podwórz

Raport z procesu włączenia społecznego w procesie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

- ograniczenie niskiej emisji poprzez podłączanie budynków na obszarze rewitalizacji do miejskiej sieci ciepłowniczej.

Każdy z zespołów zaprezentował wyniki swoich prac i zostały one poddane ogólnej dyskusji. Wypracowany na ich podstawie projekt wizji został przedstawiony na otwartym spotkaniu konsultacyjnym w dniu 5 maja 2017 r.

Drugi etap działań partycypacyjnych objął konsultacje społeczne, które odbyły się w dniach od 20 kwietnia 2017 do 15 maja 2017. W ramach konsultacji społecznych przewidziano następujące formy włączenia społecznego:

- dwa otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami oraz osobami zainteresowanymi, które odbyły się w dniach 24 kwietnia oraz 5 maja w godzinach popołudniowych (17.00-19.00) w siedzibie Urzędu Miejskiego w Suwałkach,
- otwarty nabór projektów do ZPR w dniach od 20 do 27 kwietnia; 27 kwietnia każdy interesariusz mógł od godz. 8.00 uczestniczyć w indywidualnych konsultacjach z przedstawicielem wykonawcy programu rewitalizacji, który pomagał wypełnić karty projektów. W wyniku naboru wpłynęło 67 fiszek projektowych od interesariuszy, na bazie których opracowano zakres interwencji rewitalizacyjnej Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023.
- konsultacje społeczne projektu Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023 w dniach od 8 maja do 15 maja.

Jednostką odpowiedzialną za przeprowadzenie konsultacji społecznych był Miejski Konserwator Zabytków.

Otwarte spotkania konsultacyjne

Podczas pierwszego ze spotkań uczestniczki i uczestnicy spotkania zapoznali się z ogólnymi założeniami procesu rewitalizacji, sposobem budowy programu rewitalizacji, projektem diagnozy i delimitacji obszaru rewitalizacji oraz ze sposobem poprawnego konstruowania fisz zawierających opisy przedsięwzięć realizacyjnych. Po części informacyjno-edukacyjnej dwóm mieszkańcom Suwałk udzielono konsultacji dotyczących planowanych przez nich przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Drugie ze spotkań poświęcone było przede wszystkim podsumowaniu dotychczasowych prac nad Zintegrowanym Programem Rewitalizacyjnym Miasta Suwałki na lata 2017-2023 i zaprezentowaniu

Raport z procesu włączenia społecznego w procesie opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacyjnego Miasta Suwałki na lata 2017-2023

wizji obszaru rewitalizacji w roku 2023. Uczestniczki i uczestnicy spotkania wnosili uwagi dotyczące przede wszystkim większego nacisku na kwestie osób niepełnosprawnych. Podniesiono również kwestię nieobecności w wizji wyremontowanych bulwarów nad Czarną Hańczą.

W spotkaniu 24 kwietnia wzięło udział 9 osób, a w spotkaniu 5 maja wzięło udział 13 osób. Razem to dało liczbę 22 osób biorących aktywny udział w spotkaniach konsultacyjnych.